ΚΕΙΜΕΝΑ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 2008

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΠΡΟΛΟΓΟΣ 9

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ

Η εξέγερση, η κοινωνία, η πολιτική 13
Κόκκινο-Πράσινο Δίκτυο ΣΥΝ

Το δέντρο της οργής 17
Πέτρος Σταύρος

Το «κατώφλι» της βίας και η ανανεωτική Αριστερά 21
Γιώργος Κυρίτσης

Η υγειονομική ζώνη του ΚΚΕ 24
Χριστόφορος Παπαδόπουλος

Μια θεωρητική επεξεργασία της εξέγερσης του Δεκέμβρη 26
Δημήτρης Παπανικολόπουλος

Υποκινητές, υποκινούμενοι και άλλα Χριστουγεννιάτικα παραμύθια 40
Χρήστος Σίμος

Ελληνική Αυταρχική δημοκρατία 44
Δημοσθένης Παπαδάτος-Αναγνωστόπουλος

Η ΚΡΙΣΗ

Η παγκόσμια καπιταλιστική κρίση και εμείς 51
Κόκκινο-Πράσινο Δίκτυο ΣΥΝ

Οικονομία και Αριστερά 55
Ευκλείδης Τσακαλώτος

Οικονομική κρίση, κρατική παρέμβαση 57
Ευκλείδης Τσακαλώτος

Για την κρίση και την αριστερή πολιτική 61
Χρήστος Λάσκος και Ευκλείδης Τσακαλώτος

Η αποδαιμονοποίηση του κράτους 65
Ευκλείδης Τσακαλώτος

Οι αντιθέσεις στους Κόλπους του λαού 67
Χρήστος Λάσκος

Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ Η ΕΞΟΥΣΙΑ

Για την Αριστερά και την εξουσία 73
Κόκκινο-Πράσινο Δίκτυο ΣΥΝ

Μετά την ήττα 77
Χάρης Γολέμης

Για μια ρεαλιστική Αριστερά του μεσαίου χώρου 80
Άγγελος Τσέκερης

Η πολιτική εξουσία και η κυβέρνηση της Αριστεράς 83
Χρήστος Λάσκος

Το Συνέδριο, ο ΣΥΝ και ο ΣΥΡΙΖΑ 90
Χριστόφορος Παπαδόπουλος

ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ

Αριστερά και εθνικά θέματα 95
Νάσος Θεοδωρίδης

Ελληνοτουρκικές διαφορές και δικαστήριο της Χάγης 98
Σπύρος Απέργης

Μακεδονική δυσανεξία 105
Χρήστος Λάσκος

Εμπάργκο στον εθνικισμό, βέτο στην παγκοσμιοποίηση 107
Δημοσθένης Παπαδάτος-Αναγνωστόπουλος

Η ελληνική Αριστερά και η άρνηση στράτευσης 112
Νάσος Θεοδωρίδης

Αυτοκτονίες στον ελληνικό στρατό, σταθερότητα στα Βαλκάνια 114
Δημοσθένης Παπαδάτος-Αναγνωσόπουλος

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Η επαγγελία μιας αδύνατης ανανέωσης 119
Χρήστος Λάσκος

Η διάσπαση, ένα (ακόμα) επεισόδιο στο παγκόσμιο 68 123
Χριστόφορος Παπαδόπουλος και Ευκλείδης Τσακαλώτος

Το 68 και ο κομμουνισμός τότε και έκτοτε 125
Χρήστος Λάσκος

ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η 8η Μάρτη, οι γυναίκες και η Αριστερά 131
Εύη Πάτκου

Υγεία: γυναικεία υπόθεση 134
Ελένη Μπέλλα

Οι νέες ταξικές ταυτότητες 138
Γεωργία Πετράκη

Ποια οικολογική πολιτική για τη ριζοσπαστική Αριστερά 141
Χάρης Κωνσταντάτος

Το ναυάγιο της κεντραριστεράς 149
Άγγελος Τσέκερης

Το ΚΕΑ, ο ΣΥΝ και το κινέζικο καθεστώς 152
Σπύρος Απέργης

Η Αυγή και τα χρυσόβουλα 156
Γιώργος Κυρίτσης και Άγγελος Τσέκερης

Το Κόμμα Ευρωπαϊκής Αριστεράς και η Κίνα 158
Χρήστος Λάσκος

Σε τι ελπίζει το ΠΑΣΟΚ 161
Δημοσθένης Παπαδάτος-Αναγνωστόπουλος

Για την ακτοπλοΐα και το κέρδος 163
Δημήτρης Λαβατσής

Δομές και διαδικασίες στο ΣΥΡΙΖΑ 166
Χριστόφορος Παπαδόπουλος

Η βία, τα δελτία τύπου και ο σοσιαλισμός 168
Δημοσθένης Παπαδάτος- Αναγνωστόπουλος

Η πανελλαδική του ΣΥΡΙΖΑ 170
Χριστόφορος Παπαδόπουλος

Το μεταναστευτικό ζήτημα στη σημερινή Ελλάδα 174
Νάσος Θεοδωρίδης

Ο Ομπάμα και το χαλασμένο ρολόι 180
Χριστόφορος Παπαδόπουλος

Το ΚΚΕ του 18ου 183
Δημοσθένης Παπαδάτος-Αναγνωστόπουλος

Το πολιτικό πρόγραμμα του ΣΕΒ 188
Γεωργία Πετράκη

Βαμπίρ κανίβαλοι και μαϊμούδες 196
Άγγελος Τσέκερης

Η μεταφυσική Αριστερά 199
Δημήτρης Λαβατσής

Αριστερά και ανθρώπινα δικαιώματα 202
Σπύρος Απέργης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ευρωκομουνισμός, σοσιαλισμός και δημοκρατικός δρόμος 217
Χρήστος Λάσκος

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

ΗΕΞΕΓΕΡΣΗ

Η εξέγερση, η κοινωνία και η πολιτική

ΚΟΚΚΙΝΟ-ΠΡΑΣΙΝΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΟΥ ΣΥΝ

Δεν ήμασταν απροετοίμαστοι ούτε ανυποψίαστοι για την εξέγερση της νεολαίας. Εδώ και καιρό είχαμε διαβάσει τα σημάδια: από το αντιπαγκοσμιοποιητικό και το αντιπολεμικό κίνημα στις αρχές της δεκαετίας, την εξέγερση των προαστίων και την αντίσταση της γαλλικής νεολαίας εναντίον του συμφώνου πρώτης απασχόλησης μετά, την έκρηξη του εκπαιδευτικού κινήματος για το άρθρο 16 εδώ, μέχρι τις μαζικές κινητοποιήσεις ενάντια στην αντιεκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Μπερλουσκόνι στην Ιταλία, είχαμε το υλικό για να κατανοήσουμε ότι η κρίση νομιμοποίησης του νεοφιλευθερισμού δεν ήταν στα μυαλά των Αριστερών, αλλά στους δρόμους. Επισημάναμε όλοι μαζί, τόσο στις Διακηρύξεις του ΣΥΡΙΖΑ, όσο και στο συνεδριακά κείμενα του Συνασπισμού, ότι στο επίπεδο της Ευρώπης διαμορφώνεται ένα ρεύμα αντίστασης και ανυπακοής που στους κόλπους του περιλαμβάνει εργαζόμενους και άνεργους, φοιτητές και μαθητές, γυναίκες και νέους της εργασιακής περιπλάνησης, το πρεκαριάτο της ανασφαλούς εργασίας, μετανάστες και μετανάστριες, που όλοι μαζί τροφοδοτούν αγώνες και αντιστάσεις, από διαφορετικές αφετηρίες και με διάφορες αφορμές. Ερμηνεύσαμε ότι αυτό το κοινωνικό ρεύμα διαμαρτυρίας και αντίστασης είναι προϊόν της ακραίας κοινωνικής πόλωσης, στις μητροπόλεις της Δύσης όπου το «κοινωνικό ασανσέρ» έχει μπλοκάρει, το ίδιο και οι προσδοκίες των λαϊκών στρωμάτων. Προβλέψαμε ότι αυτό το κοινωνικό ρεύμα δεν χαλιναγωγείται από τους μηχανισμούς της συναίνεσης, από κανάλια και μεγαλοδημοσιογράφους, ούτε τρομοκρατείται από την κρατική καταστολή και την αστυνομική βία. Προειδοποιήσαμε ότι με τις παλιές κομματικές συνταγές του ελέγχου, της «καθοδήγησης» και της υποκατάστασης δεν μπορούμε να συναντηθούμε μαζί του, πόσο μάλλον να το επηρεάσουμε. Χαμογελάσαμε με όλους εκείνους που προσπάθησαν να ερμηνεύσουν αυτό το «κύμα» αντίστασης απομονώνοντας μια μόνη ταυτότητα από τις πολλές, είτε με την ετικέτα της εξέγερσης της «άγριας νεολαίας», είτε του πρεκαριάτου. Ανησυχήσαμε με όλους εκείνους που επιχείρησαν να εγκαταστήσουν ως κριτήριο αγωνιστικότητας και επαναστατικότητας τη «συμβολική βία», το ίδιο και με τους άλλους που μπέρδεψαν την Αριστερά με τον

Γκάντι και τους διαδηλωτές με τις διαμαρτυρίες των «γκρί κοστουμιών» στην Ιαπωνία, που απεργούν εργαζόμενοι με κορδέλα. Μιλάμε για τους καλοπροαίρετους, όχι εκείνους που το χρησιμοποιούν διαιρετικά για να επαναφέρουν την κεντροαριστερά, ούτε τους άλλους που έχουν εγκαταλείψει κάθε ιδέα κοινωνικού μετασχηματισμού. Αναπνεύσαμε όταν διαπιστώσαμε ότι η μαζικότητα των διαδηλώσεων δεν ανακόπτεται επειδή κάποιοι σπάνε, εν αγνοία και σε διαφωνία των πολλών -σε αλαζονική επίδειξη αυταρχισμού και εξουσιαστικής πρακτικής- ούτε όταν η αστυνομική βία πολλαπλασιάζεται. Την αντοχή των κινητοποιήσεων την είχαμε προβλέψει σε πείσμα των προγνωστικών -για φόβο των διαδηλωτών που θα σπρωχθούν σπίτι τους από τα επεισόδια- κατά τη διάρκεια της ελληνικής προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αργότερα στο 4ο Ευρωπαικό Φόρουμ της Αθήνας και στην εξέγερση της εκπαιδευτικής κοινότητας για το άρθρο 4, επαναλήφθηκε σήμερα στην εξέγερση με αφορμή το φόνο του Αλέξη. Την Κυριακή 14 του Δεκέμβρη μετά από πρόσκληση διαδεδομένη από στόμα σε στόμα και με την καθοριστική συμβολή του ρ/φ 105, 5 Στο Κόκκινο, το μπλοκ του ΣΥΡΙΖΑ, αιφνιδιαστικά μαζικό με όλες τις γενιές της Αριστεράς στο εσωτερικό του, πέρασε «δια πυρός και σιδήρου» ανάμεσα από τα χημικά των μπάτσων και τις φωτιές των αντιεξουσιαστών, χωρίς να καμφθεί, χωρίς να τρομάξει, αναζητώντας δρόμους κ δρομάκια για να ανασυνταχθεί με την πορεία σε κάθε στιγμιαία διάλυση από τα χημικά. Το ίδιο επαναλήφθηκε την επομένη σε ακόμα μεγαλύτερη πορεία, με ακόμα μεγαλύτερο μπλοκ του ΣΥΡΙΖΑ, παρόλο που ήταν σίγουρη η επανάληψη της προηγούμενης μέρας. Το ίδιο σκηνικό, τις ίδιες μέρες, στήθηκε στη Θεσσαλονίκη και μεταλαμπαδεύτηκε στην περιφέρεια τις επόμενες παρά την κινητοποίηση του «κοινωνικού αυτοματισμού» από τους μηχανισμούς της εξουσίας με τη συνδρομή της Χρυσής Αυγής και παρακρατικών ομάδων. Από τη Φαρκαδόνα μέχρι την Αίγινα η εξέγερση δεν πτοείται παρά την πλήρη ταύτιση των μηχανισμών της εξουσίας: πολιτικό προσωπικό, κανάλια, μεγαλοδημοσιογράφοι, διανοούμενοι του κράτους, με προεξάρχοντες τους εκσυγχρονιστές υποστηρικτές του Σημίτη. Ξεπεσμένοι διανοούμενοι που ξεσπαθώνουν για τη βία των διαδηλωτών και της ΠΟΣΔΕΠ και εισηγούνται ξανά μανά την κατάργηση του ασύλου, θλιβεροί απολογητές του Νόμου και της Τάξης, για τους οποίους η πανεπιστημιακή τήβενος του πολιτικού επιστήμονα, του οικονομολόγου ή του φιλόλογου δεν μπορεί να κρύψει την απουσία κριτικής σκέψης, όπως και την απροκάλυπτη επαγγελματική ιδιοτέλεια. Όλοι αυτοί επιδίδονται σε ένα όργιο συκοφάντησης, ιδεολογικής τρομοκρατίας και απειλής πολιτικής εξόντωσης απέναντι σε όποιον αντιστέκεται και κυρίως τον ΣΥΡΙΖΑ, με τη συνδρομή του ΚΚΕ και του ΛΑΟΣ. Η ένταξη του ΚΚΕ στο «συνταγματικό τόξο» δεν είναι

προϊόν εκνευρισμού, ούτε οφείλεται μόνο στο γεγονός πως χαϊδεύει συστηματικά το φαντασιακό των νοικοκυραίων. Έχει πραγματικούς πολιτικούς και ιδεολογικούς λόγους, για να το πράξει. Ο οικονομισμός του ΚΚΕ ακυρώνει την όποια δυνατότητά του να αναλύσει σύνθετα κοινωνικά και ιδεολογικά φαινόμενα, όσα δηλαδή δεν παραπέμπουν ευθέως στην οικονομική και κοινωνική κατάσταση των υποκειμένων σε δράση ή αντίδραση. Ο εκλογικισμός του, δηλαδή η μανιακή έγνοια για τη διατήρηση των εκλογικών του ποσοστών, στο όνομα των οποίων είναι πρόθυμο να θυσιάσει ταξικές και πολιτικές συμμαχίες, δεν του επιτρέπουν καν να το επιχειρήσει. Αντίθετα, εξ αιτίας των 2 προηγούμενων προπατορικών αμαρτημάτων, είναι σχεδόν υποχρεωτική η επίθεση άνευ αρχών στο ΣΥΡΙΖΑ, στο βαθμό που γνωρίζει ότι ο τελευταίος απευθύνεται προνομιακά και πλειοψηφικά σε μια νέα γενιά που θα ζήσει χειρότερα από τους γονείς της

Εξέγερση και πολιτική

Δεν μασήσαμε στο κοινωνικό πεδίο, δεν αναστείλαμε κινητοποιήσεις και διαθεσιμότητες, αντιθέτως. Στο πολιτικό πεδίο διατυπώσαμε τα κλειδιά για την ερμηνεία της δράσης των μαζών: πρώτοι ισχυρισθήκαμε ότι πρόκειται για κοινωνική και νεολαιίστικη εξέγερση, ερμηνεύοντας ταυτόχρονα τις αιτίες που κινητοποιούν και εξεγείρουν, δίνοντας έμφαση στην κοινωνική εξαθλίωση και την αστυνομική βία που υφίσταται η νέα γενιά. Εξηγήσαμε ότι οι νέοι και οι νέες έχουν λόγους που εξεγείρονται στο βαθμό που βιώνουν την κοινωνική υποβάθμιση και την απουσία προοπτικής είτε ως άνεργοι πολυπτυχιούχοι, είτε ως εργαζόμενοι στη μερική και επισφαλή εργασία, είτε καθηλωμένοι στον ορίζοντα της εργασιακής περιπλάνησης. Σημειώσαμε επίσης ότι το μίσος για την αστυνομία έχει διαχρονικές αφορμές αφού ο καθημερινός εξευτελισμός από όργανα της τάξης είναι η εμπειρία χιλιάδων νέων, αγοριών και κοριτσιών. Οι μετανάστες, οι γκέι και η νεανική διαφορετικότητα είναι τα πρώτα θύματα της πολιτικής διαχείρισης του φόβου από τα στρατιωτικοποιημένα σώματα της ΕΛΑΣ, από αστυνομικούς ράμπο, για τους οποίους το όπλο και το γκλομπ γίνονται μοναδικά σύμβολα του ανδρισμού και της εξουσίας τους. Ο πολιτικός μας λόγος έγινε επιχείρημα από τους διαδηλωτές φέρνοντας σε αμηχανία ολόκληρο το πολιτικό σύστημα που μιλούσε για μπάχαλα και περιουσίες αποκλειστικά. Τα αιτήματα που διατύπωσε ο ΣΥΡΙΖΑ, συμπυκνώνοντας το κοινωνικό και ελευθεριακό πρόβλημα της νέας γενιάς, μπορεί να αγνοήθηκαν από το πολιτικό προσωπικό του δικομματισμού και τους εντεταλμένους υπηρέτες τους στη δημόσια σφαίρα, υιοθετήθηκαν όμως από πολλούς και πολλές που συμμετείχαν ή στάθηκαν αλληλέγγυοι. Το αίτημα, μάλιστα, για αφοπλισμό της

αστυνομίας και κατάργηση των ΜΑΤ έγινε σύνθημα στα χείλη των μαθητών και της νεολαίας συνολικά. Με αυτή την έννοια ο ΣΥΡΙΖΑ παρήγαγε πολιτική και πρόγραμμα «εν θερμώ», με όρους κινήματος, γιατί Πολιτική για μας σημαίνει πάνω από όλα το πρόγραμμα της Αριστεράς που επιχειρεί να εκφράσει, στη δεδομένη συγκυρία, στην πολιτική βαθμίδα, όλα όσα κυοφορούνται στο κοινωνικό και εκείνα τα αυριανά που μπορούν να «υποκινήσουν» νέους αγώνες σε ένα ανώτερο επίπεδο τομών, ρήξεων και μετασχηματισμών. Με την ίδια έννοια είναι απόλυτα κατανοητοί οι λόγοι που το φθαρμένο και διεφθαρμένο πολιτικό σύστημα πυροβολεί ομαδικά τον ΣΥΡΙΖΑ, ανησυχεί.

Το πολιτικό σύστημα ανησυχεί με την εξέγερση της νεολαίας, φοβάται την απόγνωση των μεταναστών, τρομοκρατείται στο ενδεχόμενο έξαρσης των κοινωνικών και περιβαλλοντικών αγώνων και απαντά με σκλήρυνση των μηχανισμών επιτήρησης και καταστολής, με ένταση των πολιτικών διαχείρισης του φόβου, με τη συνδρομή γιγάντιων μέσων πληροφόρησης. Πολλές φορές, το ριζοσπαστικό κοινωνικό ρεύμα έχει σημαντικές νίκες, νίκες αυτοπεποίθησης και χειραφέτησης που βάζουν την ίδια στιγμή μεγάλα καθήκοντα στην Αριστερά, όχι μόνο αναφορικά με το κατά πόσο μπορεί να εκπροσωπήσει, αλλά επίσης κατά πόσο μπορεί να εκφράσει πολιτικά με ενιαίο τρόπο αυτά τα κομμάτια ως τάξη, να τα οργανώσει για αυριανούς αγώνες, να συνοψίσει τους κοινωνικούς αγώνες τους στο πολιτικό επίπεδο ως πρόγραμμα, να ορίσει το μέλλον της απελευθέρωσης και της χειραφέτησης, δηλαδή το σοσιαλισμό.

Ο ΣΥΡΙΖΑ και το πολιτικό σύστημα
Η εποχή μετά το καμένο «δένδρο» της οργής

του Πέτρου Σταύρου

Πως μπορούν να ερμηνευτούν όσα συμβαίνουν τελευταία;

Όχι τόσο τα γεγονότα και τα συμπαρομαρτούντα της κοινωνικής έκρηξης, η οργή, οι διαδηλώσεις, τα σπασίματα, οι κινητοποιήσεις των μαθητών, η ριζοσπαστικοποίηση αλλά και η συντηρητικοποίηση του κόσμου, η εμφάνιση του πρεκαριάτου κλπ, όσο οι ίδιες οι αντιδράσεις του συνολικού πολιτικού συστήματος, και όχι μόνον κάποιων κομμάτων, απέναντι στα γεγονότα και κυρίως απέναντι σε έναν επίσημο κοινοβουλευτικό σχηματισμό, τον ΣΥΡΙΖΑ.

Τι είναι αυτές οι επιθέσεις νομιμοφροσύνης που εξαπολύονται πανταχόθεν; Αυτές οι εκκλήσεις πολιτικού καθωσπρεπισμού; Αυτές οι καταδίκες της βίας; Τι είναι αυτή η υστερική μέριμνα για την σωστή απόσταση που πρέπει να τηρηθεί και από τις υπερβολές της αστυνομίας αλλά και από τους «βανδαλισμούς» που υπέστησαν τα τοτέμ του καπιταλισμού (Τράπεζες, μαγαζιά, εμπορικό κέντρο της Αθήνας, τουριστική κίνηση, το χριστουγεννιάτικο δέντρο κλπ). Τι να σημαίνει άραγε αυτή η επανεγγραφή του ΚΚΕ στον σκληρό πυρήνα του κοινοβουλευτισμού; Αυτή η ξαφνική συμπάθεια του πολιτικού συστήματος για τις κινητοποιήσεις και τις διαδηλώσεις του ΠΑΜΕ;

Ίσως είναι η μόνη φορά, από το 1974, που ο χώρος της ανανεωτικής και ριζοσπαστικής αριστεράς βρίσκεται στο στόχαστρο του πολιτικού και ιδεολογικού μηχανισμού του κράτους που φέρει τον τίτλο «*Κοινοβουλευτική Δημοκρατία*». Στην αρχή, ο χώρος του πάλαι ποτέ ΚΚΕ εσωτερικού και κατόπιν ο χώρος του Συνασπισμού χαρακτηρίζονταν ως τα «καλά παιδιά» της αριστεράς, ο «χαμογελαστός κομμουνισμός», ο «σοσιαλισμός με ανθρώπινο πρόσωπο», η «σύγχρονη και υπεύθυνη μεταρρυθμιστική δύναμη», οι «Ευρωπαϊστές» Στη συνέχεια, ήδη από το 2004, με ενδιάμεση στάση τις ημέρες και τα έργα του Πολύδωρα και κυρίως το τελευταίο εξάμηνο, ο χώρος αυτός έγινε το «μαύρο πρόβατο» του κοινοβουλευτισμού, οι «λαϊκιστές» που χαϊδεύουν τα αυτιά των «ταραξιών», οι «καιροσκόποι», οι «ψηφοθήρες», οι «ανεύθυνοι» που εκλέξανε ένα «παιδαρέλι» για πρόεδρο του ΣΥΝ, οι «υποκριτές» που μιλάνε για τον νεοφιλελευθερισμό την

στιγμή που ο πρόεδρος της κοινοβουλευτικής ομάδας του ΣΥΡΙΖΑ έχει τα περισσότερα περιουσιακά στοιχεία από κάθε άλλον βουλευτή, οι «τεμπέληδες — γόνοι» αστικών οικογενειών που το «παίζουνε» επαναστάτες, οι «ψευτοοικολόγοι» που «καταστρέφουνε» τις δουλειές των εργατών του Βωβού κλπ.

Η αρχή της επίθεσης τοποθετείται μαζί με τις δημοσκοπήσεις της προηγούμενης περιόδου, όπου ο ΣΥΡΙΖΑ εμφάνισε ποσοστά της τάξεως του 20%. Όμως δεν φαίνεται να φόβισε το ύψος του ποσοστού μόνο, αλλά και ο συνδυασμός του ποσοστού με την κινηματική - πολιτική γλώσσα του ΣΥΡΙΖΑ, την κρισιακή κατάσταση των δυο αστικών κομμάτων και την χρηματοπιστωτική κρίση. Αυτό το μείγμα κοινωνικής δυναμικής, αριστερού - κινηματικού λόγου (έστω και χωρίς πρόγραμμα — άλλωστε ποιο κόμμα έχει πρόγραμμα) και απαξίωσης των κυρίαρχων ιδεολογημάτων λόγω κρίσης, οδήγησε το πολιτικό σύστημα και το μεταπολιτευτικό κοινοβουλευτικό καθεστώς να πει «*....σας χρειαζόμαστε για να αλλάξετε την κυβέρνηση και όχι για να αλλάξετε την Κοινωνία.....*». Ο Badiou αναφέρει μια παρόμοια κατηγορία που εξαπολύθηκε από το κοινοβουλευτικό καθεστώς της Γαλλίας προς την Κυβέρνηση του Μιτεράν, το 1981, όταν αυτή αποπειράθηκε να εφαρμόσει ένα ευρύ φάσμα εθνικοποιήσεων. Το γεγονός αυτό, ίσως, αποτέλεσε τη γενέθλια στιγμή της κεντροαριστεράς και αποδεικνύει τις υλικές συνέπειες της λειτουργίας του πολιτικού — ιδεολογικού μηχανισμού που μεταμορφώνει τα συστατικά του μέρη, κόμματα, οργανώσεις και συνδικάτα.

Η ολοκλήρωση της επίθεσης εκτυλίσσεται στις μέρες μας, στην εποχή των Χριστουγέννων της Κατήφειας, της οικονομικής κρίσης και των «θανάτων» στις τάξεις των «εμποράκων». Και ενώ ο επίσημος κόσμος των «κοινωνικών εταίρων» δεν επιθυμεί τις διαδηλώσεις στο κέντρο της Αθήνας, αναγκάζεται να υποστηρίξει τις περιφρουρημένες παρελάσεις του ΠΑΜΕ, και τις περιφορές επιταφίων του ΚΚΕ.

Έτσι, η «Κοινοβουλευτική Δημοκρατία» και με αφορμή την κοινωνική εξέγερση επιχειρεί να θεμελιώσει έναν διπλό ιδεολογικό προσδιορισμό. Πρώτον, μας λέει πως τα όρια του μεταρρυθμισμού είναι η ομαλή αλλαγή της κυβέρνησης χωρίς την παραμικρή αναφορά στον κοινωνικό ανταγωνισμό και δεύτερον, μας υποδεικνύει ποιο είναι, γιαυτήν, το πρότυπο του κινήματος. Φαίνεται πως για το σύστημα της πολιτικής εκπροσώπησης το πραγματικό κίνημα πρέπει να μοιάζει με τις καρικατούρες του ΚΚΕ.

Απέναντι σε αυτήν την νέα πραγματικότητα, όπου φαινομενικά διαλύεται το κράτος αλλά ουσιαστικά ισχυροποιείται η ιδεολογική λειτουργία του - την ώρα που ο κατασταλτικός μηχανισμός, πιθανά, έχει πραγματικό πρόβλημα νομιμοποίησης - πως πρέπει να αντιδράσει ο ΣΥΡΙΖΑ;

Τώρα που η ανανεωτική και ριζοσπαστική αριστερά αποκτά «ακροατήριο» σε νέες κοινωνικές κατηγορίες χρειάζεται ένας, νέου τύπου, δεσμός με τις μάζες. Ένας δεσμός που θα προστατεύσει το πολιτικό υποκείμενο «ΣΥΡΙΖΑ» από τον «μεταμορφισμό» των ιδεολογικών μηχανισμών και της εξουσίας και παράλληλα θα θίξει τον σκληρό πυρήνα της αστικής εκπροσώπησης, την αγορά της ψήφου. Στο πλαίσιο αυτό:

1. Δεν αρκεί Ο ΣΥΡΙΖΑ να «συνομιλεί» με τον κόσμο, δεν αρκεί να «αφουγκράζεται» τα προβλήματα του, δεν επαρκεί η καταγγελία του νεοφιλελευθερισμού. Χρειάζεται να κάνει πολιτική μαζί με τον κόσμο, με άμεσο τρόπο. Οι συνομιλίες με τα δεκαπενταμελή συμβούλια και μάλιστα εντός των αιθουσών του κοινοβουλίου ήταν μια τέτοια πολιτική, η συλλογική υπογραφών από φίλους του Παναθηναϊκού ήταν, επίσης, μια τέτοια πολιτική. Χρειάζονται όμως και άλλες τέτοιες κινήσεις. Χρειάζεται η πολιτική μαζί με τον κόσμο των εμποροϋπάλληλων που υποφέρουν από τα συνεχή ωράρια, χρειάζεται η πολιτική μαζί με τους καταληψίες της ΓΣΕΕ, χρειάζεται η πολιτική μαζί με όλα τα πρωτοβάθμια σωματεία του πρεκαριάτου (κούριερ, μεταφορείς, σερβιτόροι κλπ), χρειάζεται η πολιτική μαζί με τους εργαζόμενους του κατασκευαστικού τομέα, χρειάζεται η πολιτική μαζί με τους σπουδαστές των ΚΕΣ.

2. Απαιτείται, όμως, και ένας πολιτικός λόγος που βάλει προς τον πολιτικό ιδεολογικό μηχανισμό του κράτους. Και αυτό πολιτική για τις μάζες είναι γιατί οι μάζες «εγγράφονται» στους ιδεολογικούς μηχανισμούς. Χρειάζεται να υποστηριχθεί αυτό που κατακτήθηκε από την εποχή του Κοινωνικού Φόρουμ, οι ανοικτές διαδηλώσεις, η ετοιμότητα του κινήματος να δεχτεί το ξαφνικό κατέβασμα στους δρόμους. Χρειάζεται η στήριξη στον ενεργητικό αριθμό των πολιτικών γεγονότων που δημιουργεί ο ΣΥΡΙΖΑ (Badiou) και όχι στον παθητικό αριθμό της κοινής γνώμης και των δημοσκοπήσεων. Η παρέμβαση στις φυλακές είναι ένα τέτοιο παράδειγμα πολιτικού γεγονότος.

3. Απαιτείται μια ιδεολογική επερώτηση — ξεμπρόστιασμα προς τον «κοινοβουλευτισμό» για το ποια είναι τα όρια του. Να αποκαλυφθούν τα όρια του, να προσβληθούν τα όρια του! Χρειάζεται μια υπέρβαση της φορμαλιστικής θεωρίας του δικομματισμού. Χρειάζεται μια ευθεία βολή προς το ΚΚΕ, όχι για τα σταλινικά χαρακτηριστικά του αλλά για εκείνα που το καθιστούν συστημικό κόμμα.

Τέλος, η παραπάνω τριπλή αναφορά στις μάζες θα πρέπει να συμπληρωθεί από μια θεσμική πρόταση. Μια πρόταση που θα θίξει όμως την αντιφατικότητα της αστικής πολιτικής. Επειδή πλησιάζουν οι Ευρωεκλογές, και οι ευρωπαίοι ηγέτες ήδη αναδιπλώνονται στον εθνικό τους σχηματισμό, εξαγγέλλοντας εθνικά

προγράμματα αναθέρμανσης της οικονομίας, από την μία, και άτολμες οριζόντιες πολιτικές, από την άλλη, ήρθε ο καιρός για τον ΣΥΡΙΖΑ να βγει επιθετικά. Να προτείνει την πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης, την απελευθέρωση της πολιτικής και όχι των αγορών. Όχι στη βάση του πεθαμένου ευρωσυντάγματος, ούτε στη βάση της συμφωνίας της Λισσαβόνας. Η Ευρώπη πρέπει να ενοποιηθεί πολιτικά στη βάση των αναγκών των εργαζόμενων τάξεων. Τα κέρδη αναζητούν ασυμμετρικές ευκαιρίες. Οι πολιτικές της ανταγωνιστικότητας και οι νόμοι του συγκριτικού και του απόλυτου πλεονεκτήματος δημιουργούν οριστικές αναπτυξιακές πολώσεις. Τα κέρδη δεν προσφέρουν έδαφος για την πολιτική ενοποίηση. Ο ΣΥΡΙΖΑ να βγει να το πει ανοικτά στους εργαζόμενους. Δεν θα πρέπει να περιμένει κανείς τη δημιουργία του «ευρωπαϊκού λαού» για να επέλθει η ενοποίηση. Οι ανάγκες υπάρχουν πριν από τον όποιο «λαό».

Το «κατώφλι» της βίας και η ανανεωτική Αριστερά

του Γιώργου Κυρίτση

Όλο το προηγούμενο διάστημα κατά τη διάρκεια του οποίου επωλείτο ο ΟΤΕ, χαρίζονταν τα λιμάνια, αποκαλυπτόταν πως Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ τα έπαιρναν από τη Siemens, τα δε μακαρόνια τσίμπαγαν δέκα λεπτά την ημέρα, η κοινή γνώμη βομβαρδιζόταν από οιμωγές και ολοφυρμούς για το ξέσπασμα βίας μέσα στα πανεπιστήμια από μειοψηφικές αντιδημοκρατικές δυνάμεις με αιχμή του δόρατος κουκουλοφόρους και συνεπικουρούμενες από τάγματα εφόδου του ΣΥΡΙΖΑ

Μέχρι που οι τηλεοπτικές κάμερες έδειξαν τι συνέβη στη Θεσσαλονίκη. Έδειξαν πως οι φορείς της πανεπιστημιακής βίας, αυτοί που κρατούσαν σε ομηρεία τη Σύγκλητο δεν ήταν κρανοφόροι ή κουκουλοφόροι με καδρόνια και λοστάρια, αλλά 30 - 40 φοιτητές και φοιτήτριες που στέκονταν μπροστά στην πόρτα φωνάζοντας «αίσχος» και άκουγαν απειλές και ύβρεις από τους καθηγητές τους, Μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι το να παρεμβαίνεις έτσι σε μια διαδικασία της Συγκλήτου την ιερή στιγμή που έχει μόλις αποφασίσει μετά από πεντάλεπτη διεξοδική συζήτηση μεταξύ μιλημένων πώς θα κινηθεί το πανεπιστήμιο τα επόμενα τέσσερα χρόνια, δεν είναι πρόσφορο. Τι να κάνουμε, μισή ντροπή στους φοιτητές, η άλλη μισή όμως στους δασκάλους τους. Οι οποίοι δεν διαμαρτυρήθηκαν όταν πέρυσι τέτοιον καιρό η αστυνομία έδερνε και συνελάμβανε δεκάδες φοιτητές του ίδιου πανεπιστημίου ή όταν οι ζαρντινιέρες τρέλαιναν στο ξύλο τον Κύπριο φοιτητή ή όταν ο επίσης φοιτητής τους με τα πράσινα όλσταρ οδηγείτο ανήλικος ως στις φυλακές Αυλώνα.

Αυτή η καταγεγραμμένη πραγματικότητα καταγγέλθηκε ως «ομηρία», «βία», «τρομοκρατία» οι δε φοιτητές χαρακτηρίστηκαν «ΕΚΟΦιτες». Και δεν καταγγέλθηκε μόνο από τον Καρατζαφέρη που ούρλιαζε να μπουν τα ΜΑΤ να καθαρίσουν το πανεπιστήμιο από τους αλήτες, ούτε μόνον από την κ. Διαμαντοπούλου που «διαπίστωνε» περίλυπη ότι «δυστυχώς εκεί οδηγούμαστε». Ούτε μόνον από τον καθηγητή - αρθρογράφο των Νέων που ανίχνευσε ομοιότητες με τα βασανιστήρια στο ΕΑΤ/ΕΣΑ. Σε αυτήν τη ρητορική προσχώρησε και τμήμα της ανανεωτικής Αριστεράς. Η συζήτηση αυτή, με αφορμή το πανεπιστήμιο, επανατοποθετεί το κατώφλι της βίας.

Εάν αυτές οι συνηθέστατες στο πανεπιστήμιο μέθοδοι παρέμβασης είναι βία, τότε είναι εξ ίσου βία η κατάληψη του γραφείου του Βουρλούμη από τους συνδικαλιστές του ΟΤΕ, η διάλυση της συνεδρίασης του Δ.Σ. της ΔΕΗ όταν έκλεινε τη συμφωνία με τους Γερμανούς για τον λιθάνθρακα είναι βία, η προσπάθεια των λιμενεργατών να μπουν στο ΔΣ του ΟΛΠ του οποίου είναι μέλη είναι βία, και πάει λέγοντας. Η μόνη μη βία είναι να ψηφίζει η Βουλή με συνοπτικές διαδικασίες.

Αν ανοίξουμε λίγο την οπτική μας γωνία θα δούμε λοιπόν πως η εμπέδωση αυτής της αντίληψης δεν αφορά μόνον τον ΣΥΡΙΖΑ και τη συγκυρία αλλά αποσκοπεί ενδεχομένως να προλάβει και να οριοθετήσει τα όρια της «αποδεκτής» λαϊκής αντίδρασης σε μια φάση που το παιχνίδι παίζεται μεταξύ ριζοσπαστικοποίησης και φοβικής συντηρητικοποίησης.

Κοιτάζοντας δε λίγο προς τα πίσω θα διαπιστώσουμε ότι τα τελευταία χρόνια, δηλαδή επί Σημίτη και Καραμανλή, οι μόνοι τομείς του κράτους που αναπτύσσονται είναι οι κατασταλτικοί. Από τους Ολυμπιακούς αγώνες κληρονομήσαμε τις κάμερες και την αντιτρομοκρατική νομοθεσία. Ανακαλύφθηκαν νέες μορφές μπάτσων που δεν υπήρχαν (συνοριοφύλακες, ΟΠΚΕ, ειδικοί φρουροί), ο συνολικός τους αριθμός έφτασε τις 50 - 55.000, νομοθετήθηκε η αρμοδιότητα του στρατού σε ρόλο εσωτερικής καταστολής, άνθισε η βιομηχανία των σεκιουριτάδων. Η δικαιοσύνη ανέλαβε τα υπόλοιπα με τις αντεργατικές αποφάσεις.

Υπό αυτό το πρίσμα, είναι απορίας άξιον πώς ένα τμήμα της ανανεωτικής Αριστεράς έσπευσε να δώσει διαβεβαιώσεις νομιμοφροσύνης τη στιγμή ακριβώς που η κοινωνία έχει αρχίσει και αγριεύει. Τη στιγμή που η πρωτοβουλία αναρχικών να απαλλοτριώσουν/ αναδιανείμουν είδη σουπερμάρκετ χαιρετίζεται από ολόκληρη την κοινωνία εμείς γινόμαστε φλώροι. Η ευκολία με την οποία προσχωρούν μερικοί ανανεωτές στην επιχειρηματολογία του αστικού πολιτικού κόσμου που θεωρεί πως κατέχει ουρανόθεν το «προνόμιο της βίας» είναι προβληματική. Δέχονται κάποιοι σύντροφοι την απονομιμοποίηση όλων των ενδιάμεσων κοινωνικών διεργασιών και των αμεσοδημοκρατικών ή αντιπροσωπευτικών διαδικασιών, ανάγοντας τα πάντα στην (πολύ) κεντρική πολιτική σκηνή;

Να αναζητήσει άραγε κανείς αυτήν την αντίληψη στο πρόσφατο παρελθόν; Είναι απομεινάρι μιας προσέγγισης που ενδεχομένως είχε βάση όταν η πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα ήταν διαφορετική; Είναι μήπως ένα άλμα από τον δημοκρατικό δρόμο προς τον σοσιαλισμό, στον ειρηνικό δρόμο προς τον σοσιαλισμό κι απ' αυτόν στον κοινοβουλευτικό δρόμο προς τον σοσιαλισμό ο

οποίος καταλήγει σε γραφειοκρατικό δρόμο προς τον κοινοβουλευτισμό;

Είναι άραγε τα επίχειρα της λεγόμενης εθνικής συμφιλίωσης (όταν είπαμε στη Δεξιά «σας ζητάμε συγνώμη που μας γαμήσατε») ή είναι η αγωνία μήπως η Αριστερά καταστεί αποσυνάγωγη του πολιτικού μας συστήματος, αυτού που καταγγέλλουμε δηλαδή; Όχι τίποτα άλλο αλλά θα μας κόψει την καλημέρα και η Siemens.

Η «υγειονομική ζώνη» του ΚΚΕ

του Χριστόφορου Παπαδόπουλου

Βγαίνοντας η κ. Παπαρήγα από το Μαξίμου, μιλώντας στους δημοσιογράφους μετά τη συνάντησή της με τον πρωθυπουργό, «έδωσε» τον ΣΥΡΙΖΑ ως ηθικό αυτουργό των εκτεταμένων επεισοδίων που τα 2 προηγούμενα εικοσιτετράωρα, μετά το φόνο του 15χρονου μαθητή, εξελίχθηκαν στα αστικά κέντρα των μεγαλύτερων πόλεων της χώρας. Η γενική γραμματέας του ΚΚΕ «ανερυθρίαστα» συντάχθηκε με τα «παπαγαλάκια» και το πολιτικό προσωπικό της Ν.Δ. που από την προηγουμένη, με «ήχο πλάγιο» επιχειρούσαν να στοχοποιήσουν το ΣΥΡΙΖΑ ως υποκινητή, προκειμένου οι πολιτικές ευθύνες να φύγουν από τις πλάτες της κυβέρνησης. Στις δηλώσεις της η κ Παπαρήγα, επίσης, αναφέρθηκε ως παράδειγμα προς μίμηση τη στάση του ΚΚΕ που επέλεξε την κομματική —και προφυλαγμένη- συγκέντρωση στην Πλατεία Ομονοίας, με ομιλήτρια την ιδία, ως αντίδραση στο φόνο του 15χρονου. Δεν πολυαναφέρθηκε, βέβαια, στην άτακτη διάλυση της συγκέντρωσης, από τα δρομάκια της Αιόλου, μόλις η πολυπληθής διαδήλωση —πολλαπλάσια σε σύγκριση με τη συγκέντρωση του ΚΚΕ- που είχε εξαγγείλει ο ΣΥΡΙΖΑ προσέγγισε την Πλατεία. Η παραδοχή της φυγής θα έπληττε τη φήμη του στιβαρού κόμματος που κολυμπάει στην κοινωνία και δεν μασάει. Η αποχή από τα δρώμενα του ΚΚΕ πήρε από την άλλη τα εύσημα του Καρατζαφέρη, των στελεχών της Ν.Δ., όπως και το δημόσιο έπαινο του δημάρχου κ Κακλαμάνη. Φυσικά το ΚΚΕ «δικαιώθηκε», αφού δια της αποχής και της λελογισμένης καταγγελίας του δεν υποχρεώθηκε να «μολυνθεί» με τη συμμετοχή του σε μια κοινωνική διαμαρτυρία που δεν ελέγχει, και με βεβαιότητα δεν γνωρίζει. Χώρια που, δια της αποχής, συντηρεί τσάμπα το μύθο του κόμματος που ελέγχει βίαιες και ανεξέλεγκτες συμπεριφορές στο κίνημα, την ίδια στιγμή που χαϊδεύει τον φόβο των μικροαστικών στρωμάτων που τα θεωρεί τους φυσικούς του σύμμαχους. Το ΚΚΕ επέλεξε να ανασύρει από τα συρτάρια του την παλιά και βολική θεωρία των «κουκουλοφόρων πρακτόρων της εξουσίας», για να εξηγήσει τα αδικαιολόγητα, χάνοντας βέβαια την ευκαιρία να αναδείξει το κοινωνικό ζήτημα ως τη βασική αντίθεση που κινητοποιεί την νεολαιίστικη εξέγερση, πράγμα που θα έκανε σε κάθε άλλη περίπτωση. Το έκαναν βέβαια, αντ΄

αυτού, τα διεθνή ΜΜΕ που ερμήνευσαν τα γεγονότα —παρομοιάζοντας τα με την εξέγερση των γαλλικών προαστίων- ως έκρηξη μιας γενιάς χωρίς μέλλον απέναντι στις κοινωνικές ανισότητες, την αστυνομική βία και τον κρατικό αυταρχισμό. Τα λαϊκά στρώματα —εκλογικά ακροατήρια που το ΚΚΕ επιθυμεί πάση θυσία να διατηρήσει προνομιακά στην επιρροή του- δεν διαβάζουν Λιμπερασιόν, αντίθετα είναι επιφυλακτικά σε μυστήριες ταξικές διαστρωματώσεις όπου την πέτρα και τη μολότοφ την πετάνε παιδιά των λαϊκών συνοικιών από κοινού με τα πλουσιόπαιδα. Ο οικονομισμός του ΚΚΕ ακυρώνει την όποια δυνατότητα για να αναλύσει σύνθετα κοινωνικά και ιδεολογικά φαινόμενα, όσα δηλαδή δεν παραπέμπουν ευθέως στην οικονομική και κοινωνική κατάσταση των υποκειμένων σε δράση ή αντίδραση. Ο εκλογισμός του, δηλαδή η διατήρηση και η αύξηση των εκλογικών του ποσοστών, στο όνομα των οποίων είναι πρόθυμο να θυσιάσει ταξικές και πολιτικές συμμαχίες, δεν του επιτρέπουν καν να το επιχειρήσει. Αντίθετα, εξ αιτίας των 2 προηγούμενων προπατορικών αμαρτημάτων, είναι σχεδόν υποχρεωτική η επίθεση άνευ αρχών στο ΣΥΡΙΖΑ, στο βαθμό που γνωρίζει ότι ο τελευταίος, μετά το άρθρο 16, απευθύνεται προνομιακά και πλειοψηφικά σε μια νέα γενιά που θα ζήσει χειρότερα από τους γονείς της και η οποία πλέον το βιώνει είτε ως άνεργοι πολυπτυχιούχοι, είτε ως εργαζόμενοι στη μερική και επισφαλή εργασία, είτε καθηλωμένοι στον ορίζοντα της εργασιακής περιπλάνησης. Θα ήταν εξίσου γραφικό να προσπαθούσαμε να ερμηνεύσουμε αυτό το κύμα της νεανικής βίας και εξέγερσης επικαλούμενοι μια μόνο ταυτότητα των συμμετεχόντων. Ακόμα και το μίσος στην αστυνομία δεν είναι επαρκής λόγος, παρόλο που ο καθημερινός εξευτελισμός από όργανα της τάξης είναι η εμπειρία χιλιάδων νέων, αγοριών και κοριτσιών. Οι μετανάστες, οι γκέι και η νεανική διαφορετικότητα είναι τα πρώτα θύματα της πολιτικής διαχείρισης του φόβου από τα στρατιωτικοποιημένα σώματα της ΕΛΑΣ, από μπάτσους ράμπο που το όπλο και το γκλοπ γίνονται τα σύμβολα του ανδρισμού και της εξουσίας τους. Στους κόλπους αυτής της νεανικής εξέγερσης συναρθρώνονται: αντιεξουσιαστές, πρεκάριοι, οργισμένοι έφηβοι, μετανάστες δεύτερης γενιάς, νέοι και νέες με ελευθεριακά αιτήματα και πολιτισμικές αντιθέσεις, από κοινού με όσους μετέχουν στα ιδεολογήματα της «άγριας νεολαίας» και στο φετιχισμό της σπασμένης βιτρίνας ως πράξη ανυπακοής και αμφισβήτησης. Ιδιότητες και ταυτότητες εξάλλου που εγγράφονται στα περισσότερα νεολαιίστικά κινήματα στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα, τουλάχιστον στη Δύση. Δική μας δουλειά είναι να τα κατανοήσουμε και αν μπορούμε να τα επηρεάσουμε ώστε από δύναμη διαμαρτυρίας και οργής να γίνουν δύναμη μετασχηματισμού.

Μια θεωρητική επεξεργασία της εξέγερσης του Δεκέμβρη

του Δημήτρη Παπανικολόπουλου

Η νεανική εξέγερση

1) Ποιος είναι ο χαρακτήρας του κοινωνικού φαινομένου που παρατηρούμε; Ποιο το υποκείμενό του; Ποιοι οι στόχοι του;

Δεν έχει μεγάλη σημασία ως προς την πολιτική και γνωστική αξία του φαινομένου η ορθή απάντηση στο πρώτο ερώτημα.

Πρόκειται αναμφίβολα για κοινωνική σύγκρουση.

Δεν αποτελεί κίνημα, καθώς συστατικό στοιχείο των κινημάτων είναι η διάρκεια.

Αποτελεί ωστόσο σταθμό στο μαθητικό και το φοιτητικό κίνημα, καθώς τα υποκείμενα αυτών των κινημάτων αποτελούν την κρίσιμη μάζα των συμμετεχόντων και κομίζουν κρίσιμους οργανωτικούς πόρους.

Το κοινωνικό φαινόμενο ωστόσο που παρατηρούμε δεν είναι η παράλληλη ή η συνδυασμένη δράση του μαθητικού και του φοιτητικού κινήματος, καθώς έχουν προστεθεί στους διεκδικητές και οι νέοι εργαζόμενοι και άνεργοι, είτε είναι γηγενείς είτε μετανάστες. Επιπλέον, τα αιτήματα ξεφεύγουν από το συντεχνιακό πλαίσιο της εκπαίδευσης. Το διεκδικητικό υποκείμενο λοιπόν φαίνεται πως είναι οι νέοι στο σύνολό τους (μαθητές, φοιτητές, εργαζόμενοι, άνεργοι) μέρος των οποίων αποτελούν και οι μόνιμοι ή προσωρινοί κουκουλοφόροι. Την υπόθεση αυτή ενισχύει και το γεγονός ότι οι υπόλοιποι εργαζόμενοι εμπλέκονται 1) χαλαρά και 2) τις περισσότερες φορές με τη διπλή ιδιότητα του γονέα-εργαζόμενου.

Επομένως, εάν είχε ή έχει διάρκεια, θα μπορούσαμε ή μπορέσουμε να μιλήσουμε για νεολαιίστικο κίνημα.

Προς το παρόν η έννοια της εξέγερσης μπορεί να προσφέρει την καλύτερη υπόθεση εργασίας, ιδίως εάν απαλλαγούμε από ισομορφισμούς του τύπου «μοιάζει/δε μοιάζει με το ’68, μοιάζει/δε μοιάζει με την εξέγερση του Πολυτεχνείου».

Αποδέκτης των αιτημάτων της νεανικής αυτής εξέγερσης είναι κατά προτεραιότητα, αν όχι κατ’ αποκλειστικότητα η κυβέρνηση.

Τα αιτήματα, που μπορούν να αντληθούν από τα κείμενα και τα συνθήματα των διεκδικητών, αφορούν στην ανατροπή της πολιτικής, οικονομικής, εκπαιδευτικής και αξιακής κατάστασης στη χώρα. Η γενικότητα των αιτημάτων δεν αναιρεί το νεανικό χαρακτήρα της εξέγερσης, αφού αυτή η τελευταία δεν στοχεύει να αλλάξει την κατάσταση των νέων, όσο αυτοί είναι νέοι, αλλά επιδιώκει να εγγυηθεί το μέλλον τους.

2) Ποια είναι τα αίτια;

Τα αίτια είναι αναμφίβολα κοινωνικά και σχετίζονται με το σύνολο των κοινωνικών θεσμών.

Η νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση είχε ως αποτέλεσμα την συμπίεση των εισοδημάτων, την καθιέρωση της επισφαλούς και ανασφάλιστης εργασίας ιδιαίτερα στους νέους, την αύξηση της ανεργίας ιδιαίτερα μεταξύ των νέων, τον κατακερματισμό του εργασιακού χώρου. Το παραπάνω συμπέρασμα μπορεί να εξαχθεί χάρη στη μαρξιστική προσέγγιση, η οποία ωστόσο δε μας επιτρέπει να ερμηνεύσουμε πλήρως το παρατηρούμενο φαινόμενο. Γι αυτό θα προσπαθήσουμε να τη συμπληρώσουμε με τη βοήθεια μεταμαρξιστικών προσεγγίσεων.

Τα συμπαρομαρτούντα της νεοφιλελεύθερης αναδιάρθρωσης είναι η ραγδαία και συστηματική υποβάθμιση χώρων, πληθυσμών και λειτουργιών που δεν σχετίζονται άμεσα με την παραγωγική διαδικασία. Πρόκειται για το φυσικό περιβάλλον, τους ελεύθερους χώρους και τις συνοικίες των πόλεων όσον αφορά τους χώρους, τους νέους, τους μετανάστες και τους συνταξιούχους όσον αφορά τους πληθυσμούς, και την παιδεία, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια όσον αφορά τις λειτουργίες.

Η καταστολή επίσης στις περισσότερες εκφάνσεις της μπορεί να ειδωθεί σαν συνέπεια της νεοφιλελεύθερης αναδιάρθρωσης, εφόσον στοχεύει στον περιορισμό και/ή τον έλεγχο των αντιδράσεων απέναντι στη νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση και τις συνέπειές της. Προς επίρρωση αυτού θυμίζω ότι η καταστολή αφορά κατά προτεραιότητα τα πιο απείθαρχα και λιγότερο ελεγχόμενα τμήματα του πληθυσμού, δηλαδή τους νέους και τους μετανάστες.

Σημασία έχει όμως πώς αυτές οι συνθήκες προσλαμβάνονται από τις διάφορες κοινωνικές ομάδες του πληθυσμού. Για να συμπεριλάβουμε το κρίσιμο αυτό ζήτημα στη θεώρησή μας πρέπει να περάσουμε τα όρια του μαρξιστικού υποδείγματος και να αξιοποιήσουμε θεωρητικά μοντέλα που οικοδομήθηκαν είτε σε διαλεκτική σχέση είτε σε σύγκρουση με το μαρξισμό.

Ενώ, λοιπόν, η δυσαρέσκεια είναι διάχυτη στην πλειοψηφία του ελληνικού πληθυσμού, είναι μεγαλύτερη στους νέους γιατί το χάσμα μεταξύ των προσδο-

κιών και της πραγματικότητας είναι σ' αυτούς μεγαλύτερο. Γιατί συμβαίνει αυτό; 1) Γιατί οι νέοι, ούτως ή άλλως, χρησιμοποιούν πάντα ως μέτρο σύγκρισης της πραγματικότητας που βιώνουν κάτι που υπερακοντίζει την πραγματικότητα την οποία βιώνουν. 2) Γιατί μεγάλο μέρος των νέων είναι μορφωμένοι (με ένα ή πολλά πτυχία), οι οποίοι εκ θέσεως (ως μελλοντικοί διαχειριστές των υλικών και συμβολικών πόρων της κοινωνίας) χρησιμοποιούν τις ιδέες τους για να κρίνουν την πραγματικότητα με μόνιμο αποτέλεσμα, μιας και ο κόσμος των ιδεών είναι πάντα πιο τέλειος από αυτόν στον οποίο ζούμε, να βρίσκουν την πραγματικότητα ελλειμματική. 3) Μεγαλωμένοι οι περισσότεροι πριν η νεοφιλελεύθερη επίθεση αποκτήσει την όψη καταιγίδας, όπου οι γονείς τους φετιχοποιώντας την κοινωνική κινητικότητα τους προέτρεπαν νυχθημερόν να υπομείνουν τις δοκιμασίες του εκπαιδευτικού συστήματος προκειμένου να κάνουν κάτι καλύτερο από αυτούς, απέκτησαν μεγάλες προσδοκίες που είναι αδύνατο να μειωθούν πλέον. Το ίδιο ισχύει για τα παιδιά των μεταναστών, που ήρθαν στην Ελλάδα με επίσης μεγάλες προσδοκίες.

Το ισοζύγιο μεταξύ των προσδοκιών και της πραγματικότητας μεταβάλλεται συνεχώς σε βάρος των προσδοκιών τους, καθώς η νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση στην οποία προαναφερθήκαμε αγγίζει κατά προνομιακό τρόπο τους νέους. Με λίγα λόγια τα αδιέξοδα της ελληνικής κοινωνίας συσσωρεύονται εδώ και πάρα πολύ καιρό και μετατίθενται στις επόμενες γενιές. Η δολοφονία του νεαρού Αλέξη συμπύκνωσε αυτό που συμβαίνει και σε επίπεδο κοινωνίας, όπου «δολοφονείται» η νεολαία.

Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές από τις αρχές της δεκαετίας του '90 αντιδρούσαν συστηματικά και οργανωμένα απέναντι στο σχολείο-αυταρχικό εκπαιδευτήριο. SOS, παπαγαλία, βαρεμάρα, έλλειψη κάθε δημιουργικότητας και στέρηση της κριτικής ικανότητας συνιστούσαν την καθημερινότητα του μαθητή. Όμως τα ανεχότανε μιας και τον περίμενε η ελευθερία της φοιτητικής ζωής και η κοινωνική κινητικότητα χάρη στο πτυχίο. Πλέον δε μπορεί να το ανεχθεί, γιατί δεν τον περιμένει τίποτε άλλο εκτός από ανεργία και αβεβαιότητα.

Οι δε φοιτητές ανέκαθεν κουβαλούσαν το ριζοσπαστισμό της (συνήθως κατώτερης) τάξης καταγωγής τους, τον ριζοσπαστισμό των αποσπασμένων από το κοινωνικό τους περιβάλλον που αποζητούν να το ξανασυστήσουν σε νέες εκ των πραγμάτων βάσεις, το ριζοσπαστισμό που προκύπτει από την επαφή με τις ιδέες που είχαν κατά τη φοιτητική τους θητεία και, τέλος, το ριζοσπαστισμό των ανθρώπων που έχουν βάσιμες υποψίες (αλλά όχι τη σιγουριά) ότι τους περιμένει μια καλύτερη ζωή. Η έλλειψη σιγουριάς έγινε πλέον βεβαιότητα περί του αντιθέτου.

Όσον αφορά τώρα τους άνεργους νέους, αυτοί υφίστανται σε μεγαλύτερο βαθμό τα συστατικά στοιχεία του εργασιακού μεσαίωνα που περιέγραψα παραπάνω. Σε πολλές περιπτώσεις, όπως όλοι γνωρίζουμε, η νομοθεσία που προωθεί τον εργασιακό μεσαίωνα δεν αφορά τόσο τους παλαιούς εργαζομένους, αλλά τους νέους. Αυτό διασπά το μέτωπο των εργαζομένων μιας και οι παλαιοί ανέχονται αυτή τη νομοθεσία ή αντιδρούν χαλαρά συμπαρασύροντας χάρη στη πλειοψηφική τους δύναμη και τη στάση των συνδικαλιστικών τους οργάνων, αφήνοντας τους νέους ουσιαστικά χωρίς εκπροσώπηση.

Last but not least, η γενικευμένη, ιδίως μεταξύ των νέων, απονομιμοποίηση των πολιτικών κομμάτων και δη των κυβερνητικών, στα οποία χρεώνονται, εκτός από την αδυναμία επίλυσης των παραπάνω προβλημάτων, η αποκλειστική ευθύνη δημιουργίας τους. Η αίσθηση ότι το κράτος παραμένει κλειστό στα αιτήματα των διεκδικητών, ότι οι συμβατικοί δίαυλοι επικοινωνίας του λαού με την εξουσία (κόμματα) δεν μπορεί να λειτουργήσει και ότι η εναλλαγή των δύο μεγάλων κομμάτων στην εξουσία δεν μπορεί να επιφέρει αλλαγή πολιτικής δημιούργησαν ένα αίσθημα εγκλωβισμού σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού και ειδικά στους νέους, κάνοντας την προσφυγή στην εξωθεσμική δράση αναγκαιότητα και την ανοχή, συμπάθεια ή προτίμηση στο βίαιο ρεπερτόριο συστατικό στοιχείο της.

Με λίγα λόγια, αίτιο της νεανικής εξέγερσης είναι η απειλή που νιώθουν οι νέοι από τη συσσώρευση των προβλημάτων και την ανικανότητα ή απροθυμία των κυβερνητικών κυρίως κομμάτων να τα επιλύσουν, γεγονός άλλωστε που μετάβαλλε το ισοζύγιο ανάμεσα στο κόστος ανοχής και το κόστος κινητοποίησης αυξάνοντας κατά πολύ το πρώτο.

Θέλοντας να προλάβω μία ένσταση που αφορά τη συμμετοχή και νέων από ευκατάστατα στρώματα της κοινωνίας μας, μπορώ να συμπληρώσω ένα ακόμα στοιχείο στην παραπάνω ανάλυση. Η αλλοτρίωση από τα μέσα παραγωγής και το τελικό προϊόν, είτε αφορά την οικονομική είτε την πολιτική είτε την ιδεολογική είτε την πολιτιστική δραστηριότητα, αφορά τους πάντες. Γι αυτό και ο στόχος των εξεγερμένων, συνειδητός ή ασυνείδητος, είναι ή άρση αυτής της αλλοτρίωσης, η επανοικιοποίηση δηλαδή του ελέγχου της παραγωγής των υλικών αγαθών που έχουμε ανάγκη για να ζήσουμε, της παραγωγής των αποφάσεων που έχουμε ανάγκη για να ζήσουμε, της παραγωγής των γνώσεων που έχουμε ανάγκη για να ζήσουμε και της παραγωγής των πολιτιστικών προϊόντων που εκφράζουν τη ζωή μας. Εξ ού και το δημοφιλές σύνθημα «Τα θέλουμε όλα πίσω». Το κρίσιμο ζήτημα όμως είναι ποιες κοινωνικές ομάδες νιώθουν ποιο έντονη την αλλοτρίωσή τους, ποιες μπορούν να την μεταφράσουν σε συγκεκριμένα αιτήματα και ποιες μπορούν

να κινητοποιήσουν πόρους για να διεκδικήσουν την ικανοποίηση αυτών των αιτημάτων.

Πρέπει ωστόσο να τονίσω ότι οι απειλές δεν είναι ο μοναδικός κρίσιμος παράγοντας του πολιτικού και οικονομικού περιβάλλοντος που βρίσκεται στην αφετηρία της εξέγερσης, αν και σίγουρα είναι ο ισχυρότερος. Ένας άλλος παράγοντας, που τις τελευταίες δεκαετίες έχει αναδειχθεί σε κρίσιμο εξηγητικό παράγοντα στο χώρο της μελέτης των κοινωνικών κινημάτων και της συγκρουσιακής πολιτικής, είναι οι πολιτικές ευκαιρίες που προσφέρονται προς εκμετάλλευση στους κάθε λογής διεκδικητές. Η εξέγερση του Δεκέμβρη έλαβε χώρα σε συνθήκες προφανούς αναδιάταξης στο εσωτερικό του κομματικού συστήματος: πτώση των ποσοστών του δικομματισμού, απονομιμοποίηση της κυβέρνησης και διαφαινόμενη πτώση της σε περίπτωση εκλογών, διαφαινόμενη μη αυτοδυναμία, άνοδος της Αριστεράς (δημοσκοπική σταθερότητα του ΚΚΕ και διπλασιασμός του ποσοστού του ΣΥΡΙΖΑ) συνιστούν τα συστατικά στοιχεία αυτής της αναδιάταξης. Με άλλα λόγια, παρατηρούνται σημαντικές πολιτικές επανευθυγραμμίσεις. Εκτός αυτού, οι εξεγερμένοι συνάντησαν και την υποστήριξη από την πλευρά κομμάτων της αντιπολίτευσης: καθολική από την πλευρά του ΣΥΡΙΖΑ, διστακτική και επιλεκτική από την πλευρά του ΚΚΕ και του ΠΑΣΟΚ (υποστήριξη με την προϋπόθεση να απουσιάζει η βία και η παρεμπόδιση από το ρεπερτόριο, δηλαδή με την προϋπόθεση να μην είναι εξέγερση). Υποστήριξη, τουλάχιστον σε ηθικό επίπεδο, έλαβαν οι εξεγερμένοι και από ένα μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης, όπως τουλάχιστον καταγράφηκε στις δημοσκοπήσεις και, κυρίως, διαπιστώθηκε από την καθημερινή συναναστροφή. Δημιουργήθηκε θα λέγαμε μία πρόσκαιρη πολιτικο-κοινωνική συμμαχία (alliance structure) που πρόσφερε αν μη τι άλλο νομιμοποίηση στους εξεγερμένους. Η επιλογή ωστόσο μορφών δράσης πέρα από τα όρια της σύμβασης και κυρίως πέρα από τα όρια της παρεμπόδισης, στην έκταση και με την ένταση με την οποία αυτή πραγματοποιήθηκε, προχώρησε πολύ πέραν αυτής της νομιμοποίησης, όπως φανέρωσε το μπαράζ δηλώσεων αποκήρυξης της βίας, ιδίως της τυφλής και της άσκοπης. Το γεγονός αυτό δύσκολα μπορεί να ερμηνευθεί, αν δεν συνυπολογίσουμε την συνδυασμένη ανικανότητα και ανοχή που επέδειξε η κυβέρνηση κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων της αστυνομίας με τους διαδηλωτές. Η δεινή θέση στην οποία βρέθηκε η κυβέρνηση μετά από τη δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου από τον ειδικό φρουρό υπήρξε αναμφίβολα μια πολιτική ευκαιρία για τους εξεγερμένους, καθώς απονομιμοποιούσε την περαιτέρω χρήση βίας από την πλευρά των οργάνων του κράτους και τους επέβαλε αμυντική στάση απέναντι και στις πιο βίαιες μορφές δράσης. Με άλλα λόγια, η πολιτική αυτή ευκαιρία δεν

γέννησε την εξέγερση, αλλά ίσως γέννησε τα χαρακτηριστικά εκείνα γνωρίσματα που έδωσαν στα γεγονότα το χαρακτήρα της εξέγερσης.

3) Ποια είναι η οργάνωση, ο πολιτικός και προγραμματικός λόγος και το ρεπερτόριο δράσης των εξεγερμένων;

Για να καταλάβουμε τη δυναμική της κινητοποίησης πρέπει να εστιάσουμε, εκτός από τα γενεσιουργά αίτια της εξέγερσης, στην οργάνωση, τον πολιτικό και προγραμματικό λόγο των εξεγερμένων, καθώς και στο ρεπερτόριό τους. Τα γενεσιουργά αίτια μπορούν να εξηγήσουν γιατί ξεσπά μια εξέγερση και ποιοι είναι εκείνοι οι παράγοντες που την τρέφουν και στη συνέχεια, αλλά δεν μπορεί να εξηγήσει την εξέλιξη και τα αποτελέσματά της. Η εξέλιξη εξαρτάται από παράγοντες σαν αυτούς που μόλις θα εξετάσουμε.

Όσον αφορά στην οργάνωση πρέπει να τονίσουμε ότι τους κρίσιμους οργανωτικούς πόρους προσέφεραν στην εξέγερση αυτοί που προσέφεραν και τον κρίσιμο όγκο των διεκδικητών, δηλαδή οι μαθητές και οι φοιτητές. Συγκεκριμένα, τα σχολεία και τα πανεπιστήμια διαθέτουν τα ίδια δομές που συγκεντρώνουν και οργανώνουν τους μαθητές και τους φοιτητές αντίστοιχα, με αποτέλεσμα να διευκολύνεται η οργάνωσή τους (πλεονέκτημα που διέθεταν και οι εργαζόμενοι πριν τον κατακερματισμό του εργασιακού χώρου από την τεχνολογική επανάσταση των τελευταίων 40 χρόνων)[1]. Επίσης, οι δομές αυτές προσφέρουν ταυτότητα αναγνωρίσιμη από όλη την κοινωνία με θετικό τρόπο. Μην ξεχνάμε επίσης ότι οι μαθητές και οι φοιτητές διαθέτουν αρκετό ελεύθερο χρόνο. Το κρίσιμο βέβαια ήταν να οργανωθούν οι μαθητές, καθώς οι φοιτητές, όντας οργανωμένοι στους συλλόγους τους και με την οργανωτική ετοιμότητα την κληρονομημένη από τον πρόσφατο αγώνα για την υπεράσπιση του άρθρου 16, έμοιαζαν «σαν έτοιμοι από καιρό». Οι μαθητές λοιπόν οργανώθηκαν γύρω από δύο Συντονιστικά, το Συντονιστικό «Αλέξανδρος Γρηγορόπουλος», που συσπειρώνει την πλειοψηφία των σχολείων και αποτέλεσε απότοκο της κινητοποίησης, και το ΣΑΣΑ, που συνδέεται με το ΚΚΕ. Οργανωτικούς πόρους προσέφεραν και τα κόμματα και οι οργανώσεις της Αριστεράς, εξωκοινοβουλευτικής ή μη. Στην πορεία των κινητοποιήσεων δημιουργήθηκαν δύο μπλοκ. Το πρώτο, το οποίο συγκέντρωνε τη μεγάλη πλειοψηφία των εξεγερμένων, αποτελούνταν από το Συντονιστικό μαθητών «Αλέξανδρος Γρηγορόπουλος», το Συντονιστικό Φοιτητικών Συνελεύσεων και Καταλήψεων, οργανώσεις της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς και δυνάμεις του ΣΥΡΙΖΑ και κάποια πρωτοβάθμια σωματεία εργαζομένων. Σε αυτό το μπλοκ τοποθετούνται και οι αντιεξουσιαστές μαζί με όλους όσους υιοθετούν τα σύμβολα (κουκούλες) και τις πρακτικές τους, για τους οποίους πρέπει ωστόσο να υπογραμμίσουμε ότι σπανίως βρέθηκαν σε συντονισμό

με το υπόλοιπο μπλοκ. Το δεύτερο μπλοκ, το οποίο ελέγχεται από το ΚΚΕ, αποτελούνταν από το ΣΑΣΑ, φοιτητικούς συλλόγους που ελέγχονται από την ΠΚΣ και πρωτοβάθμια σωματεία του ΠΑΜΕ.

Τα οργανωτικά χαρακτηριστικά των δύο μπλοκ ήταν αρκετά διαφορετικά. Το πρώτο χαρακτηρίζεται από το δικτυακό τρόπο οργάνωσης, γεγονός που βοηθά το συντονισμό ετερόκλητων στοιχείων, ενώ το δεύτερο, στο κλασικό πρότυπο του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού. Ο δικτυακός τρόπος οργάνωσης απ' τη μια και ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός από την άλλη συνδέονται με έναν κρίσιμο παράγοντα: τη μαζικότητα. Ο δικτυακός τρόπος οργάνωσης επιτρέπει σε άτομα, ομάδες και οργανώσεις να συμμετάσχουν χωρίς αυστηρές προϋποθέσεις αφήνοντας στα ίδια και στις ίδιες να επιλέξουν το βαθμό και το χρόνο εμπλοκής τους. Σέβεται μ' άλλα λόγια την αυτονομία τους. Επιπλέον, μειώνει τους πόρους και το γραφειοκρατικό χρόνο που χρειάζονται φέρνοντας τα άτομα, τις ομάδες και τις οργανώσεις πιο κοντά στην απόφαση και τη δράση, βοηθώντας τους μ' αυτό τον τρόπο να τις επανοικιοποιηθούν. Τέτοιες αρετές, που είναι κρίσιμες για την εποχή που διανύουμε, δεν διαθέτει ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός και αυτό ερμηνεύει το γεγονός ότι το πρώτο μπλοκ ήταν πολύ πιο μαζικό από το δεύτερο. Απ' την άλλη βέβαια, ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός επιτρέπει μεγαλύτερο συντονισμό και οιωνεί μεγαλύτερο έλεγχο του αποτελέσματος της κινητοποίησης. Την αρετή αυτή όμως, η έλλειψη της οποίας από την πλευρά του πρώτου μπλοκ προκάλεσε την κατηγορία τεσσάρων κοινοβουλευτικών κομμάτων για υπαιτιότητα όσον αφορά στις καταστροφές, δεν χρησιμοποιήθηκε προς όφελος της συγκρουσιακότητας των διεκδικητών, αλλά με σκοπό τον έλεγχό τους.

Ως εκ τούτου, όσον αφορά στη συγκρουσιακότητα, το πρώτο μπλοκ υιοθέτησε πολύ πιο συγκρουσιακές μορφές δράσης. Συνολικά, το ρεπερτόριο των διεκδικητών αποτελούταν από συγκεντρώσεις, ακτιβισμούς (ΕΡΤ, Ακρόπολη, θέατρα κλπ), καθιστικές διαμαρτυρίες (ΓΑΔΑ, Δικαστήρια, Βουλή κλπ), διαδηλώσεις (σε πολλές πόλεις της Ελλάδας, σε πολλούς δήμους του Λεκανοπεδίου, αυθόρμητες και οργανωμένες), κλεισίματα δρόμων (λίγα), καταλήψεις (αυτή τη φορά ταυτόχρονα σε σχολεία και πανεπιστήμια, αλλά και στο κτίριο της ΓΣΕΕ), επιθέσεις σε Αστυνομικά Τμήματα (πρώτη φορά ενταγμένες στο κύριο ρεπερτόριο των διεκδικητών), συγκρούσεις με την αστυνομία (εκτεταμένες), καταστροφές (πιο μεγάλες από κάθε άλλη φορά). Απ' ότι βλέπουμε οι διεκδικητές υιοθέτησαν ένα αρκετά πλούσιο ρεπερτόριο δράσης, το οποίο περιέχει τόσο συμβατικές όσο και βίαιες μορφές δράσης, καλύπτοντας ταυτόχρονα τον ενδιάμεσο χώρο της παρεμπόδισης. Παρατηρούμε τόσο επίταση της χρήσης καθιερωμένων μορφών δράσης (διαδηλώσεις, καταλήψεις, συγκρούσεις με την αστυνομία), όσο και

ένταξη στο κύριο ρεπερτόριο μορφών δράσης που ήταν μέχρι τώρα περιθωριακές (ακτιβισμοί, καθιστικές διαμαρτυρίες, επιθέσεις στα αστυνομικά τμήματα, καταστροφές). Η εξέλιξη αυτή στο ρεπερτόριο δράσης αποτύπωσε αλλά και επέτρεψε την άνοδο της συγκρουσιακότητας των διεκδικητών. Αυτό βέβαια, όπως ήδη τονίσαμε, δεν αφορά εξίσου και τα δύο μπλοκ, μιας και το μπλοκ του ΚΚΕ υιοθέτησε σχεδόν αποκλειστικά συμβατικές μορφές δράσης. Το πρώτο μπλοκ αντιθέτως υιοθέτησε εξίσου όλες τις μορφές δράσης που καλύπτουν το συνεχές σύμβαση-παρεμπόδιση-βία. Αν και είναι νωρίς να κρίνουμε την αποτελεσματικότητα αυτών των επιλογών, αξίζει να υπενθυμίσουμε ότι συνήθως η αδυναμία των εκάστοτε διεκδικητών να παρεμποδίσουν τον ομαλό κοινωνικό βίο για τον οποίο είναι υπεύθυνη η κυβέρνηση εμμένοντας στο συμβατικό ρεπερτόριο είναι ατελέσφορη. Απ' την άλλη βεβαίως και η καταστροφική βία, παρόλο το γεγονός ότι μπορεί να δρομολογήσει σημαντικές αλλαγές, δε σημαίνει ότι αυτές θα είναι προς όφελος των διεκδικητών, μιας και πραγματοποιούνται σε συνθήκες απομόνωσής τους.

Αναφορικά δε με τον πολιτικό λόγο παρατηρούμε ότι τα δύο προαναφερθέντα μπλοκ διαφοροποιούνται και, ως ένα βαθμό, αντιπαρατίθενται. Το πρώτο υπογραμμίζει τα βαθιά κοινωνικά αίτια της νεανικής εξέγερσης και ζητεί πτώση της κυβέρνησης και αλλαγή πολιτικής, ενώ το δεύτερο αμφισβητεί την εμβέλεια των γεγονότων, την καταλληλότητα του υποκειμένου (οι νέοι ως μαθητές, φοιτητές, εργαζόμενοι, μετανάστες δεύτερης γενιάς) και του μέσου (συγκρουσιακό ρεπερτόριο) να επιφέρουν τις παραπάνω αλλαγές. Από αυτές τις διαφορές προκύπτουν και οι διαφορές στον προγραμματικό λόγο. Το πρώτο μπλοκ εκφέρει πολύ πιο πλούσιο προγραμματικό λόγο στον οποίο και θα σταθώ. Δεν είναι ενιαίος, καθώς εκφέρεται από πολλές πλευρές. Ο δικτυακός τρόπος οργάνωσης και το αμεσοδημοκρατικό πρότυπο λειτουργίας στο εσωτερικό των οργάνων επέτρεψε την καταγραφή μιας πληθώρας αιτημάτων. Αυτό βεβαίως δε σημαίνει ότι τα συστατικά στοιχεία του προγραμματικού αυτού λόγου δεν είναι συμβατά μεταξύ τους. Ωστόσο, θα έλεγα ότι χαρακτηρίζεται από πλαδαρότητα και έλλειψη κωδικοποίησης. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για την άλλη όψη του ίδιου νομίσματος. Αυτό που επέτρεψε την εισαγωγή στη δημόσια σφαίρα όλων αυτών των αιτημάτων είναι αυτό ακριβώς που εμποδίζει και την περαιτέρω επεξεργασία τους. Η απαξίωση της γραφειοκρατικής λειτουργίας των κομμάτων, και δη των κομμουνιστικών, συμπαρέσυρε στην απαξίωση και μια σειρά από κρίσιμες λειτουργίες που κατά κύριο λόγο αναλάμβαναν τα κόμματα και που οι διεκδικητές αδυνατούν να αναλάβουν. Αναφέρομαι στην άρθρωση του προγραμματικού λόγου μέσω της περιστολής, της συνάρθρωσης, της κωδικοποίησης

και της ιεράρχησης των αιτημάτων. Χωρίς να παραγνωρίζω το ρόλο των ΜΜΕ στην διαστρέβλωση και την αποσιώπηση του προγραμματικού λόγου των διεκδικητών, θεωρώ την αδυναμία των τελευταίων να εκφέρουν σαφές προγραμματικό στίγμα τη μεγαλύτερη αδυναμία τους.

Φαίνεται λοιπόν ότι η επιτυχία των διεκδικητών θα εξαρτηθεί και από την ικανότητά τους να συνδυάσουν το δικτυακό τρόπο οργάνωσης με το συντονισμό, να εμπιστευθούν μη συμβατικό ρεπερτόριο δράσης που όμως δεν θα εξωκύλει στη βία και να επεξεργαστούν σαφή και κωδικοποιημένο προγραμματικό λόγο.

Τέλος, από τις αδυναμίες τις οποίες προαναφέραμε προκύπτει και η αδυναμία των εξεγερμένων να επωφεληθούν από τους θεσμικούς διαύλους προκειμένου να προωθήσουν τα αιτήματά τους. Αν πάλι ισχύει (που ισχύει) ότι αυτοί οι δίαυλοι είναι μερικώς ή πλήρως απονομιμοποιημένοι στα μάτια των εξεγερμένων, ισχύει επίσης ότι οι εξεγερμένοι αδυνατούν να αποκαταστήσουν τον κομμένο ομφάλιο λώρο μεταξύ θεσμικής και εξωθεσμικής πολιτικής, ώστε να τελεσφορήσει η εξέγερση. Πιο συγκεκριμένα, οι εξεγερμένοι αδυνατούν ν' αποτελέσουν ενιαίο πολιτικό υποκείμενο και αυτό τους εμποδίζει να συνομιλήσουν και να διαπραγματευθούν με τα κόμματα. Αυτό βεβαίως τους κάνει απρόβλεπτους και ενίοτε ανεξέλεγκτους. Πρόκειται δηλαδή για τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Η αδυνατότητα πάντως άρσης της πολυδιάσπασης και της αμοιβαίας καχυποψίας, άρα και η αδυνατότητα ενιαίας εκπροσώπησης στερεί τους εξεγερμένους από πολλά πλεονεκτήματα (υποχρέωση των κομμάτων, και ιδίως της κυβέρνησης, να τους αναγνωρίσουν ως συνομιλητές, επικαιρότητα του ζητήματος και όταν δεν υπάρχουν κινητοποιήσεις ώστε οι εξεγερμένοι να κάνουν οικονομία δυνάμεων κλπ) και δίνει πλεονεκτήματα στα κοινοβουλευτικά κόμματα: να διαστρεβλώνουν ή να αποκρύβουν δεδομένα, να δυσφημούν ή να καπηλεύονται την εξέγερση, και σε κάθε περίπτωση να διατηρούν την πρωτοβουλία των κινήσεων. Η ορθολογικότητα λοιπόν που θα απαιτούσε από τους εξεγερμένους να μετατραπούν σε πολιτικό υποκείμενο με σαφείς στόχους και να διεκδικήσουν απ' το υπάρχον κομματικό και πολιτικό σύστημα την ικανοποίησή τους, ή να συνδεθούν προνομιακά μ' ένα κόμμα ή να προσδιορίσουν άλλα μέσα για να πετύχουν τους στόχους τους, δεν έχει πρυτανεύσει ακόμα, τουλάχιστον ως αποτέλεσμα ενσυνείδητης επιλογής των εξεγερμένων. Γιατί εκ των πραγμάτων ο ΣΥΡΙΖΑ λειτουργεί ως κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος τους και όχι μόνο χάρη στο ειδικό βάρος που έχουν οι οργανωμένες δυνάμεις στο σώμα των εξεγερμένων.

Αν όμως φαίνεται ότι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των εξεγερμένων είναι άρρηκτα δεμένα μεταξύ τους, σαν να πρόκειται για τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, αυτό δεν προδίδει κάποιου είδους αυτοματισμό,

όπου η παρουσία του ενός προεξοφλεί την παρουσία του άλλου και ένα συνεπακόλουθο μηδενικό άθροισμα. Τίποτα δεν είναι αναπόφευκτο και, αν στη δημοκρατία δεν υπάρχουν αδιέξοδα, φανταστείτε στη συλλογική διεκδικητική δράση.

Τι να κάνουμε;

Οι προτάσεις που ακολουθούν προκύπτουν, ως οφείλουν, από την παραπάνω ανάλυση και στοχεύουν στην άρση των αδυναμιών που έχουν ήδη επισημανθεί.

Οργάνωση

Αναγνωρίζω ότι είναι πολύ δύσκολο οι εξεγερμένοι να μεταβληθούν σε ενιαίο πολιτικό υποκείμενο γεγονός που δεν είναι απαραιτήτως προβληματικό.

Αναγνωρίζω ότι είναι πολύ δύσκολο να αποκτήσουν ενιαία εκπροσώπηση γεγονός που δημιουργεί τα προβλήματα που έχω ήδη αναφέρει.

Αναγνωρίζω όμως ότι είναι απαραίτητος ένας μεγαλύτερος συντονισμός και ότι για να τον πετύχουμε θα πρέπει να εγκαταλείψουμε μερικά από τα φετίχ μας, που συνιστούν και επικίνδυνες αγκυλώσεις.

Συγκεκριμένα, πρέπει να επιχειρήσουμε μερικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του Πανελλαδικού Συντονιστικού Φοιτητικών Καταλήψεων και Συνελεύσεων (για το Συντονιστικό των Μαθητών δεν έχω ίδια αντίληψη) το οποίο λειτουργεί ως παρωδία αμεσοδημοκρατικής διαδικασίας. α) Ένα συντονιστικό, όχι περισσότερα. β) Να μη διαμορφώνεται το κείμενο όσο εξελίσσεται η συζήτηση, γιατί το σημαντικό είναι να συζητάμε επί συγκεκριμένων προτάσεων που θα μας κάνουν πιο αποτελεσματικούς και όχι οι διατυπώσεις σε ένα κείμενο εσωτερικής καθαρά κατανάλωσης (μιας και στη βάση αυτού του κειμένου δεν επικοινωνούμε με κανέναν θεσμικό φορέα, οπότε η πολιτική αξία αυτού του κειμένου είναι αναντίστοιχη της σημασίας που του δίνουμε). Ύστερα, είναι υποκριτική η σημασία που δίνουμε στη συζήτηση, όταν δεν λαμβάνουμε υπόψη μας τα αποτελέσματά της. Η αντιδημοκρατικότητα δε και η γραφειοκρατικοποίηση που συνεπάγονται τα «μαγειρέματα» επί του κειμένου από τους «εκλεκτούς της ημέρας», την ώρα μάλιστα που τοποθετούνται οι εκπρόσωποι των συλλόγων, φαλκιδεύει ανεπανόρθωτα το αμεσοδημοκρατικό εγχείρημα. Φαίνεται λοιπόν ότι οι τάσεις για αντιδημοκρατική και γραφειοκρατική συμπεριφορά προκύπτουν αυτόματα όταν δεν μπορούμε να οργανώσουμε στοιχειωδώς το αμεσοδημοκρατικό χάος των μεγάλων αιθουσών. Προκύπτουν αυτόματα διαχωριστικές γραμμές από την αναγκαιότητα της οργάνωσης και τον πόθο των «εκλεκτών της ημέρας». Προκύπτει το παράδοξο των παιδιών που με ζέση προπαγανδίζουν την αμεσοδημοκρατία και ακούσια ή εκούσια μετατρέπονται σε γραφειοκράτες.

Είναι ωραίο να είσαι ο «εκλεκτός της ημέρας». Να ξεφεύγεις από την κατάσταση που «δεν σε ήξερε ούτε ο θυρωρός της πολυκατοικίας σου», όπως έλεγε και ένας υπουργοποιημένος επί ΠΑΣΟΚ τη δεκαετία του '80. Και όλα αυτά δεν μπορούμε να τ' αποφύγουμε, αν δεν οργανωθούμε καλύτερα. γ) Να χρησιμοποιούμε μικρόφωνο για να ακούνε όλοι τι λέει ο κάθε ομιλητής, έτσι ώστε να μην παρατηρούμε τα εκφυλιστικά φαινόμενα όπου κάποιος βραχνιασμένος προσπαθεί να μιλήσει σε ένα πλήθος οργανωμένο σε πηγαδάκια, μέσα σε ένα σύννεφο καπνού, μέσα σε μια αίθουσα όπου μπαινοβγαίνει κόσμος. Το μικρόφωνο δεν θα διώξει τον καπνό προφανώς, αλλά θα συγκεντρώσει την προσοχή των ακροατών, που δε θα μιλάνε μεταξύ τους ώστε να επικαλύπτουν τη φωνή του ομιλητή. δ) Κάθε εκπρόσωπος να εστιάζει στις προτάσεις που έχει να καταθέσει και όχι στο πολιτικό πλαίσιο, μιας και το μεγαλύτερο μέρος της ανάλυσης πλέον είναι πανομοιότυπο. Ευτυχώς συμφωνούμε για το πώς είναι τα πράγματα. Το ζητούμενο είναι το τι να κάνουμε. Έπειτα οι μακροσκελείς τοποθετήσεις (επαναλαμβάνω, χωρίς λόγο) δεν επιτρέπουν σε όλους να μιλήσουν, ενώ υποχρεώνουν ορισμένους που κουράζονται ή έχουν άλλες δουλειές να αποχωρίσουν. ε) Το Συντονιστικό να ψηφίσει συνοπτικά κείμενα πολιτικού και προγραμματικού λόγου (ιδίως προγραμματικού) για επίμαχα θέματα (παιδεία, καταστολή, εργασία κλπ) στη βάση των οποίων να διεξαχθεί το bras de fer με τα αρμόδια υπουργεία. Να επιχειρήσουμε μαχητικές συγκεντρώσεις-παραστάσεις διαμαρτυρίας με σκοπό να επιδώσουμε αυτά τα κείμενα-ψηφίσματα στους αρμόδιους υπουργούς γνωστοποιώντας τα αιτήματα που, αν δεν ικανοποιηθούν, θα κλιμακώσουμε τη σύγκρουση χωρίς να υπολογίσουμε κανένα κόστος. Πάντα με γνώμονα να απονομιμοποιήσουμε περαιτέρω την κυβέρνηση που διατείνεται ότι δεν έχουμε αιτήματα, να απονομιμοποιήσουμε τα κόμματα που πιστεύουν ότι θα επωφεληθούν από την κατάσταση χωρίς να χρειαστεί να τοποθετηθούν επί αυτών των ζητημάτων και να συσπειρώσουμε μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας. Και όλα αυτά με σκοπό να συμβάλουμε στη δημιουργία μιας νέας διαχωριστικής γραμμής εντός της ελληνικής κοινωνίας.

Θεωρώ αυτονόητο ότι πρέπει να διαφυλάξουμε ως πολύτιμη κληρονομιά την οργανωτική σύνδεση με το Συντονιστικό των Μαθητών, καθώς και την οργανωτική ετοιμότητα και την ενότητα των δυνάμεων της Ριζοσπαστικής Αριστεράς.

Ωστόσο, πρέπει, όσο δύσκολο και αν αποδειχθεί αυτό, να προσπαθήσουμε να εξασφαλίσουμε ένα επίπεδο επικοινωνίας και, ει δυνατόν, συντονισμού με τους αντιεξουσιαστές και/ή «μπάχαλους», οι οποίοι προσπαθούν μονίμως να σύρουν τους υπόλοιπους διεκδικητές σε καταστάσεις που οι ίδιοι δεν έχουν επιλέξει με το να τους φέρνουν μονίμως προ τετελεσμένων γεγονότων. Δεν πιστεύω πως χρειάζεται να επιχειρηματολογήσω για την αναποτελεσματικότητα της δράσης των αντιεξουσιαστών ούτε για την παρελκυστικότητα της ούτε για τη δυσχερή θέση στην οποία αυτή μας τοποθετεί, τόσο σε σχέση με την κυβέρνηση και τα κόμματα όσο και σε σχέση με την υπόλοιπη κοινωνία. Πιστεύω όμως ότι η κυβέρνηση, τα κόμματα των νοικοκυραίων και η συντηρητική μερίδα της κοινωνίας δεν θα είχαν τίποτα να μας προσάψουν, για την ακρίβεια δεν θα είχαν που να κρυφτούν, εάν η «κοινωνία του θεάματος» δεν τροφοδοτούνταν από τους «ορκισμένους εχθρούς» της. Εμείς μπορεί να θεωρούμε απαράδεκτους τους συμψηφισμούς που επιχειρεί μονίμως η κυβέρνηση, αλλά σημασία έχει ότι αυτή *και* τους επιχειρεί *και* πιάνουν τόπο.

Προγραμματικός λόγος

Ο προγραμματικός μας λόγος έχει και αυτός σοβαρές αδυναμίες τις οποίες επεσήμανα στο κομμάτι της ανάλυσης. α) Μας λείπει ένας εύληπτος, σαφής, κωδικοποιημένος και ιεραρχημένος προγραμματικός λόγος β) τον οποίο οφείλουμε να προωθούμε ώστε να τον εγγράψουμε στη δημόσια ατζέντα, με σκοπό οι πολιτικοί φορείς να τοποθετούνται επί αυτού. Δεν έχουμε καταλάβει πόσο σημαντικό είναι αυτό. Θεωρούμε υπεύθυνους όλους τους άλλους που δεν μπορούν να πλοηγήσουν στο χάος των αιτημάτων μας. Θεωρούμε υπεύθυνα τα ΜΜΕ που αποκρύβουν ή διαστρεβλώνουν το μήνυμά μας λες και ήταν υποχρεωμένα να κάνουν τη δουλειά μας αντί να κάνουν τη δουλειά τους. Πρέπει να καταλάβουμε ότι όσοι αγώνες έχουν τελεσφορήσει τελεσφόρησαν επειδή δόθηκαν στο όνομα ενός ή λίγων αιτημάτων διατυπωμένων με τέτοιο τρόπο ώστε να μην μπορεί ν' αποκρυβεί ή να διαστρεβλωθεί από κανέναν. Πρέπει τα *λίγα* αιτήματά μας ν' απαντιούνται μ' ένα «ναι» ή μ' ένα «όχι», έτσι ώστε να μην επιτρέπουν τη δυνατότητα παρελκυστικής πολιτικής ούτε να χρειάζεται εξαντλητικός διάλογος (ένα πολυπλόκαμο και ακέφαλο κίνημα άλλωστε είναι αδύνατο να μπει σε διάλογο με τον οποιονδήποτε). Ο αγώνας για το άρθρο 16, για παράδειγμα, δόθηκε στη βάση του διλήμματος «είσαι υπέρ της αναθεώρησης του ή κατά;». Το ίδιο ο αγώνας για το νόμο πρώτης απασχόλησης στη Γαλλία. Όποιος θέλει τα πάντα, πολύ απλά για την οργανωμένη κοινωνία δεν θέλει τίποτα και συνήθως δεν κερδίζει τίποτα. Ο Μάης του '68 έγινε αντικείμενο διαχείρισης από τις κατεστημένες πολιτικές δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένης της δεξιάς κυβέρνησης, μιας και οι εξεγερμένοι είχαν κάποια από τα δικά μας ελαττώματα: αδυνατούσαν να προσδιορίσουν λίγα συγκεκριμένα αιτήματα, καθώς και τα μέσα (θεσμικά ή μη) για την επίτευξή τους. Επειδή πιστεύω πως δεν είμαστε τουριστικοί πράκτορες για να συμβουλεύουμε τους άλλους «ζήσε το μύθο σου στην Ελλάδα»,

καλό είναι να λάβουμε υπόψη μας την μέχρι τώρα συσσωρευμένη εμπειρία. Το γεγονός δε ότι ποτέ δεν ξέρουμε a priori τι θα γίνει, δεν σημαίνει ότι μπορεί να γίνει κάτι αν εμείς δεν κάνουμε κάτι. Επίσης, επειδή 1 φορά στις 100 από μία απεργία προκύπτει μία επανάσταση, δεν σημαίνει ότι τις υπόλοιπες 99 προέκυψε κάτι περισσότερο από μία απεργία. Γι αυτό πρέπει να προσδιορίσουμε μίνιμουμ διεκδικήσεις πίσω από τις οποίες δεν υποχωρούμε. Οι μικρές νίκες δίνουν αυτοπεποίθηση. Οι μικροί νικηφόροι αγώνες και όχι οι μεγάλοι χαμένοι αγώνες. Το «τίποτα δεν πάει χαμένο» είναι για παρηγοριά στους χαμένους. Το «χαμένοι αγώνες είναι αυτοί που δεν δόθηκαν» δεν σημαίνει ότι κερδήθηκαν επειδή ακριβώς δόθηκαν. Και κανένας ποτέ δεν κέρδισε τίποτα ζητώντας κάτι που δεν μπορούσε να του δοθεί, δηλαδή —πάνω κάτω- τα πάντα. Σ' αυτές τις περιπτώσεις εκείνο που γινόταν ήταν μερικές προοδευτικές ενέργειες εκ μέρους της ίδιας ή μιας άλλης κυβέρνησης που ερμήνευε κατά το δοκούν το μήνυμα των εξεγερμένων. Αν λοιπόν δεν θέλουμε ν' αφήσουμε τα αιτήματά μας στην τύχη της προεκλογικής εκστρατείας, που ενδέχεται να μην αργήσει, ίσως θα ήταν καλύτερο να παλέψουμε για 1, 2, 3 πράγματα, τα οποία αν αποκτιούνταν σε τελική ανάλυση θα σήμαιναν de facto ανατροπή, που θα έδινε φτερά σε υπαρκτούς και επίδοξους διεκδικητές. Εδώ μια νίκη σε καθαρά τυπικό επίπεδο, όπως ήταν αυτή του άρθρου 16[2], μας δίνει φτερά ακόμα. Πρέπει λοιπόν να σημειώσουμε και άλλη/ες νίκη/ες και προ πάντων να μην αφήνουμε να φαίνονται οι προσαρμογές της κυβέρνησης στην λαϊκή αγανάκτηση ως δικές της πρωτοβουλίες.

Ρεπερτόριο

Θεωρώ ότι η μεγαλύτερη κατάκτηση αυτής της εξέγερσης είναι ο εμπλουτισμός του ρεπερτορίου δράσης. Επέδρασε καταλυτικά στην προσπάθεια άρσης χρόνιων αγκυλώσεων και πιθανότατα με πιο μόνιμα αποτελέσματα. Ως εκ τούτου, οφείλουμε να στηρίξουμε τον πλουραλισμό στο ρεπερτόριο δράσης και κυρίως τη νεοεισελθούσα μορφή δράσης στο στενό πυρήνα του ρεπερτορίου, τους ακτιβισμούς.

Δεν χρειάζεται να κάνουμε διαδήλωση όσο συχνά κάνουν οι μουσουλμάνοι προσευχή. Η συχνή επανάληψή τους δεν οφελεί σε τίποτα. Πρόκειται για φετιχοποίηση χωρίς αντίκρισμα. Το μόνο αντίκρισμα που έχει είναι αρνητικό: ρουτινοποίηση (βαριέται ο κόσμος τα ίδια και τα ίδια), κούραση (εφόσον γίνονται τόσο συχνά διαδηλώσεις δεν χρειάζεται να κατεβαίνει κανείς σε όλες, κατεβαίνει σε κάποιες με αποτέλεσμα τη...), σταδιακή απομαζικοποίηση.

Να εντάξουμε στο ρεπερτόριό μας μαχητικές συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας έξω από υπουργία, προκειμένου να αποκτήσει σαφές προγραμματικό στίγμα ο

αγώνας μας, να ξεφύγει από την καταγγελία της καταστολής (και την περιοριστική συνθηματολογία με τα ...άπειρα συνθήματα με «μπάτσους, γουρούνια, δολοφόνους») και να πολιτικοποιηθεί. Είναι προτιμητέο η σύγκρουση με την αστυνομία και (γιατί όχι;) ο πετροπόλεμος να γίνει από μας στην προσπάθειά μας να μπούμε στο υπουργείο (Παιδείας, Εργασίας, Εσωτερικών κλπ) για να μας ακούσει ο υπουργός, παρά να το κάνουν οι αναρχικοί χωρίς συγκεκριμένο λόγο.

Προτείνω, τέλος, την κατάληψη του Συντάγματος για μια μέρα (τώρα που έφυγαν τα καρουζέλ) προκειμένου να αντιπαραθέσουμε στην εμπορευματοποίηση αλά Κακλαμάνης το δικό μας πολιτισμό (έχουμε ήδη έρθει σε επαφή με εικαστικούς και καλλιτέχνες δρόμου).

Είναι πιο εύκολο να πει κανείς τι δεν πρέπει να κάνουμε από το τι πρέπει.

Ωστόσο είναι σίγουρο πως για να μάθουμε πρέπει να πειραματιστούμε άφοβα.

Και αυτό δεν είναι υπόθεση των ειδικών. Είναι υπόθεση όλων.

1. Τώρα βέβαια που και οι φοιτητές έδειξαν ότι μπορούν να γίνουν επικίνδυνοι, τουλάχιστον ως πυροδότες κοινωνικών συγκρούσεων, οι κυβερνήσεις προσπαθούν ν' αποκεντρώσουν / κατακερματίσουν το πανεπιστήμιο.
2. Ήταν τυπική, γιατί η κυβέρνηση άρχισε ήδη να παρακάμπτει το Σύνταγμα αναθεωρώντας στην πράξη το άρθρο 16.

Υποκινητές υποκινούμενοι κι άλλα χριστουγεννιάτικα παραμύθια

του Χρήστου Σίμου

Ευτυχώς που η ελληνική κοινωνία δεν έχει αποχαυνωθεί πλήρως, όπως πολύ θα ήθελαν οι διαμορφωτές της λεγόμενης «κοινής γνώμης», γνωστοί τώρα τελευταία και ως «διαχειριστές του κόμματος των νοικοκυραίων». Ευτυχώς που η αντίδραση πολλών ανθρώπων μετά τη δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου ήταν άμεση. Ευτυχώς που υπάρχουν ακόμα αντανακλαστικά τα οποία οδηγούν τον κόσμο να κατέβει στους δρόμους όταν οι κατασταλτικοί μηχανισμοί του κράτους δολοφονούν, αντί να κάτσουν στα σπίτια τους, όπως προτάσσουν οι «χρονιάρες μέρες». Ευτυχώς που οι μαθητές δεν έχουν εγκλωβιστεί στο σχολείο-εξεταστικό κέντρο, που έχει μοναδικό στόχο την αποβλάκωση. Ευτυχώς που οι φοιτητές δεν έχουν καταπιεί το χάπι που τοποθετεί το πανεπιστήμιο εντός γυάλας, δίχως καμία σχέση με την υπόλοιπη κοινωνία (μια άκρως επιστημονική κατά τ' άλλα άποψη). Ευτυχώς που υπάρχουν ακόμα άνθρωποι που τα όνειρα τους για μια καλύτερη ζωή δε χωράνε σε γήπεδα και σε εμπορικά κέντρα, αλλά διεκδικούν πράσινο για όλους και όχι μόνο για ορισμένους διαπλεκόμενους προνομιούχους. Ευτυχώς, γιατί αυτά που ειπώθηκαν και γράφτηκαν ήδη από τις πρώτες στιγμές που ξέσπασε η οργή για το συμβάν ξεπέρασαν κάθε όριο. Δηλαδή, στα όσα είπαν αυτοί που εδώ και καιρό βρίσκονται στο στρατόπεδο που έχει αποκλειστικό ενδιαφέρον την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς, της τάξης και του νόμου. Δημοσιογράφοι, δήμαρχοι, υπουργοί και βουλευτές του δικομματισμού και οι συνοδοιπόροι τους (θλιβερός πρωτοστάτης των συνοδοιπόρων το ΚΚΕ, που παρέδωσε για μια ακόμα φορά μαθήματα νομιμοφροσύνης, ξεπουλώντας πολύ φτηνά την ιστορία του) έδωσαν τον υπέρ πάντων αγώνα για να σωθεί το κέντρο από τους «ταραξίες».

Ομαδοποιώντας σχηματικά αυτά που ακούστηκαν, θα βρούμε τα παρακάτω υποσύνολα:

1. «Να σταματήσουν οι πορείες γιατί απονεκρώνεται το κέντρο της πόλης». Επικεφαλής αυτού του μπλοκ δεν ήταν άλλος από τον πρώτο πολίτη της Αθήνας, ο δήμαρχος Νικήτας Κακλαμάνης. Είναι οφθαλμοφανές ότι ο δήμαρχος της

Αθήνας είναι δήμαρχος του εμπορίου και μόνο. Το ότι ένας ειδικός φρουρός σκοτώνει έναν ανήλικο σε μια γειτονιά της Αθήνας δεν τον απασχολεί. Για τον κ. δήμαρχο, Αθηναίος είναι όποιος και όποια καταναλώνει στα μαγαζιά της Αθήνας, και δεν έχει καμία διάθεση να σταματήσει, οτιδήποτε κι αν συμβεί που δεν τον αφορά άμεσα. Η ομοιότητα του ιδανικού πολίτη κατά Κακλαμάνη με τον ιδιώτη της αρχαίας Αθήνας (το αγγλικό idiot που σημαίνει 'ηλίθιος' από αυτή τη λέξη προέρχεται) είναι μάλλον συμπτωματική. Όπως έδειξε και ο Στρατής Μπουρνάζος στο κείμενο του «Σβήστε τα φώτα, σβήστε το φεγγάρι: η πόλη πενθεί» (*Ενθέματα,* 28/12/08), η ζωή, ο θάνατος και το πένθος δεν είναι ιδιωτικές υποθέσεις, ούτε και το εμπόριο άλλωστε. Αρχετυπικό σύμβολο του μπλοκ αυτού το χριστουγεννιάτικο δέντρο της πλατείας Συντάγματος. Μαζί με τις μπάλες και τα λαμπιόνια, ΜΑΤ και σεκιουρητάδες. Άλλωστε, οι θεματοφύλακες του εμπορικού κέντρου είναι ταυτόχρονα και θεματοφύλακες των Χριστουγέννων. Κατανάλωσε Χριστούγεννα κι άσε τους άλλους να πεθάνουν.

2. Ο βασικός συνεκτικός δεσμός του δεύτερου υποσυνόλου είναι κυρίως η ιδιότητα του καθηγητή πανεπιστημίου, χωρίς βεβαίως να λείπουν και κάποιες κοινές ιδεολογικές αφετηρίες αυτών που το απαρτίζουν, όπως αναδείχθηκαν από τα δημοσιευθέντα κείμενα. Θα επιλέξω να ασχοληθώ με το κείμενο των επτά πανεπιστημιακών (Β. Γεωργιάδου, Ν. Δεμερτζής, Π. Ζέρη, Ηλ. Κατσούλης, Θ. Κονιαβίτης, Θ. Λίποβατς, Π. Μπασάκος) που φέρει τον τίτλο «Ούτε δικτατορία ούτε αναρχία — Δημοκρατία!» (*Καθημερινή,* 14/12/08) και με το κείμενο «Τα Δεκεμβριανά ως φάρσα» (*Το Βήμα,* 21/12/08), των Σ. Καλύβα και Ν. Μαραντζίδη. Οι επτά φοιτητές (Κ. Γαλανόπουλος, Γ. Καράμπελας, Γ. Μανιάτης, Ν. Πατέλης, Π. Ι. Σταγκανέλης, Ελ. Τάκου, Κ. Τσάμπουρας) ανέδειξαν με σαφήνεια στο κείμενο τους «Συμβάντα και Τέρατα» (*Αναγνώσεις,* 21/12/08), πως οι «θεσμοί» και η «δημοκρατία» δεν είναι τίποτε άλλο παρά κενά σημαίνοντα, όταν χρησιμοποιούνται ως συνταγές άνευ περιεχομένου δια πάσα νόσο και πάσα μαλακία. Επιπλέον, οι εν λόγω καθηγητές στο κείμενο τους αναπαράγουν μια εντελώς ανιστόρητη θέση περί θεσμών και πολιτισμού ως δεδομένων και πλήρως παγιωμένων. Η παραμικρή εξωθεσμική παρέμβαση που τείνει να αμφισβητήσει το πλαίσιο αυτό, καταδικάζεται με ιδεολογήματα που δεν παραπέμπουν στην ιδιότητα του καθηγητη/τριας ανθρωπιστικών επιστημών, αλλά σε δευτεροκλασάτο συντηρητικό πολιτικάντη. Τέλος, το δίπολο «δημοκρατία — αναρχία» που κατασκευάζουν δεν απέχει και πολύ από το «Καραμανλής ή τανκς».

Σ' ό,τι αφορά το κείμενο των Καλύβα-Μαραντζίδη, το να ζητά κανείς από κάποιον επαγγελματία πολιτικό ή δημοσιογράφο πλήρη τεκμηρίωση των απόψεων του μπορεί να θεωρείται από υπερβολή ως και πολυτέλεια, καθώς οι

προτεραιότητες τους είναι διαφορετικές. Όταν όμως κάποιοι φέρουν την ιδιότητα του καθηγητή ιστορίας, είναι τουλάχιστον ανακόλουθο με την ιδιότητα τους να ισχυρίζονται ότι δεν είναι εξέγερση αυτή γιατί δεν υπάρχουν αιτήματα. Αν έκαναν τον κόπο να ψάξουν λίγο παραπάνω (χωρίς καν να συμμετάσχουν στις διαδηλώσεις, το διαδίκτυο έχει απλοποιήσει τα πράγματα) θα έβρισκαν όλα τα αιτήματα όλων των αποχρώσεων που συγκροτούν το μπλοκ της εξέγερσης. Χώρια που οι εξεγέρσεις δεν είναι απαραίτητο να έχουν σαφή και ρητά αιτήματα. Τα αιτήματα δεν είναι απαραίτητο συστατικό της εν λόγω έννοιας, κάτι που δεν είναι δυνατό να μην ξέρουν οι εν λόγω καθηγητές. Οι ανάγκες της συγκυρίας φαίνεται ότι απαιτούν εκπτώσεις...

3. Το τρίτο υποσύνολο συγκροτείται από έναν γαλαξία αστέρων της πολιτικής και της δημοσιογραφίας. Καθότι δεν θέλω να αδικήσω κάποιον ή κάποια, θα προσπαθήσω να μην αναφερθώ σε ονόματα. Το σύνθημα του μπλοκ αυτού δεν είναι άλλο από το ένδοξο «Ο ΣΥΡΙΖΑ υποκινεί τους ταραξίες». Εδώ έχουμε την εφαρμογή της λενινιστικής θεωρίας περί αδύναμου κρίκου και της ανάδειξης των αντιφάσεων του αντίπαλου στρατοπέδου. Η στρατηγική είναι περίπου η εξής: το μπλοκ της εξέγερσης αντιμετωπίζεται ως ενιαίο, χωρίς να υπάρχουν πολιτικές και ιδεολογικές διαφορές στο εσωτερικό του. Ο αναρχικός χώρος ταυτίζεται με τις σπασμένες βιτρίνες και τις βόμβες μολότοφ και με τίποτε άλλο. Οι συγκεκριμένες μορφές βίας εξισώνονται με την κρατική βία. Για τις συγκεκριμένες ενέργειες την ευθύνη την έχει ο ΣΥΡΙΖΑ για προφανείς λόγους (μαζικότητα και ευρύτερη επιρροή σε σχέση με τις υπόλοιπες οργανωμένες συνιστώσες του κινήματος), ο οποίος, ως πολιτικός χώρος, είτε καθοδηγεί είτε συγκαλύπτει τα επεισόδια, ανάλογα την περίσταση. Η συνωμοσιολογία άλλωστε πάντοτε γοήτευε τα πλήθη. Οι «εικόνες χάους» φουσκώνονται με την κατάλληλη επεξεργασία από τα τηλεοπτικά κανάλια, οι υπόλοιπες κινηματικές δράσεις στην καλύτερη των περιπτώσεων προβάλλονται για ελάχιστα δευτερόλεπτα και ιδού το αποτέλεσμα: οι εξεγερμένοι έχουν μοναδικό σκοπό να σπάσουν και να καταστρέψουν.

Ο αναρχικός χώρος έχει κάνει, μεταξύ άλλων, την πολιτική επιλογή να επιτίθεται στα σύμβολα της κρατικής και καπιταλιστικής κυριαρχίας, καταστρέφοντας τα. Μια πρακτική με αμφίβολη αποτελεσματικότητα αλλά και με προβληματική τη σχέση μεταξύ μέσων και σκοπού. Εξάλλου, η στρατηγική της ταύτισης του κινήματος με εικόνες καταστροφής έχει συγκεκριμένα αποτελέσματα: στην παρούσα συγκυρία είναι μάλλον πολιτικά σημαντικότερο η ανάδειξη των αντιφάσεων του κυρίαρχου μπλοκ, η μαζικοποίηση και η περαιτέρω συσπείρωση του μπλοκ της εξέγερσης και όχι η επίθεση στα σύμβολά του με φωτιές και σπασίματα, καθώς τέτοιου τύπου επιθέσεις είναι πολύ εύκολο να

εξουδετερωθούν. Το κυνήγι της αξιοπρέπειας χωρίς τον υπολογισμό του συσχετισμού δυνάμεων, μπορεί να συνοδεύεται από ευγενικά ηθικά κίνητρα, δυστυχώς όμως τα πάντα κρίνονται από το αποτέλεσμα. Ωστόσο, και ο πολιτικός χώρος του ΣΥΡΙΖΑ δεν κατάφερε να κάνει κάτι παραπάνω σε σχέση με το ζήτημα. Κινηθήκαμε ανάμεσα στην ερμηνεία και την καταδίκη. Το πρώτο έχει ενδιαφέρον, αλλά από μόνο του δεν αρκεί. Οι πρακτικές των αναρχικών δεν είναι απλώς ένα κοινωνιολογικό φαινόμενο. Έχουν πολιτικά αποτελέσματα. Το δεύτερο — η καταδίκη της βίας — ακυρώνει κάθε προσπάθεια πολιτικής παρέμβασης που έχει σκοπό να αμφισβητήσει το μονοπώλιο της κρατικής βίας. Με άλλα λόγια, είναι άλλο πράγμα η βία, άλλο ή ένοπλη βία, άλλο η τρομοκρατία. Ακόμα και τα «ειρηνικά» συλλαλητήρια (αυτά στα οποία δεν παρεμβαίνουν οι βόμβες μολότοφ) ασκούν βία, είτε το γνωρίζουμε είτε όχι. Από 'κει και πέρα, όσοι ψάχνουν για δίκες και καταδίκες, ας ασχοληθούν καλύτερα με τους γνωστούς-άγνωστους ένστολους προβοκάτορες, με τους φιλήσυχους πολίτες της Πάτρας και με τους παραλίγο δολοφόνους της Κωνσταντίνας Κούνεβα.

Η στρατηγική του τρίτου υποσυνόλου ολοκληρώνεται με μια δόση θεολογίας. Τα πολιτικά κόμματα, εκτός του ότι πρέπει να είναι όλα ίδια ή περίπου ίδια, βρίσκονται εκτός κοινωνίας, κάπου στα σύννεφα, και καθοδηγούν τις άβουλες μάζες με τηλεκοντρόλ... Είναι ηλίου φαεινότερο ότι οι εκσυγχρονιστές έχουν αποτύχει και η περίφημη κοινωνία των πολιτών τελικά δε ρίζωσε ποτέ στην Ελλάδα.

Εντωμεταξύ, το ρεσιτάλ του ΚΚΕ αποτέλεσε το καλύτερο δυνατό προοίμιο για το 18ο συνέδριο του, το οποίο θα καταλήξει ότι επιστρέφει - πότε έφυγε άραγε; - στον πολυαγαπημένο του Στάλιν και με τη βούλα. Με βάση τα όσα έχουν λεχθεί και γραφτεί αυτήν την περίοδο, ξεκαθαρίστηκε πως στην εργατική τάξη ανήκουν μόνο τα μέλη του ΚΚΕ (και ο Κορκωνέας), στην αγωνιζόμενη νεολαία μόνο τα μέλη της ΚΝΕ και ταξικούς αγώνες διεξάγει μόνο το ΚΚΕ (όλοι οι υπόλοιποι τότε τι κάνουν αν η ταξική πάλη είναι ο κινητήριος μοχλός της ιστορίας; Κινούνται εκτός κοινωνίας; Η δράση τους δεν επιφέρει αποτελέσματα στον ταξικό συσχετισμό δύναμης;). Μένει να μάθουμε αν όλα αυτά έχουν σχέση με τον Μαρξ και τον Λένιν ή με τον James Bond και την Agatha Christie. Η συνέχεια στις οθόνες.

Ελληνική αυταρχική δημοκρατία

του Δημοσθένη Παπαδάτου-Αναγνωστόπουλου

Κανένα μεμονωμένο περιστατικό δεν «δικαιολογεί» μια κοινωνική εξέγερση· μ' αυτήν την έννοια, η κατάρριψη των γελοίων και προκλητικών σχετικών ισχυρισμών και η ένταξη μιας εν ψυχρώ δολοφονίας στα πραγματικά της συμφραζόμενα, αυτά της απογείωσης της κρατικής βίας και της ασυδοσίας της αστυνομίας, ήταν η πρώτη στιγμή -και η πρώτη νίκη- αυτής της εξέγερσης. Ούτε το «πειραγμένο» από το Mega βίντεο της δολοφονίας, ούτε ο συνήθης δημοσιογραφικός κιτρινισμός, ούτε και ένας ορισμένος ακαδημαϊκός κρετινισμός που απολαύσαμε σε φύλλα μεγάλης κυκλοφορίας, κατάφεραν να πείσουν πως όλα οφείλονταν στην «κακιά στιγμή» - πόσο μάλλον ότι ο Αλέξης Γρηγορόπουλος ήταν απ' τους «γνωστούς-αγνώστους» των εγκληματογόνων Εξαρχείων, που καιρό τώρα πήγαιναν γυρεύοντας.

Το Κράτος λειτουργεί μέχρι θανάτου

Ποιος πήγαινε γυρεύοντας το είχαν δείξει με τον πλέον εύγλωττο τρόπο, η καταδίωξη που στοίχισε τη ζωή ενός μετανάστη φέτος τον Οκτώβριο στην Πέτρου Ράλλη, τα περσινά βιντεοσκοπημένα αίσχη στο ΑΤ Ομόνοιας —εκεί όπου πριν από ένα χρόνο ξυλοκοπήθηκε και κατόπιν εξέπνευσε άλλος μετανάστης-, οι καθ' έξιν βασανισμοί κρατουμένων στο ΑΤ Αγ. Παντελεήμονα, ο ασύδοτος τραμπουκισμός της ΟΠΚΕ, η ανενόχλητη δράση μαχαιροβγαλτών νεοναζί δίπλα στα ΜΑΤ φέτος το Φλεβάρη, ο βασανισμός του Αυγουστίνου Δημητρίου πρόπερσι στη Θεσσαλονίκη και το κατασταλτικό όργιο του στρατηγού Πολύδωρα ενάντια στο φοιτητικό κίνημα του 2006-2007.

Από πόσες εκτροπές και μετά εμπεδώνεται η δημοκρατία;

Αυτές οι «μέρες του Αλέξη» λοιπόν, η εξέγερση της γενιάς μας, ήταν το πολυαναμενόμενο —όσο και αναπάντεχο- «ΦΤΑΝΕΙ». Το ίδιο και οι νύχτες, ήδη από το βράδυ της 6η Δεκεμβρίου. Εκτός από εκατοντάδες χιλιάδες στους δρόμους όλης της χώρας, οι νύχτες και οι μέρες αυτές ξαναέβγαλαν νεοναζί δίπλα στα ΜΑΤ, υποχρέωσαν την Αυριανή, τον Βερέμη και τον Καρατζαφέρη να

συγχαρούν το ΚΚΕ και ανάγκασαν έναν Στέφανο Μάνο (πρώην βουλευτή του ΠΑΣΟΚ και επιλογή του Γ. Παπανδρέου το 2004, στο όνομα του πολιτικού φιλελευθερισμού...) να ευχηθεί την επέμβαση του στρατού για την αποκατάσταση της πληττόμενης κοινωνικο-οικονομικής ζωής της χώρας[1]. Αν για τους πρώτους τα σχόλια περιττεύουν, η έμπνευση του Μάνου θα ήταν άδικο να αποδοθεί στον κυνισμό ή την «ιδιαιτερότητά» του: τα όρια της δημοκρατίας είχαν «επεκτείνει» με τον ίδιο τρόπο, ο Μπερλουσκόνι φέτος τον Αύγουστο, για να πατάξει τους «λαθρομετανάστες», ο κεντροαριστερός Πρόντι το Γενάρη, για να λύσει το πρόβλημα των σκουπιδιών στη Νάπολι, αλλά και ο Σαρκοζί προ τριετίας, για να «συμμαζέψει» τα εξεγερμένα παρισινά προάστια.

Στην περίπτωσή μας, οι φασίζουσες προτροπές των φιλελεύθερων ευτυχώς δεν εισακούστηκαν: δεδομένου και ότι η δική μας Αριστερά δεν περιορίστηκε σε αμείλικτες ανακοινώσεις, αλλά υποστήριξε την εξέγερση, ούτε οι διατάξεις του άρθρου 11 για απαγόρευση συγκεντρώσεων και διεθνή συνδρομή στην καταστολή ενεργοποιήθηκαν (όπως ζητήθηκε επίσης), ούτε ο στρατός επενέβη, αν και σε διάφορα στρατόπεδα μοιράστηκαν πλαστικές σφαίρες και καλλιεργήθηκε η ένταση που αρμόζει σε καθεστώτα έκτακτης ανάγκης (βλ. καταγγελία του Δικτύου Ελεύθερων Φαντάρων «Σπάρτακος»).

Είναι εμφανές, ωστόσο, ότι το φάσμα των αυταρχικών λύσεων που θεωρούνται θεμιτές ολοένα και απλώνει· η επαπειλούμενη, εδώ και μέρες, κατάργηση του ασύλου με εισαγγελική απόφαση -κατ' εφαρμογή του νέου νόμου-πλαισίου και κατά παράκαμψη της ακαδημαϊκής κοινότητας- δεν είναι παρά μια μόνο εκδοχή αυτής της τάσης. Τι χειρότερο θα μπορούσε άραγε να κάνει η Νέα Δημοκρατία, αν είχε άνεση μεγαλύτερη των 151 βουλευτών;

Η Επανίδρυση του (αυταρχικού) Κράτους πέρασε από τον Εκσυγχρονισμό του

Δεν υπάρχει εύκολη απάντηση στο παραπάνω ερώτημα. Στην όποια απάντηση, όμως, δεν μπορεί να μη συνεκτιμάται η ελευθερία (κατασταλτικών) κινήσεων που εξασφαλίζει στην κυβέρνηση η στάση του ΠΑΣΟΚ. Η εγνωσμένη, εξάλλου, επικινδυνότητα της παρούσας κυβέρνησης δεν επιτρέπει να τής προσάψουμε την αποκλειστική ευθύνη για την ιλιγγιώδη αύξηση των επιπέδων κρατικής βίας, με τα γνωστά αποτελέσματα. Στην πραγματικότητα, και όποια κι αν ήταν κατά καιρούς η αποτελεσματικότητα των παραδοσιακών (και ειρηνικών...) μηχανισμών μαζικής χειραγώγησης, η αναβάθμιση της οργανωμένης φυσικής βίας, η ένταση, η στρατιωτικοποίηση και η «επιστημονικοποίηση» της καταστολής[2], η εφαρμογή της μηδενικής ανοχής (ακόμα και χωρίς αυτή να διατυπώνεται επισήμως ως

δόγμα)[3] και η ασυδοσία των ένστολων Ράμπο, χαρακτήρισαν μιαν ολόκληρη περίοδο δώδεκα ετών, από τον «εκσυγχρονισμό» έως την «επανίδρυση» του κράτους. Χρειάστηκε να θυμηθούμε αυτές τις μέρες ότι η συγκρότηση του σώματος των Ειδικών Φρουρών και η στελέχωσή του από αποφοίτους των Ειδικών Δυνάμεων ήταν πολιτική απόφαση του ΠΑΣΟΚ από το 1999· και το σημαντικότερο, ότι ο εκσυγχρονισμός (και) της ελληνικής Αστυνομίας υπήρξε εξόχως συμβατός με δολοφονίες περιττών ανθρώπων όπως ο Ηλίας Μέξη, ο Μάρκο Μπουλάτοβιτς, ο Νίκος Λεωνίδης, ο Μαρίνος Χριστόπουλος, ο Σεντγκάκ Σελνίκου και ο Ηρακλής Μαραγκάκης.

Η κατά ΠΑΣΟΚ επιβολή του Νόμου και της Τάξης

Ο Νόμος και η Τάξη, λοιπόν, εμπεδώθηκαν εκσυγχρονιστικώς, επανιδρυτικώς και ποικιλοτρόπως όλα αυτά τα χρόνια με τον πλέον αιματηρό τρόπο· η επιβολή τους δε, υπήρξε εξίσου αποτροπιαστική, ακόμα και εκείνες τις φορές που δε στοίχιζε ανθρώπινες ζωές, αλλά στόχευε αποφασιστικά στον «εσωτερικό εχθρό» και τη «θωράκιση της δημοκρατίας». Οι παρακολουθήσεις τηλεφώνων αντιεξουσιαστών και αριστερών, οι απαγωγές Πακιστανών μεταναστών, η ασυνάρτητη κουκουλολογία και η στοχοποίηση του ΣΥΡΙΖΑ που συνδέθηκαν με τις λαμπρές θητείες Βουλγαράκη και Πολύδωρα, προλογίστηκαν από επιτεύγματα αναλόγου κάλλους. Και ειδικά ο πασοκικός εκσυγχρονισμός, φέρει αρκετά παράσημα: των συλλήψεων στις διαδηλώσεις κατά του ΑΣΕΠ και των δικαστηρίων βάσει του «μαθητικού ιδιώνυμου» (Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου 1999 κατά των καταλήψεων)· των αγροτοδικείων της περιόδου 1996-2003· των απαγορεύσεων απεργιών ως παρανόμων και καταχρηστικών και της επιστράτευσης απεργών· της απαγόρευσης της συγκέντρωσης ενάντια στην επίσκεψη Κλίντον και την άγρια καταστολή της διαδήλωσης της 19ης Νοεμβρίου του '99· των δύο αντιτρομοκρατικών νόμων[4], πριν και μετά το «ορόσημο» της 11/9 και παρά την αντίθεση σημαντικής μερίδας του νομικού κόσμου για σωρεία διατάξεων (καταθέσεις ανωνύμων μαρτύρων, κατάργηση ενόρκων, χρήση DNA, αναβάθμιση των τεχνικών παρακολούθησης, νομιμοποίηση χαφιεδισμού, επέκταση κακουργηματικών διατάξεων, αποπολιτικοποίηση/υπαγωγή της αντισυστημικής βίας στη σφαίρα του «οργανωμένου εγκλήματος»)· της βραβευμένης από το FBI «εξάρθρωσης της τρομοκρατίας», μέσω της ακύρωσης στοιχειωδών δημοκρατικών εγγυήσεων (ανάκριση ετοιμοθάνατου κρατούμενου, έκτακτη νομοθεσία, εξοντωτικές συνθήκες κράτησης, αποπολιτικοποίηση της δράσης και ηθική εξόντωση κατηγορουμένων, στοχοποίηση του κινήματος αλληλεγγύης, δίωξη «συνήθων υπόπτων», ξεσάλωμα εγχώριων και διεθνών μυστικών υπηρεσιών, «επιστράτευση» ΜΜΕ)· του κατασταλτικού οργίου ενάντια στις διαδηλώσεις κατά το εξάμηνο της ελληνικής προεδρίας το 2003, με τη ρίψη τόνων χημικών απαγορευμένων σε συνθήκες πολέμου και την κατασκευή ενόχων (βλ. το «φύτεμα» μολότοφ στο σάκο του ακτιβιστή Simon Chapman που κατέγραψε η ΕΤ3)· της —ακριβοπληρωμένης- ολυμπιακής κατασταλτικής υστερίας του 2004, που εγκατέστησε μόνιμα, αν και παράνομα, δεκάδες κάμερες και «νομιμοποίησε» τη διεθνή συνεργασία μυστικών υπηρεσιών στο όνομα της ασφάλειας[5]. Κι όλα αυτά είναι τα πιο «χοντρά». Πόσο δύσκολο, αλήθεια, να θυμηθεί κανείς το αίτημα του ΠΑΣΟΚ του '70 ΜΑΤ και ΜΕΑ να διαλυθούν —προτού, βεβαίως, οι πρώτες κυβερνήσεις της Αλλαγής αναβαθμίσουν τη δράση τους;

Να εξαρθρώσουμε την κρατική τρομοκρατία

Αν το παραπάνω είναι το περίγραμμα μιας αυταρχικής στροφής που συντελείται εδώ και περισσότερο από μια δεκαετία, τόσο μέσω της αναβάθμισης του νομικού οπλοστασίου και του κατασταλτικού ρεπερτορίου του κράτους, όσο και μέσω της αύξησης της ωμής και ασύδοτης βίας πάνοπλων —και καθόλου μεμονωμένων- μπάτσων, το πιο σημαντικό συμπέρασμα είναι ότι η στροφή αυτή δοκιμάστηκε και εμπεδώθηκε στα πιο αδύναμα τμήματα της κοινωνίας και τους πιο μειοψηφικούς ριζοσπαστικούς πολιτικούς χώρους, ώστε σήμερα να φτάσουμε στην ταυτοποίηση των εξεγερμένων μαθητών και φοιτητών με τους «εχθρούς του πολιτεύματος» και τις απίθανες επιθέσεις κατά του ΣΥΡΙΖΑ. Σ' αυτές τις συνθήκες, οποιαδήποτε αμυντική στάση ουσιαστικά ακυρώνει μια εξέγερση που «τα θέλει όλα πίσω» και διεκδικεί έναν συστηματικά συρρικνούμενο χώρο ελευθερίας. Σ' αυτές λοιπόν τις συνθήκες, τα αιτήματα για άμεση απελευθέρωση όλων των συλληφθέντων, αφοπλισμό της αστυνομίας, κατάργηση των τρομονόμων, μη εφαρμογή των διεθνών τρομο-συμβάσεων και απαγόρευση της χρήσης χημικών, αποτελούν στοιχειώδεις κινήσεις υπέρ της ελευθερίας που προϋποθέτει η διεκδίκηση μιας άλλης κοινωνίας, αλλά αναγκαία μέτρα κατά της αποκτήνωσης αυτών που ο Ισοκράτης πρώτος —και προσφυώς- αποκάλεσε μπάτσους, γουρούνια, δολοφόνους.

1. Στο ίδιο κλίμα άλλωστε, ο έτερος Καππαδόκης Ανδριανόπουλος εναπέθετε όλες τις ελπίδες του στο κατά τα άλλα επάρατο Κράτος, γρυλλίζοντας «*Τσακίστε, επιτέλους, την αναρχία*» —βλ. http: // www.andrianopoulos.gr/0010000367.
2. Χαρακτηριστική της τάσης εκχώρησης της καταστολής σε «ειδικούς»-τεχνοκράτες είναι η συγκρότηση του υπό κρατική εποπτεία Κέντρου Μελετών Ασφάλειας (ΚΕΜΕΑ), «*στο πλαίσιο της αξιοποίησης των γνώσεων και των εμπειριών που απέκτησε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση των μέτρων ασφάλειας στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας*». Εξίσου

χαρακτηριστική, για το επιστημονικοφανές του πράγματος, είναι η εξίσωση του ΚΕΜΕΑ με πανεπιστημιακό ερευνητικό Ινστιτούτο.

3. Βλ. ενεργοποίηση του Συμβουλίου Πρόληψης Εγκληματικότητας απ'το 1999 και μετονομασία του σε «Συμβούλιο Πρόληψης Παραβατικότητας», με προφανείς α) τη διεύρυνση της δικαιοδοσίας του στην κατεύθυνση της μηδενικής ανοχής στη μικρή παραβατικότητα και β) την προσπάθεια απόσπασης της κοινωνικής συναίνεσης στο έργο της Ασφάλειας, διά της ταύτισης των συμφερόντων (κατασταλτικού) κράτους και κοινωνίας.

4. Σημαντική η παρατήρηση του Δ. Μπελαντή ότι μέχρι την κατίσχυση των εκσυγχρονιστών στο εσωκομματικό πεδίο, το ΠΑΣΟΚ απέρριπτε μετά βδελυγμίας τους αντιτρομοκρατικούς νόμους που εισηγείτο η Νέα Δημοκρατία, εκτιμώντας ότι αποτελούν επαναφορά του διαβόητου ν. 509, βλ. Δημήτρης Μπελαντής, *Αναζητώντας τον «εσωτερικό εχθρό»,* Εκδόσεις Προσκήνιο-Άγγελος Σιδεράτος (2004)

5. Η διαχρονική και διαρκώς αναβαθμιζόμενη διεθνής συνεργασία για την αντιμετώπιση του «εσωτερικού εχθρού», οι αποφάσεις για καταγραφή και αρχειοθέτηση τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και ηλεκτρονικών μηνυμάτων και η μετάβαση από την «κούρσα των εξοπλισμών» στην «κούρσα της τεχνολογίας» (με προφανείς τις οικονομικές διαστάσεις), δεν μπορούν εδώ να αναλυθούν, χρειάζεται όμως να αναφερθούν: η εγχώρια κατασταλτική μηχανή τα πάει περίφημα και μόνη της, σε κάθε περίπτωση ωστόσο *δεν* είναι μόνη της.

Η Κ Ρ Ι Σ Η

Η παγκόσμια καπιταλιστική κρίση κι εμείς

ΚΟΚΚΙΝΟΠΡΑΣΙΝΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΟΥ ΣΥΝ

Στις μεγάλες κρίσεις προκύπτουν δυο *καίρια* αλληλοεξαρτώμενα ζητήματα. Το πρώτο *αφορά* τη σφαίρα των ιδεών. Αυτό που διακυβεύεται είναι το ιδεολογικό πρίσμα μέσα από το οποίο θα κατανοηθεί η κρίση — και συνήθως αντιμαχόμενες θεωρητικές προσεγγίσεις δίνουν πολύ διαφορετικές αναλύσεις για το πως φτάσαμε σε τέτοιο σημείο και ποιος φταιει. Το δεύτερο έχει να κάνει με την πολιτική διαμεσολάβηση της κρίσης — ποιες πολιτικές δυνάμεις, με ποιες κοινωνικές συμμαχίες, μπορούν να υποδείξουν μιά ελκυστική και εφικτή *διέξοδο* από την κρίση. *Συνεπώς,* μια κρίση τέτοιου μεγέθους μας αναγκάζει να επανεξετάσουμε όλα τα στρατηγικά ζητήματα που συζητάει η αριστερά, από τις ταξικές μας αναφορές μέχρι το πρόβλημα της εξουσίας.

Σε ένα **πρώτο επίπεδο,** έχουμε να κάνουμε με ένα σοβαρό ρήγμα στην ιδεολογία του νεοφιλελευθερισμού. Η χρηματοπιστωτική κρίση θέτει σε αμφισβήτηση όλες τις πρακτικές που βασίζονται στην *ιδέα* της αυτορρύθμισης των χρηματαγορών. Επί πλέον υπέστη ζημιά η εικόνα του καπιταλισμού ως ενός σταθερού συστήματος που από μόνο του ξαναβρίσκει σχετικά εύκολα την ισορροπία του μετά από έναν εξωγενή κλυδωνισμό. Αποδεικνύεται, για ακόμη μια φορά, ότι ο καπιταλισμός έχει μια φυσική ροπή προς την κρίση, και ότι οι κλυδωνισμοί είναι συνήθως ενδογενείς, προέρχονται, δηλαδή, από το ίδιο το σύστημα. Στην πραγματικότητα ζούμε τον παροξυσμό μιας κρίσης υπερσυσσώρευσης κεφαλαίου, που βρίσκεται στο υπόβαθρο ολόκληρης της περιόδου της νεοφιλελεύθερης συναίνεσης. Η υπερσυσσώρευση δεν είναι το αποτέλεσμα μιας προβλέψιμης μοναδικής αιτίας, αλλά αναγκαίο προϊόν της ίδιας της καπιταλιστικής ανάπτυξης, συνέπεια του συνόλου των αντιφάσεων που διέπουν το σύστημα. Όπως σημειώνει ο Μαρξ έχουμε υπερσυσσώρευση, όταν «το κεφάλαιο [γίνεται] ανίκανο να εκμεταλλεύεται την εργασία στο βαθμό εκείνο της εκμετάλλευσης που απαιτεί η «υγιής», «ομαλή» ανάπτυξη του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής».

Σε ένα **δεύτερο επίπεδο,** βλέπουμε -ακόμα πιο καθαρά από πριν- ότι ο νεοφιλελευθερισμός δεν μπορεί να εξετασθεί μόνο από την *πλευρά* της «ποσότη-

τας» κρατικής παρέμβασης. Στα τέλη της δεκαετίας του '90, όταν η τύχη του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος το διαχειριζόταν οι κεντροαριστεροί του Clinton, ο Lawrence Summers και ο Robert Rubin επέβαλαν, μετά από την κρίση στη Νοτιοανατολική Ασία, μέτρα σωτηρίας που μοιάζουν πολύ με την αρχική πρόταση του Hank Paulson στο Κογκρέσο. Και βέβαια κανείς δεν ρώτησε τους λαούς των χωρών αυτών για τα μέτρα που, ενώ στήριξαν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μετακύλησαν όλο το κόστος στους ίδιους τους λαούς. Στις ΗΠΑ το Κογκρέσο αντέδρασε σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο και έτσι επιτεύχθηκε ο συμβιβασμός. Με λίγα λόγια οι νεοφιλελεύθεροι δεν αντιστέκονται γενικώς και αορίστως στην κρατική παρέμβαση. Το θέμα πάντα είναι ποια παρέμβαση *θα επιλεγεί* και ποιες κοινωνικές ομάδες θα ωφεληθούν.

Αλλά υπάρχει και ένα **τρίτο επίπεδο**. Η κρίση *ξέσπασε με αφορμή* τα επισφαλή, κυρίως στεγαστικά, δάνεια που είχαν δοθεί στα πιο φτωχά στρώματα της αμερικάνικης κοινωνίας. Αυτό, όμως, δεν ήταν μόνο αποτέλεσμα κάποιας *συγκυριακής* απληστίας των αγορών και της *«ασύδοτης» επιδίωξης όλο και μεγαλύτερου κέρδους*. Αποτελεί συστατικό στοιχείο της πολιτικής που ακολουθείται τα τελευταία 20-30 χρόνια. Παλιότερα στις ΗΠΑ η προοδευτικότερη εκδοχή της σοσιαλδημοκρατικής συναίνεσης επιδίωκε την ενσωμάτωση των υποτελών τάξεων μέσω αυξήσεων μισθών και κοινωνικών παροχών (*συμπεριλαμβανομένων* και των δαπανών για κοινωνική στέγαση). Αλλά μετά από το 1970 οι μέσοι μισθοί δεν έχουν αυξηθεί σχεδόν καθόλου και τα κοινωνικά προγράμματα έχουν περιοριστεί. Σε αυτό το πλαίσιο ο χρηματοπιστωτικός τομέας έχει αναλάβει *μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης* για την αναγκαία συναίνεση και ενσωμάτωση. Τώρα πια τα νοικοκυριά που είναι υπερχρεωμένα με πιστωτικές κάρτες, οι εργαζόμενοι και εργαζόμενες που οι συντάξεις τους είναι άμεσα συνδεδεμένες με το χρηματιστήριο και τα εργαζόμενα ζευγάρια που η αξία του σπιτιού τους αποτελεί μια έστω και μικρή ασφάλεια για το μέλλον έχουν κάθε λόγο να μην αδιαφορούν για την πορεία και για την υγεία του χρηματοπιστωτικού τομέα. Και όπως είναι εύκολα κατανοητό αυτός ο τρόπος άσκησης κοινωνικής πολιτικής δεν είναι καθόλου ουδέτερος πολιτικά — προσφέρει διευρυμένους χώρους κερδοφορίας για το κεφάλαιο, συνδέει τα συμφέροντα των κοινωνικά αδύνατων στρωμάτων με το χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο, και, επί πλέον, «προστατεύει» την κοινωνική πολιτική από τις δημοκρατικές διαδικασίες, δηλαδή την λαϊκή απαίτηση εκφρασμένη ως αίτημα στο πολιτικό επίπεδο. Άρα δεν έχουμε να κάνουμε μόνο με μια χρηματοπιστωτική κρίση, αλλά με την κρίση του γενικότερου μοντέλου καπιταλιστικής διακυβέρνησης.

Με δεδομένα τα παραπάνω, για την αριστερά το θέμα δεν μπορεί να περιοριστεί σε κάποιες προτάσεις, βασιζόμενες στην ήττα της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας, που θα στηρίξουν τη φερεγγυότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και θα ενισχύσουν την πραγματική οικονομία. Όπως είδαμε το μοντέλο που αμφισβητείται βασίζεται και στην κρατική παρέμβαση και σε ένα σχέδιο που επιδιώκει μια συγκεκριμένη ενσωμάτωση κοινωνικών στρωμάτων. Η στρατηγική της αριστεράς δεν μπορεί παρά να βασιστεί σε εναλλακτικές πολιτικές με σαφείς κοινωνικές αναφορές. Και αυτό δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς μια σημαντική αλλαγή συσχετισμών σε επίπεδο κοινωνίας. Στις ΗΠΑ οι συσχετισμοί ήταν τέτοιοι που επέτρεψαν κάποιες τροποποιήσεις στο σχέδιο Bush-Paulson, αλλά όχι για να εφαρμοστούν οι προτάσεις των πιο προοδευτικών στοχαστών για ενίσχυση της ζήτησης, παροχές για κοινωνική στέγαση, κοινωνικά επιδόματα κλπ. Χωρίς μια αλλαγή των συσχετισμών είναι σίγουρο ότι η τελική «ισορροπία» στην οποία θα καταλήξουμε όταν θα κατασταλάξει η κρίση θα είναι ένας πιο παρεμβατικός, αλλά και αυταρχικός, καπιταλισμός ή —*διαφορετικά*- ένας κεϋνσιανισμός χωρίς κοινωνικές αναφορές. Κανένας αυτοματισμός και καμιά «κατάρρευση» δεν θα κάνει ποτέ καλύτερα τα πράγματα, αν δεν έχεις τη δυνατότητα για ταξικές πολιτικές παρεμβάσεις που ευνοούν το δικό σου σχέδιο. Η σημερινή κρίση θα πέσει στα δικά μας κεφάλια αν δεν κάνουμε αυτό που υποχρεούμαστε. Και από δω πρέπει να ξεκινάμε κάθε μας πολιτική παρέμβαση. Με απλό, λιτό κι εύληπτο τρόπο να διατυπώσουμε προτάσεις που αμφισβητούν στην καρδιά του το σύστημα. Να επιτεθούμε στο κέρδος ως παράγοντα που αποδιαρθρώνει τις ζωές των ανθρώπων. Να δείξουμε πως ισορροπία του συστήματος πράγματι επέρχεται, αφού πρώτα καταστραφούν ολόκληρες γενιές.

* * *

Η κρίση θέτει -με πιο πιεστικό τρόπο πλέον- όλα τα στρατηγικά ζητήματα που ήδη συζητάμε στο πλαίσιο του ΣΥΝ και του ΣΥΡΙΖΑ: τις κοινωνικές αναφορές, τις ταξικές συμμαχίες, το πρόβλημα της εξουσίας, τη φύση της Αμερικάνικης ηγεμονίας και του ιμπεριαλισμού. Ως προς το τελευταίο, έχει ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε όχι μόνο *την ταχύτητα με την οποία* η κρίση μεταδόθηκε στην Ευρώπη, αλλά και το γεγονός ότι δεν είχαμε μια φυγή από το δολάριο. Ο λόγος είναι απλός. Η ηγεμονία του αμερικανικού κεφαλαίου δεν βασίστηκε στον παραγκωνισμό του ευρωπαϊκού ή ασιατικού κεφαλαίου, αλλά στη διείσδυσή του και στη συγκρότηση ενός νέου και ενιαίου συνόλου. Με αυτό το τρόπο οι κυρίαρχες δυνάμεις στην Ευρώπη έχουν συνδέσει τις τύχες τους με το αμερικανικό κεφάλαιο και θα αποφύγουν την κατάρρευση του δολαρίου όσο

μπορούν. Η ύπαρξη στην Ε΄ ενός πιο προοδευτικού πόλου του παγκόσμιου καπιταλισμού δεν επιβεβαιώνεται από τις τελευταίες *εξελίξεις*.

Σε όλα αυτά τα ζητήματα ο λόγος της αριστεράς οφείλει να είναι πιο πειστικός. Και για να γίνει αυτό χρειάζεται να πάμε πέρα από την επιφάνεια των πραγμάτων, να συνδέσουμε τη στρατηγική μας με αναλύσεις για την πραγματικότητα, που χρησιμοποιούν τα θεωρητικά εργαλεία της δικής μας παράδοσης. Αρκετά σκούριασαν στην προηγούμενη περίοδο της απόλυτης κυριαρχίας του νεοφιλελευθερισμού, της *καταθλιπτικής κατίσχυσης* του ιδεολογήματος του «τέλους της ιδεολογίας» *και της ενιαίας μη —όπως αποδεικνύεται- σκέψης*.

Οικονομία και Αριστερά

του Ευκλείδη Τσακαλώτου

Οι άνθρωποι, μας λεει ο Μαρξ, διαμορφώνουν την ιστορία τους άλλα όχι κάτω από τις συνθήκες που θα επιλέγανε οι ίδιοι. Σε αυτή τη βάση το τελευταίο καιρό η δική μας αριστερά έχει προστάξει το κοινωνικό σε σχέση με το πολιτικό. Αυτό έχει γίνει και στο επίπεδο θεωρίας με την έντονη κριτική στις προσεγγίσεις αυτές που επιμένουν να ερμηνεύουν την πολιτική αποκλειστικά με όρους πολιτικής συγκυρίας χωρίς η ανάλυση να συνδέεται με τις ποικίλες και πολυδιάστατες διεργασίες της κοινωνίας. Έχει γίνει και στο επίπεδο πολιτικής στρατηγικής με την έμφαση στα κινήματα και στην κοινωνική μεροληψία. Καθώς όμως τα ζητήματα στρατηγικής παρουσιάζονται όλο και πιο επιτακτικά έχουμε ανάγκη να συζητήσουμε σοβαρά και για την οικονομία.

Σε αυτό το τομέα παρατηρούμε μια υστέρηση στην αριστερή σκέψη, ίσως λόγου μιας γενικότερης απαξίωσης της μαρξιστικής σκέψης μετά το 1989, ίσως λόγου του γεγονός ότι η απομάκρυνση από την σφαίρα του οικονομικού παρουσιάστηκε ως μια αναγκαία απομάκρυνση από τον δογματισμό. Αλλά ευτυχώς αυτή η κατάσταση τα τελευταία χρόνια αλλάζει. Έχουμε σημαντικές παρεμβάσεις για την ερμηνεία της οικονομικής κρίσης, για τον ιμπεριαλισμό, για την άνοδο του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου και τη χρηματοποίηση των οικονομιών, για την παγκοσμιοποίηση κλπ. Πολλές από αυτές τις παρεμβάσεις ήρθαν από κοινωνικούς επιστήμονες που εργάζονται στη Βρετανία και στην Αμερική, στις χώρες, δηλαδή όπου το νεοφιλελεύθερο εγχείρημα έχει προχωρήσει περισσότερο. Κατά κάποιο τρόπο συγκροτούν, αν όχι σχολή, μια αγγλοσαξονική προσέγγιση. Σε αυτή θα εντάσσαμε τα σχετικά πρόσφατα βιβλία του David Harvey για τον ιμπεριαλισμό, του Robert Brenner για την ερμηνεία της κρίσης της συσσώρευσης κεφαλαίου μετά από την δεκαετία του εβδομήντα, του Robert Pollin για τον νεοφιλελευθερισμό και την Αμερικάνικη οικονομία, του Andrew Glyn για τις επιπτώσεις του «αχαλίνωτου» καπιταλισμού στην ισότητα και στο κοινωνικό κράτος, του David Lebowitz για τη λογική της εργασίας που συγκρούεται με τη λογική του κεφαλαίου.

Η συζήτηση που ανοίγει έχει σημασία όχι μόνο επειδή προσπαθεί να

αναλύσει τις τάσεις του σύγχρονου καπιταλισμού, αλλά επειδή προσπαθεί επίσης να συνδέσει αυτές τις τάσεις με τη στρατηγική της αριστεράς. Επιστρέφουμε, δηλαδή, στις ρίζες μας, όπου η σύνδεση της πολιτικής με το κοινωνικό και το οικονομικό αποτελούσε αναγκαίο, αν όχι και επαρκή, όρο για τη διαμόρφωση στρατηγικής. Αυτό δεν συνιστά ούτε δογματισμό ούτε και οικονομισμό. Και αυτό φαίνεται και από το ανοικτό πνεύμα που χαρακτηρίζει τους συγγραφείς που αναφέραμε πιο πάνω. Σε αυτό το πλαίσιο απευθυνθήκαμε σε οικονομολόγους που τα τελευταία χρόνια έχουν συμμετάσχει ενεργά σε αυτή την αναγέννηση μιας αριστερής οικονομικής προσέγγισης. Τα ζητήματα μετά οποία πιάνονται οι συγγραφείς είναι πολλά — και για τις τάσεις του καπιταλισμού (η χρηματοποίηση της οικονομίας, ο βαθμός ανταγωνισμού στη παγκόσμια οικονομία, ο ρόλος του κράτους) και για τις συνέπειες για μια εναλλακτική οικονομική πολιτική από την πλευρά της αριστεράς (πχ η θεωρία του μονοπωλιακού καπιταλισμού αποτελεί βάση για μια τέτοια πολιτική; Πόσο περιοριστικό είναι το διεθνές οικονομικό πλαίσιο; Με ποιους χρονικούς ορίζοντες λειτουργούμε όταν μιλάμε για εναλλακτικό πλαίσιο και για εναλλακτικές προτάσεις;).

Υπάρχουν και πολλά ανοικτά ερωτήματα και είμαστε πολύ μακριά από μια δογματική αναζήτηση της μιας σωστής θεώρησης της οικονομίας. Μάλιστα μια συμβολή μας θυμίζει ότι ενώ είναι σωστό οι προτάσεις μας να βασίζονται σε μια ρεαλιστική εικόνα των οικονομικών τάσεων, αυτό δεν σημαίνει ότι η οικονομική μας πρόταση δεν πρέπει να συμπεριλαμβάνει και θέματα του «εποικοδομήματος».

Η οικονομική ανάλυση των τάσεων του καπιταλισμού δεν θα μπορέσει ποτέ να αντικαταστήσει την πολιτική. Αλλά ακόμα και η πολιτική αυτή που θα αναζητήσει μια κάποια αυτονομία από το οικονομικό, θα πρέπει να βασιστεί σε βαθιά γνώση των οικονομικών τάσεων και περιορισμών. Είναι γνωστό ότι αυτοί που αγνοούν την ιστορία γρήγορα γίνονται θύματα της. Το ίδιο ισχύει και για την οικονομία.

Οικονομική κρίση, κρατική παρέμβαση και η όχι και τόση κρυφή γοητεία της χαιρεκακίας

του Ευκλείδη Τσακαλώτου

Ως γνωστόν η χαιρεκακία δεν αποτελεί ευγενές κίνητρο. Μόνο που αποτελεί συγχρόνως ένα από τα πιο ευχάριστα συναισθήματα των ανθρώπων. Θα μπορούσαμε να ευχηθούμε από τον Θεό, παραφράζοντας λίγο τον άγιο Αυγουστίνο, να μας απαλλάξει από αυτό το συναίσθημα, αλλά όχι ακόμα! Για πάνω από είκοσι χρόνια μπουχτίσαμε από θεωρητικούς και πολιτικούς της νεοφιλελεύθερης προσέγγισης να μας μιλάνε για τα θαύματα της ελεύθερης αγοράς, για το πως η κρατική παρέμβαση βάζει φρένο στην ανάπτυξη, για το πως θα ξεδιπλωθεί η επιχειρηματικότητα στο νέο κόσμο της παγκοσμιοποίησης, και τέλος, και πιο σημαντικό στην τωρινή συγκυρία, για το πως οι αγορές μπορούν κάλλιστα να αυτορυθμιστούν. Τώρα μαθαίνουμε ότι κρατικοποιήσεις χρειάζονται, ότι χωρίς κρατική παρέμβαση κινδυνεύει όλο το χρηματοπιστωτικό σύστημα με δραματικές συνέπειες για την παγκόσμια οικονομία, ότι το «πάρτι» των μάνατζερ των χρηματοπιστωτικών αγορών έχει τελειώσει και ότι ίσως δεν ήταν και τόσο σκόπιμο να βραβεύονται με εκατομμύρια για την κάθε τους αποτυχία.

Συγχρόνως παρατηρούμε το σύνδρομο της απώλειας πρόσφατης μνήμης, κάτι στο οποίο είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι οι στοχαστές της κεντροαριστεράς. Έτσι ο Νίκος Κοτζιάς (*Αξία,* 22-09-08), με αφορμή την οικονομική κρίση, παρουσιάζει μια σφοδρή κριτική στη ΝΔ για το ότι επιμένει σε νεοφιλελεύθερα δόγματα, χωρίς να μας πει κουβέντα για τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ που για χρόνια, και σε όποιον είχε κέφι να τους ακούσει, έπλεκαν το εγκώμιο των ελεύθερων αγορών και των τραπεζών. Στα όργανα της Ε΄ και στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, στις οικονομικές εκδηλώσεις του κατεστημένου (Economist, Davos, Money Show κλπ) μήπως ο Χριστοδουλάκης και η Διαμαντοπούλου συνηγορούσαν υπέρ τον έλεγχο των ροών κεφαλαίου ή της μεγαλύτερης ρύθμισης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και εγώ το έχασα;

Πέραν όμως από τη χαιρεκακία δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία υπέστη ένα σοβαρό πλήγμα. Αλλά ακριβώς επειδή ο νεοφιλελευθε-

ρισμός **δεν** αποτελείται μόνο από ιδεολογία, έχουμε ανάγκη να πάμε πιο βαθιά για να βγάλουμε χρήσιμα συμπεράσματα.

Το πρώτο που βγαίνει από τη διαμάχη που ξέσπασε μεταξύ κυβέρνησης και κογκρέσου για το πως θα βγούμε από τη κρίση είναι ότι το κυρίαρχο ζήτημα δεν έχει να κάνει με την **ποσότητα** της κρατικής παρέμβασης. Ο Bush και ο Paulson δεν είχαν πρόβλημα με την κρατική παρέμβαση για να σταθεροποιηθεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Είναι αλήθεια ότι η πιο σκληρή νεοφιλελεύθερη προσέγγιση προτάσσει την αυτορύθμιση, αλλά ποτέ δεν ξεχνά συγχρόνως ότι οι κρατικές παρεμβάσεις είναι αναγκαίες. Άρα το βασικό ζήτημα έχει να κάνει με τη μορφή της παρέμβασης και ποιες κοινωνικές ομάδες κερδίζουν από αυτήν. Στα τέλη της δεκαετίας του ’90, όταν οι μεγάλοι υποστηρικτές των χρηματαγορών ήταν οι Δημοκρατικοί, ο Rubin και ο Summers, οι κυριότεροι αξιωματούχοι του Clinton στον οικονομικό τομέα, έπεισαν τους διεθνείς οργανισμούς να επιβάλουν μέτρα ανάλογα με τα σημερινά για να βγουν οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας από την χρηματοπιστωτική κρίση που αντιμετώπισαν. Βέβαια κανείς δεν ρώτησε τους λαούς αυτών των χωρών για αυτά τα μέτρα, και έτσι ήταν απόλυτα επιτυχημένα - τα κέρδη των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σώθηκαν και τις ζημιές της πλήρωσαν οι ίδιοι οι λαοί. Τώρα Ο Bush και ο Paulson ζήτησαν την απόλυτη αυτονομία να διαχειριστούν τεράστια ποσά των φορολογούμενων για να σώσουν τους φίλους τους στο Wall Street, και συγχρόνως, απέρριψαν μέτρα για την στήριξη της ενεργής ζήτησης (αύξηση των επιδομάτων ανεργίας, προώθηση προγραμμάτων κοινωνικής στέγασης κλπ). Για αυτές τις επιλογές αντιμετώπισαν δριμύτατη κριτική στο κογκρέσο, αποδεικνύοντας ότι, ανεξάρτητα από ότι επιβάλλεται στις χώρες του τρίτου κόσμου, στη μητρόπολη του κεφαλαίου υπάρχουν ακόμα κάποια, έστω και αμυδρά, δημοκρατικά αντανακλαστικά. Πολλοί αντιπρόσωποι κατάλαβαν εγκαίρως ότι υπήρχε μεγάλη λαϊκή αγανάκτηση σε μια πρόταση που κάποιοι θα αποζημιωνόταν για τα λάθη τους χωρίς δημοκρατικό έλεγχο.

Αλλά κριτική υπήρχε και από σημαντικούς φιλελεύθερους στοχαστές όπως ο Stiglitz και ο Krugman. Μέρος του επιχειρήματος των τελευταίων ήταν ότι τα προτεινόμενα μέτρα της κυβέρνησης δεν έλυναν το πρόβλημα που αντιμετώπιζαν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Δάνεια δόθηκαν, με βάση περιουσιακά στοιχεία που η αξία τους είχε φουσκωθεί μέσα από κερδοσκοπικές διαδικασίες, σε άτομα που τώρα αδυνατούν να τα ξεπληρώσουν. Συχνά τα «ενέχυρα» έχουν αξία λιγότερη από αυτή των δανείων. Όπως τονίζει ο Stiglitz αυτό δεν είναι θέμα εμπιστοσύνης στην αγορά αλλά αντιθέτως αποτελεί μια ωμή πραγματικότητα της αγοράς. Με άλλα λόγια τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν αντιμετωπίζουν μόνο

πρόβλημα ρευστότητας αλλά πρόβλημα φερεγγυότητας.

Αλλά πως φτάσαμε σε αυτό το σημείο; Σε ένα πρώτο επίπεδο μπορεί να ασκήσουμε κριτική στην επικρατούσα οικονομική θεωρία που υποτιμάει τους κινδύνους στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Η ακόμα πιο απλοϊκά στην απληστία αυτών που σε ένα λιγότερο ρυθμισμένο πλαίσιο ζητούσαν όλο και μεγαλύτερα κέρδη, αγνοώντας έτσι ότι με αυτό τον τρόπο το ρίσκο μια γενικότερης κατάρρευσης αυξανόταν. Και οι δυο αυτές προσεγγίσεις υπονοούν ότι στην τελική ανάλυση έχουμε να κάνουμε με συσσωρευμένα λάθη. Αλλά τα λάθη αυτά δεν μπορούμε να τα εξηγήσουμε μόνο ούτε με βάση την επικρατούσα ιδεολογία ούτε με βάση την απληστία (λες και ότι ο υγιής καπιταλισμός δεν βασίζεται στην απληστία).

Έχει σημασία ότι η κρίση έχει αιχμή του δόρατος δάνεια που δόθηκαν σε μερικά από τα πιο φτωχά κοινωνικά στρώματα των ΗΠΑ. Στις δεκαετίες του ’50 και του ’60 η προσπάθεια ενσωμάτωσης αυτών των στρωμάτων βασιζόταν στις αυξήσεις μισθών και στις κοινωνικές παροχές, συμπεριλαμβάνοντας αυτές για την κοινωνική στέγαση. Αλλά μετά από τη δεκαετία του ’70 έχουμε να κάνουμε με μια πολύ διαφορετική πολιτική οικονομία, όπου οι μέσοι μισθοί δεν έχουν αυξηθεί σχεδόν καθόλου τα τελευταία τριάντα χρόνια και όπου ο κοινωνικός ρόλος του κράτους (και στο επίπεδο των πολιτειών) έχει συρρικνωθεί σημαντικά. Σε αυτό το πλαίσιο πως αντιμετωπίστηκε το θέμα της ενσωμάτωσης των υποτελών τάξεων;

Εν μέρει μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τα επισφαλή δάνεια που είναι στο επίκεντρο της τωρινής κρίσης αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα. Αυτά τα δάνεια δεν είναι αποτέλεσμα κάποιου λάθους, η κάποιας απληστίας, των χρηματοαγορών, αλλά αποτελούν συστατικά στοιχεία μιας νέας πολιτικής οικονομίας. Σε αυτή την πολιτική οικονομία η μοίρα των εργαζόμενων στις ΗΠΑ είναι δεμένη με τις τύχες του χρηματοπιστωτικού συστήματος με πολλούς τρόπους. Νοικοκυριά που είναι υπερχρεωμένα με πιστωτικές κάρτες, εργαζόμενοι που οι συντάξεις τους είναι άμεσα συνδεδεμένες με την πορεία του χρηματιστηρίου, και εργαζόμενα ζευγάρια που η αξία του σπιτιού τους αποτελεί μια έστω και μικρή ασφάλεια για το μέλλον - όλοι έχουν λόγο να μην αδιαφορούν για την πορεία και υγεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Από τη σκοπιά του κεφαλαίου αυτή η νέα πολιτική οικονομία έχει πολλαπλά προτερήματα από αυτή που αντικατάστησε. Αντί να έχουμε το κοινωνικό κράτος που φορολογεί όλους για να αντιμετωπίσει προβλήματα στέγασης ή συντάξεων, το κοινωνικό πρόβλημα αντιμετωπίζεται από την «ελεύθερη» αγορά, αυξάνοντας έτσι τους τομείς όπου επικρατεί το κέρδος. Συγχρόνως, όπως είδαμε, με αυτό το τρόπο τα

φτωχότερα κοινωνικά στρώματα συνδέονται με την τύχη του χρηματοπιστωτικού τομέα. Και τέλος, η αντικατάσταση του κοινωνικού κράτος από το χρηματοπιστωτικό τομέα συρρικνώνει το εύρος της δημοκρατίας. Η ποιότητα και η ποσότητα των κοινωνικών παροχών και υπηρεσιών δεν ρυθμίζονται πια από τη δημοκρατική διαδικασία αλλά από τις αποφάσεις των χρηματαγορών.

Σωστά μας λεει ο Stiglitz ότι πρέπει να πάμε στη ρίζα του προβλήματος με μέτρα που θα στηρίξουν την ενεργή ζήτηση, με δαπάνες για τις υποδομές του κράτους, για κοινωνικές παροχές κλπ. Το ίδιο και ο Κοτζιάς που μιλά για ένα δημόσιο με «μηχανισμούς αναπτυξιακής στρατηγικής, ελέγχου και ρύθμισης ώστε να διασφαλίζεται η ενδυνάμωση της εθνικής οικονομίας και η δίκαια κατανομή των αποτελεσμάτων της ανάπτυξης». Μόνο που όπως προκύπτει από τα παραπάνω αυτό δεν μπορεί να βασιστεί σε κάποιες προτάσεις για την ρύθμιση των αγορών και για ένα πιο αποτελεσματικό κράτος. Χρειάζεται μια κοινωνική διεργασία που θα ενώσει κοινωνικά στρώματα πάνω σε μια διαφορετική ιδεολογία και στρατηγική. Μια στρατηγική που δεν μπορεί να βασιστεί στους νικητές της αγοράς, με κάποια αποζημίωση για αυτούς που μένουν πίσω (για να θυμηθούμε λίγο τη βασική προσέγγιση του ΠΑΣΟΚ από την εποχή Σημίτη). Μια στρατηγική που επαναθέτει ζητήματα δημοκρατίας, όχι μόνο γενικώς και αορίστως, αλλά στον πυρήνα της οικονομίας. Και πρωτίστως χρειάζεται μια στρατηγική που αντιλαμβάνεται ότι όλα αυτά δεν μπορούν να γίνουν χωρίς μεγάλους αγώνες για την αλλαγή των κοινωνικών συσχετισμών. Οι συσχετισμοί στην Αμερική ήταν ικανοί να τροποποιήσουν το σχέδιο Bush, αλλά όχι για να επιβληθούν μέτρα όπως αυτά που πρότειναν οι πιο φιλελεύθεροι αναλυτές.

Μόνο έτσι μπορεί η αριστερά να ξαναμπεί στο προσκήνιο, ανοίγοντας όλη τη βεντάλια των θεμάτων που προκύπτουν από την κρίση — ταξικών συσχετισμών, κοινωνικών αναφορών, και κρατικών παρεμβάσεων που δεν είναι σχεδόν ποτέ ουδέτερες. Αλλιώς οι «διορθώσεις» του νεοφιλελεύθερου μοντέλου — το νέο New Deal που προτείνει ο Paul Krugman (*Ελευθεροτυπία,* 5/10/08) ή ο νέος συμβιβασμός μεταξύ καπιταλισμού και δημοκρατίας του Γιάννη Στουρνάρα (*Βήμα,* 5/10/08) ή η νέα «ευκαιρία» της σοσιαλδημοκρατίας του Νίκου Μουζέλη (*Βήμα,* 5/10/08) - θα περιοριστούν σε μια μορφή κρατικής παρέμβασης αυταρχικού καπιταλισμού ή το πολύ ενός κεϋνσιανισμού χωρίς κοινωνικές αναφορές.

Για την κρίση και την αριστερή πολιτική

των Ευκλείδη Τσακαλώτου και Χρήστου Λάσκου

Είναι πρόδηλη η διαπίστωση πως η αριστερά σήμερα σε ολόκληρο τον κόσμο πορεύεται με τρόπο ελλειμματικό και αμυντικό. Δεν είναι τόσο οι εκλογικές της αποτυχίες και η εν γένει ποσοτική της συρρίκνωση τα κυριότερα στοιχεία αυτής της συνθήκης. Και άλλες φορές στο παρελθόν βρέθηκε σε πολύ μειοψηφική θέση. Το σημαντικό σήμερα είναι πως πολύ λίγα έχει να προτείνει για την αλλαγή του κόσμου.

Για το μεγαλύτερο διάστημα της ιστορίας του εργατικού κινήματος ο σοσιαλισμός ήταν ένα πραγματικό πρόγραμμα κοινωνικού μετασχηματισμού — σήμερα, στην καλύτερη περίπτωση, μιά λέξη. Η ανάταξη αυτής της κατάστασης δεν μπορεί παρά να απαιτεί την εκ νέου ιδιοποίηση της μαρξιστικής θεωρητικής κληρονομιάς μαζί με τη διερεύνηση των χαρακτηριστικών του σύγχρονου καπιταλισμού. Πρέπει να αναγνωρίσουμε ξανά τον αντίπαλο, να τον γνωρίσουμε, να εντοπίσουμε τις αντιφάσεις του, να εκμεταλλευτούμε την κρίση του. Και όλα αυτά να γίνουν γρήγορα. Δεν είναι βέβαιο πως οι ευκαιρίες για το κίνημα της ανθρώπινης χειραφέτησης θα είναι απεριόριστες στο μέλλον, όπως και δεν είναι βέβαιο πως το μέλλον θα είναι απεριόριστο. Και δεν είναι μόνο το θέμα της οικολογικής κρίσης: το καταστροφικό δυναμικό του καπιταλισμού εκδηλώνεται σε όλο και περισσότερα πεδία.

Τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές είναι σε εξέλιξη μια παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση την οποία ο αρχιερέας του νεοφιλελευθερισμού, ο Alan Greenspan, έχει χαρακτηρίσει τη χειρότερη που έχει αντιμετωπίσει στην καριέρα του. Ο οίκος Lehman Brothers κατέρρευσε, η Bank of America «αναγκάστηκε» να σώσει την Merrill Lynch, και την τελευταία στιγμή η κυβέρνηση των ΗΠΑ αποφάσισε να δώσει χέρι βοήθειας στην AIG παρά τα προηγούμενα ηθικοπλαστικά κηρύγματα πως οι φορολογούμενοι δεν μπορούν συνέχεια να καλούνται να σώζουν τη κατάσταση και ότι οι χρηματαγορές πρέπει να πάρουν το μάθημα τους.

Δεν θα μπορούσε, συνεπώς να υπάρχει καταλληλότερη στιγμή για να επανεξετάσουμε τις θεωρίες μας περί κρίσεων. Χρειάζεται να κοιτάξουμε βαθιά στις ρίζες μας: η επισκόπηση του Θανάση Μανιάτη για τις τρεις βασικές

προσεγγίσεις στη μαρξιστική παράδοση αυτόν τον σκοπό έχει. Παράλληλα χρειάζεται να εξετάσουμε τις νέες τάσεις στο σύγχρονο καπιταλισμό και ιδιαίτερα στο χρηματοπιστωτικό τομέα: το άρθρο της Ρίκης Βορειάδου αυτό επιχειρεί.

Βέβαια, όπως μας θυμίζει ο Γιάννης Δραγασάκης, οι κρίσεις του καπιταλισμού δεν μπορούν να εξεταστούν μόνο από τη σκοπιά της οικονομίας στο μέτρο που όλες, εν τέλει, επιλύονται μέσω πολιτικής διαμεσολάβησης. Χρειάζεται να εξετάσουμε κάθε κρίση ξεχωριστά, με τα ιδιαίτερά της χαρακτηριστικά και σε σχέση με τα στρατηγικά ζητήματα που δημιουργούνται για την αριστερά.

Ιδιαίτερα, όπως καλά ξεκαθαρίζεται στα κείμενα του αφιερώματος, δεν μπορούμε να προσδοκάμε σε καμιά περισσότερο ή λιγότερο αυθόρμητη «ριζοσπαστικοποίηση των μαζών» ένεκα της καπιταλιστικής κρίσης. Είναι πολύ πιθανό να έχει δίκιο ο μετά το 1858 Μαρξ, όταν ισχυρίζεται πως η κρίση μάλλον διαιρεί την εργατική τάξη και ρίχνει το ηθικό της, παρά διευκολύνει αφεαυτής τον αγώνα για κοινωνικό μετασχηματισμό. Υπάρχει, ωστόσο, ένα στοιχείο στη σημερινή καπιταλιστική κρίση που διαφοροποιεί τα πράγματα από άλλες προηγούμενες. Αυτή η πρώτη μείζων κρίση του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού δεν ακολουθεί μια προηγούμενη βελτίωση των συνθηκών ζωής των εργαζομένων, αλλά έρχεται να επικαθήσει πάνω σε μια πορεία ενός τετάρτου του αι. βαθμιαίας επιδείνωσης αυτών των συνθηκών. Στη σημερινή κρίση δεν ταιριάζει καθόλου, μάλλον, η διαπίστωση του Μαρξ πως «... κάθε φορά οι κρίσεις προετοιμάζονται. .. από μιά περίοδο, όπου ανεβαίνει γενικά ο μισθός εργασίας και η εργατική τάξη παίρνει realiter (πράγματι) μεγαλύτερη μερίδα από το μέρος εκείνο του χρονιάτικου προϊόντος που προορίζεται για κατανάλωση». Και δεν ξέρουμε πόσο υπερβολικό είναι να θεωρούμε μαζί με τον Simon Clarke το Μαρξ ως τον «πρώτο και πιο ριζοσπαστικό θεωρητικό της μεταμοντέρνας συνθήκης», αλλά είναι αλήθεια πως η πόλωση του πλούτου και της φτώχειας, της υπερεργασίας και της ανεργίας κτλ. επιβεβαιώνουν απολύτως την ισχυρή του πεποίθηση για τη «μόνιμη αστάθεια της κοινωνικής ύπαρξης στον καπιταλισμό».

Σήμερα, λοιπόν, στο πλαίσιο ενός καπιταλισμού που προσομοιάζει όλο και περισσότερο σε αυτόν του 19ου αι., ίσως διαμορφώνονται συνθήκες μιας εξ υπαρχής ίδρυσης της κομμουνιστικής υπόθεσης. Οι προσπάθειες υλοποίησής της που μεσολάβησαν οδήγησαν, πολύ πριν από την κατάληξή τους, το κίνημα σε δύσκολη θέση σε ό,τι αφορά τις μακροχρόνιες προοπτικές του. Η επίδρασή τους, ωστόσο, είχε και άλλες πλευρές. Μια από αυτές ήταν ο «μεγάλος φόβος» που ενέσπειραν στην άρχουσα τάξη και που υπήρξε καθοριστικός παράγοντας για τη διαμόρφωση μιας πολιτικής, η οποία έπαιρνε περισσότερο παρά ποτέ υπόψη τα

συμφέροντα της εργατικής τάξης στις μητροπόλεις του καπιταλισμού. Ο εφαρμοσμένος κεϋνσιανισμός θα ήταν μάλλον αδιανόητος χωρίς αυτή τη συνθήκη. Αυτό που ονομάστηκε «σοσιαλδημοκρατική συναίνεση», η golden age του μεταπολεμικού καπιταλισμού, είχε ως κύρια αιτία τη μεγάλη σκιά της ριζοσπαστικής αριστεράς που έπεφτε σε ολόκληρο τον πλανήτη από την δεύτερη δεκαετία του 20ου αι. Αυτή η συνθήκη επιτυχίας είναι μόνο ένα από τα στοιχεία που αγνοεί η κεϋνσιανή θεωρητική παράδοση. Δεν είναι η μόνη. Επιπλέον, δεν έχει τα θεωρητικά εργαλεία να εξετάσει γιατί η κεϋνσιανή χρυσή εποχή εξάντλησε το δυναμισμό της στη δεκαετία του ’70. Δεν μπορεί να κατανοήσει, δηλαδή, αυτό που είχε προβλέψει ο M Kalecki από το 1944: ο καπιταλισμός δεν μπορεί να αντέξει για μακρά χρονική περίοδο την πλήρη απασχόληση χωρίς ριζικές αλλαγές στους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς. Και αυτό γιατί η πλήρης απασχόληση ενδυναμώνει τον κόσμο της εργασίας ενάντια στο κεφάλαιο και χαλαρώνει την πειθαρχία της αγοράς, σε βαθμό απαγορευτικό για την απρόσκοπτη συνέχιση της καπιταλιστικής συσσώρευσης.

Το γεγονός πως η δική μας θεωρητική παράδοση έχει τα εργαλεία να κατανοήσει αντιπαραθετικές παραδόσεις καλύτερα από ότι αυτές κατανοούν όχι μόνο την δική μας, αλλά και τον ίδιο τους τον εαυτό, θα έπρεπε κανονικά να αποτελεί πηγή αυτοπεποίθησης για την αριστερά. Σήμερα, όμως, τα πράγματα είναι πολύ ανάποδα. Αυτό μας κάνει συχνά αμυντικούς περισσότερο από ό,τι θα έπρεπε. Στα ζητήματα δε της οικονομίας μας κάνει εύκολα «κεϋνσιανούς». Έστω κι αν δεν το λέμε, φαίνεται πως στην αριστερά ισχύει το «είμαστε όλοι κεϋνσιανοί». Πρόκειται μάλλον για σφάλμα και έτσι θα πρέπει η φαντασία μας να τρέξει πολύ περισσότερο από ό,τι μέχρι σήμερα, γαι να είμαστε κάτι άλλο από αριστεροί κεϋνσιανοί. Γιατί, εκτός του γεγονότος πως η «κεϋνσιανή», σοσιαλδημοκρατική αριστερά έχει αποτύχει ιστορικά όσο και η ριζοσπαστική, κομμουνιστική εκδοχή της, πρέπει να κρατήσουμε καλά αυτό που ήδη επισημάνθηκε: ακόμη και οι ουσιαστικότατες βελτιώσεις που επιτεύχθηκαν στο πλαίσιο της σοσιαλδημοκρατικής συναίνεσης μεταπολεμικά δεν αποτέλεσαν και δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια σταθερή μακρόχρονη κατάσταση. Επί πλέον, υπαρχει και κάτι ακόμα: εμείς δεν μπορούμε να πάρουμε ως δεδομένο το μοντέλο ανάπτυξης. Για μας το πρόβλημα δεν μπορεί να περιοριστεί, όπως συμβουλεύουν παλαιοί και νέοι κεϋνσιανοί, στην κατάλληλη στήριξη της ζήτησης. Χρειάζεται να αμφισβητηθεί το ίδιο το μοντέλο ανάπτυξης, τα πρότυπα κατανάλωσης (βλ. άρθρο Σαββίδη) και πολλά άλλα.

* * *

Εν κατακλείδει: οι μεταρρυθμίσεις φαίνεται πως έχουν προοπτική, όταν η επανάσταση αποτελεί βάσιμη προσδοκία και βάσιμο φόβο μαζί. Αυτό είναι, λοιπόν, το θέμα μας σήμερα. Να δημιουργήσουμε εκ νέου, αλλά όχι εντελώς ex nihilo, μια μαζική ριζοσπαστική αριστερά, που θα έχει την ικανότητα να επιβάλλει άμεσα τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις, ακριβώς επειδή θα στοχεύει στο σοσιαλισμό, ακριβώς επειδή θα εμπνέει ελπίδα και φόβο.

Η αποδαιμονοποίηση του κράτους δεν συνιστά οικονομική πρόταση

του Ευκλείδη Τσακαλώτου

Τη δεκαετία του ’70 τα στοιχεία αυτά που στα επόμενα είκοσι χρόνια θα μεταμορφώνανε το μεταπολεμικό, σοσιαλδημοκρατικής έμπνευσης, οικονομικό μοντέλο ήταν σχεδόν έτοιμα. Συζητιόταν από τη δεκαετία του ’60 στα think tanks της πολιτικής που χρηματοδοτούνταν τόσο πλουσιοπάροχα από σημαντικά συμφέροντα του ιδιωτικού τομέα. Νομίζω κάτι τέτοιο δεν ισχύει στη σημερινή κρίση. Υπάρχουν σοβαρά σχέδια για κρατικές παρεμβάσεις για να αντιμετωπιστούν τα **φαινόμενα** της κρίσης, για την πιστωτική συμφόρηση και για την αφερεγγυότητα πολλών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Για εμάς στην αριστερά, παρόλο που τσαπατσούλικα σε πολλές αναλύσεις μας συνδέαμε το νεοφιλελευθερισμό με το λιγότερο κράτος, αυτή η εξέλιξη δεν πρέπει να μας ξαφνιάζει, αφού κατανοούμε την αγορά όχι ως ένα φυσικό και εξελικτικό φαινόμενο, αλλά ως μια θεσμική λύση που στηρίζεται από την κρατική παρέμβαση με ποικίλους τρόπους. Με αυτή την έννοια η αποδαιμονοποίηση του κράτους δεν συνιστά ένα συνεκτικό οικονομικό μοντέλο.

Η αναδιανομή του εισοδήματος, μια επέκταση των δημόσιων και συλλογικών αγαθών, ένα φιλόδοξο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων με οικολογικές προτεραιότητες, και μια νέα «αρχιτεκτονική» που θα ρύθμιζε τις χρηματοπιστωτικές αγορές σε παγκόσμιο επίπεδο αποτελούν τέσσερα στοιχεία που ίσως θα συγκροτούσαν ένα εναλλακτικό μοντέλο. Μόνο που και τα τέσσερα θα είχαν την τάση να μειώσουν την κερδοφορία του κεφαλαίου — είτε άμεσα μέσω μεγαλύτερης φορολογίας, είτε έμμεσα μέσω μεγαλύτερης ρύθμισης και μέσω της συρρίκνωσης του πεδίου κερδοφορίας. Αν υποθέσουμε ότι **ένας** τρόπος που προσπάθησε το κεφάλαιο να ξεπεράσει την κρίση του ’70 ήταν με την επέκτασή του σε νέους τομείς και δραστηριότητες (για παράδειγμα στις χρηματοπιστωτικές, στην υγεία και παιδεία, αλλά και στην καταπάτηση των δημοσίων χώρων), τότε τι μας εγγυάται ότι ένα τέτοιο μοντέλο είναι συμβατό με μια σεβαστή μέση κερδοφορία του κεφαλαίου;

Με άλλα λόγια δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι υπάρχουν οι προϋποθέσεις για

ένα νέο συμβιβασμό μεταξύ κεφαλαίου και του κόσμου της εργασίας. Αυτό δημιουργεί για την αριστερά νέες προοπτικές, αλλά και κινδύνους. Προοπτικές για παρεμβάσεις που αμφισβητούν τους πιο θεμελιακούς πυλώνες του συστήματος, και για προτάσεις που συνδέουν οικονομικές αποτελεσματικές λύσεις με θεσμούς που βασίζονται στη συμμετοχή των εργαζομένων, επιτρέποντας, με αυτό τον τρόπο, την αμφισβήτηση του διοικητικού δικαιώματος της επιχειρηματικότητας και των μάνατζερ, και, συγχρόνως, ενεργοποιώντας τις κοινωνικές δυνάμεις που μπορούν να αλλάξουν τους κοινωνικούς συσχετισμούς δύναμης. Κινδύνους, γιατί η έλλειψη συμβιβαστικού οικονομικού μοντέλου μπορεί να σπρώξει τις κοινωνίες μας σε πιο αυταρχικές κατευθύνσεις. Ζούμε, δηλαδή, σε ενδιαφέρουσες, και επικίνδυνες, εποχές.

Οι αντιθέσεις στους κόλπους του λαού...

του Χρήστου Λάσκου

Πριν από 35 χρόνια στη Χιλή πνίγονταν στο αίμα μια από τις σημαντικότερες προσπάθειες σοσιαλιστικής μετάβασης. Το όνειρο έπαιρνε τέλος, μ' όλο που όσοι ανέλαβαν να το φέρουν στον κόσμο έκαναν τα αδύνατα δυνατά, για να σεβαστούν τη δεδομένη συνταγματική νομιμότητα. Όπως ήταν απολύτως προβλεπτό, δεν τη σεβάστηκαν οι άλλοι γι' ακόμη μια φορά στην ιστορία. Η χιλιανή εμπειρία έχει προκαλέσει μεγάλη συζήτηση στο πλαίσιο της διεθνούς αριστεράς. Και υπάρχουν διαμετρικά αντίθετες ερμηνείες σχετικά με το τι έφταιξε. Ένα, ωστόσο, είναι βέβαιο: καθοριστική για την έκβαση του πράγματος υπήρξε η στάση των χιλάνικων «μεσαίων τάξεων», που ομόθυμα σχεδόν στήριξαν την αντεπανάσταση πριν και μετά την 11*η Σεπτεμβρίου. Νομίζω, αντίθετα από πολλούς άλλους στην αριστερά, πως δεν «παρασύρθηκαν», αλλά, εν πολλοίς, προσανατολίστηκαν ορθά βάσει του ταξικού τους ενστίκτου. Το κείμενο που ακολουθεί είναι ένα σχόλιο που αφορμάται από αυτήν μου την πεποίθηση.*

Ψάχνοντας πρόσφατα ένα φάκελλο με αποκόμματα που, με χαώδη είναι αλήθεια τρόπο, κρατάω, έπεσα πάνω σε ένα προπέρσινο κείμενο της Ελίζας Παπαδάκη από τις «Συναντήσεις» της Αυγής. Στο κείμενό της αυτό η Παπαδάκη παρουσίαζε και σχολίαζε με πολύ περιεκτικό τρόπο αριθμούς που αφορούν —μεταξύ άλλων- την κατάσταση των εισοδημάτων στη χώρα μας, την κατανομή τους και τη φορολογική τους επιβάρυνση. Στο κλείσιμο του κειμένου της, αναφερόμενη στις δυνατότητες για βελτίωση της άθλιας κατάστασης των βασικών κοινωνικών δεικτών, αναρωτήθηκε αν θα έπρεπε να θεωρείται δυσβάσταχτη μια φορολόγηση του ευπορότερου τμήματος των μισθωτών στρωμάτων μεγαλύτερη από την τωρινή. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει, το πλουσιότερο 10% του ελληνικού πληθυσμού παρέχει το 75% του συνολικά εισπραττόμενου από το κράτος φόρου εισοδήματος, στερούμενο το 20% του δηλούμενου από το ίδιο εισοδήματος: το 85% αυτών των ευπόρων δηλώνουν ως κύρια πηγή εισοδήματος τον μισθό. Αναρωτιέται, λοιπόν, η Παπαδάκη γιατί δεν θα μπορούσε αυτό το 10% -μισθωτοί στη μεγάλη τους πλειοψηφία- να πληρώνει μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός του. Μια τέτοια πρόβλεψη, σύμφωνα με

πρόχειρους δικούς μου υπολογισμούς, θα είχε ως αποτέλεσμα για κάθε 10% επιπλέον επιβάρυνση του εισοδήματος μια αύξηση των δημοσίων εσόδων κατά τουλάχιστον 2 δις ευρώ, ποσό που προσεγγίζει το 1% του ΑΕΠ! Θέλω να πω, αν είχαμε μια απόδοση στο κράτος του 30% των εισοδημάτων αυτών —αντί του 20% που ισχύει σήμερα- οι χρηματικές δυνατότητες για άσκηση κοινωνικής πολιτικής θα ήταν πολύ καλύτερες.

Εδώ για την Αριστερά υπάρχει πολλή —και πολύ ανεκμετάλλευτη προσώρας-τροφή για σκέψη. Η Παπαδάκη ελλειπτικά, αλλά σαφώς, θέτει το εξής: να προτείνουμε ή όχι τη μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση μιας κατηγορίας μισθωτών προκειμένου να βρεθούν οι πόροι για την άσκηση της κοινωνικής πολιτικής; Δεν σκοπεύω να απαντήσω θετικά ή αρνητικά στο πλαίσιο ενός τόσο σύντομου σημειώματος. Νομίζω, όμως, πως είμαστε υποχρεωμένοι να ανοίξουμε τη συζήτηση που λογικά προκύπτει από το ερώτημα και που είναι πολύ συνθετότερη από το ίδιο το ερώτημα. Γιατί αφορά όχι το συγκεκριμένο, αλλά το σύνολο της πολιτικής της Αριστεράς, των στρατηγικών της επιλογών και, κυρίως, των κοινωνικών συμμαχιών που ενδιαφέρεται να δομήσει στην πορεία για τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Αφορά, δηλαδή, το κοινωνικό ζήτημα, ως ζήτημα συγκεκριμένης ταξικής πολιτικής, ενώ εδώ και πολύ καιρό η Αριστερά το αντιμετωπίζει με πολύ αφηρημένο τρόπο. Αφορά το γεγονός πως μιλούμε για μισθωτούς γενικά χωρίς να παίρνουμε υπόψη πως τμήματα μισθωτών στρωμάτων είναι «αντικειμενικά» πολύ κοντύτερα στο κεφάλαιο παρά σε άλλους μισθωτούς. Η αδιαφοροποίητη προσέγγιση των μισθωτών δεν επιτρέπει την συστηματική αποτύπωση της ταξικής δομής, η οποία είναι προϋπόθεση, όμως, για την άσκηση αριστερής, δηλαδή ταξικής πολιτικής. Γιατί, εξάλλου, οι ίδιοι οι πραγματικοί μισθωτοί με σάρκα και οστά ξέρουν να κάνουν τις διαφοροποιήσεις που απαιτούνται. Η υπάλληλος του σούπερ μάρκετ με μισθό κάτω από τη σύμβαση και άπειρες απλήρωτες υπερωρίες γνωρίζει σε ποιούς είναι κοντά και από ποιούς απέχει κοινωνικά έτη φωτός —κι ας είναι κι αυτοί μισθωτοί. Και είναι και γι΄ αυτό καίριο να μην εθελοτυφλούμε για την κοινότητα συμφερόντων όλων όσοι πληρώνονται τυπικά με τον ίδιο τρόπο.

Στο τέλος τέλος, για να οικοδομηθούν οι αναγκαίες κοινωνικές συμμαχίες, θα πρέπει καταρχήν να εντοπιστούν οι πολύ πραγματικές διαφορές και συγκρούσεις συμφερόντων ανάμεσα σε όσους επιβάλλεται να συμμαχήσουν. Αν δεν γίνει η λεπτή δουλειά που απαιτείται στο σημείο αυτό η πολιτική μας θα θυμίζει έντονα μια αριστερή εκδοχή πολιτικής εθνικού ακροατηρίου. Και οι πολιτικές εθνικού ακροατηρίου είναι εν τέλει, απλώς, λαϊκισμός: ούτε όλοι οι Έλληνες, ούτε όλος ο λαός (!), ούτε όλοι οι μισθωτοί είναι το ίδιο.

* * *

Συναφές είναι και το ζήτημα των υπολοίπων «αντιθέσεων στους κόλπους του λαού», για να θυμηθούμε και τον Μάο. Αναρωτιέμαι: έχω πολύ άδικο όταν ενοχλούμαι από το ενδιαφέρον που δείχνει και το κόμμα μας κάποιες φορές για στρώματα μικροεργοδοτών, οι οποίοι συχνότατα είναι οι πιο ακραίοι εκμεταλλευτές -στο όριο του κοινού ποινικού νόμου;

Είναι γνωστό πως μια από τις κύριες ιδιοτυπίες του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού είναι οι πολύ μεγάλοι -για τα δεδομένα του αναπτυγμένου καπιταλισμού- αριθμοί αυτοαπασχολουμένων και μικροεργοδοτών. Πράγμα που επιτρέπει, σε συνδυασμό με την γενικευμένη αποδιάρθρωση των ελεγκτικών μηχανισμών, να είναι η χώρα μας από τις παγκόσμιες πρωταθλήτριες στην φοροδιαφυγή —και όχι μόνο. Σύμφωνα με τον Υπουργό Οικονομίας, η φοροδιαφυγή από την άμεση και μόνο φορολογία ανέρχεται σε ένα ποσό της τάξης των 11 δις ευρώ, ενώ, κατά συντηρητικούς υπολογισμούς, αν προστεθεί η φοροδιαφυγή και φοροκλοπή από την έμμεση φορολογία, μαζί και η εισφοροδιαφυγή, υπερβαίνουμε τα 30 δις ευρώ. Και όλα αυτά χωρίς να συμπεριλαμβάνουμε το μαύρο χρήμα της παραοικονομίας, το οποίο παράγοντες της ΕΣΥΕ υπολογίζουν στο 40% του ΑΕΠ, δηλαδή στα 100 δις!

Δεν μπορούμε να εθελοτυφλούμε! Η κάκιστη κατάσταση των υπηρεσιών παροχής δημόσιων αγαθών, η σχεδόν ολοκληρωτική ανυπαρξία «κοινωνικού κράτους» στην Ελλάδα οφείλεται σε πολιτικές επιλογές που ιεραρχούνται με ταξικό τρόπο, ώστε να ευνοούνται οι κυρίαρχοι. Τελευταία, μάλιστα, αυτό όλο και περισσότερο συνδέεται με μια συστηματική προσπάθεια να εγκαταλειφθούν οριστικά κρίσιμοι χώροι από το κράτος, έτσι ώστε να δημιουργηθούν επιπλέον επιχειρηματικές ευκαιρίες για το κεφάλαιο. Ξεχνάμε, ωστόσο, συχνά πως μια από τις βασικότερες πολιτικές επιλογές είναι ακριβώς και αυτή η προκλητική φορολογική ασυλία που παρέχεται σε μεγάλα τμήματα ελευθεροεπαγγελματιών και μικρών και μεσαίων εργοδοτών. Γιατί, εκτός των άλλων, αποτελεί κι έναν από τους σημαντικότερους όρους για τη κοινωνική συμμαχία που εξασφαλίζει αδιατάρακτα την καπιταλιστική εξουσία στη χώρα μας.

Η ριζοσπαστική αριστερά δεν μπορεί παρά να πάρει αυτά τα δεδομένα πολύ σοβαρά υπόψη στην διαμόρφωση της πολιτικής της. Δεν μπορεί να λαϊκίζει, όπως το ΚΚΕ, το οποίο, στο πλαίσιο των αντιμονοπωλιακών συμμαχιών που φαντασιώνεται, έχει κάθε δυνατότητα να ξεχνάει όσα δε χωρούν στο σχήμα του. Η ριζοσπαστική αριστερά είναι υποχρεωμένη, στο μέτρο που στοχεύει στο

σοσιαλισμό και όχι στη. .. λαϊκή οικονομία (;), να τοποθετηθεί με σαφήνεια. Και η σαφήνεια επιτάσσει ήδη από σήμερα την έντονη αντιπαράθεση με την ασυλία των «μεσαίων τάξεων», το χτύπημά τους ώστε να προκύψουν οι απαραίτητοι πόροι για την άσκηση στοιχειώδους κοινωνικής πολιτικής. Όταν μιλάμε για αναδιανομή του εισοδήματος πρέπει να έχουμε καλά υπόψη πως το εισόδημα που θα αναδιανεμηθεί δεν είναι αυτό των. .. μονοπωλίων και των 40 μεγαλοαστικών οικογενειών μόνο. Σε πολύ μεγάλο βαθμό πρόκειται για «μικρομεσαίο» εισόδημα.

Είναι φανερό πως μια τέτοια πολιτική δεν είναι αρεστή στους κατόχους επιχειρήσεων, στους ιδιοκτήτες περιουσιών, στους κληροδότες και τους κληρονόμους —και όχι μόνο στους μεγάλους. Είναι, όμως, η μόνη πολιτική που έχει νόημα να λέγεται αριστερή πολιτική. Η μόνη που ενδιαφέρεται για την κάλυψη των αναγκών της εργατικής τάξης, για τα δικά της συμφέροντα τα οποία δεν είναι συμβατά με πολλά άλλα. Η μόνη που μπορεί να βοηθήσει στη διαμόρφωση ταξικής συνείδησης και στην κατάκτηση ταξικής αυτονομίας. Γιατί η ταξική συνείδηση διαμορφώνεται όχι υπερβατικά, αλλά εμμενώς, όπως έλεγε κι ο Σπινόζα. Θέλω να πώ, η τάξη γίνεται δι' εαυτή, τάξη για τον εαυτό της, μέσα στην καθημερινή πάλη της, στον ταξικό αγώνα πρόσωπο με πρόσωπο με τα πραγματικά αφεντικά, «μικρά» και «μεγάλα». Ο εργάτης και η εργάτρια συχνότατα ξέρει πολύ καλά ποιός είναι ο εκμεταλλευτής: τον γνωρίζει αυτοπροσώπως με το ονοματεπώνυμό του και δεν χρειάζεται να τον αναζητήσει στα κοσμικά πάρτυ των μεγαλοαστών κυράδων ούτε στη λίστα του Forbes. Έχει σημασία να ξέρει πως και μεις τον ξέρουμε —και να τον βάζουμε κι αυτόν στο λογαριασμό των αντιπάλων μαζί με τα «μονοπώλια». .. ντόπια και ξένα.

Σταματώ εδώ. Άλλωστε, όσα γράφτηκαν παραπάνω δεν μπορεί παρά να θεωρηθούν μια πρώτη μικρή νύξη. Για πράγματα, όμως, με τα οποία αν δεν αναμετρηθούμε είναι αδύνατο να προκόψουμε πολιτικά. Να αναμετρηθούμε, λοιπόν. Ειδικά τώρα που ξεκινάμε στο πλαίσιο του ΣΥΡΙΖΑ την προγραμματική μας προσπάθεια. Κι ας μην είναι τα συμπεράσματα ίδια με αυτά στα οποία οδηγήθηκα εδώ...

Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ Η ΕΞΟΥΣΙΑ

Για την Αριστερά και την εξουσία

ΚΟΚΚΙΝΟΠΡΑΣΙΝΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΟΥ ΣΥΝ

Η παρατεταμένη κρίση του αστικού δικομματικού πολιτικού συστήματος εξουσίας θέτει εκ των πραγμάτων νέα επιτακτικά ερωτήματα στην Αριστερά. Το ερώτημα «μετά το δικομματισμό τι;» δεν το θέτουν μόνο τα συγκροτήματα του Τύπου και τα κανάλια, ούτε τίθεται αποκλειστικά και διατεταγμένα από το γνωστό πολιτικό προσωπικό που οραματίζεται ένα νέο διπολικό σύστημα με αρωγό την Αριστερά σε κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ. Έρχεται από την κοινωνία, τα μέλη, τους ψηφοφόρους του ΣΥΡΙΖΑ και από εκείνους ακόμα που μας προσεγγίζουν για πρώτη φορά.

Στο ίδιο ερώτημα, σε ένα διαφορετικό όμως συσχετισμό δύναμης, απάντησε ο Συνασπισμός και ο ΣΥΡΙΖΑ πειστικά όλη την προηγούμενη περίοδο, της προεκλογικής συμπεριλαμβανομένης. Μίλησε για την πολιτική και κοινωνική αντιπολίτευση, που απονομιμοποιεί το νεοφιλελευθερισμό, οργανώνει τις κοινωνικές αντιστάσεις, αυξάνει τη διεκδικητική ισχύ των κοινωνικών κινημάτων, συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω στο πολιτικό επίπεδο με ένα λόγο ανταγωνιστικό και ταυτόχρονα εναλλακτικό, δηλαδή εφικτό και πραγματοποιήσιμο στα πεδία που διεξάγεται η σύγκρουση.

Προγραμματικά, ο Συνασπισμός στις Θέσεις για το 5ο συνέδριο και ο ΣΥΡΙΖΑ στο σχέδιο εισήγησης για την Πανελλαδική σύσκεψη του Μαρτίου, προχώρησαν και διευκρίνισαν περαιτέρω την πολιτική τους, ερμηνεύοντας την κρίση του δικομματισμού ως αποτέλεσμα της αμφισβήτησης των εργαζόμενων και των λαϊκών στρωμάτων στην υπόσχεση του νεοφιλελευθερισμού για ευημερία και δικαιοσύνη. Τόσο ο Συνασπισμός, όσο και ο ΣΥΡΙΖΑ στην ανάλυσή τους διευκρινίζουν ότι η Αριστερά και ο κόσμος της εργασίας δεν μπορεί να περιμένει τίποτα από το κόμμα του ΠΑΣΟΚ, ούτε από το πολιτικό προσωπικό που διευθύνει το πολιτικό του σχέδιο και οργανώνει τις κοινωνικοπολιτικές εκπροσωπήσεις του. Ο Α. Αλαβάνος (αιφνιδιάζοντας) στη Βουλή και με (διευκρινιστικές) δηλώσεις του λίγο αργότερα, προέκτεινε την παραπάνω ανάλυση —κάνοντας ένα άλμα στο χρόνο και στις προϋποθέσεις- λέγοντας ότι στην κρίση του δικομματισμού η απάντηση είναι «μια νέα πλειοψηφία και εναλλακτική

(κυβερνητική) λύση σε ριζοσπαστική βάση» δηλαδή η διεκδίκηση της εξουσίας από την Αριστερά. Απάντηση που «παίζει» στο πολιτικό παιχνίδι από τη στιγμή που ορίζει την Αριστερά ως τον ανταγωνιστικό και ασυμφιλίωτο πόλο στο νεοφιλελεύθερο δικομματισμό και την ίδια στιγμή φαντάζει ρεαλιστική σε μια συγκυρία που τα γκάλοπ δίνουν πάνω από 20% στην Αριστερά, ενώ ο δικομματισμός συρρικνώνεται στο 55% Ο ισχυρισμός εκτός των άλλων βάζει πρακτικά πολιτικά προβλήματα στο ΚΚΕ για την ανθενωτική του στάση και κάνει ανυπόληπτη την προγραμματική του πρόταση για τη «λαϊκή εξουσία». Την ίδια στιγμή, όμως, εξ αιτίας του από-ιδεολογικοποιημένου τρόπου που παρουσιάζεται το ζήτημα της εξουσίας και της κατάληψής της από την Αριστερά, βάζει σε δοκιμασία την πολιτική γραμμή της περιόδου, αντιφάσκοντας εκτός των άλλων με προγραμματικές προσεγγίσεις για τη δομή της εξουσίας και του κοινωνικού σχηματισμού, στην Ελλάδα και στον κόσμο. Εκ των πραγμάτων ο αόριστος και απροσδιόριστος τρόπος που μπαίνει το ζήτημα της κατάληψης της εξουσίας δημιουργεί παρεξηγήσεις και αναπαράγει ένα παραπλανητικό (αστικό) μύθο ότι η ανάληψη της κυβέρνησης ισοδυναμεί με την κατάληψη της εξουσίας. Απόρροια του προηγούμενου είναι ο ισχυρισμός ορισμένων ότι αυτό που χρειάζεται σήμερα η Αριστερά και οφείλει να παρέχει είναι ένα κυβερνητικό πρόγραμμα εφ όλης της ύλης, υπονοώντας ότι μια αριστερή κοινοβουλευτική πλειοψηφία μπορεί να υλοποιήσει δια μέσου της κυβέρνησης ένα εναλλακτικό πρόγραμμα ριζοσπαστικών αλλαγών και μεταρρυθμίσεων της κοινωνίας και της οικονομίας.

Πρόκειται για ισχυρισμό που διαψεύστηκε οδυνηρά για την Αριστερά σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα που δοκιμάσθηκε τα τελευταία 20 χρόνια και πιο πρόσφατα στην Ιταλία. Οι λόγοι της διάψευσης και της αποτυχίας δεν οφείλονται στο γεγονός πως το πρόγραμμα δεν ήταν όσο θα έπρεπε αναλυτικό ή ευρηματικό, ούτε ότι η σύνθεση της πλειοψηφίας δεν ήταν όσο αριστερή θα έπρεπε, αν και το τελευταίο δεν είναι αβάσιμο. Στην πραγματικότητα αυτό που έπαιξε και έχασε ήταν ένα από τα πάνω σχέδιο αλλαγών και μεταρρυθμίσεων με τα κινήματα απόντα ή και σε αντιπαράθεση. Επιβεβαιώθηκε δηλαδή το παλιό, αλλά πάντα επίκαιρο, δεδομένο πως η Αριστερά είναι δύναμη μετασχηματισμού στο κράτος όταν έχει την ικανότητα «να κατακτά δικαιώματα στο εργοστάσιο και δημοκρατία στην κοινωνία». Τότε και μόνο τότε. Το σύστημα εξουσίας που καλείται η Αριστερά να αντικαταστήσει προφανώς δεν ταυτίζεται με την κυβέρνηση, το συναποτελούν οικονομικά συμφέροντα, σχέσεις παραγωγής και διεύθυνσης, κρατικοί θεσμοί, όργανα καταστολής και επιτήρησης, ιδεολογικοί μηχανισμοί και μηχανισμοί πειθάρχησης, με τα ΜΜΕ να αποτελούν ένα πολύ ισχυρό βραχίονα

για τα άμεσα και βραχυπρόθεσμα συμφέροντα του αστικού (και δικομματικού) συστήματος εξουσίας. Όταν μάλιστα το παρόν σύστημα εξουσίας τοποθετηθεί στο διεθνές πλαίσιο, στον παγκοσμιοποιημένο και ασύδοτο καπιταλισμό, όταν ληφθούν υπόψη οι δυνατότητες επιβολής που έχουν όχι μόνο οι πολυεθνικές επιχειρήσεις ή τα χρηματιστικά Funds, αλλά και ο ιμπεριαλιστικός πόλος των ΗΠΑ, ταυτόχρονα με την παραίτηση του εθνικού κράτους από μέσα άσκησης της πολιτικής και οικονομικής λειτουργίας και την εκχώρησή τους σε κέντρα μακριά από τον πολιτικό έλεγχο, όπως η Ε.Ε. και η Ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα, τότε κάθε ισχυρισμός ότι στα άμεσα καθήκοντά μας είναι η κατάληψη της εξουσίας καθίσταται παραπλανητικός, εάν φυσικά εννοούμε ότι θέλουμε να αλλάξουμε τα πράγματα και όχι να τα διαχειριστούμε. Με τα παραπάνω δεν θέλουμε να πούμε ότι η Αριστερά οφείλει να περιμένει «τη μεγάλη νύχτα» για την κατάληψη της εξουσίας. Αντίθετα, επισημαίνουμε με τον σαφέστερο τρόπο ότι αυτό που απαιτείται είναι να συνδέσουμε τα άμεσα πολιτικά καθήκοντα της κοινωνικής και πολιτικής αντιπολίτευσης στο νεοφιλελευθερισμό με το σχέδιο για την ανατροπή του καπιταλισμού, δηλαδή να μιλήσουμε για τη στρατηγική, τις διαρθρωτικές αλλαγές και το δημοκρατικό δρόμο για το σοσιαλισμό. Είναι προφανές πως αυτή η στρατηγική αντίληψη είναι η πιο παραγωγική από την άποψη της δυνατότητας, που παρέχεται στους πολιτικούς οργανισμούς που την αφομοιώνουν, για άσκηση πολιτικής. Και δεν συμβιβάζεται με καμιά εκδοχή κυβερνητισμού.

Δεν είναι απαραίτητο, ωστόσο, να κάνουμε θεωρητικές αναγωγές προκειμένου να τοποθετηθούμε απέναντι στο ειδικό ζήτημα της διακυβέρνησης. Τα παραδείγματα από την συμμετοχή της αριστεράς σε κυβερνητικά σχήματα στην Ευρώπη τις τελευταίες δεκαετίες οδηγούν σε πολύ απογοητευτικά συμπεράσματα υποδεικνύοντας ισχυρότατα πως επρόκειτο για απολύτως εσφαλμένες επιλογές, στις οποίες η ιδεοληπτική εμμονή στην απλοϊκή ιδέα περί χρησιμότητας υπήρξε διανοητικά εκμαυλιστική. Ας σκεφτούμε τις συμμετοχές του Γαλλικού ΚΚ στις σοσιαλιστικές κυβερνήσεις μετά το 1981, την οιονεί συγκυβέρνηση του Ιταλικού ΚΚ επί ιστορικού συμβιβασμού, ακόμη και τη δική μας εμπειρία του 1989 και δεκάδες άλλες περιπτώσεις. Αλλά και σήμερα; Τι έγινε, για παράδειγμα, με την κυβέρνηση Πρόντι; Πώς αξιολογείται η πολιτική που υλοποίησε; Παταγώδης αποτυχία με πολύ πιθανές τις καταστροφικές συνέπειες για την Ιταλική ριζοσπαστική Αριστερά.

Ο δρόμος για το κόμμα μας είναι σαφής. Εμβάθυνση και εμπλουτισμός της αριστερής στροφής, μεγαλύτερη αγκύρωση στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα και ομάδες του πληθυσμού, ενίσχυση της ενότητας της ριζοσπαστικής Αριστεράς και του μοναδικού της ρόλου ως πραγματικής έκφρασης της κοινωνικής

αντιπολίτευσης. Έχουμε, άλλωστε, οικοδομήσει πια μια φυσιογνωμία που είναι αναγνωρίσιμη ως διακριτή στο πολιτικό πεδίο. Ο διεθνισμός, ο αντικαπιταλισμός, η προσπάθεια σύνδεσης της αντινεοφιλελεύθερης πάλης με μια συνεκτική πρόταση σοσιαλιστικού μετασχηματισμού, η επιμονή στην ευρωπαϊκή προοπτική όχι λόγω κάποιου -ελληνικής αποκλειστικά πατέντας- «αριστερού ευρωπαϊσμού», αλλά γιατί στο επίπεδο της Ευρώπης είναι που θα κριθεί το μέλλον του σοσιαλισμού, το έμμονο ενδιαφέρον για το φεμινισμό, τον αντιρατσισμό, όλα τα νέα κοινωνικά κινήματα, ο αντικληρικαλισμός, η επιμονή στην καίρια σημασία της υποστήριξης των μεταναστών και των μειονοτήτων, η αντίληψη για την πολιτική προτεραιότητα του οικολογικού προβλήματος σε συνδυασμό με τα προηγούμενα, δίνουν στο χώρο μας μια σαφή, εξαιρετικά ριζοσπαστική, αριστερή ταυτότητα, πολύ ελκυστική για μεγάλα τμήματα της ελληνικής κοινωνίας που κατανοούν όλο και περισσότερο πως το νεοφιλελεύθερο πρόγραμμα, όπως εκφωνείται και εφαρμόζεται από Νέα Δημοκρατία και ΠΑΣΟΚ, δεν κάνει άλλο από το να επιδεινώνει τις συνθήκες και να απαξιώνει τη ζωή. Ο, τιδήποτε θολώνει αυτήν την ταυτότητα βλάπτει σοβαρά την προοπτική του χώρου μας.

Ας μην μπερδεύουμε όλους αυτούς που πολύ ενδιαφέρονται πια γι' αυτά που κάνουμε. Από μας περιμένουν να συνεχίσουμε με διαρκώς καλύτερο τρόπο όσα ήδη έχουμε αναλάβει. Είναι βέβαιο, πάντως, πως δεν μας ονειρεύονται ως μια βελτιωμένη εκδοχή της σοσιαλδημοκρατίας. Και εξίσου βέβαιο είναι πως η ανανεωτική και ριζοσπαστική Αριστερά δεν θα παρασυρθεί σε τέτοια αδιέξοδα.

Μετά την ήττα...

του Χάρη Γολέμη

Επιτέλους η αριστερά, δηλαδή εκείνη η πολιτική δύναμη που έχει στόχο την υπέρβαση του καπιταλισμού και τον κοινωνικό μετασχηματισμό, βλέπει κάποιο φως στο βάθος του τούνελ, είπε σ' ένα σημείο της ενδιαφέρουσας διάλεξης που έδωσε πέρσι στο Θερινό Πανεπιστήμιο του Κόμματος της Ευρωπαϊκής Αριστεράς ο γνωστός μαρξιστής πολιτικός επιστήμονας Φρανκ Ντέπε. Ελπίζουμε, συνέχισε με μαύρο χιούμορ, να μην είναι το τραίνο που έρχεται απ' την αντίθετη κατεύθυνση...

Η πρόσφατη εκλογική συντριβή στην Ιταλία, που ακολούθησε τα εξ ίσου τραγικά αποτελέσματα στη Γαλλία και την Ισπανία, δεν αποκλείει την δεύτερη εκδοχή χωρίς όμως και να την επιβεβαιώνει, αφού σε άλλες χώρες (Γερμανία, Ολλανδία, Ελλάδα) η κατάσταση είναι, τουλάχιστον προς το παρόν, αρκετά ενθαρρυντική και ελπιδοφόρα. Η απάντηση στο ερώτημα αν οι φόβοι του Ντέπε ήταν βάσιμοι θα δοθεί στο μέλλον το οποίο, ως γνωστόν, διαρκεί πολύ. Επειδή όμως αυτό δεν υπόκειται σε νομοτέλειες, αλλά εξαρτάται από τους κοινωνικούς αγώνες και τις πολιτικές επιλογές του παρόντος, η μεγάλη ήττα σ' αυτές τις τρεις χώρες υποχρεώνει την ευρωπαϊκή αριστερά, στο σύνολό της, να επανεξετάσει ορισμένες πλευρές της στρατηγικής της.

Κάθε προσπάθεια ερμηνείας των προαναφερθέντων δυσμενών αποτελεσμάτων που δεν παίρνει υπόψη της τις εθνικές ιδιαιτερότητες των συγκεκριμένων χωρών, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί ιστορικά, μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένα συμπεράσματα. Παρ' όλα αυτά, είναι βέβαιο ότι αυτή η μεγάλη ήττα έχει αφ' ενός κάποια ιδεολογικά και αφ' ετέρου κάποια στρατηγικά-πολιτικά αίτια που ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα και αφορούν όλη την ευρωπαϊκή αριστερά. Κατ' αρχήν η αλήθεια πρέπει να λέγεται, όσο επώδυνη κι αν είναι. Ο νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός, παρά την παταγώδη αποτυχία του να βελτιώσει τη ζωή των λαών της Ευρώπης, διατηρεί μια απίστευτη ιδεολογική αντοχή που δεν είναι, βέβαια, άσχετη και με την κατάρρευση των αλήστου μνήμης καθεστώτων σοβιετικού τύπου. Η πλειοψηφία των εργαζομένων, των επισφαλώς απασχολουμένων και των ανέργων στην γηραιά ήπειρο όχι μόνο δεν θεωρεί ότι

υπάρχει αξιόπιστη εναλλακτική λύση στο ισχύον σύστημα και τον τρόπο διαχείρισής του, αλλά έχει υιοθετήσει σχεδόν απόλυτα όλες τις αξίες των κυρίαρχων τάξεων (ανταγωνιστικότητα, ατομικισμός, ευελιξία στην εργασία, δημόσια τάξη και ασφάλεια κλπ). Η αποτελεσματική αμφισβήτηση αυτής της ιδεολογικής ηγεμονίας που αντανακλάται και στο πολιτικό-προγραμματικό επίπεδο, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για οποιαδήποτε ανάκαμψη και ενίσχυση της ευρωπαϊκής αριστεράς.

Έτοιμη συνταγή για την επίτευξη του συγκεκριμένου εξαιρετικά δύσκολου στόχου δεν υπάρχει, όμως δεν χωρεί αμφιβολία ότι αυτός εμποδίζεται σημαντικά από τις κυβερνητικές συμπράξεις με τις δυνάμεις της υπαρκτής κεντροαριστεράς. Όχι λόγω των σοβαρών ιδεολογικών διαφορών που υπάρχουν μεταξύ των δύο πολιτικών χώρων (οι συμμαχίες γίνονται στη βάση προγραμματικών συγκλίσεων), αλλά γιατί, όπως απέδειξε και η εκ των υστέρων γνώση, οι σημερινοί κληρονόμοι της ιστορικής σοσιαλδημοκρατίας έχουν υιοθετήσει απολύτως την νεοφιλελεύθερη μοναδική σκέψη, από την οποία δεν είναι διατεθειμένοι να κάνουν πίσω παρά τις ενδεχόμενες προεκλογικές τους υποσχέσεις στο πλαίσιο κάποιου κοινού προγράμματος με την αριστερά, το οποίο εν τέλει δεν τηρούν. Η απογοήτευση που δημιουργείται στους πολίτες κάθε φορά που διαψεύδονται οι προσδοκίες τους από συμμαχικές κυβερνήσεις αριστεράς-κεντροαριστεράς στέλνει την υπόθεση διεκδίκησης της ηγεμονίας, που αναφέρθηκε πιο πάνω, πολλά χρόνια πίσω.

Η πανθομολογούμενη, ουσιαστική προγραμματική σύμπλευση της κεντροαριστεράς με την δεξιά σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, αυξάνει τις ευθύνες των κομμάτων της ευρωπαϊκής αριστεράς. Αυτά δεν οφείλουν μόνο να διατηρήσουν τον «αντιστασιακό» τους χαρακτήρα έτσι ώστε, μαζί με τα κοινωνικά κινήματα, να αντιμετωπίσουν τη νεοφιλελεύθερη επίθεση που θα ενταθεί λόγω της οικονομικής κρίσης. Έχουν επιπλέον την υποχρέωση να προτείνουν στα λαϊκά στρώματα και τους πολίτες κάθε χώρας μια πειστική εναλλακτική πρόταση, που αναγκαστικά θα συγκρούεται με εθνικά και διεθνή επιχειρηματικά συμφέροντα, αλλά και θα αμφισβητεί έμπρακτα τις κυρίαρχες πολιτικές της Ε. Πρόκειται για μια προσπάθεια που, για να έχει κάποιες σοβαρές πιθανότητες επιτυχίας, απαιτεί τη συνεργασία και τον συντονισμό των αριστερών πολιτικών δυνάμεων και των κινημάτων σε όλη την Ευρώπη. Κανένα εθνικό προοδευτικό κάστρο δεν μπορεί να αντέξει για μεγάλο διάστημα την εξωτερική πολιορκία και την εσωτερική υπονόμευση, αν είναι απομονωμένο μέσα σε μια ευρωπαϊκή νεοφιλελεύθερη, καπιταλιστική επικράτεια.

Είναι αυτονόητο ότι όλα όσα γενικά αναφέρθηκαν πιο πάνω για την

ευρωπαϊκή αριστερά και την κεντροαριστερά αφορούν τόσο τον Συνασπισμό όσο και τις σχέσεις ΣΥΡΙΖΑ-ΠΑΣΟΚ στην Ελλάδα. Ως προς την προσπάθεια του ΚΚΕ να αποδώσει την συντριπτική ήττα της αριστεράς στην Ιταλία, τη Γαλλία και την Ισπανία στο προπατορικό αμάρτημα του ιστορικού ευρωκομμουνισμού (αγνοώντας μάλιστα και τις αριστερές εκδοχές αυτού του ιστορικού ρεύματος που εξακολουθούν, με διάφορες ασυνέχειες και τροποποιήσεις, να διατηρούν αναλλοίωτη την επικαιρότητά τους), προκύπτει ένα απλό ερώτημα. Αλήθεια, είναι καλύτερη η σημερινή κατάσταση της αριστεράς σ' εκείνες τις χώρες οι οποίες, χρησιμοποιώντας την ωμή αστυνομική και στρατιωτική βία, απέφυγαν κάποτε τη μόλυνσή τους από το μικρόβιο του σοσιαλισμού με δημοκρατία και ελευθερία;

Ελευθεροτυπία, 18/5/08

Για μια ρεαλιστική αριστερά του μεσαίου χώρου

του Άγγελου Τσέκερη

Την ώρα που δύο πολύ σοβαρά κοινωνικά μέτωπα -η πώληση του ΟΤΕ και η εφαρμογή του νόμου πλαίσιο για τα ΑΕΙ— είναι ανοιχτά, από τις κυριακάτικες εφημερίδες πληροφορούμαστε ότι το ΠΑΣΟΚ εγκαταλείπει την αριστερή στροφή, προσανατολιζόμενο εκ νέου στον «ρεαλισμό» και τον «μεσαίο χώρο».

Δεν θα μπορούσε να υπάρξει καταλληλότερη στιγμή για κάτι τέτοιο. Το ΠΑΣΟΚ ομολογεί έμμεσα ότι οι δηλώσεις της Λούκας Κάτσέλη για τον δημόσιο χαρακτήρα του ΟΤΕ εντάσσονται στην κατηγορία «λέμε καμιά μ...κία να περνάει η ώρα», ενώ δια της Άννας Διαμαντοπούλου σπεύδει να στηρίξει τον νόμο πλαίσιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, υποδεικνύοντας στην πανεπιστημιακή κοινότητα να κάτσει φρόνιμα.

Αλλά γιατί αυτό είναι στροφή στον «μεσαίο χώρο»; Και τι ζόρι τραβάει ο «μεσαίος χώρος» με το να είναι γερμανικός ο ΟΤΕ και να έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα η δημόσια εκπαίδευση;

Στην πολιτική «ρεαλισμός» σημαίνει να αποδέχεσαι ως δεδομένη μια κατάσταση από την οποία κάποιοι βγάζουν πολλά λεφτά βλάπτοντας το κοινωνικό σύνολο. Η λογική του «ρεαλισμού» λέει ότι αυτή την κατάσταση δεν μπορείς να την αλλάξεις, μπορείς όμως να υπόσχεσαι ότι θα τη διαχειριστείς καλύτερα από τους πολιτικούς σου αντιπάλους.

Επειδή κάτι τέτοιο από μόνο του είναι εξαιρετικά μίζερο ως πολιτική προοπτική, οφείλεις να το εμπλουτίζεις με διάφορες γενικότητες, όπως «σχέδιο για τον τόπο», «όραμα για μέλλον», «αίσθημα ευθύνης», «σεβασμός στο περιβάλλον». Αν είσαι αντιπολίτευση, πρέπει επίσης να προσπαθείς να καρπωθείς τη φθορά της κυβέρνησης.

Η τακτική αυτή είναι πολύ ευέλικτη γιατί επιτρέπει στην αντιπολίτευση να διαφωνεί με την κυβέρνηση, χωρίς να διαφωνεί ευθέως με την κυβερνητική πολιτική. Είναι πολύ απλό: Βγαίνεις και λες «η πολιτική σας είναι αποσπασματική, χωρίς σχέδιο και όραμα για τον τόπο». Και έτσι αφήνεις να εννοηθεί ότι και εσύ την ίδια κυβερνητική πολιτική θα ασκούσες πάνω-κάτω, αλλά, εφ' όσον υπάρχει «σχέδιο και όραμα», είναι εντελώς διαφορετικό πράγμα.

Από την άλλη η κυβέρνηση μπορεί πάντοτε να κατηγορεί την αντιπολίτευση ότι «εμμένει στην άρνηση και την εύκολη καταγγελία», ότι «δεν αντιλαμβάνεται τις μεγάλες προκλήσεις», ότι δεν έχει «σχέδιο και όραμα για τον τόπο».

Όσοι αρκούνται σε αυτό το επίπεδο αντιπαράθεσης, όσοι κουράζονται να σκεφτούν λίγο πιο σύνθετα, όσοι αποδέχονται ότι δεν υπάρχουν απαντήσεις έξω από το πλαίσιο που ορίζει ο «ρεαλισμός», συγκροτούν τον περίφημο «μεσαίο χώρο», δηλαδή το κομμάτι της κοινωνίας που παραμένει ξεκομμένο από την κριτική σκέψη.

Ο «μεσαίος χώρος» δεν έχει την παραμικρή αυταπάτη ότι όλοι είναι ίδιοι, καθώς και ότι τα πράγματα, όσο άσχημα και αν είναι σήμερα, αύριο θα είναι χειρότερα. Αλλά έστω και σε μια κατάσταση απάθειας και μειωμένων προσδοκιών προσαρμόζεται, διότι αυτό επιτάσσει ο «ρεαλισμός», που είναι η κυρίαρχη ιδεολογία.

Μέσα από αυτή την κυρίαρχη όσο και ρευστή ιδεολογία του «ρεαλισμού», έχουν περάσει, περισσότερο ή λιγότερο ανώδυνα, αλλαγές καθοριστικής σημασίας για την κοινωνία, όπως η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων, η εκχώρηση του δημόσιου πλούτου, η υπονόμευση του ασφαλιστικού συστήματος.

Ως κόμμα εξουσίας, το ΠΑΣΟΚ έχει ενσωματωθεί πλήρως στον «ρεαλισμό» και στην πολιτική «μεσαίου χώρου». Αυτό όμως είναι ένα πεδίο, στο οποίο δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τη Νέα Δημοκρατία, γιατί, όσο μεγάλη και αν είναι η κυβερνητική φθορά της τελευταίας, τα αποθέματα φθοράς που κουβαλάει το ΠΑΣΟΚ μετά από οκτώ χρόνια διακυβέρνησης Σημίτη είναι ακόμα μεγαλύτερα. Το παράδοξο είναι ότι όσο το ΠΑΣΟΚ χάνει από τη Δεξιά στο πεδίο της αφόρητης κοινοτοπίας και των γενικοτήτων, τόσο στρέφεται προς την αριστερά, ζητώντας «προγραμματικές συγκλίσεις των προοδευτικών δυνάμεων, για να ηττηθεί η Δεξιά και η συντήρηση». Και αυτό παρά το γεγονός ότι, σε αντίθεση με τις διαφορές ΠΑΣΟΚ— Δεξιάς, οι διαφορές ΠΑΣΟΚ— Αριστεράς σε καθοριστικής σημασίας κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα είναι κάτι παραπάνω από εμφανείς.

Ακριβώς γύρω από αυτά τα ζητήματα, την εργασία, την παιδεία, τον δημόσιο χώρο, το κοινωνικό κράτος, θα προκύψει η ανασυγκρότηση του πολιτικού σκηνικού, είτε το ΠΑΣΟΚ το θέλει είτε όχι. Άλλη εναλλακτική δεν υπάρχει, εκτός αν θεωρούμε εναλλακτική το να στραφεί και η Αριστερά προς τον «ρεαλισμό» και τον «μεσαίο χώρο», ειδικά τώρα που οι πολίτες εγκαταλείπουν τον «ρεαλισμό» και τον «μεσαίο χώρο» στρεφόμενοι προς την αριστερά.

Τίποτα δεν θα μας εμπόδιζε τότε να προχωρήσουμε σε προγραμματικές συγκλίσεις χωρίς περιεχόμενο, ώστε να ηττηθεί η «συντήρηση» και να αντικα-

τασταθεί από μια άλλη ολόιδια. Μπορεί μια τέτοια εξέλιξη να μην είχε την παραμικρή επίδραση πάνω στην κοινωνία, θα ικανοποιούσε όμως το όραμα πολλών για μια Αριστερά που θα ακυρώσει επιτέλους τον εαυτό της, για να προωθήσει στο κεντρικό πολιτικό σκηνικό μερικά στελέχη της.

Αυγή, 25/5/08

Η πολιτική εξουσία και η κυβέρνηση της Αριστεράς

του Χρήστου Λάσκου

Το τελευταίο διάστημα τίθεται με ένταση στις συζητήσεις στο πλαίσιο του ΣΥΝ —αλλά και του ΣΥΡΙΖΑ- το ζήτημα της διακυβέρνησης και του σχετικού ρόλου της Αριστεράς. Μαζί μ' αυτό και το θέμα του εναλλακτικού προγράμματος —άλλοτε συμπληρωματικά με το πρώτο κι άλλοτε ως ... «αντίπαλη» προσέγγιση.

Το 5ο Συνέδριο του ΣΥΝ, με την Ειδική Πολιτική Απόφαση που ψήφισε με μεγάλη πλειοψηφία, αναφέρεται σε «Εναλλακτική Πολιτική Πρόταση» και σε «Προοδευτική Εναλλακτική Λύση», αποφεύγοντας απολύτως συνειδητά να χρησιμοποιήσει την λέξη κυβέρνηση ως αυτόνομο ουσιαστικό, επιθετικό προσδιορισμό, παράγωγο ή ο, τιδήποτε άλλο. Τι προσπαθήσαμε να εξορκίσουμε, άραγε, με αυτήν τη συνειδητή απουσία, δεδομένου πως έτσι κι αλλιώς η συζήτηση που γίνεται εμπλέκει και τα ουσιαστικά και τα επίθετα, τα οποία, καταρχήν, αποφύγαμε στην απόφαση; Για να δούμε...

* * *

Το ζήτημα που μας απασχολεί παρουσιάζει διαρκή επικαιρότητα στο πλαίσιο του εργατικού κινήματος. Γενικότερα, η σχέση του κινήματος και των πολιτικών του φορέων με το αστικό κράτος, αλλά και το κράτος γενικά, αποτέλεσε τη σημαντικότερη ίσως αιτία αντεγκλήσεων, διχασμών και διασπάσεων στην ιστορία του διεθνούς σοσιαλισμού.

Η Α΄ Διεθνής διαλύθηκε στα εξ ων συνετέθη κυρίως πάνω στο ζήτημα της κρατικής εξουσίας, βιώνοντας από την ίδρυσή της, ως καταστατική περίπου, την αντιπαράθεση ανάμεσα σε αναρχικούς υποστηρικτές των απόψεων του Προυντόν ή του Μπακούνιν και στους αντιπάλους τους, με κύριο εκπρόσωπό τους το Μαρξ. Ενώ οι πρώτοι υποστήριζαν πως η άμεση κατάργηση του κράτους είναι προϋπόθεση οποιασδήποτε κομμουνιστικής λύσης, οι μαρξιστές επιχειρηματολογούσαν για την ανάγκη επαναστατικής κατάληψης της πολιτικής εξουσίας έτσι ώστε να εκκινήσει η μετάβαση προς μια κοινωνία χωρίς τάξεις και χωρίς κράτος. Υποστήριζαν, δηλαδή, οι δεύτεροι πως χρειαζόμαστε ένα κράτος, για να

εξαφανίσουμε οριστικά το κράτος: η απαραίτητη σε οποιαδήποτε διαδικασία μετάβασης καταστροφή του αστικού κρατικού μηχανισμού δεν δίνει τη δυνατότητα να ξεμπερδεύουμε με αυτό το «χειρότερο απ' όλα τα τέρατα» παρά μόνο σε μια πορεία, χρονικά μικρότερη ή μεγαλύτερη ανάλογα με τις «αρχικές συνθήκες» της σοσιαλιστικής μετάβασης.

Η διαφωνία, όμως, δεν αφορούσε μόνο τα μετεπαναστατικά. Ακόμη και στη σχέση με το υπάρχον αστικό κράτος η μαρξιστική τάση έδειχνε να αντιλαμβάνεται διαφορετικά τα πράγματα. Και δεν επρόκειτο για «πραγματισμό». Το θέμα ήταν όχι μόνο να διακηρύσσεται ο κομμουνισμός, το θέμα ήταν να επιτευχθεί. Το θέμα, δηλαδή, ήταν να γίνει εκμετάλλευση όλων των συγκεκριμένων στις συγκεκριμένες κοινωνίες δυνατοτήτων για να υλοποιηθούν τα οράματα, κοινά τόσο στους αναρχικούς, όσο και στους μαρξιστές. Ακόμη και του επάρατου κοινοβουλίου. Για το Μαρξ δεν υπήρχε αμφιβολία: η κοινοβουλευτική δράση είναι δυνατό να μετατραπεί «από ένα όργανο αστικής απάτης σ' ένα όργανο προλεταριακής χειραφέτησης». Και αυτό όχι μόνο για τους σκοπούς της διδακτικής εργασίας ή της ζύμωσης, αλλά για να επιδιωχθούν πρακτικές μεταρρυθμίσεις που θα ωφελούσαν άμεσα την εργατική τάξη και μέσω αυτού θα ευνοούσαν και την ευρύτερη πολιτική στρατηγική των κομμουνιστών.

Αυτό το ζήτημα των άμεσων πρακτικών μεταρρυθμίσεων και της ιεράρχησής τους ως στόχου στο πλαίσιο του πολιτικού αγώνα υπήρξε εξ αρχής καίριο. Και υπάρχει η εμπεδωμένη πεποίθηση σε μεγάλο τμήμα της αριστεράς ακόμη και σήμερα πως η πρόταξη της επιδίωξης αυτών των άμεσων μεταρρυθμίσεων συνιστά, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, προσχώρηση σε ρεφορμιστικές θέσεις και βασιλική οδό για την εγκατάλειψη του επαναστατικού στόχου. Ουδέν ανακριβέστερον. Στο εσωτερικό της μαρξιστικής αριστεράς η διαφωνία δεν αφορούσε την αναγκαιότητα των μεταρρυθμίσεων «ήδη από σήμερα», αλλά τα στρατηγικά παρεπόμενα του μεταρρυθμιστικού αγώνα.

Είναι γνωστό πως, εκεί στο τέλος του 19ου αι., τα ζητήματα αυτά απασχόλησαν ιδιαίτερα την κραταιά τότε και επαναστατική Β΄ Διεθνή στο πλαίσιο του επεισοδίου που έμελλε να μείνει στην ιστορία ως η «διαμάχη για το ρεβιζιονισμό» και προκλήθηκε από την αρχική παρέμβαση του Εδουάρδου Μπερνστάϊν. Ο τελευταίος, αμφισβητώντας στην ουσία την αναλυτική αξία του μαρξισμού, ισχυρίστηκε εν πολλοίς πως η Σοσιαλδημοκρατία έπρεπε να εγκαταλείψει τις μαξιμαλιστικές διακηρύξεις της και να προσαρμόσει τον πολιτικό της αγώνα στη βαθμιαία βελτίωση της πραγματικής κατάστασης της πραγματικής εργατικής τάξης: «το παν είναι το κίνημα, ο στόχος δεν είναι τίποτε». Βάσει αυτής της προσέγγισης, οποιοδήποτε μέσο, ακόμη και η συμμετοχή

σε μια αστική κυβέρνηση, νομιμοποιείται πολιτικά, όταν μπορεί να φέρει βελτιώσεις. Με δυό λόγια, για τη σοσιαλιστική πολιτική δεν υπάρχουν «εγκλήματα καθοσιώσεως». Λίγα χρόνια μετά, η πρώτη συμμετοχή ενός σοσιαλιστή σε μια αστική κυβέρνηση, του Γάλλου Μιλλεράν, έδωσε την αφορμή να συζητηθεί το καίριο από στρατηγική άποψη αυτό θέμα και πρακτικά, ως υπόθεση του παρόντος, προς πολιτική και όχι μόνο θεωρητική απάντηση. Το σύνολο σχεδόν της ηγεσίας του ευρωπαϊκού σοσιαλισμού τότε αντιμετώπισε ως μεγάλο σφάλμα αυτήν την ενέργεια με αποτελέσματα δυνάμει ιδιαίτερα αρνητικά για την εργατική υπόθεση. Θα πρέπει, ωστόσο, να διευκρινιστεί πως η εντονότατη αντίδραση των επαναστατών δεν οφείλονταν σε μια υποτιθέμενη υποβάθμιση της σημασίας της πάλης για μεταρρυθμίσεις. Όσο κι αν φανεί παράδοξο για πολλούς τα πράγματα είναι ακριβώς αντίθετα. Ας δώσουμε το λόγο στη Ρόζα Λούξεμπουργκ: «Η απόρριψη της συμμετοχής σε κυβερνήσεις βασίζεται ακριβώς στο γεγονός πως αυτή μειώνει δραστικά τη δυνατότητα για άμεσες πρακτικές μεταρρυθμίσεις. Η υπουργική συμμετοχή του Μιλλεράν μετατρέπει τη σοσιαλιστική κριτική των φίλων του στη Βουλή σε χωρίς σοβαρότητα λόγια, σε περιγραφή των «μακρινών οριζόντων» του σοσιαλισμού χωρίς την παραμικρή επίδραση πάνω στην πρακτική πολιτική της κυβέρνησης... [Όταν οι σοσιαλιστές συμμετέχουν στην κυβέρνηση] υποχρεώνονται να αναζητήσουν παντού όχι τις αιτίες που τους χωρίζουν από τις αστικές ομάδες, αλλά αντίθετα ο, τιδήποτε τους φέρνει πιο κοντά σ' αυτές... [Κι έτσι] η τακτική ... που ήθελε να φτάσει σε πρακτικά αποτελέσματα θυσιάζοντας την αντιπολιτευτική στάση αποδείχτηκε η λιγότερο πρακτική στον κόσμο». Η τοποθέτηση αυτή, όμως, δεν σημαίνει την εμμονή σε αποκλειστικά «εξωθεσμική δραστηριότητα», ό,τι κι αν δηλώνει αυτό. Και πάλι αντίθετα, «[μ]πορούμε και οφείλουμε να μπαίνουμε σ' όλους τους θεσμούς της αστικής κοινωνίας και να μεταχειριζόμαστε όλα τα γεγονότα που διεξάγονται εκεί και που επιτρέπουν τη διεκπεραίωση της ταξικής πάλης... Αλλά ακριβώς από αυτήν την άποψη η συμμετοχή στην αστική κυβέρνηση αντενδείκνυται γιατί η φύση της αστικής κυβέρνησης αποκλείει τη δυνατότητα της σοσιαλιστικής ταξικής πάλης». Υπάρχουν, συνεπώς, θεσμοί και θεσμοί. Η ορθή άποψη πως η ταξική πάλη διαπερνά το ίδιο το αστικό κράτος, πως ο ταξικός αγώνας δίνεται και μέσα στους θεσμούς, δεν σημαίνει καθόλου πως όλοι οι θεσμοί είναι το ίδιο από την άποψη της σοσιαλιστικής πολιτικής. Από την άποψη αυτή, «το νομοθετικό σώμα και η κεντρική κυβέρνηση του σημερινού κράτους αντιπροσωπεύουν από την φύση τους και τη λειτουργία τους δύο θεσμούς απόλυτα διαφορετικούς. Ενώ η Βουλή αποτελεί ένα όργανο της ταξικής πάλης, επομένως το πιο κατάλληλο έδαφος για τη συστηματική αντιπολίτευση ενάντια

στη κυριαρχία της μπουρζουαζίας, αυτός ο ρόλος έχει εκ των προτέρων αφαιρεθεί από τους αντιπροσώπους των εργατών στους κόλπους της κυβέρνησης... [Γιατί] στην καπιταλιστική ενότητα της οικονομίας αντιστοιχεί η αστική ενότητα της κυβερνητικής πολιτικής». Η συμμετοχή, λοιπόν, στην κυβέρνηση αρνείται τις θεμελιώδεις αρχές της επαναστατικής Σοσιαλδημοκρατίας στο μέτρο που, ενώ καθήκον της είναι να οργανώνει την ταξική αυτονομία, να οργανώνει, δηλαδή, τους εκμεταλλευόμενους σε ένα ξεχωριστό ταξικό πολιτικό οργανισμό, μετατρέπει αντίθετα την εργατική τάξη σε μια απλή απόφυση της αστικής. Για τη Λούξεμπουργκ, λοιπόν, οι σοσιαλιστές είναι υποχρεωμένοι, από τις ίδιες τους τις αρχές, να παραμένουν στο χώρο της αντιπολίτευσης στην αστική Βουλή. Μακριά από το να εμποδίζει αυτό τα πρακτικά αποτελέσματα, των άμεσων μεταρρυθμίσεων με προοδευτικό χαρακτήρα, η αντιπολίτευση αρχών είναι το μόνο αποτελεσματικό μέσο απόσπασης πρακτικών αποτελεσμάτων.

Επέμεινα ιδιαίτερα στην παρουσίαση της κριτικής αυτής για να γίνει καθαρό πως η απόρριψη της κυβερνητικής συμμετοχής από μέρους της αριστεράς δεν είναι κατ' ανάγκη απότοκο κάποιας αριστερίστικης εμμονής ούτε της υποβάθμισης της σημασίας του αγώνα για μεταρρυθμίσεις σε όλα τα πεδία. Στον αιώνα που μεσολάβησε δόθηκαν πολλές ευκαιρίες για να δοκιμαστούν οι αντιλήψεις που αναμετρήθηκαν στο πλαίσιο της αριστεράς. Από την επιλογή της Κομμουνιστικής Διεθνούς στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '20 υπέρ της δημιουργίας εργατικών κυβερνήσεων Κομμουνιστών —ΣΔ στο πλαίσιο της πολιτικής του Ενιαίου Μετώπου, τις κυβερνήσεις των Λαϊκών Μετώπων, τους δημοκρατικούς κυβερνητικούς συνασπισμούς μετά το '45 μέχρι τις πρόσφατες συμμετοχές στη Γαλλία και την Ιταλία υπήρξαν όλες σχεδόν οι δυνατές παραλλαγές. Η αριστερά, παρ' όλες τις «προειδοποιήσεις» της Λούξεμπουργκ, ενεπλάκη σε κυβερνητικά εγχειρήματα Τα αποτελέσματα δύσκολα θα μπορούσαν να θεωρηθούν έστω και στοιχειωδώς θετικά. Όπως με πολύ πειστικό τρόπο απέδειξε ο Φερνάντο Κλαουντίν, στην περίφημη *Κρίση του Κομμουνιστικού Κινήματος,* τα πιο μεγαλεπήβολα από τα εγχειρήματα αυτά κατέληξαν σε μια αλυσίδα ματαιωμένων επαναστάσεων ή συνέβαλαν στην ήττα άλλων, με χαρακτηριστικότερο το παράδειγμα της Ισπανίας το '36. Από την άλλη, η Χιλιανή εμπειρία φαίνεται να υποδεικνύει πως χωρίς την ένοπλη στήριξη δεν ήταν δυνατή κι εδώ καμιά σταθερή προοδευτική πορεία.

* * *

Συνεπώς; Ήταν, άραγε, μοιραία η αρνητική κατάληξη των προσπαθειών αυτών;

Οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως η ιδέα κυβερνήσεων με ισχυρή παρουσία της αριστεράς στο πλαίσιο καπιταλιστικών κοινωνικών σχηματισμών είναι βάσει των ποικίλων εμπειριών του παρελθόντος ο σίγουρος δρόμος για την καταστροφή;

Όπως και νάχει, αυτές οι εμπειρίες ως τμήμα της συλλογικής μας μνήμης είναι λογικό να μας κάνουν ιδιαίτερα προσεκτικούς. Οι διατυπώσεις του 5ου Συνεδρίου, στις οποίες αναφέρθηκα στην αρχή, συνδέονται σίγουρα με αυτό. Και είναι νομίζω καλό σημάδι σε ό,τι αφορά τη σοβαρότητα με την οποία αντιμετωπίζουμε το θέμα.

Σίγουρα αυτό δεν σημαίνει προσχώρηση στην άποψη του Αλτουσέρ πως το Κομμουνιστικό Κόμμα είναι υποχρεωμένο να κάνει πολιτική «έξω από το Κράτος»: ο Μαρξ και η Λούξεμπουργκ, όπως ήδη είδαμε, έχουν απαντήσει αναφορικά με αυτό το ζήτημα. Και η απάντησή τους βρήκε τη συστηματικότερη επεξεργασία και υποστήριξη στο έργο του δικού μας Νίκου Πουλαντζά: η αντίληψή του για το Κράτος ως σχέση μεταξύ τάξεων, ως συμπύκνωση πάντοτε ενός συσχετισμού δυνάμεων ανάμεσα σε τάξεις, αποδιάρθρωσε οποιαδήποτε ιδέα «εξωτερικότητας» της σοσιαλιστικής πολιτικής σχετικά με το Κράτος. Οι ταξικοί αγώνες διεξάγονται και «μέσα στο Κράτος» και, με μια ισχυρή έννοια, «συγκροτούν» το Κράτος. Ακόμη περισσότερο: οι αγώνες έχουν πάντοτε το προβάδισμα έναντι των θεσμών. Οι θεσμοί διαμορφώνονται από τους αγώνες και αυτό συγκροτεί τη βασική ιδέα της στρατηγικής του Δημοκρατικού Δρόμου, για την οποία είναι φανερό —στην εκδοχή που εξετάζουμε εδώ- πως η αντίσταση έρχεται πριν από την εξουσία.

Το θέμα, λοιπόν, της δράσης μέσα στους θεσμούς είναι εν πολλοίς λυμένο από νωρίς στο πλαίσιο του σοσιαλισμού και η θεωρητική του στήριξη εξαιρετικά συνεκτική. Αυτό, ωστόσο, δεν μας δίνει, όσο κι αν το θεωρούν κάποιοι μεταξύ μας, κατ' ανάγκη θετική απάντηση στο ζήτημα της κυβερνητικής συμμετοχής. Ας δούμε τι γράφει σχετικά ο Πουλαντζάς στο *Κράτος, Εξουσία, Σοσιαλισμός*: «[Ο]ι δυναστευόμενες τάξεις υπάρχουν μέσα στο Κράτος όχι διαμέσου μηχανισμών, που συγκεντρώνουν μια δική τους εξουσία, αλλά βασικά με τη μορφή εστιών αντιπαράθεσης στην εξουσία των κυρίαρχων τάξεων. Θα ήταν σφάλμα —ολίσθημα με σοβαρές πολιτικές συνέπειες- να συμπεράνουμε ότι η παρουσία των λαϊκών τάξεων μέσα στο Κράτος σημαίνει ότι αυτές κατέχουν κάτι μέσα σ' αυτό ή ότι μπορούν με τον καιρό να κατακτήσουν μέσα σ' αυτό εξουσία δίχως ριζικό μετασχηματισμό αυτού του Κράτους. Οι εσωτερικές αντιφάσεις του Κράτους δεν υποδηλώνουν, όπως φαντάζονται λόγου χάρη, ορισμένοι Ιταλοί κομμουνιστές κάποιαν «αντιφατική» φύση του Κράτους, με την έννοια ότι παρουσιάζει τάχα, σήμερα, μια πραγματική κατάσταση διπλής εξουσίας στους κόλπους του: την

κυρίαρχη εξουσία της αστικής τάξης και την εξουσία των λαϊκών μαζών. [Το Κράτος]... συγκρατεί την παρουσία μέσα σ' αυτό των δυναστευόμενων τάξεων, αλλά ως τάξεων δυναστευόμενων ακριβώς... Οι λαϊκές τάξεις ήταν πάντοτε παρούσες μέσα στο κράτος, χωρίς αυτό να αλλάζει τίποτε από τον σκληρό πυρήνα του τελευταίου. Η δράση των λαϊκών μαζών μέσα στο Κράτος είναι ο αναγκαίος όρος για το μετασχηματισμό του, δεν είναι όμως επαρκής όρος». Με βάση αυτά, τα συμπεράσματα σχετικά με το θέμα που μας απασχολεί εδώ είναι, για τον Πουλαντζά εξαιρετικά σαφή και συνοψίζονται, μεταξύ άλλων, στα εξής:

- Η κατάληψη της κυβερνητικής εξουσίας από την Αριστερά δεν σημαίνει ότι ελέγχει πραγματικά τους —ή ορισμένους από τους- κρατικούς μηχανισμούς. Τόσο μάλλον που η θεσμική οργάνωση του Κράτους επιτρέπει στην αστική τάξη να αλλάζει αμοιβαία τις θέσεις της πραγματικής και της τυπικής εξουσίας
- Ακόμη και στην περίπτωση που η Αριστερά, ευρισκόμενη στην εξουσία, όχι μόνο έχει την κυβέρνηση, αλλά και ελέγχει πραγματικά κρατικούς μηχανισμούς και κλάδους, δεν ελέγχει κατ' ανάγκην εκείνους, ή εκείνον από αυτούς, που έχουν τον δεσπόζοντα ρόλο μέσα στο Κράτος. Εξάλλου, η θεσμική οργάνωση του Κράτους επιτρέπει στην αστική τάξη να μεταθέτει το δεσπόζοντα ρόλο από ένα μηχανισμό σε άλλο
- Και όχι μόνο αυτό: οι εσωτερικές αντιφάσεις και αντιμεταθέσεις μεταξύ πραγματικής και τυπικής εξουσίας δεν είναι εντοπισμένες μόνο ανάμεσα στους διάφορους μηχανισμούς και κλάδους του κράτους, αλλά και στους κόλπους του καθενός τους, με την έννοια ότι το πραγματικό κέντρο εξουσίας γύρω από το οποίο οργανώνεται ο κάθε μηχανισμός δεν βρίσκεται πια στην κορυφή της ιεραρχίας του: αυτό ισχύει εξίσου για τη διοίκηση, την αστυνομία, το στρατό

Ακόμη, λοιπόν, κι αν, αντίθετα με τη συμβουλή της Λούξεμπουργκ, θεωρήσουμε πως για την Αριστερά «κυβερνητικό ζήτημα» υφίσταται είναι θέμα εξαιρετικά ζόρικο και ουδόλως εξαντλείται στο περίφημο πεδίο του προγράμματος[1]. Πρόγραμμα είμαστε υποχρεωμένοι να έχουμε έτσι κι αλλιώς. Όχι, βεβαίως, για να το έχουμε, αλλά για να το επιβάλλουμε στο μέτρο που κάτι τέτοιο γίνεται και χωρίς την κατάκτηση της εξουσίας —της εξουσίας, όχι της κυβέρνησης. Και γίνεται. Όπως, άλλωστε, είπε πρόσφατα —ως αυτοκριτική; - ο Μπερτινότι, «η μεταπολεμική ιστορία της Ιταλίας αποτελεί μια ιστορία επιρροής των κομμάτων της Αριστεράς από θέσεις αντιπολίτευσης. Από εκεί κατάφεραν περισσότερα πράγματα από όταν ήταν στην κυβέρνηση. Αναφέρομαι στο Χάρτη των

δικαιωμάτων των εργαζομένων, τη μεταρρύθμιση του συστήματος υγείας, το κλείσιμο των φρενοκομείων, τη μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος, στα δημοψηφίσματα για τις εκτρώσεις και το διαζύγιο» (Εποχή, 23/3). Τι άλλο από ένα σπουδαίο πρόγραμμα συγκροτούν όλα αυτά, που μάλιστα υλοποιήθηκε;

Σε μια πρόσφατη παρέμβασή του στην Ελευθεροτυπία (24/2), ο Αλέξης Τσίπρας τόνισε πως «η πιο βασική παράμετρος για τη διαμόρφωση μιας εναλλακτικής πρότασης είναι η αλλαγή του σημερινού συσχετισμού δυνάμεων. Αυτό μπορεί να συμβεί μόνο με έναν τρόπο: Αν οι άνθρωποι αρχίσουν να κινητοποιούνται οργανωμένα, να διεκδικούν τη ζωή τους, να δημιουργούν σοβαρό πολιτικό κόστος για κάθε απόφαση που αφορά το παρόν και το μέλλον τους... Από αυτήν την «κοινωνία των αντιστάσεων» θα προωθηθεί μια νέα ατζέντα». Αυτά λέει και η απόφαση του 5ου Συνεδρίου. Πολλοί τα θεωρούν λίγα. Για τη συγκεκριμένη συγκυρία, νομίζω, είναι τόσο λίγα όσο και καλά. Τα πιο «πολλά» που έχουν ειπωθεί τελευταία πολύ λίγο έχουν βοηθήσει την πολιτική μας δραστηριότητα. Άλλωστε, τα περισσότερα έχουν διατυπωθεί περίπου εική και ως έτυχε.

1. Από αυτές τις σελίδες πριν από μερικές βδομάδες, ο Θ. Παρασκευόπουλος σημείωνε πως «[η] φαντασίωση της κοινοπραξίας με τους σοσιαλδημοκράτες έχει καταντήσει πια απολίθωμα παλαιότερων προγραμματικών επεξεργασιών χωρίς το ζουμί τους. Απόδειξη τούτου είναι ότι σήμερα δεν επιχειρείται καν η θεωρητική θεμελίωση τέτοιων προτάσεων. Κάτι σαν «βλέποντας και κάνοντας», αλλά πάντως να μπούμε σε κυβέρνηση». Η πρόταση για κυβέρνηση της Αριστεράς επ' αυτού δεν παρουσιάζει μεγάλες διαφορές προς το παρόν. Κι εδώ δεν επιχειρείται η θεωρητική της θεμελίωση. Κι εδώ κάτι σαν «βλέποντας και κάνοντας» και μπορεί να γίνουμε κυβέρνηση.

Το Συνέδριο, ο ΣΥΝ και ο ΣΥΡΙΖΑ

του Χριστόφορου Παπαδόπουλου

Κατά γενική ομολογία ήταν ένα καλό συνέδριο, ασύγκριτα καλύτερο από τα 4 προηγούμενα του Συνασπισμού, αισιόδοξο, χαρούμενο με τα πολιτικά διακυβεύματα να μη κρύβονται —ως συνήθως- μέσα από ένα τεχνητό κλίμα πόλωσης μεταξύ δεξιάς και αριστεράς του κόμματος. Προφανώς τα διακυβεύματα δεν επιλύθηκαν, τέθηκαν όμως. Πως θα μπορούσε να γινόταν αλλιώς όταν για πρώτη φορά τέθηκε το μέγιστο ζήτημα «Η Αριστερά απέναντι στην εξουσία και την κυβέρνηση». Η πολιτική απόφαση διευκρίνισε με σαφήνεια, μεγαλύτερη από ποτέ, ότι η «γραμμή» της περιόδου είναι κοινωνική και πολιτική αντιπολίτευση στο νεοφιλελευθερισμό, ορίζοντας ταυτόχρονα τα πεδία όπου η κοινωνική δυναμική, δηλαδή οι αγώνες των εργαζομένων και οι κοινωνικές αντιστάσεις, μπορούν να συναντηθούν με το πολιτικό πρόγραμμα: κοινωνικό ζήτημα, περιβάλλον, δικαιώματα και ελευθερίες και ιδιαίτερα το μέγιστο αίτημα για επαναφορά των δημόσιων αγαθών στη δημόσια σφαίρα, αποτελούν τους συνδέσμους μεταξύ του πολιτικού πεδίου με το ιδεολογικό, σε εκείνα τα προγραμματικά σημεία που ο αντινεοφιλελευθερισμός (και ο αντικαπιταλισμός) αφήνει εναλλακτικά ίχνη στην καθημερινότητα και στις ανάγκες μας.

Η σαφήνεια της πολιτικής απόφασης δεν πρέπει να μας καθησυχάζει, πολλές τοποθετήσεις, ακόμα από την Αριστερή Ενότητα (το κοινό σχήμα Αρ, Ρεύματος, Κοκκινοπράσινου και ανεξάρτητων), δείχνουν ότι πρέπει να γίνει πολύ δουλειά σε αυτό το ζήτημα και ότι ένα (νέο) προγραμματικό συνέδριο είναι απαραίτητο. Ο κυβερνητισμός δια μέσου του σχήματος «κυβέρνηση της Αριστεράς» επανέρχεται, μάλιστα από συντρόφους της αριστερής πλειοψηφίας και με αγνές προθέσεις (να γίνουμε πολιτικά συγκρουσιακοί και στρατηγικά ηγεμονικοί). Δεν είναι παράδοξο αυτό το φαινόμενο, έτσι γίνεται πάντα, σε όλο τον κόσμο. Ο κυβερνητισμός- ως η έκφραση από τα «πάνω» και χωρίς κοινωνικές προϋποθέσεις αλλαγή- δεν μπαίνει μόνο από τη «συστημική» πτέρυγα του κόμματος (που φθίνει σε μια περίοδο ανόδου του κινήματος), αλλά από στελέχη της «αντισυστημικής» τάσης που αγωνιούν για άμεσες απαντήσεις στο αίτημα για «αλλαγή εδώ και τώρα». Το αίτημα δεν εξυφαίνεται σε δημοσιογραφικά και κομματικά «μαγειρεία, αλλά

έρχεται γνήσια από την κοινωνία. Τα πολιτικά και εκδοτικά επιτελεία εξ άλλου προτιμούν καθαρές και όχι αβέβαιες λύσεις, η δημιουργία ενός νέου κεντροαριστερού κόμματος στήριγμα του δικομματισμού που κλονίζεται δεν είναι μακρινό ενδεχόμενο. Το δικομματικό σύστημα δεν παράγει πλέον συναινέσεις, ούτε καν με όρους κυβέρνησης και εξουσίας, φθείρεται ραγδαία στον κύκλο των σκανδάλων, της διαπλοκής και της κοινωνικής ανυποληψίας. Αντί προσδοκίες για ανάπτυξη και ευημερία προσφέρει απόγνωση και απελπισία. Με στερεότυπη και άγονη αναφορά στην Ευρώπη «άνευ όρων» και στη νεοφιλελεύθερη «παγκοσμιοποίηση», οι εναλλασσόμενες κυβερνητικές δυνατότητες παραμένουν στις αυτές βασικές επιλογές, που εφαρμόζουν ως «μονοδρόμους» παραδίδοντας τον κόσμο της εργασίας στην ασυδοσία του μεγάλου κεφαλαίου. Με την παρατεινόμενη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, που ξέσπασε από το περασμένο καλοκαίρι, έχει ήδη κλονιστεί η αξιοπιστία της πολιτικής των απορυθμίσεων και της πεποίθησης ότι οι αγορές είναι πάντα αποτελεσματικότερες από το κράτος.

Η κοινή αυτή διαπίστωση αναζητά την αντίστοιχη πολιτική έκφρασή της. Όμως, ουδείς από τους πυλώνες του δικομματισμού ανταποκρίνεται σε αυτή την κοινωνική ανάγκη και με αυτή την έννοια η στροφή προς τα Αριστερά και το ΣΥΡΙΖΑ καθίσταται εκ των πραγμάτων μια «ρεαλιστική επιλογή»

Το στοίχημα και ο ΣΥΡΙΖΑ

Προφανώς το πολιτικό στοίχημα του Συνασπισμού και του ΣΥΡΙΖΑ είναι στο κατά πόσο μπορούν να ανταποκριθούν σε ένα πρωτόγνωρο κύμα ενδιαφέροντος που δείχνει η κοινωνία για το είναι και πράττειν της ριζοσπαστικής Αριστεράς. Το κύμα ενδιαφέροντος και προσδοκιών το υπογραμμίζει χαρακτηριστικά η παρουσία του Αλέξη Τσίπρα στην προεδρία του Συνασπισμού, όπως και η ανάδειξη μιας νέας γενιάς στελεχών στην ηγεσία του κόμματος. Μια γενιά που δεν ομογενοποιείται με βάση την ηλικία, αλλά τις εμπειρίες, τη νοοτροπία και κυρίως το πολιτικό παράδειγμα. Αυτό το ενδιαφέρων μεταφράζεται όχι μόνο πολιτικά, ως ενδείξεις τεράστιων για τα δεδομένα μας εκλογικών προτιμήσεων, αλλά και με οργανωτικούς όρους. Ένα μεγάλο ρεύμα ανθρώπων αναζητά τρόπους ένταξης στο Συνασπισμό και στο ΣΥΡΙΖΑ και δεν έχουμε τις δομές να το υποδεχθούμε. Άρα το πώς θα επιλύσουμε το χρόνιο πρόβλημα της δομής και των λειτουργιών του «αστερισμού» που αποτελεί ο ΣΥΡΙΖΑ πρέπει να είναι το πρώτο βήμα του πολιτικού μας σχεδίου. Η «ανεξάρτητη κομματική οικοδόμηση» συνεκτικό «πάθος» για κάθε κομματικό οργανισμό, δεν αποτελεί τη λύση ή μάλλον δεν είναι η λύση που ανταποκρίνεται σε εποχές μεγάλων προσδοκιών και αναζήτησης του νέου. Η ταυτότητα του ΣΥΡΙΖΑ, δεν είναι συμπληρωματική πόσο μάλλον

παραπληρωματική εκείνης του Συνασπισμού και των άλλων συνιστωσών. Αντίθετα είναι μια ταυτότητα που συνθέτει τις αγωνιστικές και ταξικές ταυτότητες των παλαιοτέρων με το ριζοσπαστισμό της νεολαίας των αστικών κέντρων, τη γενιά της αβεβαιότητας και της εργασιακής περιπλάνησης από κοινού με κοινωνικές κατηγορίες που συντάσσονται με τον πολιτικό φιλελευθερισμό. Αν έτσι έχουν τα πράγματα τότε η αναδιοργάνωση του ΣΥΡΙΖΑ, η τοπική και κλαδική του υπόσταση είναι η πρώτη προτεραιότητα, η πανελλαδική σύσκεψη μάλιστα μπορεί να γίνει, στο βαθμό που της αφιερωθούμε, μια θαυμάσια ευκαιρία. Μόνο που οι ευκαιρίες δεν κατακτώνται ούτε με καθηκοντολόγιο, ούτε με οργανωτικούς μόνο όρους, με πολιτική συμφωνία, με δημοκρατία και με ειλικρίνεια μπορούμε να τις κερδίσουμε. Οφείλουμε να διευκρινίζουμε δηλαδή ότι ο ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί ένα πρωτότυπο εγχείρημα πολιτικής ενότητας της ριζοσπαστικής Αριστεράς και ως τέτοιο χρειάζεται να επιλύει μια σειρά δισεπίλυτων οργανωτικών και πολιτικών προβλημάτων, όπως, κατά προτεραιότητα, της διπλής ένταξης. Ο κόσμος του ΣΥΡΙΖΑ συμβιώνει σε μια ιδρυτική αντίφαση: οι ενταγμένοι στις συνιστώσες να εκπληρώνουν τα πολιτικά τους δικαιώματα δια μέσου του κόμματός τους και την ίδια στιγμή να πρέπει να τα συνδιαμορφώνουν στις τοπικές επιτροπές του ΣΥΡΙΖΑ. Από την άλλη οι «ανένταχτοι» αντιλαμβάνονται τις δομές του ΣΥΡΙΖΑ ως τον τόπο για να ασκήσουν και να ασκηθούν στη βάσανο της πολιτικής, αφετηριακά και τελεσίδικα. Αυτή η αντίφαση δεν μπορεί να επιλυθεί, όσο τουλάχιστον ο ΣΥΡΙΖΑ παραμένει ενωτικό σχήμα κομμάτων, οργανώσεων και «ανεντάκτων», μπορεί βεβαίως να «διασκεδαστεί» με την εκχώρηση πολιτικών αρμοδιοτήτων για τα τοπικά ζητήματα, με την πολιτικοποίηση των λειτουργιών του με τη συνομολόγηση στο τοπικό και περιφερειακό επίπεδο του προγράμματος δράσης. Με αυτή την έννοια όποιος εισηγείται την έννοια του «μέλους ΣΥΡΙΖΑ», στην πραγματικότητα υπόσχεται την κατάσταση του «μέλους με περιορισμένα δικαιώματα», αφού μια σειρά από πολιτικά περιεχόμενα τίθενται εκτός της σφαίρας των δικαιοδοσιών των μελών. Ανάλογη, δηλαδή περιορισμένη είναι η υπόδειξη ότι οι δομές του ΣΥΡΙΖΑ είναι ο κατάλληλος τόπος για να εκπονηθεί το μέγιστο πρόγραμμα, δηλαδή η στρατηγική για το σοσιαλισμό. Στους σχηματισμούς πολιτικής ενότητας τα ιδεολογικά και στρατηγικά ζητήματα τίθενται ως βάση αναφοράς, όχι για να συνομολογηθεί ο δρόμος, πόσο μάλλον για να συνομολογηθεί το είναι του σοσιαλισμού. Εξ άλλου αυτός είναι και ο βασικός λόγος που οι συνιστώσες του ΣΥΡΙΖΑ διατηρούν ακέραια τη χρησιμότητά τους, κάθε μία από αυτές έχει την ικανότητα να προτείνει με ιδεολογική επάρκεια τη «μεγάλη αφήγηση» για τον μετασχηματισμό του κόσμου, το σοσιαλισμό και τον κομμουνισμό.

ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ

Αριστερά και «εθνικά» θέματα: ώρα για ανασκευή των μύθων

του Νάσου Θεοδωρίδη

Ίσως η πιο ευφυής επινόηση του ελληνικού καπιταλισμού για την απόσπαση της συναίνεσης των καταπιεζόμενων μαζών είναι η επίσημη κρατική προπαγάνδα περί δήθεν ύπαρξης «εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων», σύμφωνα με την οποία αθροίζονται ως τάχα ευρισκόμενοι στην ίδια όχθη οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι της Ελλάδας, κατά σχηματική και αφελή αντιπαράθεση προς τους αντίστοιχους της Τουρκίας. Μέσα σε ένα τέτοιο παραπλανητικό κλίμα, για παράδειγμα, αποκρύπτεται η ωμή αλήθεια ότι το FIR Αθηνών, στο οποίο γίνονται αερομαχίες που κοστίζουν ζωές όπως αυτή στα ανοιχτά της Καρπάθου το 2005, δεν αποτελεί εθνικό εναέριο χώρο. FIR σημαίνει «Περιοχή Πληροφοριών Πτήσεων» και είναι ο τομέας που έχει οριστεί από τον ICAO, τον διεθνή οργανισμό πολιτικής αεροπορίας, για να κάνει η Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ) τον «τροχονόμο». Το τουρκικό φωτογραφικό αεροπλάνο με τη συνοδεία του δεν παραβίαζαν τον ελληνικό εναέριο χώρο. Η σύγκρουση έγινε 35 μίλια μακριά από την Κάρπαθο, πολύ μακρύτερα δηλαδή από τα 10 μίλια που (πάλι εσφαλμένα) διεκδικεί ως εναέριο χώρο η Ελλάδα. Επίσης η ίδια η πτήση δεν ήταν κάτι καινούργιο και πρωτόγνωρο. Αλλά αυτή τη συγκεκριμένη φορά, η ελληνική πλευρά αποφάσισε να σηκώσει δυο F-16 από το Καστέλι της Κρήτης για να «αναγνωρίσουν» τα τούρκικα.

Το Διεθνές Δίκαιο της θάλασσας (1982) ορίζει ως εθνικό εναέριο χώρο τον υπερκείμενο των χωρικών υδάτων, δηλαδή τα 6 ναυτικά μίλια. Όμως με βάση ένα αυθαίρετο διάταγμα του 1931, οι ελληνικές κυβερνήσεις δηλώνουν ότι ο εναέριος χώρος φτάνει στα 10 ναυτικά μίλια. Είναι χρέος της αριστεράς να «ασεβήσει» και να σπάσει το τείχος της «εθνικής σιωπής» ενημερώνοντας τους πολίτες ότι καμιά χώρα δεν έχει αναγνωρίσει μια τέτοια ρύθμιση. Θα πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι με την μετατροπή του σημερινού, εν μέρει διεθνούς, νότιου Αιγαίου σε ελληνική λιμνοθάλασσα διαφωνούν σχεδόν όλες οι ναυτικές χώρες. Σήμερα το ελληνικό κατεστημένο ψεύδεται κατ' εξακολούθηση όταν ομιλεί περί παραβιάσεων του εθνικού εναέριου χώρου από πτήσεις τουρκικών αεροπλάνων στον τομέα

μεταξύ των 6 και 10 μιλίων.

Το κάθε αστικό κράτος επικαλείται επιλεκτικά διεθνείς συμβάσεις, νόμους και κανόνες για να στηρίξει τη θέση του με ποικίλες ερμηνείες, και συνεπώς η αριστερά δεν έχει κανένα λόγο να χρωματίζεται «εθνικά» και να μεροληπτεί «πατριωτικά» αποδεχόμενη τις ερμηνείες που βολεύουν την άρχουσα τάξη της χώρας της. Στην ουσία, πρόκειται για έναν ανταγωνισμό ανάμεσα στις δυο ηγεμονικές ελίτ που έχει να κάνει με τον έλεγχο των αεροναυτικών περασμάτων του Αιγαίου και στη πραγματικότητα ολόκληρης της ανατολικής Μεσογείου. Η «δικιά μας» ηγεμονική ελίτ διεκδικεί να κάνει δικά της τα διεθνή ύδατα στο Αιγαίο. Γι' αυτό απογειώνονται τα F-16 κάθε φορά που ένα τούρκικο μαχητικό μπαίνει στο FIR Αθηνών. Γι' αυτό γίνεται αντικείμενο κόντρας και διπλωματικών συγκρούσεων ακόμα και η ευθύνη για τη διάσωση σε περιπτώσεις ατυχημάτων στα διεθνή ύδατα της περιοχής. Είναι πραγματικός παραλογισμός ένα στοιχειώδες καθήκον όπως η διάσωση ανθρώπινων ζωών να γίνεται αντικείμενο κρατικών ανταγωνισμών. Οι δυο πλευρές έχουν χτίσει δυο γιγάντιες πολεμικές μηχανές, που η διατήρησή τους απομυζά τον πλούτο που παράγουν οι εργαζόμενοι φορτώνοντάς τους τεράστια βάρη. Οι S-300 και οι TOR M1 έχουν δημιουργήσει μια τεράστια πυραυλική «ομπρέλα» που έχει κλείσει ντε φάκτο όλα τα «περάσματα» του διεθνούς εναέριου χώρου από το Αιγαίο μέχρι τα ανοιχτά της Κύπρου. Μόνο το δεύτερο σύστημα, οι TOR M1 έχουν κοστίσει 850 εκατομμύρια δολάρια!!

Ακόμη και στην περίπτωση των Ιμίων, είναι βέβαιο ότι μόνο μια απρόθυμη να συμβιβαστεί με το σύστημα αριστερά, απαλλαγμένη όμως από τα βαρίδια δεκαετιών εθνοκεντρισμού, θα ήταν ασφαλώς σε θέση να φωτίσει την αλήθεια, τονίζοντας δηλαδή ότι από τις αρχές του 1995 το ελληνικό υπουργείο Αιγαίου ήταν αυτό που είχε ανακοινώσει προγράμματα «εποικισμού βραχονησίδων», με οικονομικές ενισχύσεις για όποιον επέλεγε να εγκατασταθεί σ' αυτές Γιατί τόση ταραχή για κάποια έρημα βράχια στη μέση του πελάγους; Διότι απλούστατα τυχόν κατοικημένες βραχονησίδες (με τη σημαία να κυματίζει) σημαίνει ότι έχουν χωρικά ύδατα και άρα υφαλοκρηπίδα, εξαιρετικά προσοδοφόρα για τα κέρδη των εταιρειών (ντόπιων και ξένων) και όχι βέβαια για τους δύστυχους απλούς πολίτες «Πέτρο, Γιόχαν και Φραντς» που θα κληθούν να θυσιαστούν για την πατρίδα (κατά το γνωστό άσμα). Εκεί κρύβεται το μυστικό. Ο έλεγχος των βραχονησίδων ήταν ένα βήμα για να ενισχυθούν οι ελληνικές διεκδικήσεις στα διεθνή ύδατα του Αιγαίου, να μετατραπεί σε μια κλειστή «ελληνική λίμνη» (όχι φυσικά προς όφελος των φτωχών, που συστηματικά τροφοδοτούνται από τα ΜΜΕ αφειδώς με εθνικισμό, αλλά εκείνων των βαθύπλουτων μελών της

άρχουσας τάξης που θησαυρίζουν από τους τζίρους των οπλικών συστημάτων).

Κατά συνέπεια, όσο προωθημένη ασφαλώς - σε σχέση με όλα τα άλλα κόμματα - και αν είναι η αξιέπαινη θέση του ΣΥΝ για αμοιβαία μείωση των εξοπλισμών, ωστόσο δεν παύει να υπολείπεται ριζοσπαστισμού συγκριτικά με παλαιότερες γενναίες προσεγγίσεις ακόμη και «εργατικών κομμάτων» της Ευρώπης περί μονομερούς αφοπλισμού. Φρονώ ότι δεν είναι δυνατό μια χώρα να είναι όμηρος των εκάστοτε γεωπολιτικών επιλογών της γειτονικής ή της «δικής της» ελίτ και να συμπαρασύρεται σε έναν αδιέξοδο ολισθηρό κατήφορο του μιλιταρισμού υποθηκεύοντας το μέλλον των επόμενων γενεών της. Η οικοδόμηση μιας πάση θυσία ειρηνόφιλης κοινωνίας, η προώθηση ενός ρεαλιστικότατου μοντέλου Μη Βίαιης άμυνας δίχως στρατούς, η πρωτοκαθεδρία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έναντι κάθε άλλου ιδεώδους, κ.λπ., δεν μπορούν να εξαρτώνται από την «αρχή της αμοιβαιότητας».

Κακά τα ψέματα. Η αριστερά είναι η μόνη πολιτική δύναμη που αν το θελήσει μπορεί να αντισταθεί τολμηρά στις φανατικές ιδεοληψίες όλων όσοι περιφρονούν την ανθρώπινη ζωή και να απορρίψει την εγγενώς αντιφατική έννοια του «αμυντικού» πολέμου που μόνο πόνο, οδύνη και εκατόμβες θυμάτων έχει επιφέρει. Μια ριζοσπαστική αντιεθνικιστική κομμουνιστική αριστερά θα απαιτούσε να σταματήσουν εδώ και τώρα οι αναχαιτίσεις αεροπλάνων που κοστίζουν ζωές και χρήμα, να απεμπολησθεί η παράλογη αξίωση της επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 μίλια, να ξεκινήσουν απευθείας διαπραγματεύσεις για όλα τα ζητήματα μηδενός εξαιρουμένου, και συνεπώς να μην εξαιρεθούν οι γκρίζες ζώνες από μια ενδεχόμενη προσφυγή στο Δικαστήριο της Χάγης που θα οδηγούσε σε οριστική επίλυση τις ελληνοτουρκικές διαφορές μέσα από την απολύτως θεμιτή διαδικασία των συμβιβασμών.

Αυγή της 11/1/08

Ελληνοτουρκικές διαφορές και δικαστήριο της Χάγης

του Σπύρου Απέργη

Μετά τα τελευταία γεγονότα στο Αιγαίο ήρθαν ξανά στην επιφάνεια οι ελληνοτουρκικές διαφορές που ταλανίζουν χρόνια τις δύο χώρες. Για το θέμα αυτό υπενθυμίζω, ως ένα είδος προλόγου για τις απόψεις που εκθέτω στο παρόν άρθρο, ένα παλιό άρθρο του πρώην προέδρου της ελληνικής δημοκρατίας, Στεφανόπουλου, που πρότεινε την παραπομπή όλων των διαφορών μας στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (εφεξής: το Δικαστήριο).

Ποιό είναι το δικαστήριο της Χάγης; Είναι το κύριο δικαιοδοτικό όργανο του ΟΗΕ που άρχισε να λειτουργεί το 1946 με σκοπό να λύνει νομικές διαφορές μεταξύ κρατών και να δίνει συμβουλευτικές γνώμες σε νομικά ζητήματα που που αναφέρονται σ' αυτό από αρμόδια διεθνή όργανα (π.χ. για το ζήτημα του τείχους της Δυτικής όχθης που χτίζει το Ισραήλ). Αν και το Καταστατικό του Δικαστηρίου αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του Χάρτη των Ενωμένων Εθνών ούτε το ίδιο αλλά ούτε ο Χάρτης προσδίδουν στο Δικαστήριο υποχρεωτική δικαιοδοσία για την επίλυση διαφορών μεταξύ κρατών. Απαιτείται πάντοτε η συναίνεση όλων των διαδίκων μερών για να αποκτήσει δικαιοδοσία το Δικαστήριο σε κάθε συγκεκριμένη διαφορά. Το Δικαστήριο αποτελείται από 15 ανεξάρτητους δικαστές που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση και από Συμβούλιο Ασφάλειας (Σ.Α.) με ταυτόχρονη ψηφοφορία, όπου όμως δεν χωρεί δικαίωμα αρνησικυρίας εκ μέρους των μονίμων μελών του Σ.Α.

Πώς εκδηλώνεται η συναίνεση των κρατών να υπαγάγουν ορισμένες ή όλες τις διαφορές τους στο Δικαστήριο;

Α) Με ρητή δήλωση των κρατών που μπορεί να γίνει οποιαδήποτε στιγμή. Συνεπώς η Ελλάδα και η Τουρκία μπορούν ανά πάσα στιγμή να υπαγάγουν τις διαφορές τους στο δικαστήριο χωρίς τη σύνταξη συνυποσχετικού.

Β) με το γνωστό συνυποσχετικό στο οποίο πρέπει να διατυπώνουν και το ερώτημα (ή τα ερωτήματα) επί του οποίου (ή οποίων) το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί.

Γ) με αρμοδιότητες προερχόμενες από διεθνείς συνθήκες, κάτι σπάνιο στη διεθνή πρακτική καθώς τα κράτη δε συνηθίζουν να αποδέχονται αυτομάτως με την υπογραφή της όποιας σύμβασης και τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου.

Ποιες είναι οι διαφορές μας στη πράξη (ανεξάρτητα από το αν τις αποδέχονται οι δύο πλευρές) με την Τουρκία; Είναι α) η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, β) η στρατιωτικοποίηση των νησιών του ανατολικού Αιγαίου, γ) οι «γκρίζες ζώνες» κυριαρχίας σε μικρά νησιά του Αιγαίου, δ) το casus belli (απειλή χρήσης βίας) των τούρκων για την τυχόν επέκταση των χωρικών υδάτων της Ελλάδας πέρα από τα έξι (και έως τα 12) μίλια, ε) η διαφορά του εναέριου χώρου των 10 μιλίων με τα χωρικά ύδατα των 6 μιλίων της Ελλάδας, στ) τα όρια της Περιοχής Πληροφοριών Πτήσεων (Flying Information Region- FIR) και ζώνης έρευνας και διάσωσης καθώς και οι αρμοδιότητες του κράτους που έχει στην ευθύνη του τις συγκεκριμένες περιοχές

Σχετικά με την υφαλοκρηπίδα και τον θαλάσσιο και εναέριο χώρο: Πριν προχωρήσουμε στο ζήτημα αυτό είναι απαραίτητη μια μικρή εισαγωγή για να γίνουν καλύτερα αντιληπτές οι έννοιες της υφαλοκρηπίδας και της αγιαλίτιδας ζώνης.

Η γεωλογική επιστήμη διακρίνει τέσσερις κυρίως περιοχές υποθαλάσσιων εκτάσεων: α) την υφαλοκρηπίδα, β) το υφαλοπρανές, γ) το ηπειρωτικό ανύψωμα, δ) την ωκεάνια άβυσσο. Οι έννοιες αυτές δεν αποδίδουν πάντα τη γεωμορφολογία του βυθού και παρατηρούνται συχνά διαφορές από κράτος σε κράτος και από περιοχή σε περιοχή. Από γεωλογική άποψη (όχι από νομική) η υφαλοκρηπίδα αποτελεί τη συνέχεια της ξηράς κάτω από τη θάλασσα. Αρχίζει από την ακτή και τελειώνει εκεί όπου το επικλινές του βυθού γίνεται απότομα έντονο, κάτι που παρατηρείται συνήθως στα 130 με 200 μέτρα βάθος. Το τμήμα του βυθού, που κατεβαίνει σε βάθος μεγαλύτερο από 200 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας και παρουσιάζει κλίση 30-45 μοίρες ονομάζεται υφαλοπρανές και εκτείνεται ως στο εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας-περίπου (και συνήθως) στα 2500 μέτρα. Το ηπειρωτικό ανύψωμα σχηματίζεται από κατακρημνίσεις ή άλλα γεωλογικά φαινόμενα στη βάση του υφαλοπρανούς σε ποικίλλουσα έκταση. Οι ωκεάνιες άβυσσοι διακρίνονται σε πεδιάδες της αβύσσου 2500-7500 μέτρα βάθος και σε λάκκους της αβύσσου (από 5700 μέτρα και κάτω).

Η αιγιαλίτιδα ζώνη (αλλιώς χωρικά ύδατα ή χωρική θάλασσα) είναι το τμήμα της θάλασσας που εκτείνεται από τη φυσική ακτογραμμή (ή αλλιώς γραμμή βάσης που υπολογίζεται από το σημείο της χαμηλότερης αμπώτιδας, σύμφωνα με τους μεγάλους διεθνείς αναγνωρισμένους χάρτες του κράτους) μέχρι το σημείο που αποφασίχζει το κράτος με ανώτατο όριο τα 12 μίλια, σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982. Αποτελεί τμήμα του εδάφους του παράκτιου κράτους, το οποίο (κράτος) ασκεί πλήρη κυριαρχία. Στη σχετική σύμβαση του 1958 ορίστηκε ο

όρος για πρώτη φορά και στη συνέχεια στη σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας το 1982 (που τέθηκε σε εφαρμογή το 1994, όταν συμπληρώθηκε ο απαραίητος αριθμός επικυρώσεων από τα συμβαλλόμενα κράτη). Η υφαλοκρηπίδα περιλαμβάνει τους θαλάσσιους βυθούς και το υπέδαφός τους πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη σε όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου εδάφους του παράκτιου κράτους ως την εξωτερική απόκλιση του υφαλοπλαισίου ή σε έκταση 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσεως, από τις οποίες μετριέται το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης.

Η Ελλάδα έχει καθορίσει τα 6 ναυτικά μίλια ως αιγιαλίτιδα ζώνη από το 1936. Έχει σαφές δικαίωμα να την επεκτείνει έως τα 12 μίλια, σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας.

Η στρατιωτικοποίηση των νησιών του ανατολικού Αιγαίου είναι νομικά εκτεθειμένη καθώς οι συνθήκες της Λωζάνης, (1924, στην οποία καθορίζονται οι σχέσεις Ελλάδας — Τουρκίας μετά τη μικρασιατική καταστροφή) του Μοντρέ (1936) και του Παρισιού (1947), με την οποία παραδόθηκαν τα Δωδεκάνησα από την Ιταλία στην Ελλάδα δεν επιτρέπουν κάτι τέτοιο, σύμφωνα με τη τουρκική ερμηνεία που όμως είναι είναι βάσιμη και είναι αρκετά πιθανό, όπως εκτιμούν και Έλληνες διεθνολόγοι, να γίνει δεκτή από το Δικαστήριο. Η Ελλάδα έχει διατυπώσει ρητή επιφύλαξη το 1994 (έτος έναρξης ισχύος της σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας) ως προς τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου εφόσον πρόκειται για συμφέροντα που αφορούν την εθνική ασφάλεια και την άμυνά της.

Το casus belli της Τουρκίας είναι μια σαφώς παράνομη και επιθετικού χαρακτήρα πράξη της που δεν μπορεί να σταθεί στο Δικαστήριο, ιδίως επειδή έχει τεθεί ως απειλή για τη μη άσκηση του κατοχυρωμένου από τα διεθνές δίκαιο δικαιώματος της επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης (έως) τα 12 μίλια. Στην ουσία πρόκειται για ένα στρατιωτικοπολιτικό εκβιασμό που αποφάσισε να ασκήσει στην Ελλάδα το μιλιταριστικό κεμαλικό κατεστημένο που θεωρεί ότι μια μεγάλη χώρα, σαν τη Τουρκία, δε μπορεί να έχει μια τόσο περιορισμένη πρόσβαση στο Αιγαίο.

Ο εναέριος των 10 μιλίων σε σχέση με τα 6 μίλια στη θάλασσα βρίσκεται σε σαφή αντίθεση με το άρθρο 2 της σύμβασης του δικαίου της Θάλσσας που επιβάλλει ισότητα μεταξύ εθνικού εναέριου και θαλάσσιου χώρου ενός παράκτιου χώρου και αναμένεται να χαθεί από την Ελλάδα στη Χάγη εφόσον αυτή προσέλθει με αιγιαλίτιδα ζώνη τα 6 μίλια.

Τα όρια FIR και έρευνας- διάσωσης είναι περισσότερο τεχνικά ζητήματα που μπορούν να λυθούν με προσφυγή στα όργανα της Διεθνούς Ένωσης Πολιτικής Αεροπορίας (ICAO) σε πρώτο βαθμό και σε διεθνές διαιτητικό όργανο ή στο

Δικαστήριο της Χάγης σε τελικό βαθμό. Αξίζει να τονιστεί ότι ο χώρος ελέγχου FIR δεν συμπίπτει με τον εθνικό εναέριο χώρο και περιλαμβάνει και διεθνή εναέριο χώρο. Το πρόσφατο επεισόδιο στο Αιγαίο που προκάλεσε το θάνατο του έλληνα πιλότου έλαβε χώρα στο διεθνή εναέριο χώρο και επομένως δεν έχει καμιά σχέση με παραβίαση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας, όπως κραύγαζαν εθνικιστές και πατριώτες κάθε προέλευσης από τηλεοράσεως.

Τέλος, ως προς τις γκρίζες ζώνες, πρόκειται για μια ακόμη προσπάθεια των Τούρκων να δημιουργήσουν εκ του μηδενός διαφορές με την Ελλάδα στα πλαίσια του στρατηγικού σχεδίου του κεμαλικού κατεστημένου να «βγει» στο Αιγαίο με κάθε δυνατό τρόπο. Μέχρι το 1996, η Τουρκία δεν είχε αμφισβητήσει ποτέ τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας στο Αιγαίο για τα (απροσδιόριστα σε αριθμό) νησιά και βραχονησίδες του ανατολικού Αιγαίου. Η Τουρκία δεν έχει σοβαρή τύχη να κερδίσει κάτι στη Χάγη, αν δεν προσδιορίσει επακριβώς τα νησιά και δεν παρουσιάσει οριστικούς νόμιμους τίτλους που να προκύπτουν από διεθνείς συνθήκες. Η δε Ελλάδα προβάλλει το ιταλοτουρκικό πρωτόκολλο του 1932 και τη σύμβαση των Παρισίων του 1947 σε συνδυασμό με τη διάταξη της συνθήκης της Λωζάνης που αναφέρει ότι «όλαι αι νήσοι, εις απόστασιν μεγαλυτέραν των 3 ναυτικών μιλίων από των τουρκικών ακτών, πλην των νήσων Ίμβρου και Τενέδου, ανήκουν στην Ελλάδα» (υπάρχει και σχετική επιστολή του Τούρκου πρέσβη προς τον Ιωάννη Μεταξά το 1938). Μπορεί να πιθανολογηθεί σοβαρά ότι στο ζήτημα των γκρίζων ζωνών θα δικαιωθεί πλήρως ή σε μεγάλο βαθμό η Ελλάδα.

ΤΡΟΠΟΙ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

Η επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών επιδέχεται μόνο τέσσερις τρόπους προσέγγισής τους:

Α) ο πόλεμος. Επιλογή προφανώς και πολλαπλά καταστροφική για τους δύο λαούς, η οποία βέβαια δε συζητείται από οποιονδήποτε σώφρονα πολιτικό.

Β) Η παρούσα κατάσταση της ακινησίας και της διαιώνησης των εκκρεμοτήτων, προσφυώς ονομασμένη από τον Ανδρέα Παπανδρέου ως μη πόλεμος. Η κατάσταση αυτή είναι αποδειγμένα επικίνδυνη καθώς: α) μπορεί να οδηγήσει σε «θερμά» επεισόδια (όπως συνέβη το 1987 και το 1996) με απώλειες ανθρώπινων ζωών (Ίμια, πιλότοι στρατιωτικών αεροσκαφών), β) επιβάλλει στις δύο χώρες δυσβάσταχτους και πολυδάπανους εξοπλισμούς που εξυπηετούν κυρίως τις ΗΠΑ και γενικότερα τις χώρες με αναπτυγμένη στρατιωτική βιομηχανία (Γερμανία, Γαλλία, Ρωσία), γ) εγκλωβίζει τις δύο χώρες στο τρίγωνο Ουάσινγκτον - Αθήνα — Αγκυρα που επιτρέπει στις ΗΠΑ να προβαίνουν σε άτυπη επιδιαιτησία των

σχέσεων Τουρκίας — Ελλάδας προς την κατεύθυνση εξυπηρέτησης των δικών τους ιμπεριαλιστικών επιδιώξεων, δ) επιβαρύνει την κατάσταση στο Κυπριακό, το οποίο με τη σειρά του αναδρά επίσης αρνητικά στις σχέσεις Ελλάδας — Τουρκίας σε μια διαδικασία φαύλου κύκλου, ε) ακινητοποιεί τις δυνατότητες που έχει η Ελλάδα για πιο πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική, της οποίας οι προτεραιότητες μοιραία εγκλωβίζονται στα ελληνοτουρκικά.

Η πολιτική του μη πολέμου όχι μόνο έχει εξαντλήσει τα όριά της αλλά η συνέχισή της αυξάνει τους προαναφερθέντες κινδύνους και επιβάλλεται να τερματιστεί άμεσα.

Γ) ο απευθείας διάλογος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Ο διάλογος αυτός είναι ήδη σε εξέλιξη και ξεκίνησε επί κυβέρνησης Σημίτη με τους γύρους άτυπων διευρευνητικών επαφών (22 επί Πα.Σο.Κ και πάνω από 10 επί Νέας Δημοκρατίας). Το Πα. Σο.Κ. ανακοίνωσε στις 4 Ιουνίου 2006, δια του εκπροσώπου τύπου του, Νίκου Αθανασάκη, ότι είχε γίνει «σοβαρή προεργασία» και είχε «ωριμάσει» το θέμα, το οποίο θα μπορούσε να έχει «θετική κατάληξη». Επίσης αποκάλυψε ότι ο πρώην αναπληρωτής υπουργός εξωτερικών, Τάσος Γιαννίτσης, παρέδωσε προσωπικά στο νέο υπουργό Εξωτερικών, Πέτρο Μολυβιάτη, μακροσκελές υπόμνημα για το θέμα. Διευκρίνησε όμως ότι δεν είχε ετοιμαστεί συνυποσχετικό. Ο Σημίτης στο βιβλίο του αναφέρει ότι «ήταν ζήτημα χρόνου, ίσως λίγων μηνών, η ευδόκιμη κατάληξη στο πλαίσιο της αμοιβαίας συναλινεσης με κερδισμένες και τις δύο πλευρές». Επιπλέον ο Σημίτης στο ίδιο βιβλίο εξηγεί: «Η ωρίμανση των διευρευνητικών επαφών και η εύλογη αναμονή να δώσουν αποτελέσματα μέχρι τα τέλη του 2004 οφειλόταν στη δαμόκλειο σπάθη των αποφάσεων του Ελσίνκι». Εφόσον θεωρηθούν αξιόπιστα όλα αυτά (και δεν αποδοθούν στη προσπάθεια του Σημίτη να δείξει έργο στην εξωτερική πολιτική), αυτό σημαίνει ότι ο απευθείας διάλογος αποδίδει ή μπορεί να αποδώσει, ανεξάρτητα από την εκδοχή Σημίτη. Ο διάλογος μπορεί να θέσει επί τάπητος όλα τα ζητήματα χωρίς τις δεσμεύσεις του Δικαστηρίου της Χάγης και οι διαπραγματεύσεις σε βάθος να οδηγήσουν σε συμφωνημένες λύσεις που θα επικυρωθούν από μια διμερή συμφωνία με ρητές πολιτικές εγγυήσεις τήρησης και εφαρμογής της.

Δ) Η παραπομπή των διαφορών στο Δικαστήριο της Χάγης. Αξίζει να διευκρινήσουμε ότι η επιλογή αυτή δεν είναι απαραίτητο να ασκηθεί διαζευκτικά ως προς τον απευθείας διάλογο αλλά συνδυαστικά με αυτόν. Αυτό σημαίνει ότι αφού κριθεί ότι έχουν εξανληθεί τα περιθώρια του διμερούς διαλόγου μπορεί να ετοιμαστεί συνυποσχετικό για το Δικαστήριο αφού η Τουρκία δεν έχει δεχτεί μέχρι στιγμής τη δικαιοδοσία του, ούτε έχει υπογράψει και επικυρώσει τη σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας (ενώ η Ελλάδα έχει πράξει και τα δύο).

Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι, αν υποτεθεί ότι υφίσταται βούληση από Ελλάδα και Τουρκία (κάτι το οποίο δεν είναι δεδομένο ούτε από την Ελλάδα ούτε από τη Τουρκία), η ετοιμασία του συνυποσχετικού θα απαιτήσει 1-2 χρόνια ενώ η εκδίκαση της υπόθεσης και η έκδοση απόφασης (η οποία θα είναι δεσμευτική για τα δύο μέρη) θα απαιτήσει τουλάχιστο 5-6 χρόνια και συνεπώς η κατάληξη των ελληνοτουρκικών διενέξεων δε θα επέλθει παρά μετά από 6-8 χρόνια (από σήμερα) στη καλύτερη περίπτωση. Ερωτάται λοιπόν εύλογα αν η Ελλάδα και Τουρκία έχουν τη πολυτέλεια να περιμένουν τόσο πολύ για να επιλύσουν τις προ πολλού ώριμες για λύση διαφορές τους. Εξάλλου η δικαστική προσφυγή «παγώνει» στην ουσία τις διπλωματικές επαφές μεταξύ των δύο πλευρών που εναποθέτουν πλέον τα πάντα στο Δικαστήριο της Χάγης και έτσι χάνεται η ευελιξία των απευθείας διαπραγματεύσεων.

Το ζήτημα είναι αν και κατά πόσο η Τουρκία ενδιαφέρεται να αποδεχτεί την παραπομπή στο Δικαστήριο της Χάγης. Τα συμφέροντα του κεμαλικού κατεστημένου, όπως έχουν σταθερά εμφανιστεί και έξυπνα αναπτυχθεί στο Αιγαίο καθώς και στις πάγιες πρακτικές των τούρκων αξιωματούχων σε όλα τα διεθνή φόρα. Ο (άλλοτε ήπιος και άλλοτε σε έξαρση) τουρκικός εθνικισμός που αποτελεί εγγενές στοιχείο του κεμαλισμού δεν είναι ιδιαίτερα πιθανό να αποδεχτεί μια τέτοια προοπτική παρά μόνο σε συνδυασμό (και σε ευθεία ναλογία) με τη προοπτική ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαική Ένωση. Από την άλλη η ελληνική αστική τάξη, που ασκεί σταθερά και αδιατάρακτα την εξουσία στην Ελλάδα, παίζοντας έξυπνα το εθνικιστικό «χαρτί», δεν θα «διακινδυνεύσει» εύκολα την προσφυγή στη Χάγη παρά μόνο στο βαθμό που θα της εξασφαλιστεί μια προοπτική περαιτέρω ανάπτυξης και επέκτασής της και στη Τουρκία (βλέπετε π.χ την εξαγορά τουρκικής τράπεζας από την Εθνική Τράπεζα). Συνεπώς, στο βαθμό που διαφαίνεται προοπτική σύγκλισης των συμφερόντων της τουρκικής και της ελληνικής ελίτ, μπορούμε να αναμένουμε και προοπτική επίλυσης των ελληνοτουρκικών διαφορών με δεδομένο ότι η κατακερματισμένη και πολιτικά αδύναμη Αριστερά στην Ελλάδα και η ακόμα πιο αδύναμη και περιθωριοποιημένη Αριστερά στη Τουρκία δε μπορούν να επηρεάσουν σοβαρά τις εξελίξεις προς τη κατεύθυνση του άμεσου, ειλικρινούς και σε βάθος διαλόγου για ειρηνική διευθεύτηση των διαφορών προς όφελος των λαικών στρωμάτων και των δύο χωρών. Εδώ πρέπει να τονίσω τη στρατηγική ήττα της Αριστεράς και στις δύο χώρες (και αλλού, βέβαια) — ειδικά στην Ελλάδα λόγω και των «εθνικών» βαριδιών που συχνά κουβαλά - να αναδείξει τον κοινωνικοταξικό χαρακτήρα των αναγκών και των συμφερότων των λαικών στρωμάτων και τα πραγματικά, πολιτικά και κοινωνικά διακυβεύματα που συσκοτίζονται σκόπιμα από τις

άρχουσες ελίτ των δύο χωρών στο πολιτικό προσκήνιο και την ταξική ταυτότητα των πολιτών που μπορεί να υπο(αντι) καταστήσει έστω και μερικώς την εθνική ταυτότητα, η οποία αποτελεί το κυρίαρχο στοιχείο στις συνειδήσεις, στις συμπεριφορές και στις καθημερινές πρακτικές των πολιτών των δύο χωρών.

Η Αριστερά και, ειδικότερα ο ΣΥΝ, μπορούν να προσανατολιστούν στις ακόλουθες προτάσεις για την επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών:

Ο ΣΥΝ:

— να αναδείξει τόσο σε θεσμικό (Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής, Βουλή, συνδικάτα κ.λπ.) όσο και σε εξωθεσμικό επίπεδο την αξία και τις προοπτικές του απευθείας διαλόγου μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας σε συνδυασμό με μια παραπομπή όλων των ελληνοτουρκικών διαφορών (για τις οποίες δεν επέλθει τελικά συμφωνία) στη Χάγη, εγκαινιάζοντας μάλιστα ο ίδιος ένα τέτοιο δημόσιο διάλογο με τα όποια τουρκικά κόμματα προσφέρονται για κάτι τέτοιο.

— να ζητήσει και να μελετήσει τα πρακτικά των συζητήσεων των διερευνητικών επαφών μεταξύ των ελληνικών κυβερνήσεων τα τελευταία χρόνια ώστε να διαμορφώσει μια κατά το δυνατό πληρέστερη εικόνα για το περιεχόμενο και τις προοπτικές του απευθείας διαλόγου με την Τουρκία.

— να θέσει στο Ευρωπαϊκό Κόμμα της Αριστεράς τα ζητήματα αυτά υπό το πρίσμα και το περιεχόμενο που προαναφέρεται με σκοπό τις παρεμβάσεις του Κόμματος στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στα διεθνή φόρα

— να προτείνει στην ελληνική κυβέρνηση την υιοθέτηση της πολιτικής των ρητών ταυτόχρονων δηλώσεων ανεπιφύλακτης αποδοχής της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου σε εύθετο χρόνο ανάλογα με τις εξελίξεις στον απευθείας διάλογο, έτσι ώστε να μην απαιτείται η σύνταξη του ιδιάιτερα χρονοβόρου συνυποσχετικού. Ασφαλώς πρόκειται για μια πολιτικά και εθνικά τολμηρή επιλογή που δε βρίσκεται στο πολιτικό προσκήνιο αλλά αξίζει να αναδειχθεί από το ΣΥΝ, εφόσον, βέβαια, και ίδιος καταφέρει να ξεπεράσει τις δικές του αγκυλώσεις.

— να οργανώσει μια στοχευμένη εκστρατεία ενημέρωσης — η οποία μπορεί να επαναλαμβάνεται κατά καιρούς (π.χ. με ενημερωτικά φυλλάδια, ημερίδες, ομιλίες στη περιφέρεια, διοργάνωση happenings από τη νεολαία σε συνεργασία με τούρκους νέους και νέες) των ελλήνων πολιτών για τα ελληνοτουρκικά προβλήματα με ανάδειξη των κοινωνικοταξικών διαστάσεων που έχουν, των όποιων ιμπεριαλιστικών βλέψεων στη περιοχή και της αξίας του διαλόγου, των διαπραγματεύσεων και της ειρηνικής και συμβιβαστικής επίλυσης των διαφορών μακριά από εθνικιστικές εξάρσεις και φαντασιώσεις.

Μακεδονική δυσανεξία

του Χρήστου Λάσκου

Διαβάζω στο πρωτοσέλιδο του «Στόχου»: «Εκδρομή του ΣΥΡΙΖΑ στη ... ΄΄Μακεδονία΄΄». Η «ανάλυση» που ακολουθεί εξηγεί για ποιο λόγο αξίζει κρεμάλα στους γενίτσαρους της ριζοσπαστικής αριστεράς. Στην πραγματικότητα έχουμε την έκφραση μιας μόνιμης πρακτικής των φασιστών, που αναγορεύει σε κύριο αντίπαλο τη δική μας αριστερά, αδιαφορώντας ολοκληρωτικά π.χ. για το ΚΚΕ. Δεν είναι τυχαίο πως στο ίδιο πρωτοσέλιδο ο δεύτερος σε μέγεθος τίτλος είναι: «Γκρεμοτσακίζεται το Αμερικανάκι», όπου το Αμερικανάκι είναι ... ο Αλέξης Τσίπρας, για τον οποίο, υποτίθεται, έχει ξεκινήσει η περίοδος της δημοσκοπικής και πολιτικής ... τσουλήθρας.

Είναι περιττό, βέβαια, να πω πως αυτή η «στοχο»ποίηση της δικής μας αριστεράς δεν μπορεί παρά να εκλαμβάνεται ως ιδιαιτέρως τιμητική. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ωστόσο, θα πρέπει να επισημάνουμε πως η τιμή που μας γίνεται δεν μας αξίζει απολύτως. Θέλω να πω, δυστυχώς ο ΣΥΡΙΖΑ δεν έχει μεγάλη σχέση με την αντιμιλιταριστική —αντινατοϊκή εκδήλωση της 17ης Μαΐου στα Σκόπια που συνδιοργανώνεται από συλλογικότητες των δύο χωρών. Θα μου πείτε, ο ΣΥΡΙΖΑ με το σύνολο των συνιστωσών του μπορεί να μη συμφωνεί με σημεία του πλαισίου μέσα στο οποίο πραγματοποιείται η εκδήλωση, με διατυπώσεις του καλέσματος ή με ό,τι άλλο. Μπορώ να συμφωνήσω —όχι επί της ουσίας, αλλά επί της διαδικασίας. Το θέμα, όμως, είναι πως αυτά θα μπορούσαν με τη συμμετοχή του να διαμορφωθούν κατάλληλα, ώστε να υπηρετείται το μέγιστο και κανείς να μην αισθάνεται ... άσχημα. Το θέμα, δηλαδή, είναι πως αν το παίρναμε όσο ζεστά έπρεπε στην ώρα του θα μπορούσαμε να ρυθμίσουμε κατάλληλα και τα αισθήματα όλων μας. Έτσι, χάσαμε, κατά τη γνώμη μου, την πιθανότητα να δημιουργήσουμε ένα μείζον πολιτικό γεγονός, που θα υπηρετούσε την πολιτική μας, αυτή της αλληλεγγύης μεταξύ των γειτονικών λαών μέσα από την ανάληψη πρωτοβουλιών βάσης.

Τώρα δεν έχουμε παρά να προσμένουμε τα αποτελέσματα αυτού που ήδη γίνεται ελπίζοντας στη μεγαλύτερη δυνατή επιτυχία του. Στο άμεσο μέλλον, ωστόσο, θα πρέπει να το πάρουμε θερμότερα. Δεν σκοπεύω να υποδείξω τις

ακριβείς ενέργειες, ούτε τις κατάλληλες διατυπώσεις εδώ. Αυτό για το οποίο είμαι βέβαιος είναι πως η πολιτική μας στο μακεδονικό, εν πολλοίς σε συνέργεια με το εθνικό τόξο στο μέτρο που στα ουσιώδη δεν φροντίσαμε να διακριθούμε, δημιουργεί μεγάλα προβλήματα. Μαζί με τα άλλα, «διαπαιδαγωγεί» και τον ίδιο τον κόσμο, που μας στηρίζει και ενδιαφέρεται για το πολιτικό μας χώρο, εσφαλμένα. Πρόκειται για τις επιπτώσεις σε αυτό που ονομάζω στον τίτλο «Μακεδονική δυσανεξία». Έχοντας αρκετή εμπειρία από περιοχές της Βόρειας Ελλάδας —εκτός Θεσσαλονίκης- ξέρω πόσο δύσκολο είναι για συντρόφους μας εκεί να διαχειριστούν το θέμα στην ίδια την καθημερινότητά του. Και καθόλου δεν νομίζω πως η μέχρι τώρα πολιτική μας τους βοηθάει από την άποψη αυτή. Δεν φτιάχνει, θα μπορούσα να πω, ισχυρό ριζοσπαστικό «φρόνημα».

Αντιθέτως, όσο κι αν φαίνεται σε πολλούς παράδοξο, ενέργειες όπως αυτή που πραγματοποιείται το διήμερο στα Σκόπια, αν τις δουλέψουμε κατάλληλα, θα υπηρετήσουν τους στόχους που γενικά διακηρύσσουμε συνεχώς. Γιατί, όπως είναι γνωστό, δεν υπάρχει καλύτερη ιδεολογική δουλειά από την πρακτική δουλειά. Ας το κάνουμε από δω και πέρα, αφού αποδώσουμε την πρέπουσα τιμή στις συντρόφισσες και τους συντρόφους που ξεκίνησαν ήδη. Οργανωμένα, παίρνοντας υπόψη όσα πρέπει να ληφθούν υπόψη, αλλά να το κάνουμε.

«Εμπάργκο στον εθνικισμό, βέτο στην παγκοσμιοποίηση»

του Δημοσθένη Παπαδάτου-Αναγνωστόπουλου

Θα ήθελα να πω, ξεκινώντας, ότι «προοίμιο» της Αντιεθνικιστικής Αντιμιλιταριστικής Πρωτοβουλίας ήταν ένα κείμενο υπογραφών που δημοσιεύσαμε τις μέρες της Συνόδου του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι -τις μέρες της επίσπευσης των διαπραγματεύσεων περί την ονομασία της γειτονικής μας χώρας, αλλά και —λίγο νωρίτερα- της ανεξαρτητοποίησης του Κοσόβου. Οι περισσότεροι από εμάς νιώσαμε εκείνες τις μέρες ν' ασφυκτιούμε, με τη σκοπιανοφαγία και την γενικευμένη κινδυνολογία από τη μια, με την αλβανοφαγία και τη συνωμοσιολογία περί Τσάμηδων και Μεγάλης Αλβανίας από την άλλη. Και κάπου εκεί στη μέση, με τις αναλύσεις που δεν μπορούσαν να πάνε πέρα απ' το αυτονόητο, το ρόλο, δηλαδή, και τα σχέδια των Αμερικανών στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων.

Εξηγούμαι αμέσως. Άσχετα με τα τελικά συμπεράσματα καθενός ως προς την ανεξαρτητοποίηση του Κοσόβου, θα θέλαμε να είχαμε ακούσει κάτι περισσότερο απ'το ότι η ανεξαρτητοποίηση δεν ήταν παρά ένα σχέδιο που προώθησαν υστερικά οι ΗΠΑ: αυτό το ξέραμε. Αυτό που θα θέλαμε να ακούσουμε, τουλάχιστον από την Αριστερά, ήταν για ποιο λόγο Σέρβοι και Αλβανοί δεν μπόρεσαν όλα αυτά τα χρόνια να ζήσουν μαζί. Και να πούμε ότι οι δικές μας διαφωνίες έχουν να κάνουν και με τη δημιουργία μονοεθνοτικών κρατών, γιατί εμείς είμαστε με την πολυεθνική συμβίωση. Το ίδιο και με την ένταξη της Δημοκρατίας της Μακεδονίας στο ΝΑΤΟ: ότι το ΝΑΤΟ είναι μια φονική πολεμική μηχανή, επίσης το ξέραμε. Αυτό που θα θέλαμε να είχαμε πει είναι ότι η διαιωνιζόμενη αντιπαράθεση γύρω από το όνομα των γειτόνων μας δεν μπορεί να έχει παρά ένα και μόνο αποτέλεσμα: την πρόσδεση και των δύο χωρών στο άρμα των ΗΠΑ και την περαιτέρω υπονόμευση της ειρήνης στα Βαλκάνια, σε συνέχεια των εθνικιστικών ανταγωνισμών που έχουν αιματοκυλίσει την περιοχή εδώ και μια εικοσαετία περίπου. Με τις σκέψεις αυτές, λοιπόν, δημοσιεύσαμε αυτό το κείμενο και, λίγο αργότερα, συγκροτήσαμε την Αντιεθνικιστική Αντιμιλιταριστική Πρωτοβουλία και διαδηλώσαμε στην πόλη των Σκοπίων στις 17 Μαΐου.

Προσπάθησα σε αδρές γραμμές να περιγράψω μια συγκυρία. Χρειάζονται,

εδώ, ορισμένες γενικές εκτιμήσεις. Η πρώτη είναι ότι, ευτυχώς για εμάς, δε βρισκόμαστε στο '92: σ' αυτή τη νέα φάση δεν είχαμε μαζικά εθνικιστικά συλλαλητήρια όπως το '92, η κυβέρνηση δεν προχώρησε σε εμπάργκο όπως το '94 -οπότε και τσάκισε την οικονομία της γειτονικής χώρας-, η γραμμή «ούτε σύνθετο, ούτε παράγωγο, ούτε επιθετικός προσδιορισμός με τον όρο 'Μακεδονία' έχει ηττηθεί και, σημαντικό, η Αριστερά —η δική μας Αριστερά- βρίσκεται εδώ και καιρό σε τροχιά ανόδου.

Υπάρχει, ωστόσο, και η άλλη όψη του νομίσματος. 6 στους 10 στην Ελλάδα αρνούνται τη χρήση του όρου 'Μακεδονία' στους γείτονές μας, την ίδια στιγμή που το βέτο στο Βουκουρέστι νομιμοποιεί το ΝΑΤΟ (θα είχε ενδιαφέρον μια δημοσκόπηση που θα κατέγραφε την αποδοχή του πριν και μετά το Βουκουρέστι), παγιώνει την ελληνική συμμετοχή (δε βγήκαμε απ' το ΝΑΤΟ εμείς: από τα μέσα απορρίπτουμε τη Δημοκρατία της Μακεδονίας) και αποκαθιστά πολιτικά την κυβέρνηση Καραμανλή. Έχει ενδιαφέρον ότι όλα αυτά γίνονται στο όνομα ενός αντιαμερικανισμού απολύτως συμβατού με τις πιο αντιδραστικές όψεις του ελληνικού εθνικισμού. Είναι γνωστό, εξάλλου, ότι πρωτεργάτες της καμπάνιας για το βέτο ήταν έλληνες ομογενείς της Αμερικής, οι οποίοι φημίζονται για την αμερικανοφιλία τους. Τέλος, σε ό,τι αφορά την Αριστερά, είναι σαφές ότι υπάρχει ένα έλλειμμα, όχι γενικά διεθνισμού, αλλά μιας συστηματικής πολιτικής παρέμβασης που να τη συνδέει με τις διαθέσιμες επεξεργασίες και την πολιτική εμπειρία ενός δυναμικού αγωνιστών ενάντια στον εθνικισμό, όπως την πρώην Αντιεθνικιστική Αντιπολεμική Συσπείρωση -και όχι μόνο.

Με βάση τα παραπάνω, σε ό,τι αφορά τη στάση του κινήματος στο Μακεδονικό, νομίζω ότι μπορεί κανείς —έστω, σχηματοποιώντας-, να διακρίνει τρεις διαφορετικές τάσεις.

Η πρώτη είναι αυτή που θα έλεγα *αριστερό πολιτικό ρεαλισμό* ή *υπεύθυνο αντιεθνικισμό*. Σύμφωνα με αυτήν την τάση, η Ελλάδα και η «ΠΓΔΜ» πρέπει να συζητήσουν και να συμφωνήσουν σε μια αμοιβαία αποδεκτή λύση για το όνομα της δεύτερης. Παρά τις καλές της προθέσεις, έχω τη γνώμη ότι η τακτική αυτή βρίσκεται εντός του αστικού κρατικού πεδίου και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να μας πάει παραπέρα. Εξηγούμαι. Όταν η Αριστερά ζητάει «αμοιβαία αποδεκτή λύση», δεν κάνει άλλο απ' το να διεκδικεί για λογαριασμό του ελληνικού κράτους το «δικαίωμά» του στον προσδιορισμό ενός άλλου λαού. Από πού προκύπτει, όμως, αυτό το αυτονόητο «δικαίωμα»; Αν τα δικαιώματα των κρατών εδράζονται στην αξίωση της λαϊκής κυριαρχίας, αυτό θα πει ότι μη άσκηση ενός τέτοιου δικαιώματος (αντίστοιχα: η δυνατότητα των γειτόνων μας να ονομάζονται όπως αυτοί θα επιλέξουν) θέτει εν αμφιβόλω το θεμέλιο της κυριαρχίας του ελληνικού

κράτους. Μπορεί κανείς να ισχυριστεί στα σοβαρά ότι αυτό διακυβεύεται σήμερα με την ονομασία; Νομίζω πως όχι.

Η δεύτερη στάση, συμμετρικά αντίθετη ως προς την προηγούμενη, είναι αυτή του *μποέμ διεθνισμού* ή του *συνθηματολογικού αντιεθνικισμού*. Σύμφωνα με αυτή τη λογική, «το Αιγαίο ανήκει στα ψάρια του», «η Μακεδονία είναι ελληνική: την έχει αγοράσει το ελληνικό κεφάλαιο», κ.ο.κ. Η προσέγγιση αυτή, είτε βλέπει τον εθνικισμό να εξαντλείται στην ακροδεξιά και το φολκλόρ (ασχολείται, δηλαδή, με τις ευκολότερα απαξιώσιμες εκδοχές του), είτε αδιαφορεί για την πολιτική, απαξιώνοντας συλλήβδην την Αριστερά σαν υποταγμένη στην πολιτική «εθνικού ακροατηρίου». Ο αντιεθνικισμός αυτός δίνει τη μάχη στο επίπεδο των εντυπώσεων και δεν έχει αξιώσεις να γίνει ηγεμονικός —οι ηγεμονίες, εξάλλου, δε συγκροτούνται και δεν αποδομούνται αποκλειστικά στο πεδίο των συμβόλων. Αντιθέτως, απαιτούν συλλογικές πρακτικές, πολιτική τακτική, συμμαχίες, υλικές νίκες. Με αυτή την έννοια, νομίζω ότι ούτε αυτή η προσέγγιση μπορεί να μας πάει παραπέρα.

Σε μια προσπάθεια να υπερβούμε τις δύο αυτές συμμετρικές προσεγγίσεις, συγκροτήσαμε πριν από λίγους μήνες την Αντιεθνικιστική Αντιμιλιταριστική Πρωτοβουλία, εκκινώντας από κάποιες βασικές παραδοχές:

- Ότι δεν αρκεί να είμαστε γενικά με την ειρήνη και την αλληλεγγύη των λαών, αν δε βρισκόμαστε σε αντιπαράθεση με αυτούς που την υπονομεύουν, πρώτα απ' όλα στη χώρα μας.
- Ότι αυτό το «πρώτα στη χώρα μας» δεν έχει να κάνει με κάποιου είδους αβρότητα προς τους άλλους, αλλά είναι επιλογή που στηρίζεται α) στην επίγνωση της χειραγωγητικής λειτουργίας του εθνικισμού στο εσωτερικό κάθε χώρας και β) στην επίγνωση της συμπληρωματικότητας των αντίπαλων εθνικισμών. Εννοώ, μ' αυτό το τελευταίο, ότι η εναντίωση στο «δικό μας» εθνικισμό είναι ο μόνος τρόπος για να πάψει ο εθνικισμός των άλλων να αποτελεί επιχείρημα στα χείλη και τις γραφίδες των «εθνικά αδιάλλακτων» στην Ελλάδα. Αν οι γείτονές μας ανατρέχουν στον Μ. Αλέξανδρο για να επιβεβαιώσουν την εθνική τους ύπαρξη, αυτό δεν μπορεί να αποτελεί δικαιολογία για τις περικεφαλαίες και τις χλαμύδες στη Θεσσαλονίκη. Το δικό μας επιχείρημα γι' αυτή την οριοθέτηση είναι ο διεθνισμός των συντρόφων μας στη Δημοκρατία της Μακεδονίας.
- Ότι δε θεωρούμε πως όλα ανεξαιρέτως τα προβλήματα λύνονται με αμοιβαίες υποχωρήσεις: αν το '92 που η Γιουγκοσλαβία βρισκόταν υπό διάλυση, η Ελλάδα προσαρτούσε δύο πόλεις της γειτονικής χώρας, η λύση δε θα ήταν να «υποχωρήσουμε» και ν' αφήσουμε πίσω τη μία. Οι υποχωρήσεις συναρτώνται με τη φύση κάθε προβλήματος και έχουν νόημα όταν οι αντιπαρατιθέμενοι είναι

ισότιμοι. Στην περίπτωσή μας, οι άνθρωποι στην Ελλάδα αυτοπροσδιορίζονται εθνικά ως Έλληνες (και όχι ως Μακεδόνες) χωρίς κανείς να τους αμφισβητεί αυτό το δικαίωμα, ενώ από το 1830 υπάρχει ελληνικό κράτος που στηρίζει αυτήν τους την επιλογή (το ελληνικό έθνος είναι, δηλαδή, *συντελεσμένο*)· ένα κράτος που επεκτείνει την εδαφική κυριαρχία του ως το 1947, καταστέλλει διαχρονικά την ετερογλωσσία, πολιτεύεται αφομοιωτικά και απολαμβάνει των «προνομίων» της ένταξης στο ΝΑΤΟ, την Ε΄, την ΟΝΕ, τον ΟΟΣΑ. Ποιο, αλήθεια, από τα παραπάνω επιτεύγματα μπορεί μέχρι σήμερα να παρακολουθήσει η γειτονική μας χώρα (με τα γνωστά, συν τοις άλλοις, εθνοτικά ζητήματα στο εσωτερικό της), μολονότι απ' το 19ο αιώνα υπάρχουν κάποιοι άνθρωποι εκεί στα βόρεια που θέλουν να λέγονται «Μακεντόν Ορτοντόξ»;

Με βάση αυτές τις παραδοχές, τεκμηριώνεται, νομίζουμε, η θέση μας ότι η διεκδίκηση εκ μέρους του ελληνικού κράτους του «δικαιώματος» στον εθνικό προσδιορισμό ενός λαού δεν είναι παρά μια άσκηση ισχύος.

Παρά την κρατούσα πρόσληψη, λοιπόν, η ελληνική πλευρά *δεν* είναι η μετριοπαθής: είναι μια χώρα που πολιτεύεται στη γειτονιά της ως αφεντικό, είτε στην αγοραία και φολκλόρ εκδοχή του Ψωμιάδη, είτε στην πιο «εκλεπτυσμένη», αλλά πάντα υπεροπτική και αυταρχική της κ. Μπακογιάννη. Η πρόσληψη της «μετριοπαθούς» Ελλάδας έναντι των «αδιάλλακτων Σκοπιανών» δεν είναι, ωστόσο —και δυστυχώς-, ο μόνος μύθος που έχει να αντιμετωπίσει μια αντιεθνικιστική πολιτική. Εξίσου διαδεδομένη, όσο και ιστορικά ανακριβής, είναι και η άποψη (μομφή, συνήθως) πως όλα αυτά τα χρόνια το ελληνικό κράτος ολιγώρησε στο Μακεδονικό. Κι όμως, από το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων (1913) και την προσάρτηση της Μακεδονίας στο ελληνικό κράτος, αυτό το τελευταίο διαχρονικά: α) χρηματοδοτεί εθνικοκοινωνικά σωματεία προπαγάνδας και εθνοκάθαρσης της Μακεδονίας, β) δημεύει περιουσίες «σλαβοκομμουνιστών φυγάδων», γ) αρνείται την ύπαρξη μακεδονικής γλώσσας, «υποβιβάζοντάς» την σε διάλεκτο της βουλγαρικής, και δ) αρνείται τον επαναπατρισμό των μη ελλήνων το γένος προσφύγων του Εμφυλίου —όλα τα παραπάνω, υπό το πρόσχημα του εθνικού κινδύνου.

Το Μακεδονικό, λοιπόν, αποτελεί ένα διαχρονικό πεδίο ασκήσεων του ελληνικού εθνικισμού, φέρνοντας συχνά σε αμηχανία την Αριστερά· το είδαμε στο βέτο της Άνοιξης. Αν όμως η Αριστερά θέλει να τα βάλει με την επίσημη πολιτική, δεν μπορεί να παραγνωρίζει ότι ο εθνικισμός, με τις μεταμορφώσεις και τους μετασχηματισμούς του —είτε ως παπανδρεϊκός αντιιμπεριαλισμός, είτε ως εκσυγχρονιστική επιταγή τύπου «*Πρώτα η Ελλάδα*», είτε ως εθνικισμός της ισχυρής Ελλάδας-, ήταν ανέκαθεν και εξακολουθεί να είναι *η εκάστοτε επίσημη πολιτική*. Με αυτήν την έννοια, ο αντιεθνικισμός κάθε άλλο παρά πολυτελή ή δευτερεύουσα πολιτική αποτελεί. Αρκεί να δει κανείς τις αλλαγές στο χάρτη των Βαλκανίων τα τελευταία χρόνια, για να καταλάβει ότι αν δε φτιάξουμε γέφυρες, αν δεν πάρουμε κοινές πρωτοβουλίες όπως το κάναμε στα Σκόπια και αν δεν εκπονήσουμε μια συστηματική πολιτική ενάντια στο εθνικιστικό κυρίαρχο ρεύμα, αξιοποιώντας τις διαθέσιμες δυνάμεις, δε δικαιούμαστε να είμαστε αισιόδοξοι.

(Εισήγηση στην ομώνυμη εκδήλωση
στο πλαίσιο του 13ου Αντιρατσιστικού Φεστιβάλ, 4/7/2008)

Η ελληνική Αριστερά και η άρνηση στράτευσης

του Νάσου Θεοδωρίδη

Όσοι αρνούμαστε τη στράτευση για λόγους συνείδησης και υποστηρίζουμε τη ριζοσπαστική άποψη για άμεση κατάργηση του υποχρεωτικού χαρακτήρα της θητείας έχουμε τουλάχιστον έντεκα λόγους για να τεκμηριώσουμε την άποψη μας:
1) Πιστεύουμε στο δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής του τρόπου ζωής μας, δεδομένου ότι και το Σύνταγμα προστατεύει την ατομική αξιοπρέπεια και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ιερότερα από αφηρημένες και αμφιλεγόμενες έννοιες όπως «πατρίδα» (βουτηγμένες συνήθως στο αίμα). Η αντίστροφη θεώρηση είναι συνώνυμο της βαρβαρότητας και όχι του πολιτισμού.
2) Κατά τη γνώμη μας ο στρατός είναι εξορισμού ένας εξουσιαστικός και καταπιεστικός μηχανισμός ταγμένος αναφανδόν στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων της άρχουσας τάξης.
3) Φρονούμε ότι η εκπαίδευση που παρέχεται στο στρατό έχει ένα μόνο στόχο: να ξεπεράσουμε τις ηθικές αναστολές μας ώστε να μπορούμε να δολοφονούμε κάποιον που στέκεται απέναντι μας.
4) Το σεξιστικό πρότυπο που παράγει ο στρατός είναι απεχθές και αποκρουστικό. Διακηρύττουμε δημόσια ότι δεν θέλουμε να γίνουμε «σκληρά και ζόρικα αντράκια». Προτιμούμε αξίες όπως η τρυφερότητα, η κατανόηση και η συντροφική αλληλεγγύη.
5) Διεκδικούμε το δικαίωμα να μην είμαστε «ελληναράδες» και να θεωρούμε ότι οι σταγόνες του αίματος κάθε ανθρώπου είναι απείρως σημαντικότερες από τις «εθνικές σημαίες» που καλείται να υπερασπιστεί.
6) Αρνούμαστε να υπαχθούμε σε ένα αυστηρά πειθαρχημένο καθεστώς διαβίωσης, διότι η φριχτή καθημερινότητα της ζωής του φαντάρου αποτελεί έμπρακτη εφαρμογή φασισμού.
7) Εκτιμούμε ότι η ζωή δεν αξίζει να σπαταλιέται σε τόσο ανούσια πράγματα όπως ο στρατός.
8) Οργιζόμαστε όταν διαπιστώνουμε την απροθυμία της ελληνικής πολιτείας να ενημερώσει τη νεολαία για την ύπαρξη του θεσμού της εναλλακτικής κοινωνικής υπηρεσίας, που θα έπρεπε να είναι ισόχρονη (προς τη στρατιωτική), με ελεύθερη επιλογή τόπου εγκατάστασης από τον αντιρρησία.
9) Με την άρνηση μας να στρατευτούμε αποδοκιμάζουμε ηθικά και πολιτικά το απάνθρωπο σύστημα των κλειστών συνόρων. Λέμε ξεκάθαρα ότι δεν θέλουμε να αποτρέψουμε την είσοδο φτωχών μεταναστών και διωκόμενων προσφύγων.
10) Θεωρούμε ότι η έννοια του «αμυντικού πολέμου» είναι κίβδηλη και απατηλή. Όλοι οι επιτιθέμενοι στην παγκόσμια ιστορία βάφτιζαν τις ενέργειες τους ως αμυντικές.
11) Το πιο σημαντικό όμως από όλα είναι ότι δεν επιθυμούμε να μας παραμυθιάζουνε σε σχέση με την ελληνική ιστορία. Αρνούμαστε την αποσιώπηση - από τα σχολικά βιβλία - της αποτρόπαιης εθνοκάθαρσης που διέπραξε στην Τριπολιτσά ο Θ. Κολοκοτρώνης σφάζοντας 32.000 άμαχους Τούρκους κι Εβραίους (δηλαδή ένα έγκλημα πολέμου για το οποίο θα έπρεπε να είναι υπόλογος). Αρνούμαστε την απόκρυψη των απειράριθμων εγκλημάτων του Ελληνικού Στρατού και των παρακρατικών συμμοριών κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων (1912-13) που στόχευαν στο βίαιο εξελληνισμό περιοχών στις οποίες το ελληνικό πληθυσμιακό στοιχείο ήταν άκρως μειοψηφικό. Πόσα Ελληνόπουλα γνωρίζουν άραγε για το απεχθές κάψιμο των ρουμανοβλαχικών σχολείων του Κιλκίς; Αρνούμαστε να συναινέσουμε στην απροθυμία του ελληνικού κράτους να παραδεχτεί τον τυχοδιωκτικό χαρακτήρα της Μικρασιατικής Εκστρατείας. Αρνούμαστε να πιστέψουμε την επίσημη εθνική προπαγάνδα ενάντια στους Τσάμηδες, ένα λαό που ξεκληρίστηκε ανηλεώς από τα στρατεύματα του εθνικιστή Ζέρβα και οι περιουσίες τους αρπάχτηκαν από τους ελληναράδες. Και βεβαίως θεωρούμε ότι τα 10 μίλια εναέριου χώρου είναι παράνομα (διότι θα έπρεπε να ταυτίζονται με τα 6 του θαλάσσιου) και ότι στην Ελλάδα υπάρχει και Μακεδονική και Τουρκική μειονότητα, που όμως δεν αποτελούν για μας εχθρούς. Εχθροί δικοί μας είναι ο μιλιταρισμός και ο εθνικισμός (πρωτίστως της ίδιας «μας» της χώρας).

Με βάση τα παραπάνω διεκδικούμε μεταξύ άλλων τα εξής:
Α) Να καταργηθεί η δυνατότητα της πολιτείας να ασκεί αλλεπάλληλες διώξεις για το ίδιο αδίκημα (ανυποταξία)
Β) Να καταργηθεί η δυνατότητα εκδίκασης από στρατιωτικά δικαστήρια υποθέσεων πολιτών καθώς και όσων δεν αποδέχονται τη στρατιωτική ιδιότητα.
Γ) Να υπάρξει πλήρης αποποινικοποίηση της ολικής άρνησης στράτευσης.
Δ) Να αμνηστευτούν όλοι οι παλαιοί αντιρρησίες συνείδησης και να αρθούν όλες οι διοικητικές κυρώσεις εις βάρος τους.
Ε) Να υπαχθεί ο θεσμός της κοινωνικής υπηρεσίας σε μη στρατιωτική εποπτεύουσα αρχή.

Αυτοκτονίες στον ελληνικό στρατό, σταθερότητα στα Βαλκάνια

του Δημοσθένη Παπαδάτου-Αναγνωστόπουλου

Τα πράγματα στα Βαλκάνια πάνε κατ' ευχήν —το έδειξε η μεγάλη ελληνική επιτυχία στο Βουκουρέστι. Το γειτονικό κρατίδιο κατάλαβε, με τη συνδρομή και της ελληνικής Αριστεράς, ποιος είναι το αφεντικό στην περιοχή, και κάτι αντινατοϊκές διαδηλώσεις στα Σκόπια, κάτι κείμενα υπογραφών στην Αθήνα, είναι γραφικότητες όσων δεν καταλαβαίνουν από υπεύθυνη πολιτική. Η Ελλάδα είναι δύναμη ευθύνης, σταθερότητας και ανάπτυξης στα Βαλκάνια, όπως και στο Αφγανιστάν (το κράτος διαθέτει τους φαντάρους και τη διπλωματία, το κεφάλαιο τις επενδύσεις), και ο απόγονος του μυθικού Λεωνίδα ελληνικός στρατός υπηρετεί απαρεγκλίτως την εθνική στρατηγική, ήδη από τα χρόνια της Κορέας.

Η θέση της Ελλάδας στον κόσμο αναβαθμίζεται, το ίδιο και οι ευθύνες της, το μάχιμο του στρατού της και ο εξοπλισμός του, μέσω των δυσθεώρητων δαπανών. Δυστυχώς, βέβαια, δεν αντέχουν όλοι τόσες επιτυχίες και τόσες ευθύνες. Η υποστήριξη του μάχιμου του ελληνικού στρατού περνάει από την εντατικοποίηση της εκπαίδευσης και της «λάντζας», τον εξαναγκασμό της συμμετοχής σε νατοϊκές ασκήσεις, τον αποχωρισμό από αγαπημένους, τον αυταρχισμό και τις αδιαφανείς διαδικασίες. Έτσι λοιπόν, η υποστήριξη του διεθνούς ρόλου της χώρας και των εθνικών υποχρεώσεων έχουν και κάποια θύματα σε καιρό ειρήνης. Θύματα «φαρμακευτικών δηλητηριάσεων», «τραυματισμών», «ατυχημάτων» και άλλων γελοίων μετωνυμιών της αυτοκτονίας.

Το Γενικό Επιτελείο Στρατού δεν είναι δυνατό να παραδεχτεί ότι οι συνθήκες στο στρατό οδηγούν νέους ανθρώπους στην αυτοκτονία, γι' αυτό και είτε καλλωπίζει τα στοιχεία είτε δε δίνει καθόλου. Για τους ίδιους σκοπούς βεβαίως, υπάρχει και η χυδαιότητα. Για φαντάρο που βρέθηκε νεκρός σε φωταγωγό πολυκατοικίας, διοικητής και αξιωματικοί στην παραμεθόριο διέδιδαν ότι έπεσε «προσπαθώντας να φτάσει στο μπαλκόνι της γκόμενας», άσχετα αν μόλις είχε ειδοποιηθεί για τη μετάθεση του από την Ορεστιάδα στο Διδυμότειχο, ενώ ο ίδιος ήταν από την Πάτρα (σχετική ανακοίνωση του Δικτύου Ελεύθερων Φαντάρων Σπάρτακος στο www.omhroi.gr).

Όπως το θέλει το γνωστό κλισέ, ο σημερινός ελληνικός στρατός είναι «κολέγιο» σε σύγκριση με το καθεστώς προηγούμενων δεκαετιών. Το 2007, όμως, 12 νέοι άνθρωποι αποφάσισαν να θέσουν τέρμα στη ζωή τους. Ο κατάλογος συνεχίζεται στο 2008, και οι απόπειρες ολοένα και πληθαίνουν. Μια από τις πιο πρόσφατες σημειώθηκε λίγο μετά την αυτοκτονία έφεδρου αξιωματικού (ΔΕΑ) στο 646 Μ/Κ ΤΟ: πρόκειται για μονάδα, η βασική δύναμη της οποίας βρίσκεται σήμερα στο Κόσοβο και κύριος ρόλος της είναι η εκπαίδευση και αποστολή δυνάμεων στην περιοχή.

Η κατάσταση δεν είναι ίδια από σώμα σε σώμα —όλοι ξέρουν ότι το Ναυτικό και η Αεροπορία είναι πολύ πιο «χαλαρά» από το στρατό ξηράς. Είναι εξίσου γνωστό, ωστόσο, ότι σε όλα τα σώματα είναι κανόνας το «βύσμα», ο αυταρχισμός, η εμπέδωση της ιεραρχίας, το καψόνι και η πεποίθηση ότι ο ένστολος θα αποκτήσει δικαιώματα μόνο μετά τη θητεία· όσο αυτή διαρκεί όμως, δεν είναι πολίτης. Σ' αυτόν τον κανόνα της χακί ιδεολογίας επιδιώκουν να υπαγάγουν τους νέους όσοι θέλουν υποχρεωτική τη θητεία στα 18. Σε όποιον δεν αρέσει, ας πάει για εναλλακτική θητεία. Ελλάδα με 23 μήνες και Κύπρος με 34 επιμένουν να διατηρούν την μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας εναλλακτική υπηρεσία για τους αντιρρησίες σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ η αντίρρηση αναγνωρίζεται μόνο στις περιπτώσεις θρησκευτικών αντιρρησιών, π.χ. Μαρτύρων του Ιεχωβά (βλ. Ελευθεροτυπία, 14/4/2008)· ιδεολογική αντίθεση στο μιλιταρισμό και τον εθνικισμό δε νοείται.

Υπάρχει όμως. Αυτές τις μέρες, ο αντιρρησίας συνείδησης και μέλος του Συνδέσμου Αντιρρησιών Μπάμπης Ακριβόπουλος, παραπέμφθηκε στο Ναυτοδικείο Πειραιά με την κατηγορία της ανυποταξίας. «Σαν ειρηνιστής και αντιρρησίας συνείδησης», διαβάζουμε στη δήλωσή του (10/4/2008), «δεν αναγνωρίζω κανένα αδίκημα ανυποταξίας σε καιρό ειρήνης ή πολέμου ή οποιονδήποτε άλλο καιρό. Δεν θέλω να παράσχω στο κράτος απλήρωτη εργασία με τη μορφή της στρατιωτικής θητείας και οπωσδήποτε, σε περίπτωση πολέμου, δεν μπορώ να πάρω όπλο και να σκοτώσω κατόπιν διαταγής. Κατά τη γνώμη μου ο στρατός, ως μάζα ανθρώπινου δυναμικού, παραμένει ο βασικός μοχλός του πολεμικού παραλογισμού και έτσι αρνούμαι να ενταχθώ σε αυτόν». Φαίνεται ότι δεν τους συγκινεί όλους ο νέος πατριωτισμός.

Αυγή, 19/4/2008

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Κ Α

Επαγγελία μιας αδύνατης ανανέωσης;

του Χρήστου Λάσκου

Για κάποιον σαν κι εμένα, που ήρθε σε επαφή με τα ζητήματα του ελληνικού κομμουνισμού στη διάρκεια της δεκαετίας του ’80 —μια και όταν τεκταίνονταν τα της διάσπασης «ήταν ακόμη στον παιδικό σταθμό», σύμφωνα με μια πρόσφατη διατύπωση με στρατηγική στόχευση (!)— η ιστορία της ανανέωσης ήταν μια σχεδόν τελειωμένη υπόθεση. Η «δογματική» πτέρυγα είχε κατά κράτος νικήσει και η μισή από την κομμουνιστική ανανέωση έψαχνε τη λύση —σε τι, άραγε; - μέσα από την αποκομμουνιστικοποίησή της.

Ήταν τόση, ωστόσο, η φτώχεια της πρώτης πτέρυγας —σκεφθείτε πως απέναντι στον Πουλαντζά είχε να αντιπαραθέσει το δίδυμο ογκόλιθο Κοτζιά —Ανδρουλάκη- που, για έναν νεαρό φοιτητή με θεωρητικά ενδιαφέροντα, η «τελειωμένη υπόθεση» ήταν ένα από τα πολλά εντυπωσιακά ανεξήγητα του κόσμου τούτου. Όπως, επίσης, ανεξήγητο φαινόταν γιατί να αναζητείται διέξοδος στο αδιέξοδο μέσα από την παράταση —τον παροξυσμό καλύτερα- όλων εκείνων των χαρακτηριστικών, τα οποία με την επικράτησή τους μετά το ’74 είχαν φέρει τα πράγματα εκεί που τα έφεραν. Θέλω να πω, υπήρχε έστω κι ένας που να πίστευε πως η αποτυχία του κομματικού πειράματος της κομμουνιστικής ανανέωσης οφείλονταν στο ό,τι παραϋπήρξε κομμουνιστικό; Υπήρχε έστω και ένας που να θεωρούσε πως η ΕΑΔΕ ή η ΑΣΔΗΣ αποτελούσαν αριστερίστικες υπερβολές, που απέκοπταν από το «εθνικό ακροατήριο»;

Ίσως, βέβαια, αυτά που συνέβαιναν τότε να μην ήταν τίποτε περισσότερο από την παραδοχή της ήττας, έστω κι αν ο ποιητής επέμενε πως «κι όμως αυτός δεν παραδέχτηκε την ήττα». Εμείς, που δεν παίξαμε κανένα ρόλο σε όλα αυτά, τότε, ήμασταν σίγουροι για την ήττα. Αυτό για το οποίο δεν ήμασταν σίγουροι είναι ποια ήταν η μάχη που δόθηκε.

Υπήρχε, ωστόσο, κάτι ακόμη. Με όλη την απογοητευτική αποτίμηση, ο καθένας που ενδιαφέρονταν κάπως σοβαρά για την προοπτική του κομμουνιστικού κινήματος αντιλαμβάνονταν πως το εγχείρημα της κομμουνιστικής ανανέωσης ήταν αυτό που, έστω μειοψηφικά στο εσωτερικό του, με όρους αίρεσης και όχι ηγεμονίας στο μεγαλύτερο διάστημα αυτής της διαδρομής, άνοιξε δρόμους

χωρίς τους οποίους σήμερα ίσως δεν θα είχαμε πού πάνω να περπατήσουμε. Όπως το έγραψε ο Μπριλλάκης, «[η] διάσπαση έθεσε τα καίρια προβλήματα του κομμουνιστικού κινήματος της χώρας μας: το πρόβλημα της αυτονομίας και της κατάργησης κάθε εξαρτησιακής σχέσης από διεθνή κέντρα, το πρόβλημα μιας πραγματικά επαναστατικής στρατηγικής, στηριγμένης στις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες της Ελλάδας και στις εσωτερικές δυνάμεις της επανάστασης, το πρόβλημα της ουσιαστικής συμμετοχής των μαζών στις επαναστατικές διαδικασίες για το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας και της σαφούς οριοθέτησης από τα πρότυπα του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Όλες δηλαδή τις πλευρές του δημοκρατικού δρόμου προς το σοσιαλισμό». Κι επειδή αυτά τα μεγάλα και καίρια πράγματι έθεσε η διάσπαση είναι ελάχιστα αληθοφανές να ισχυρίζεται κάποιος πως στις συνθήκες αμέσως μετά το ’68 επέλεξε την άλλη πλευρά γιατί η εδώ πλευρά ήταν πολύ δεξιά για τους επαναστατικά σκεπτόμενους. Προφανώς και δεν ίσχυε κάτι τέτοιο, τότε. Είναι στο όριο της πολιτικής παρωδίας να θεωρούνται «δεξιά αντικομματική ομάδα» όσοι καταδίκασαν π.χ. την επέμβαση στην Τσεχοσλοβακία και ντούροι αριστεροί αυτοί που απολάμβαναν εγκωμιαστικά των ρωσικών τανκς ποιήματα.

Γιατί, όμως, αργότερα τα πράγματα στράβωσαν τόσο; Δεν είμαι ο κατάλληλος να απαντήσω προφανώς. Ένα δυό σχόλια μόνο θα κάνω, που δεν συνιστούν εξήγηση, αλλά, νομίζω εμφανίζουν διαστάσεις των όσων συνέβησαν. Οι ευρωπαϊκές συνθήκες, μέσα στις οποίες το εγχείρημα της κομμουνιστικής ανανέωσης εκτυλίχθηκε, δημιουργούσαν ένα πλαίσιο που ευνοούσε μια πορεία σαν αυτή που ακολουθήθηκε εν τέλει. Η αναγκαστική σύγκρουση του ΚΚΕεσ με τη μέχρι χθες αναμφισβήτητη «πατρίδα του σοσιαλισμού» και η εναγώνια αναζήτηση νέων διεθνών αναφορών —που έφερε και τα απίστευτα της «συμπόρευσης» με τη Β. Κορέα και τη Ρουμανία- έκανε εύκολους κάποιους νέους δογματισμούς. Το μάθημα που παρέδιδε εκείνη την περίοδο το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα —και λίγο αργότερα και το Ισπανικό- ήταν εύλογο να ληφθεί ως το αναμφίβολα σωστό μάθημα. Είναι, νομίζω, ορθό να πούμε πως η επικράτηση της γραμμής της ΕΑΔΕ —με πρώτο δείγμα τη θετική στάση απέναντι στη «φιλελευθεροποίηση» του χουντικού καθεστώτος- αντιστοιχείται σε μια προσαρμογή αυτού του είδους. Πρόκειται ίσως για τον παροξυσμό στοιχείων που ενυπήρχαν στο ευρωκομμουνιστικό εγχείρημα εξ υπαρχής και καθόρισαν, άλλωστε, τη συνολική του πορεία, στο μέτρο που κυριάρχησαν.

Ας δώσουμε για λίγο το λόγο στον Πουλαντζά. Θα μας διαφωτίσει νομίζω σχετικά

«[Π]ιστεύω πως μπορούμε να μιλάμε για αριστερό και δεξιό ευρωκομμουνισμό. Ποιο μπορεί, όμως, να είναι το σωστό κριτήριο για τη διάκριση ανάμεσα σ’ ένα αριστερό κι ένα δεξιό ευρωκομμουνισμό;

Πιστεύω ότι υπάρχουν πολλά κριτήρια. Πρώτα απ’ όλα, η σημασία που δίνεται στην άμεση δημοκρατία και τα εργατικά συμβούλια, ένα ζήτημα που έπαιζε πάντα καθοριστικό ρόλο στη διαμάχη ανάμεσα σε ρεφορμιστές και επαναστάτες. Ο αριστερός ευρωκομμουνισμός δίνει πολύ μεγαλύτερη σημασία στη δημοκρατία στη βάση.

Ένα άλλο κριτήριο διάκρισης είναι το ζήτημα των ρήξεων και των μετασχηματισμών μέσα στο Κράτος: έστω κι αν δεν μιλάμε για «καταστροφή του Κράτους», ωστόσο ο αριστερός ευρωκομμουνισμός θεωρεί απαραίτητο ένα ριζικό μετασχηματισμό, όχι μόνο των ιδεολογικών, αλλά και των κατασταλτικών μηχανισμών του Κράτους. Ενώ ο δεξιός ευρωκομμουνισμός θεωρεί λίγο-πολύ αυτούς τους μηχανισμούς σαν ουδέτερους και, επομένως, δε δίνει την ίδια σημασία στο μετασχηματισμό τους. Ο αριστερός ευρωκομμουνισμός τονίζει τη στιγμή της ρήξης μέσα στο Κράτος: δε μιλά για ένα σταδιακό και προοδευτικό μετασχηματισμό. Οι αριστεροί ευρωκομμουνιστές έχουν συνειδητοποιήσει ότι θα υπάρξει ένα κρίσιμο, καθοριστικό σημείο, που δε θα είναι ένας εμφύλιος πόλεμος, αλλά παρ’ όλα αυτά, θα πρόκειται για μια στιγμή βαθιάς κρίσης του Κράτους και αλλαγής του συσχετισμού δυνάμεων μέσα στο ίδιο το Κράτος. Ο δεξιός ευρωκομμουνισμός δεν αντιμετωπίζει πολύ σοβαρά αυτή την εναλλακτική δυνατότητα. Για να μιλήσω με συγκεκριμένα παραδείγματα, διακρίνω περισσότερο δεξιές ευρωκομουνιστικές θέσεις στον Καρίγιο και περισσότερο αριστερές θέσεις στον Ινγκράο». Είναι δεδομένο, νομίζω, πως από εμάς ο Ινγκράο δεν πέρασε -τουλάχιστον, στην ώρα του.

Και τώρα; Σαράντα χρόνια μετά τη διάσπαση τι μπορούμε να πούμε πως έμεινε από τις προσπάθειες των ανθρώπων που μπήκαν σ’ αυτήν τη περιπέτεια; Χωρίς να επεκταθώ στις άλλες πολιτικές συλλογικότητες που είναι κληρονόμοι της, μένοντας μόνο στον πολιτικό οργανισμό του οποίου είμαι μέλος, μπορώ να πω πως πολλά από τα καλύτερα γεννήματα της κομμουνιστικής ανανέωσης είναι μαζί μας σήμερα. Σαν να επωάστηκαν επί καιρό πολύ, να μετατράπηκαν φορές φορές στο αντίθετό τους, πριν εμφανιστούν ξανά, ως αναγκαιότητες σχεδόν. Από μια πονηριά της ιστορίας η ανανέωση φαίνεται να δυναμώνει ακριβώς επειδή παίρνει κομμουνιστικά χαρακτηριστικά. Η ανανέωση δυναμώνει ξανά ως κομμουνιστική ανανέωση. Αυτό που τα τελευταία χρόνια ονομάστηκε σωστά αριστερή στροφή στην πορεία του ΣΥΝ από μια άποψη συγκροτεί μια αναστροφή στην κίνηση που ακολούθησε η ανανεωτική προσπάθεια μετά από τα πρώτα της χρόνια. Η αριστερή στροφή σημαίνει αποστροφή προς τα εθνικά ακροατήρια και

υιοθέτηση μιας ριζικής ταξικής μεροληψίας υπέρ των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, σημαίνει επιμονή στην Ευρώπη όχι από «ευρωπαϊσμό», αλλά γιατί κατανοούμε πως αυτή είναι το ελάχιστο πεδίο στο οποίο ο σοσιαλισμός γίνεται υλοποιήσιμο πρόταγμα, σημαίνει εμμονή στη δημοκρατία γιατί σοσιαλισμός μη δημοκρατικός είναι αντίφαση στους όρους. Και είναι σ' αυτά τα συμφραζόμενα που ο δημοκρατικός δρόμος για το σοσιαλισμό επανέρχεται ως στρατηγική πρόταση. Αυτή τη φορά οι πιθανότητες φαίνεται να είναι πολύ καλύτερες. Μοιάζει πως μπορούμε να κάνουμε την ανανεωτική ριζοσπαστική πτέρυγα ηγεμονική στο πλαίσιο της αριστεράς κι έτσι ηγεμονική και στην κοινωνία. Η επαγγελία έπαψε να είναι αδύνατη, έπαψε να είναι αδύναμη. Αρκεί να συνεχίσουμε να κάνουμε ό,τι ξεκινήσαμε τα τελευταία χρόνια.

Η διάσπαση ένα (ακόμα) επεισόδιο στο παγκόσμιο 68

των Χριστόφορου Παπαδόπουλου-Ευκλείδη Τσακαλώτου

«Το μέλλον ανήκει στα φαντάσματα», γράφει ο Ντεριντά και μας το θυμίζει ο Μάκης Καβουριάρης σε πρόσφατο άρθρο του με αφορμή την επέτειο του παρισινού Μάη, αλλά και το παγκόσμιο 68. Η διάσπαση του ΚΚΕ το 1968, η γέννηση του ΚΚΕ εσωτ, η αντιπαράθεση δύο –τουλάχιστον- εκδοχών, δύο δρόμων, του κομμουνιστικού κινήματος «στοιχειώνει» ακόμα την Αριστερά και μάλιστα τη στιγμή που φαινόταν ότι η «ορθόδοξη» εκδοχή είχε νικήσει και η «αιρετική» είχε αποσυρθεί στα αζήτητα. Ο αναστοχασμός δεν είναι εύκολη υπόθεση, το αποδεικνύει και αυτό το αφιέρωμα του Εντός Εποχής. Υπάρχουν αδικαίωτες διαδρομές, πίκρα και πάθος για λάθος επιλογές, για επιλογές που δεν τους δόθηκε η ευκαιρία να δοκιμασθούν και να ευδοκιμήσουν. Στις προθέσεις μας, στις προθέσεις της Συντακτικής Επιτροπής, δεν ήταν να «κάνουμε ιστορία» με αυτό το αφιέρωμα, υπάρχουν άλλοι καταλληλότεροι για αυτή τη δουλειά, στην πολιτική και στη στρατηγική αναζήτηση επιθυμούμε να συμβάλουμε (ξανά) κοιτάζοντας το παρελθόν μας. Με άλλα λόγια έχουμε την πεποίθηση ότι καμιά διαδικασία ανασύνθεσης δεν μπορεί να ξεκινήσει χωρίς το παρελθόν μας να είναι παρόν, χωρίς να αποφύγουμε δηλαδή τις «φάρσες» και από την άλλη να «ενσαρκώσουμε» τις προσδοκίες και τις νίκες μας στο μέλλον. Γνωρίζουμε ότι το να «αναμοχλεύουμε» το παρελθόν, να προτείνουμε ένα τρόπο ανάγνωσής του, εκτός από νηφαλιότητα και μετριοπάθεια απαιτεί και «θάρρος», έστω άγνοια κινδύνου. Συστατικά που διαθέτει η Εποχή από την ίδρυσή της, για αυτό εξ άλλου ενώ υπάρχει πληθώρα αφιερωμάτων στο Μάη 68, ελάχιστα ελέχθησαν για τη διάσπαση του ΚΚΕ το 1968 και μάλιστα από εφημερίδες και έντυπα της Αριστεράς. Λες και η «διάσπαση» είναι ξένη με όσα γεγονότα χειραφέτησης και αμφισβήτησης εξελίσσονται την ίδια εποχή σε όλο τον κόσμο. Ισχυριζόμαστε ακριβώς το αντίθετο. Υποστηρίζουμε ότι η κρίση και εν τέλει η διάσπαση του ΚΚΕ έχει να κάνει με βαθύτερες διεργασίες που εξελίσσονται στην Αριστερά και στο κομμουνιστικό κίνημα εκείνη την περίοδο. Μπορεί οι πρωταγωνιστές να μη συλλαμβάνουν το σύνολο της αντιπαράθεσης, τις απαρχές να ψηλαφούν σε σχέση με τα άμεσα πολιτικά διακυβεύματα, χωρίς να είναι διατεθειμένοι να αναψηλα-

φήσουν την ήττα του εμφυλίου, δηλαδή τα στρατηγικά επίδικα. Η ύλη της σύγκρουσης και εν τέλει της διάσπασης δεν ήταν άλλη από το δικαίωμα ανεξάρτητης παραγωγής πολιτικής, δηλαδή πολιτικής που δεν θα υπαγορεύεται ευθέως από τα κρατικά συμφέροντα της Σοβιετικής Ένωσης, χωρίς όμως ούτε μια στιγμή να αμφισβητείται το διεθνιστικό καθήκον των όπου γης κομμουνιστών να υπερασπίζονται τη μεγάλη «σοσιαλιστική πατρίδα». Τα ζητήματα της εσωκομματικής δημοκρατίας έπονται, ως παρεπόμενα όμως της αμφισβήτησης του «κόμματος οδηγού», δεν αμφισβητείται ούτε στιγμή το ιεραρχικό και αυταρχικό μοντέλο οργάνωσης του κόμματος, για αυτόν το λόγο εξ άλλου το ΚΚΕ εσωτ. πορεύθηκε για χρόνια με το οργανωτικοπολιτικό δυισμό: του διαλογικού φιλελευθερισμού στη βάση και του συγκεντρωτισμού στην κορυφή, στη λήψη των αποφάσεων, δηλαδή με το γνώριμο σταλινικό μοντέλο διανθισμένο με ελευθεριότητα, με αμφισβήτηση της καθοδήγησης και οριζόντιες διαδικασίες στη βάση, ως τον απόηχο του Μάη και της κριτικής του Λ. Αλτουσέρ. Η Άνοιξη της Πράγας και η εισβολή στην Τσεχοσλοβακία έδωσαν τα πολιτικά επιχειρήματα για τη χειραφέτηση από την ΕΣΣΔ, δεν αναίρεσαν όμως τον κανόνα επίλυσης των εσωκομματικών αντιθέσεων: τη φραξιονιστική λειτουργία της διεύθυνσης του κόμματος που καταστέλλει την η αριστερή κριτική είτε με τον αποκλεισμό και την αποχώρηση της αριστερής αντιπολίτευσης (Παρίσι 1972-3) ή με τη διαγραφή (Β Πανελλαδική 1978). Ενδεχομένως το «ανώμαλο εσωκομματικό καθεστώς» ο αποκλεισμός της αριστερής αντιπολίτευσης την περίοδο 1972-1978 να είναι η εξήγηση που ο αριστερός ευρωκομουνισμός μειοψήφησε σε όλες τις μεγάλες συγκρούσεις για το στρατηγικό επανακαθορισμό του ανανεωτικού κομμουνιστικού εγχειρήματος. Δεν παραγνωρίζει όμως κανείς ότι παρά τη δεξιόστροφη πορεία του ΚΚΕ εσωτ. είναι εκείνο το πολιτικό υποκείμενο που πρώτο από όλα —από την απολογία Δρακόπουλου στο στρατοδικείο-εισάγει στη δημόσια συζήτηση μια σειρά εννοιών, πολύτιμες για κάθε απόπειρα ανασύνθεσης της Αριστεράς, όπως την αυτονομία των κινημάτων, τη σχέση πολιτικού και ιδιωτικού, το νέο διεθνισμό, τη συνάντηση της Αριστεράς με το φεμινισμό, την οικολογία και την ελευθεριακή ατζέντα, Με άλλα λόγια η ανανεωτική κομμουνιστική Αριστερά γίνεται ο καλός αγωγός για να τεθούν τα απελευθερωτικά προτάγματα του Μάη 68 στην ελληνική Αριστερά.

Το ’68 και ο κομμουνισμός τότε και έκτοτε

του Χρήστου Λάσκου

Το μεγάλο ερώτημα είναι το εξής:
αν ο Μάης του ’68 ήταν το τέλος μιας εποχής, σηματοδοτώντας
... την οριστική έκλειψη των μεγάλων επαναστατικών γεγονότων
που ξεκίνησαν με την Οκτωβριανή Επανάσταση,
πού βρισκόμαστε σήμερα;
Σ. Ζίζεκ

Πράγματι, το μεγάλο ερώτημα για μας, τους ανθρώπους του 2008, είναι αυτό που θέτει ο Ζίζεκ στο προηγούμενο παράθεμα. Και τα σαραντάχρονα από το Μάη του ’68 είναι μια καλή αφορμή να σκεφτούμε. Τι ήταν αυτό που συνέβη τότε και πόσο μπορεί να μας βοηθήσει να καταλάβουμε τι συμβαίνει σήμερα και τι να κάνουμε μ’ αυτό το σήμερα.

Για τον ίδιο το Ζίζεκ, ο πυρήνας του ’68 ήταν μια απόρριψη ολόκληρου του φιλελευθερο-καπιταλιστικού συστήματος, που αποτυπώθηκε, με τον καλύτερο τρόπο στο σύνθημα «Να είμαστε ρεαλιστές να ζητάμε το αδύνατο». Επρόκειτο, λοιπόν, για μια εξέγερση του ριζικότερου είδους, για ένα επαναστατικό γεγονός τέτοιας εμβέλειας που υπερκέρασε στα λόγια που ακούστηκαν και στις πράξεις που αναλήφθηκαν σχεδόν ό,τι ήταν γνωστό μέχρι τότε. Η αδυναμία της τότε πολιτικής αριστεράς να συμμετάσχει ουσιαστικά σε αυτό που συνέβαινε μπροστά της και δίπλα της είναι ακριβώς συνέπεια αυτής της ριζικότητας. Το ανοίκειο του πράγματος υπήρξε πραγματικά εντυπωσιακό. Τη στιγμή που πολλές μυριάδες άνθρωποι τραγουδούσαν τη Διεθνή σε κάθε περίσταση και σε όλους τους τόπους, την ώρα που συνέβαινε η μεγαλύτερη εργατική απεργία όλων των εποχών, ένα πολύ μεγάλο τμήμα της γαλλικής αριστεράς, με προεξάρχον το ΚΚ, λοιδωρούσε και εχθρεύονταν. Δεν μπορούσε να καταλάβει αυτό που κατά πολύ την ξεπερνούσε. Από καμιά άποψη δεν ήταν προετοιμασμένη, αν και το πλήθος αξιοποιούσε σε μεγάλο βαθμό τα δικά της σύμβολα. Αυτό το γεγονός υπήρξε μια από τις ισχυρότερες αποδείξεις του επαναστατικού χαρακτήρα του Μάη.

Η Ροσάνα Ροσάντα είναι εξαιρετικά σαφής όταν σημειώνει πως η «γενιά»

που ξεσηκώθηκε τότε δεν αντιτάσσονταν πλέον στην «αντίδραση», αλλά σε ολόκληρη την αρχιτεκτονική του καπιταλιστικού συστήματος: «[ε]μείς λέγαμε δικαίωμα στις σπουδές, αυτοί έκαναν επίθεση στο σχολείο ως όργανο διαμόρφωσης της συναίνεσης, εμείς λέγαμε δικαίωμα στην εργασία, αυτοί ήθελαν το τέλος της μισθωτής εργασίας, εμείς θέλαμε περισσότερη αναδιανεμητική δικαιοσύνη κι αυτοί περιφρονούσαν την κατανάλωση. .. Ήταν το πρώτο κύμα που αμφισβητούσε τον προοδευτισμό. .. Οι αγωνιστές του ’68 ήταν ελευθεριακοί, ενάντια στους αστούς, ενάντια στο σύστημα, αντικαπιταλιστές και αντιιμπεριαλιστές. ..».

Ο Μάης του ’68, λοιπόν, υπήρξε ένα κορυφαίο επαναστατικό γεγονός. Όλες οι ερμηνείες που επιχείρησαν στα μετέπειτα χρόνια και μέχρι και σήμερα να αμφισβητήσουν τον επαναστατικό του χαρακτήρα, από αυτές του Λιποβετσκί και των Ρενώ —Φερύ, έως την κατά πολύ σοβαρότερη περίπτωση της κριτικής του Μισεά στην πραγματικότητα βασίστηκαν σε έναν θεωρητικά ελαφρύ εγελιανισμό: άλλο νόμιζαν οι αγωνιστές του Μάη κι άλλο στ’ αλήθεια έκαναν, για καλό ή για κακό. Η πανουργία της ιστορίας τα έφερε έτσι που η «μεγάλη άρνηση» του καπιταλισμού έκανε τον καπιταλισμό ισχυρότερο από ποτέ, τα εξεγερσιακά συνθήματα έγιναν η καλύτερη έμπνευση γαι τους διαφημιστές, η αντιαυταρχική αγωγή έφερε τον πιο κτηνώδη ανταγωνισμό και, μ’ αυτά και μ’ αυτά, ο παλιός κόσμος τον οποίο άφηνε πίσω του τρέχοντας ο σύντροφος αντικαταστάθηκε από τον κόσμο του πιο ακραίου ατομικισμού. Άρα η «Επανάσταση» αυτή ήταν σκέτο καρναβάλι χωρίς, μάλιστα, καμιά από τις θετικές συνδηλώσεις που η παγκόσμια αυτή λαϊκή γιορτή έχει στην πραγματικότητα. Αυτή η «εκ του αποτελέσματος» κριτική, ωστόσο, είναι ελάχιστα κριτική στο μέτρο που εμφανίζει ως νομοτελειακό αποτέλεσμα του υπο συζήτηση συμβάντος την κατάσταση του κόσμου μας έκτοτε. Εκτός του ό,τι ο ελάχιστα υποκρυπτόμενος ντετερμινισμός αυτών των ερμηνειών είναι τόσο κριτικός όσο κι εκείνος ο, αλήστου μνήμης, ο οποίος όλα τα έσφαζε κι όλα τα μαχαίρωνε με τις «παραγωγικές δυνάμεις», επιπλέον, αναποδογυρίζει την ιστορία με αληθινά προκλητικό τρόπο. Το ’68 αν συνδέεται με κάποιον τρόπο με τη σημερινή πραγματικότητα του καπιταλισμού είναι μέσα από την προσπάθειά του να τον αμφισβητήσει και να τον ανατρέψει. Αν ο σημερινός καπιταλισμός περισσότερο παρά ποτέ έχει επιβάλλει τις αξίες του ατομικισμού, της οικονομίας, της απόδοσης, της κατανάλωσης, η εξέγερση του Μάη υπήρξε το πιο ουσιώδες και ριζικό εγχείρημα πρακτικής διεκδίκησης της συλλογικότητας, της πολύπλευρης δραστηριότητας, του δικαιώματος στην τεμπελιά, του αντικαταναλωτισμού. Και μ’ αυτήν την έννοια, ο σαχλαμαρίστικος εγελιανισμός των ερμηνειών του τύπου αυτού αγνοεί πως το μεγάλο εκείνο κίνημα δεν νίκησε, για να επιβάλλει τη δική του ρότα στην ανθρώπινη ιστορία,

αλλά ηττήθηκε. Κι έτσι ήταν ο αντίπαλος που έφτιαχνε την ιστορία κατ’ εικόνα και ομοίωση των συμφερόντων του. Συνηθισμένη κατάληξη και συνηθισμένη ερμηνεία: για όλα τα κακά είναι οι ηττημένοι που ευθύνονται. Άλλωστε, τι ηττημένοι θα ήταν αν δεν μπορούσες να τους προσάψεις τα πάντα. Έστω κι αν καταλήγεις στο παρανοϊκό αποτέλεσμα να θεωρείς τους υποστηρικτές των εργατικών συμβουλίων αποστόλους του ναρκισσισμού και του ατομικισμού.

Νομίζω πως, χωρίς αμφιβολία, είναι ο Ζίζεκ και η Ροσάντα που έχουν το δίκιο με το μέρος τους. Ο Μάης του ’68 υπήρξε ένα από τα κορυφαία επαναστατικά συμβάντα στην ιστορία του καπιταλισμού. Ίσως, μάλιστα, να ήταν και το ριζοσπαστικότερο όλων αν κρίνουμε από τις προσδοκίες όσων συμμετείχαν ενεργά. Ο Μάης, όμως, ηττήθηκε κι αυτό δεν συνιστά πρωτοτυπία για τα επαναστατικά εγχειρήματα, τα οποία μέχρι σήμερα συνήθως ηττώνται. Αυτό που, νομίζω, συνιστά πρωτοτυπία είναι η σύνθεση που αποτελούν οι οδηγητικές ιδέες των ανθρώπων που ενεπλάκησαν, η σύνθεση, δηλαδή, κομμουνιστικών και ελευθεριακών ιδεών. Όπως πολύ πειστικά υποστηρίζει ο Ντομινίκ Λεκούρ (The Mediocracy: French Philosophy since the mid -1970s, Verso Books, 2001), το «επεξεργασμένο» παρελθόν αυτών των ιδεών έχει και Αλτουσέρ και Ντεμπόρ. Και έχει μεγάλη αξία που αυτός, ένας αλτουσεριανός, αναγνωρίζει την τεράστια αξία των σιτουασιονιστών. Γενικά, αυτό συνιστά μεγάλο παράδοξο για πολλούς, αλλά ο Λεκούρ δείχνει πως καθόλου δεν θα έπρεπε κανονικά. Και ο καλύτερος δείκτης αυτού είναι το γεγονός πως, αμέσως μετά το ’68, τόσο ο Αλτουσέρ όσο και ο Ντεμπόρ συγχρονίζονται σε μια διαδικασία μεγάλης αλλαγής. Ο πρώτος εγκαταλείπει την εικόνα της φιλοσοφίας ως «θεωρίας της θεωρητικής πρακτικής» υπέρ μιας άποψης για «ταξική πάλη στο πεδίο της θεωρίας», ενώ ο δεύτερος διαλύει την Καταστασιακή Διεθνή μπροστά στον κίνδυνο ο σιτουασιανισμός να εκφυλιστεί σε μια ιδεολογία των στελεχών, μια ιδεολογία κατάλληλη για ένα «καταγέλαστο δυτικό «σοσιαλιστικό» κόμμα που προβάλλει με φαιδρό τρόπο την «αλλαγή της ζωής»». Κανένας από τους δύο δεν εγκατέλειψε την υπόθεση.

Ο Αλαίν Μπαντιού πρόσφατα (The Communist Hypothesis, New Left Review, 49), απαντώντας στο αρχικό ερώτημα του Ζίζεκ —«πού βρισκόμαστε σήμερα;» — ισχυρίζεται πως είμαστε στην εκκίνηση της τρίτης φάσης της κομμουνιστικής υπόθεσης, η οποία μοιάζει περισσότερο με αυτήν του 19ου αι., την ιδρυτική, όταν το μείζον ερώτημα αφορούσε την ύπαρξή της υπόθεσής μας. Ο Μάης του ’68 σε αυτήν την θεώρηση είναι, πράγματι, το τελικό επεισόδιο της δεύτερης φάσης, αυτής των μεγάλων επαναστατικών εγχειρημάτων του 20ου αι., που επιχείρησαν να κερδίσουν την νίκη για την κομμουνιστική υπόθεση —και σε αρκετές περιπτώσεις έμοιαζε να πλησίασαν στον στόχο. Και ως τελευταίο επεισόδιο

αυτής της επαναστατικής φάσης είναι και λίγο πρώτο της επόμενης, όπου και πάλι αυτό που διακυβεύεται είναι η ύπαρξη. «Όπως συνέβαινε επίσης στο 19ο αι., ... δεν τίθεται σήμερα ζήτημα για τη νίκη της υπόθεσης, αυτό είναι γνωστό σε όλον τον κόσμο, αλλά για τις προϋποθέσεις της ύπαρξής της». Η σύνθεση των ιδεών που συνάρπασαν τον κόσμο το ’68, με μια έννοια, επανέφερε τα πράγματα όντως στην αρχή. Μόνο που η επιστροφή στην αρχή σήμαινε ένα κολοσσιαίο εμπλουτισμό αυτού που ήταν μέχρι τότε το επαναστατικό κίνημα. Είναι πολύ ενδεικτικό ένα σύνθημα σε τοίχο του Παρισιού τότε, όπου η Jeneusse Marxiste Pessimiste (Πεσιμιστική Μαρξιστική Νεολαία) υπέγραφε κάτω από το «Ζήτω η Διεθνής Ένωση των Εργατών» (η Α΄ Διεθνής).

Ο Μπαντιού καταλήγει: «Η κομμουνιστική υπόθεση παραμένει η ορθή υπόθεση. .. δε διακρίνω καμιά άλλη. Αν αυτή η υπόθεση πρέπει να εγκαταλειφθεί, τότε δεν αξίζει τον κόπο να κάνουμε τίποτε, στην τάξη της συλλογικής δράσης... Ας ασχοληθεί ο καθένας με τις υποθέσεις του και ας πάψουμε να μιλάμε για τέτοια ζητήματα». Προσυπογράφω απολύτως.

ΚΕΙΜΕΝΑ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η 8η Μαρτίου, οι γυναίκες και η Αριστερά

της Εύης Πάτκου

Χρονογραφήματα, σχόλια, δελτία τύπου μας κατακλύζουν και αυτή την επέτειο της 8ης Μαρτίου. Κείμενα που επεξεργάζονται στερεότυπες εικόνες γυναικών, διαμορφώνοντας γυναικεία πρότυπα προς μίμηση ή προς αποφυγή. Δελτία τύπου πολλών κομμάτων που φαντάζουν σαν επετειακές υποχρεώσεις, να ασχοληθούν με το μισό του πληθυσμού, ενώ όλο τον υπόλοιπο καιρό αδιαφορούν. Ένας λόγος περί γυναικών, για μια φορά τον χρόνο, με τις γυναίκες πάλι παθητικές αποδέκτριες.

Μ' όλη την κατάχρηση της επετείου, που γίνεται απο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, και παρόλο που το νόημά της έχει χαθεί μέσα στις μαζικές εξόδους διασκέδασης πολλών γυναικών, στα «χρόνια πολλά» και στα προσφερόμενα λουλούδια, δίνεται ωστόσο μια ευκαιρία να μιλήσουμε για τις διακρίσεις σε βάρος των γυναικών που συνεχίζουν να υπάρχουν, για τις σχέσεις εξουσίας μεταξύ των φύλων, για τα πατριαρχικά στερεότυπα, για τη βία κατά των γυναικών, για την ανεργία των γυναικών που φτάνει στο 13%, για την ανασφάλιστη εργασία που στο 60% αφορά γυναίκες.

* * *

Στις 8 Μαρτίου, οι γυναίκες τιμούν την πρώτη γυναικεία διαδήλωση της ιστορίας. Μια διαδήλωση εργατριών στις βιοτεχνίες ενδυμάτων της Νέας Υόρκης το1857 (ή το 1858, ή ίσως το 1875). Οι εργάτριες εκείνες διαδήλωσαν απαιτώντας καλύτερες συνθήκες εργασίας, ωράριο 10 ωρών και ισότιμα δικαιώματα για τις γυναίκες. Δέχθηκαν την επίθεση της αστυνομίας και η συγκέντρωση διαλύθηκε. Οι αγώνες τους όμως συνεχίστηκαν και τα επόμενα χρόνια με ενθουσιασμό και πείσμα. Το 1910, στην Β΄ παγκόσμια συνδιάσκεψη των Σοσιαλιστριών στην Κοπεγχάγη, με πρόταση της γερμανίδας σοσιαλίστριας Κλάρας Τσέτκιν, καθιερώθηκε η 8η Μαρτίου ως Παγκόσμια μέρα της Γυναίκας σε ένδειξη τιμής στις ιστορικές συγκεντρώσεις της Νέας Υόρκης, ως μέρα πάλης για τα δικαιώματα των γυναικών και κυρίως για το δικαίωμα ψήφου, που ακόμα δεν

είχε κατακτηθεί.

Ακολούθησαν μεγαλειώδεις πορείες: στην Νέα Υόρκη τον Μάρτιο του 1912 διεκδικώντας ισότιμα δικαιώματα στην εργασία, στη Γερμανία 8 Μαρτίου του 1914 με κύριο αίτημα την ψήφο, που κατέκτησαν 4 χρόνια αργότερα. Στη Γαλλία την ίδια μέρα οι σοσιαλίστριες έκαναν την πρώτη τους εμφάνιση με 60.000 γυναίκες διαδηλώτριες. Στη Ρωσία, στην Πετρούπολη, οι γυναίκες διαδήλωναν στις 8 Μαρτίου (23 Φεβρουαρίου με το Ιουλιανό ημερολόγιο) του 1917 και πολλές εργάτριες στην κλωστουφαντουργία έκαναν απεργία (μια εξέγερση που υπήρξε προοίμιο της μεγάλης Ρωσικής Επανάστασης).

Στη δεκαετία του ’20 η 8η Μαρτίου γιορτάζεται από τα κόμματα της Κομμουνιστικής Διεθνούς ως μέρα (κοινής με τους άνδρες) πάλης για τα γυναικεία ζητήματα. Στην Ελλάδα καθιερώνεται το 1924 και γιορτάζεται κυρίως από το ΚΚΕ τόσο στο μεσοπόλεμο όσο και μεταπολεμικά, ενώ είναι περιορισμένη η αναφορά στην ημέρα αυτή από τα σοσιαλιστικά κόμματα ή γυναικείους φορείς της εποχής εκείνης. Η επέτειος, δηλαδή, στην Ελλάδα εκείνη την εποχή χαρακτηρίζεται αριστερή και παίζει σημαντικό ρόλο στην ένταξη των γυναικών στην πολιτική και κομματική ζωή. Η Ημέρα της Γυναίκας θα διευκολύνει την εισαγωγή ενός διαφορετικού προβληματισμού στην προσέγγιση του γυναικείου ζητήματος στο κόμμα ανοίγοντας το ζήτημα της «πάλης ενάντια στον διπλό ζυγό» (ανδρικό και καπιταλιστικό) με σαφή, από την άλλη πλευρά, τη φροντίδα της διαφοροποίησης απο τον λεγόμενο «αστικό φεμινισμό».

Η Ημέρα της Γυναίκας επιζεί στις εξορίες του Μεταξά, στην κατοχή, χρησιμεύει στην στρατολόγηση στο ΕΑΜ, γιορτάζεται στην ελεύθερη Ελλάδα, στο βουνό, στην προσφυγιά, στις φυλακές... Ως την πτώση της χούντας.

Στη δεκαετία του ‘70 τα πράγματα αλλάζουν. Η Ημέρα της Γυναίκας έχει χάσει τη σημασία που είχε στο μεσοπόλεμο. Οι γυναίκες της Αριστεράς δεν την έχουν ανάγκη για να εμφανιστούν στο δημόσιο χώρο. Ταυτόχρονα, έχουμε την αναγέννηση του γυναικείου κινήματος και η 8η Μαρτίου ξαναβρίσκει την συμβολική της σημασία στους αγώνες των γυναικών για απελευθέρωση. Το 1977 ο ΟΗΕ προτείνει για Διεθνή Ημέρα της Γυναίκας την 8η Μαρτίου. Πλήθος από γυναικείες ομάδες και οργανώσεις δίνουν το δικό τους στίγμα, με αποκορύφωμα την μεγάλη συγκέντρωση των γυναικών στα Προπύλαια (7 Μαρτίου 1980) με αίτημα την αλλαγή του οικογενειακού δικαίου. Μετά αρχίζει η κατάχρηση της ημέρας και η απόσυρση των φεμινιστριών με το γνωστό σύνθημα «Δεν γιορτάζουμε, δεν δεχόμαστε επισκέψεις» Στη προκήρυξη της Κίνησης Δημοκρατικών Γυναικών για την 8η Μαρτίου 1986 διαβάζουμε: «Ολοι μιλάνε για τη ‘γιορτή’, βγάζουν λόγους, πανηγυρίζουν, αφιερώνουν, καθησυχάζουν τη συνεί-

δησή τους. Κάτι μεταξύ Εθνικής Εορτής και επετείου. Εμείς νιώθουμε αποστροφή για όλα αυτά. Η χρησιμοποίησή μας τη μέρα τούτη είναι το άλλοθι της κοινωνικής σιωπής για όλο τον άλλο χρόνο...».

Η 8η Μαρτίου ξεκίνησε εργατική -σοσιαλιστική, συνέχισε κομμουνιστική και αναβίωσε ως φεμινιστική. Και σήμερα τι έχουμε να πούμε; Πολλά, αλλά εγώ θα μείνω μόνο σ’ αυτό το «16-1 γυναίκα» στη σύνθεση της νέας πολιτικής γραμματείας του ΣΥΝ, αυτού του φεμινιστικότερου, κατά τα άλλα, πολιτικού οργανισμού στην Ελλάδα. Ένδειξη κι αυτό του πόσο πολλά έχουμε ακόμη να κάνουμε μετά από έναν αιώνα αγώνων των γυναικών, που κατάφερε τόσο πολλά, αλλά και τόσο λίγα.

Υγεία: Γυναικεία υπόθεση

της Ελένης Μπέλλα

Η υγεία μιας ανθρώπινης οντότητας ενώ αδιαμφισβήτητα εξαρτάται από το οικονομικό, κοινωνικό, και πολιτικό σύστημα εντός των οποίων πραγματώνεται η ανθρώπινη ύπαρξη δεν μπορεί να αγοραστεί, ούτε να αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης, ούτε να επιβληθεί θεσμικά. Ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα η κατάκτηση και η κατοχύρωσή της αντανακλά το κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και πολιτισμικό επίπεδο της κοινωνίας.

Οι σύγχρονες μεταβιομηχανικές κοινωνίες στο πλαίσιο μάλιστα της νεοφιλελεύθερης οικονομικής παγκοσμιοποίησης παράγουν και εμπορευματοποιούν υγειονομικές υπηρεσίες με στόχο την εκμετάλλευση της υπεραξίας και τα υπερκέρδη, χωρίς να εστιάζουν στη βελτίωση της υγείας του συνόλου του πληθυσμού ανεξαρτήτως οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης, φυλής και φύλου. Στην Ελλάδα ειδικότερα συμβαίνει το παράδοξο ότι ενώ οι δαπάνες για επενδύσεις στην υγεία είναι από τις υψηλότερες στην Ευρώπη (ειδικά οι κερδοφόρες ιδιωτικές επιχειρήσεις στον τομέα των υπηρεσιών υγείας ανθούν κατά κόρον στον τόπο μας απορροφώντας το 57% των δαπανών για την υγεία), εντούτοις αυτό δεν αντικατοπτρίζεται σε βελτίωση των δεικτών υγείας του πληθυσμού. Αυτό υποδεικνύει προφανή σπατάλη πόρων και έλλειψη λειτουργικότητας, αποτελεσματικότητας και ανταποκρισιμότητας του ελληνικού συστήματος παροχής υπηρεσιών υγείας και αποδεικνύει τόσο την αναγκαιότητα ανατροπής του ισχύοντος μοντέλου όσο και δημιουργίας ενός ανθρωποκεντρικού συστήματος υγείας.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διαχωρίσουμε την παραγωγή υγείας από την παραγωγή υπηρεσιών υγείας. Η παραγωγή υγείας, η προαγωγή και η φροντίδα υγείας δεν είναι κατά κύριο λόγο αντικείμενο των υπηρεσιών υγείας, δηλαδή των νοσοκομείων, των κέντρων υγείας και των ιατρείων. Παράγοντες που διαμορφώνουν το επίπεδο υγείας μιας κοινωνίας είναι η λειτουργία θεσμών πρόληψης και κοινωνικών δομών φροντίδας, η παιδεία, η ευημερία, η πολιτισμική κατάσταση και σαφέστατα η «οικογενειακή παραγωγή φροντίδων υγείας» σχετικά με τη διατροφή και την ευεξία των μελών της. Η παραγωγή της υγείας υλοποιείται και αναδύεται μέσα σε κοινωνικές δομές που στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία

συμπυκνώνονται σχεδόν αποκλειστικά στο θεσμό της οικογένειας και εξασφαλίζεται μέσω της «Γυναίκας».

Για ποιο λόγο όμως η φροντίδα υγείας έχει συνδεθεί άμεσα με το γυναικείο φύλο· Η πρώτη εύκολη απάντηση επικεντρώνεται στο γεγονός ότι οι γυναίκες επιθυμούν να φροντίζουν επειδή αυτό συνδέεται με τη «γυναικεία φύση» και τη θηλυκότητα. Μια πιο ουσιαστική και εμπεριστατωμένη απάντηση όμως θα εστίαζε στους κοινωνικούς παράγοντες που συμβάλλουν στον άνισο καταμερισμό εργασίας ανάμεσα στους άνδρες και στις γυναίκες στο σπίτι και στην αγορά εργασίας, στους κοινωνικά δομημένους ρόλους των δύο φύλων, στη φροντίδα ως απλήρωτη εργασία των γυναικών, στον αποκλεισμό τους από τη δημόσια σφαίρα και τον εγκλεισμό τους στο χώρο του ιδιωτικού και γενικά στη διαμόρφωση της αντίληψης ότι η φροντίδα είναι κοινωνικό καθήκον των γυναικών και γυναικεία υποχρέωση με πυρήνα την εκμετάλλευση και τον κοινωνικό καταναγκασμό των γυναικών.

Η γυναίκα είτε ως σύζυγος ή μητέρα είτε ως αρχηγός μονογονεϊκής οικογένειας συμβάλλει καθοριστικά στην επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό διαδραματίζοντας κεντρικό ρόλο στην εξασφάλιση της υγείας, της καλής διατροφής, της αρμόζουσας εκπαίδευσης, της προστασίας και της ασφάλειας των μελών της.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ε΄ και του ΟΟΣΑ οι γυναίκες είναι αυτές που αναλαμβάνουν τη φροντίδα των εξαρτημένων ατόμων (ΑΜΕΑ, ηλικιωμένοι, χρόνια νοσούντες, χρήστες εθιστικών ουσιών κλπ) ο αριθμός των οποίων αυξάνεται, αυξάνοντας παράλληλα το βάρος που αναλαμβάνουν οι γυναίκες.. Η ταυτόχρονη έλλειψη εναλλακτικών μορφών κατάλληλης φροντίδας από την πολιτεία ή την κοινότητα σημαίνει ότι η γυναίκα που φροντίζει δεν έχει καμιά πραγματική επιλογή. Στις γυναίκες δε, οι οποίες «προσφέρουν υποχρεωτικά» τις υπηρεσίες τους, επέρχονται δυσμενείς επιπτώσεις στην υγεία τους καθώς και στη μελλοντική τους κοινωνική και επαγγελματική ανέλιξη.

Η γυναίκα μέσα στις οικογενειακές δομές αναπαράγοντας μορφές άτυπης φροντίδας υγείας καλύπτει τις ελλείψεις ενός βαρέως πάσχοντος Δημόσιου Συστήματος Υγείας.

Εκτός από τα σωματικά και ψυχικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες ως αποτέλεσμα των υπηρεσιών φροντίδας που παρέχουν, πολλές φορές οι ίδιες είναι πιθανόν να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υγείας και δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι παρότι οι γυναίκες είναι τα κύρια πρόσωπα παροχών φροντίδας ταυτόχρονα έχουν αυξημένες ανάγκες για φροντίδα, δεδομένου ότι ζουν περισσότερο, βρίσκονται σε χειρότερη οικονομική κατάσταση και έχουν μικρότερη πιθανότητα να είναι ασφαλισμένες και να

παίρνουν σύνταξη από ότι οι άντρες. Το ιατροκεντρικό—ατομικιστικό—'ανδροπρεπές' μοντέλο παροχής υπηρεσιών υγείας εστιάζεται στη βάση μιας μηχανιστικής αντίληψης του σώματος, στην ασθένεια, στο πάσχον σωματικό τμήμα και υποβαθμίζει την ολιστική αντιμετώπιση της φροντίδας. Ενώ από τη μια μεριά η ανάπτυξη της επιστημονικής γνώσης και του επαγγελματισμού ενσωμάτωσε τη γυναικεία εμπειρία, και ταυτόχρονα την υποβάθμισε στη σφαίρα της οικογένειας από την άλλη οι κυρίαρχες αξίες, στις οποίες δομήθηκαν οι όποιες κοινωνικές υπηρεσίες καθιστά τους «επαγγελματίες υγείας» αποκλειστικούς δίαυλους, τόσο άσκησης ελέγχου των φορέων φροντίδας, όσο και αγωγούς αναπαραγωγής κυρίαρχων προτύπων για αυτές.

Οι γυναίκες παρουσιάζουν υψηλότερους δείκτες επιβίωσης από τους άνδρες και αυτό οφείλεται στην υπερθνησιμότητα των τελευταίων στις σύγχρονες βιομηχανικές/μεταβιομηχανικές κοινωνίες. Εν τούτοις στη χώρα μας η υπεροχή των γυναικών, είναι σημαντικά μικρότερη σε σχέση με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι Έλληνες έρχονται στην 9η θέση, μόλις υψηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και οι Ελληνίδες στη 12η και χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Είναι αξιοσημείωτο ότι το 1960 οι Έλληνες είχαν το υψηλότερο προσδόκιμο επιβίωσης παγκοσμίως και το 1991 ήταν στην πρώτη θέση πανευρωπαϊκά ενώ οι Ελληνίδες στην πέμπτη. Δηλαδή την τελευταία δεκαετία το προσδόκιμο επιβίωσης του πληθυσμού των άλλων ευρωπαϊκών χωρών βελτιώθηκε περισσότερο απ'ότι στην Ελλάδα ή/και ότι οι δείκτες θνησιμότητας παρουσιάζουν ταχύτερη αύξηση στη χώρα μας. Το στατιστικό αυτό δεδομένο είναι ένας ακόμη κόλαφος για το σύστημα παροχής υπηρεσιών υγείας που επικρατεί στην Ελλάδα.

Αναλύοντας τις στατιστικές έρευνες αν λάβουμε υπόψη αποκλειστικά και μόνο το προσδόκιμο επιβίωσης οι άνδρες παρουσιάζονται περισσότερο ευάλωτοι ωστόσο, σύμφωνα πάντα με τις ίδιες στατιστικές, διαφορετικοί δείκτες νοσηρότητας (ασθένειες, προσωπική αντίληψη υγείας) δείχνουν ότι οι γυναίκες βρίσκονται σε χειρότερη κατάσταση υγείας. Αυτό ισχύει ιδίως στο πεδίο της ψυχικής υγείας αλλά και όσον αφορά τις παθήσεις των οστών και των αρθρώσεων. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της Ε΄ το ποσοστό των γυναικών στην Ελλάδα με πρόσφατο πρόβλημα ψυχικής υγείας είναι 32, 1% και των ανδρών 14, 9%. Οι Ελληνίδες εμφανίζουν το τέταρτο υψηλότερο ποσοστό προβλημάτων ψυχικής υγείας στην Ευρώπη. Επίσης, ο γυναικείος πληθυσμός πλήττεται εξίσου με τον ανδρικό από τη μάστιγα των χρόνιων νοσημάτων που οδηγούν στο θάνατο.

Η οικονομική και κοινωνική θέση των γυναικών κατά μέσο όρο είναι υποδεέστερη των ανδρών, καθόσον πολλές γυναίκες εξαρτώνται οικονομικά από τους άνδρες ή από τις ελλιπέστατες κοινωνικές παροχές και πλήττονται συχνότερα από τη φτώχεια. Οι συνθήκες αυτές περιορίζουν τις επιλογές για δραστική και αποτελεσματική ανάληψη μεθόδων ιατρικής φροντίδας και υγιεινών τρόπων ζωής με αποτέλεσμα να επέρχονται δυσμενείς επιπτώσεις στην υγεία τους.

Εστιάζοντας στην Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας και στην Πρόληψη με ταυτόχρονη επέκταση των Υπηρεσιών Παροχής Υγείας σε όλο το γυναικείο πληθυσμό ανεξαρτήτως οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης εθνικότητας και φυλής, χρειάζεται να διεκδικήσουμε ουσιαστική εφαρμογή ενός Δημόσιου Προγράμματος Παροχής Υγειονομικών Υπηρεσιών με στόχο την άμεση και αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων υγείας του πληθυσμού. Να απαιτήσουμε ένα σύστημα υγείας που βασίζεται στη «γυναικεία αντίληψη» ζωής, τη φροντίδα, την πρόληψη, την ολιστική προσέγγιση του ασθενούς, που εμπεριέχει και αναπτύσσει τις ήπιες και «εναλλακτικές μορφές» θεραπείας καθώς και την έρευνα αποτελεσματικότητας των υπό εφαρμογή μεθόδων θεραπείας αποδεχόμενο την διαφοροποίηση των φύλων και απεμπολώντας την εκμετάλλευση της έμφυλης διαφοράς. Ένα σύστημα υγείας «ανθρωποκεντρικό» που αναγνωρίζει την ισοδύναμη προσφορά στο θέμα: προαγωγή και παραγωγή υγείας, τόσο της «ιατρικής διάγνωσης» όσο και της «παραϊατρικής φροντίδας» υπερβαίνοντας τους κατεστημένους ρόλους του «γιατρού κυρίαρχου» και της «νοσοκόμας υποτελούς». Διότι παρόλο που οι γυναίκες γιατροί ανταγωνίζονται σε ποσοστό τους άνδρες, και αυτό οφείλεται στη δραστηριότητα του φεμινιστικού κινήματος και στις πρώιμες διεκδικήσεις του για ισότητα στην αγορά εργασίας και την εκπαίδευση, το 'ανδροπρεπές' ιατροκεντρικό, μηχανιστικό πρότυπο που βασίζεται σε όρους άνισης εκμετάλλευσης και όχι ισότιμης συνεργασίας και αλληλεγγύης, συνεχίζει να κυριαρχεί.

Είναι επιτακτική η ανάγκη ενός ανθρωποκεντρικού Δημόσιου Πανελλαδικού Συστήματος Υγείας λειτουργικού τόσο για τους ασθενείς όσο και για τους εργαζόμενους σε αυτό, με πλήρη ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια περίθαλψη). Ένα σύστημα υγείας που ξεκινάει από τη βασική έρευνα και σεβόμενο την έμφυλη ταυτότητα προσανατολίζεται στην ανθρώπινη οντότητα ανεξαρτήτως φυλής και φύλου.

(Το κείμενο κατατέθηκε στη θεματική: «Φύλο και Υγεία» στην Πανελλαδική Προγραμματική Σύσκεψη Δικτύου Γυναικών ΣΥΡΙΖΑ, 22-23/11/2008)

Οι νέες ταξικές ταυτότητες

της Γεωργίας Πετράκη

Η απεργία στις 13 του μήνα με κατέβασε στο κέντρο. Η Ομόνοια σημείο συνάντησης του ΠΑΜΕ τράβηξε την προσοχή μου. Οι πυκνές πειθαρχημένες γραμμές, οι σκληραγωγημένες, κυρίως ανδρικές φάτσες μεσαίας και άνω ηλικίας, το αποφασισμένο ύφος, η μουσική μέφεραν πίσω στην ιστορία περισσότερο του εργατικού κινήματος παρά στο παρόν του. Η πορεία του ΚΚΕ μού ξύπνησε όλο τον εργατισμό που φέρνω μέσα μου και με συγκίνησε.

Η εργατιά αυτοπροσώπως μαζί με λίγους καλλιτέχνες και εκπαιδευτικούς ήταν το κοινωνιολογικό προφίλ αυτής της συγκέντρωσης.

Η όποια συγκίνηση αδρανοποιήθηκε απο τη σκέψη της σημερινής σύνθετης ταξικής κατάστασης που βιώνουμε.

Η εργατική τάξη ως δυναμική κατηγορία στην κοινωνική παραγωγή χάνει την ταυτότητα της μέσα απο τον σύγχρονο καταμερισμό της εργασίας. Η εργατική δουλειά, κατ' εξοχή δουλειά χειρωνακτική, παραγωγός υλικών αξιών, συγχέεται με τη δουλειά του τεχνικού ενώ οι σύγχρονοι τρόποι ζωής δεν επιτρέπουν πιά να βλέπουμε μπροστά μας μια κοινωνική κατηγορία με ξεχωριστή ταυτότητα. Οι εργατικές οικογένειες επωφελήθηκαν απο τη γενικώτερη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου ενώ συγχρόνως μπόρεσαν να τοποθετήσουν τα παιδιά τους στα σχολειά που θα τους επέτρεπε μια κοινωνική άνοδο. Οι εργάτες και οι εργάτριες ήδη τώρα και αρκετές δεκαετίες αποτελούν μισθωτές κατηγορίες μεταξύ άλλων σ' ενα γαλαξία μισθωτής εργασίας που γεννά ο σύγχρονος καπιταλισμός.

Ο γαλαξίας αυτός δεν είναι βέβαια «εργατική τάξη» όσο και αν είναι προσφιλής αυτή η ανάλυση σε όσους θέλουν να βλέπουν σε κάθε μισθωτό/ή και έναν εργάτη. Όμως η αποσύνθεση της εργατικής τάξης που προκαλεί ο καταμερισμός της εργασίας εδώ και κάμποσες δεκαετίες επηρεάζει και τα υπόλειπα μισθωτά τα λεγόμενα μεσαία στρώματα ή τη νέα μικροαστική τάξη που έλεγε ο Πουλαντζάς. Η ανεργία χτυπάει σε μεγάλο βαθμό τα στελέχη, ενώ η ελεγχόμενη αυτονομία προς τα κάτω αφαιρεί ρόλους απο τη μεσαία ιεραρχία των επιχειρήσεων την ίδια στιγμή που η ιεραρχική δομή προς τα πάνω γίνεται όλο και πιό κλειστή. Οι «υπεράριθμοι» που ξεφορτώνονται οι αναδιαρθρώσεις δεν είναι

μόνο εργάτες και αν κυτάξουμε τις στατιστικές, είναι πολύ συχνά στελέχη μικρομεσαία. Σ' όλη την Ευρώπη τα μεσαία στελέχη οργανώνονται ανταγωνιστικά προς τις επιχειρήσεις και τείνουν να προσεγγίζουν τα συνδικαλιστικά αιτήματα των εργατών εκεί που παλιά φρόντιζαν με κάθε τρόπο να διατηρούν την απόσταση τους απο «τις μπλέ φόρμες».

Αν οι τάξεις καθ' εαυτές καθορίζονται απο τον καταμερισμό της εργασίας και δεν είναι σταθερές κοινωνικές πραγματικότητες και αν οι τάξεις προσδιορίζονται στις σχέσεις που αναπτύσσονται στην κοινωνική παραγωγή σήμερα μας χρειάζεται να κατανοήσουμε την ταξική αναδιάρθρωση ως διαδικασία που συμπαρασύρει όλους τους φορείς της κοινωνικής παραγωγής. Με τα παραπάνω δεν υπονοώ βεβαίως οτι η αντίθεση κεφαλαίου-εργασίας χάνει την κεντρικότητα της, όπως υποστηρίχθηκε απο τους θεωρητικούς της «μεταβιομηχανικής κοινωνίας». Αλλά οτι οι αλλαγές που φέρνουν οι νέες παραγωγικές δυνάμεις δίνουν διαφορετικό περιεχόμενο στην εργασία των εργαζομένων τάξεων και όχι μόνο των λαϊκών τάξεων (εργάτες υπάλληλοι) και δημιουργούν νέες αντιθέσεις και νέες ταξικές ταυτότητες.

Η εργατική τάξη έφτιαξε την συνείδηση της ταυτότητας της σε αντιπαράθεση με τους αστούς-επιχειρηματίες αλλά και με τα στελέχη που βρίσκονταν στη μέση της απόστασης. Αυτό στηριζόταν και στη διαφορετική δουλειά των στελεχών (έλεγχος, προγραμματισμός, διοίκηση) και στα διαφορετικά εκπαιδευτικά προσόντα. Το «δίπλωμα» που κάποτε ήταν το εισητήριο της εισόδου σε μια μικροαστική κατάσταση δεν εξασφαλίζει-αν και διατηρεί τη σημασία του-την κοινωνική αναβάθμιση. Πληθαίνουν τα επιστημονικά επαγγέλματα που βρίσκονται στην αγορά εργασίας σε συνθήκες ανασφάλειας και κοινωνικής υποβάθμισης. Και αυτό αφορά πολύ τους νέους ανθρώπους που μπήκαν στα πανεπιστήμια με την προσδοκία μιας καλοπληρωμένης και ενδιαφέρουσας εργασίας και ανταυτού γνώρισαν τα ατελείωτα ωράρια, τους μισθούς και την ευκαμψία της ίδιας τους της ζωής. Το επιστημονικό πρεκαριάτο σίγουρα δεν είναι εργατική τάξη συνιστά όμως μια κοινωνική κατηγορία που βρίσκεται στο στόχαστρο της απορρύθμισης και της οποίας η κοινωνική ριζοσπαστικοποίηση είναι πολύ έντονη.

Η παραπάνω ανάλυση αφορά βεβαίως και τα εκπαιδευτικά επαγγέλματα που δέχονται μια ανευ προηγουμένου επίθεση σ' αυτό που ήταν στοιχείο του γοήτρου τους και των προνομίων τους. Την επαγγελματική τους αυτονομία και την ανεξαρτησία του μισθού τους απο τις διακυμάνσεις της αγοράς. Επιπλέον τα επαγγέλματα αυτά υποβαθμίζονται ραγδαία ως επαγγέλματα κύρους τόσον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Στο δημόσιο τόμεα λόγω της συστηματικής υποβάθμισης της επιστημονικής αυτοτέλειας των σχολειών αλλά στον ιδιωτικό

τομέα επιπλέον λόγω των σκληρών συνθηκών εργασίας (χαμηλή αμοιβή, αυθαιρεσία επιχειρηματική).

Όλος αυτός ο κόσμος που βρίσκεται στο στόχαστρο του νεοφιλελεύθερου σχεδίου για την κοινωνία συνιστά εν δυνάμει πολιτικά υποκείμενα ενάντια στο νεοφιλελευθερισμό αλλά και στην καπιταλιστική διαχείρηση της επιχείρησης, της εργασίας, της παιδείας, του πολιτισμού, του περιβάλλοντος, των δημόσιων αγαθών. Επιπλέον τα κινήματα που αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια απο τα μή εργατικά στρώματα έχουν δείξει ότι είναι λάθος η ανάλυση περί «μεταυλιστικού» προσανατολισμού των νέων κοινωνικών κινημάτων των οποίων φορείς είναι τα διανοούμενα μισθωτά επαγγέλματα σε αντιπαράθεση με τα «παλαιά» που είχαν «υλιστικό» προσανατολισμό και φορείς τους ήταν η εργατική τάξη. Στη πραγματικότητα βλέπουμε μια σύγκλιση στα «υλιστικά» αιτήματα και των διανοούμενων επαγγελμάτων αν και δεν πρέπει να μας διαφεύγει οτι η κοινωνική διαφοροποίηση στο εσωτερικό της μισθωτής εργασίας εξακολουθεί να υπάρχει και εκφράζεται και στη συλλογική δράση.

Ο ΣΥΡΙΖΑ σίγουρα δεν έχει ακόμα πρόσβαση στα κυρίως εργατικά στρώματα κάτι που σε μεγαλύτερο βαθμό ισχύει για το ΚΚΕ. Όμως αν και η κοινωνική μερληψία είναι η βάση του όποιου αντικαπιταλιστικού πολιτικού σχεδίου, η σύνθετη αριστερά που χρειαζόμαστε πρέπει να υπερβεί τον εργατισμό που δικαιολογημένα σε ένα βαθμό την κατατρέχει, να κατανοήσει αυτές τις σοβαρές μεταβολές και να διατυπώσει ένα πολιτικό σχέδιο που θα εκφράζει όχι μόνο τα εργατικά στρώματα αλλά και τα νέα στρώματα της μισθωτής εργασίας.

Η κοινωνιολογία της μισθωτής εργασίας μας χρειάζεται και στην προοπτική μιας νέας αντιηγεμονίας. Από τη στιγμή που έχουμε εγκαταλείψει το σχέδιο των επαναστατικών μειοψηφιών και θεωρούμε ότι ο σοσιαλισμός πρέπει να βασίζεται σε δημοκρατικές διαδικασίες που προυποθέτουν τη συναίνεση ευρέων πλειοψηφιών, το εργατικό κίνημα πρέπει να ανασυνταχθεί σε μια νέα στρατηγική που δεν περιλαμβάνει μόνο το μισθό και το χρόνο εργασίας αλλά και άλλα σοβαρά θέματα πάνω στα οποία πρέπει να αναζητήσει συμμάχους. Η χρησιμότητα του παραγόμενου προϊόντος, το συνολικό κόστος του κύκλου ζωής του προϊόντος, το περιβαντολογικό κόστος της ανάπτυξης, το ενδιαφέρον, ο πλούτος και η χρησιμότητα της εργασίας, η φύση της τεχνολογίας, τα κριτήρια της οικονομικής διαχείρησης συνιστούν πεδία που θα δημιουργήσουν τις γέφυρες επικοινωνίας ανάμεσα στα ιστορικά και στα νέα πολιτικά υποκείμενα μιας κοινωνίας λιγότερο παράλογης.

Αυγή, 2/32008

Ποια οικολογική πολιτική για τη ριζοσπαστική Αριστερά Κάποιες σκέψεις

του Χάρη Κωνσταντάτου

Σήμερα στο Συνασπισμό και το ΣΥΡΙΖΑ βρισκόμαστε στη φάση που επαναδιατυπώνουμε την πολιτική μας πρόταση προς την ελληνική κοινωνία. Σε αυτή τη διαδικασία, τα περιβαλλοντικά ζητήματα και η οικολογία είναι από τα πεδία όπου χρειάζεται ιδιαίτερα να επικαιροποιήσουμε και να εξειδικεύσουμε την πολιτική μας, ιδιαίτερα καθώς πλέον οι έννοιες «περιβαλλοντική προστασία», «αειφόρος ανάπτυξη», «πράσινη οικονομία» κ.ά. βρίσκονται στον καθημερινό δημόσιο λόγο κρατικών φορέων, επιχειρήσεων και κοινωνικών κινημάτων, με το νόημά τους διαμορφώνεται διαφορετικά σε κάθε συγκυρία και πλαίσιο, ανάλογα με τις αξίες και τους στόχους κάθε δρώντα. Τόσο οι κυρίαρχες δυνάμεις, όσο και η αριστερά και τα κινήματα, προσπαθούν σήμερα να διατυπώσουν πειστικές απαντήσεις στα ζητήματα του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης. Σε αυτό το διάλογο, πρέπει να παρέμβουμε με το δικό μας θεωρητικό και πολιτικό οπλοστάσιο.

Χρειάζεται λοιπόν να κατανοήσουμε τον κυρίαρχο σήμερα οικο-φιλελευθερισμό και να αντιπαραβάλουμε μια προσέγγιση που θα κατανοεί το περιβάλλον και τη φύση ως ένα κρίσιμο δημόσιο αγαθό που οφείλει να βρίσκεται υπό δημοκρατικό έλεγχο και συλλογική ρύθμιση και την πολιτική οικολογία σαν αναπόσπαστο τμήμα της διαδικασίας για την κοινωνική χειραφέτηση και δικαιοσύνη. Ακολουθούν κάποιες προσωπικές απόψεις για ζητήματα όπου οι κυρίαρχες συλλήψεις για το περιβάλλον και την ανάπτυξη απέχουν ή και συγκρούονται με τις δικές μας αξίες και εργαλεία ανάλυσης.

Μπορεί η αγορά να (αυτό)διορθώσει τις ατέλειές της

Η κυρίαρχη οικο-φιλελεύθερη προσέγγιση αποδίδει βασικά τα αίτια της σημερινής περιβαλλοντικής κρίσης σε επιμέρους ατέλειες των μηχανισμών της αγοράς που δεν κατορθώνουν να λαμβάνουν υπόψη τους τα περιβαλλοντικά εξωτερικά κόστη των οικονομικών δραστηριοτήτων κάθε είδους. Για τους οικο-φιλελεύθερους, η περιβαλλοντική κρίση δεν συνδέεται άρρηκτα με τις εγγενείς

αντιφάσεις του κρατικού-καπιταλιστικού μοντέλου ανάπτυξης που εξορισμού στοχεύει στην αέναη ποσοτική μεγέθυνση και επέκταση στο χώρο. Η ανάλυση αυτή της κρίσης, αποκομμένη από το συνολικό πολιτικό-οικονομικό πλαίσιό της, οδηγεί προφανώς και σε αντίστοιχες προσεγγίσεις για την υπέρβασή της.

Έτσι οι οικο-φιλελεύθεροι θεωρούν την καπιταλιστική επιχειρηματικότητα εξολοκλήρου συμβατή -ή και βέλτιστη— μέθοδο για την προστασία του περιβάλλοντος και προτείνουν μια σειρά από επιμέρους ρυθμιστικές παρεμβάσεις στην αγορά (όπως πχ. την η «πράσινη φορολογία») με στόχο την «θεραπεία» των ατελειών της. Σημαντικό μέρος της «πράσινης οικονομίας» που ευαγγελίζονται βασίζεται σε μηχανισμούς «εθελοντικής αυτοδέσμευσης» των επιχειρήσεων στο πλαίσιο της λεγόμενης «εταιρικής κοινωνικής ευθύνης».

Εμείς δεν απορρίπτουμε συλλήβδην τη χρησιμότητα, σε ένα μεταβατικό στάδιο, μηχανισμών εσωτερίκευσης του εξωτερικού περιβαλλοντικού κόστους στη λειτουργία της αγοράς, τόσο στη φάση της παραγωγής, όσο και στην κατανάλωση. Με μια έννοια, είναι λογικό οι επιχειρήσεις να επιβαρύνονται για την περιβαλλοντική και κοινωνική ζημιά που προκαλούν: Η βρώμικη ηλεκτροπαραγωγή οφείλει να επανορθώνει κάπως για την απόσπαση μη-ανανεώσιμων πόρων και τη ζημιά που προκαλεί στην υγεία, η μαζική αγροτική παραγωγή να μην θεωρεί πως το νερό είναι άπειρο, οι βιομηχανίες πρέπει να επιβαρύνονται με τα κόστη αποκατάστασης του περιβάλλοντος. Αλλά και σε ατομικό επίπεδο, οι κάτοχοι τζιπ και όσοι γεμίζουν πισίνες πρέπει να χρεώνονται αναλογικά περισσότερο για τους πόρους που αποστερούν από την υπόλοιπη κοινωνία.

Ωστόσο, χωρίς μια σειρά από αναγκαίες προϋποθέσεις, η «πράσινη» οικονομική του οικο-φιλελευθερισμού μπορεί να οδηγήσει σε νέες στρεβλώσεις: Για παράδειγμα, στη μετακύλιση σημαντικού κόστους συλλήβδην στους πολίτες που δεν έχουν πάντα αρκετές διαθέσιμες καταναλωτικές επιλογές ή και πληροφόρηση, και σίγουρα δεν ευθύνονται για τις ρυπογόνες πρακτικές των εταιρειών. Μπορεί επίσης να καταλήξει στην αδιαφανή άντληση «πράσινων» πόρων χωρίς ανταποδοτικότητα και χωρίς αναδιανομή σύμφωνα με τους σκοπούς τους. Μπορεί να σημαίνει αναπαραγωγή των αντι-περιβαλλοντικών πρακτικών των επιχειρήσεων ακόμη και με την προσμέτρηση του κόστους της αναγκαστικής επανόρθωσης ή και σε ασύδοτες πρακτικές εταιρειών (πχ. στα εργασιακά) πίσω από την επικοινωνιακή κάλυψη της «πράσινης επιχειρηματικότητας». Είναι γνωστή η κριτική των μη-ορθόδοξων οικονομολόγων στις «ατέλειες» των αγοραίων μηχανισμών και δεν μας επιτρέπεται μια απροβλημάτιστη αποδοχή τους σαν κύριους μηχανισμούς διευθέτησης των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Συνεπώς, πρέπει να απορρίψουμε την ιδέα ότι μια νέα «πράσινη» οικονομική

του καπιταλισμού θα απαντήσει ουσιαστικά στην περιβαλλοντική κρίση. Αποδίδουμε μεγαλύτερη σημασία στην εκπόνηση σοβαρών δεσμευτικών δημόσιων πολιτικών και μηχανισμών ελέγχου που θα υποχρεώνουν τις εταιρείες στην εφαρμογή φιλικών προς το περιβάλλον μεθόδων παραγωγής. Θεωρούμε πως για την ουσιαστική αντιμετώπιση των οικολογικών ζητημάτων χρειάζονται βαθιές τομές σε πολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο, τομές που θα προέλθουν μέσα από συγκρούσεις και τη ριζική αμφισβήτηση των ακολουθούμενων σήμερα νεοφιλελεύθερων πολιτικών.

Απέναντι συνεπώς στην προσέγγιση που διαπνέεται από την αντίληψη «το κέρδος πάνω απ' όλα, η ανάπτυξη είναι μονόδρομος, με όποιο κόστος», είναι ανάγκη να αμφισβητήσουμε τις θεμελιώδεις προκείμενες του καπιταλιστικού μοντέλου και να προβάλλουμε εναλλακτικά πρότυπα και τρόπους οργάνωσης της παραγωγής και της κατανάλωσης. Δεν μπορούμε να πάμε με μοντέλα (green) business as usual...

Ιδιαίτερα σήμερα, που βρισκόμαστε σε μια περίοδο κρίσης του νεοφιλελευθερισμού, είναι αναγκαίο το να επαναπροσδιορίσουμε ριζικά τις κατευθύνσεις της ανάπτυξης και να αναζητήσουμε άλλα παραγωγικά και καταναλωτικά μοντέλα, μπορούμε να σκεφτούμε στην κατεύθυνση της αποσύνδεσης της έννοιας της «ανάπτυξης», από αυτή της απλής μεγέθυνσης που εκφράζεται με όρους αύξησης του ΑΕΠ. Μπορούμε να αναζητήσουμε μοντέλα που να στοχεύουν στην πραγματική ανθρώπινη ευημερία, εκφρασμένης κύρια με ποιοτικούς -παρά με στενά ποσοτικούς— όρους, μακριά από τις υπερβολές του υπερ-καταναλωτισμού. Αυτό δεν μπορεί να γίνει με σύμμαχο τις εταιρείες — μάλλον θα τις βρει απέναντι...

Ποια «διαταξικότητα»; Δεν βράζουμε όλοι στο ίδιο καζάνι

Συχνά οι απολογητές του κυρίαρχου οικο-φιλελευθερισμού προβάλλον την υποτιθέμενη «διαταξικότητα» της περιβαλλοντικής κρίσης. Το επιχείρημα λέει ότι όλοι μας, πλούσιοι και φτωχοί, δυτικοί και «τριτοκοσμικοί», αντιμετωπίζουμε κοινά οικολογικά προβλήματα και συνεπώς «από κοινού» οφείλουμε να εργαστούμε για την υπέρβασή τους.

Αν και οπωσδήποτε τα περιβαλλοντικά προβλήματα δεν γνωρίζουν διοικητικά σύνορα και ορισμένα από αυτά είναι εξόχως οικουμενικά (πχ. η κλιματική αλλαγή) η προσέγγιση αυτή αποσιωπά ότι είναι αυτοί που δεν έχουν την πολυτέλεια εναλλακτικών επιλογών, οι αδύναμοι στο εσωτερικό κάθε κοινωνικού σχηματισμού, αυτοί που αντιμετωπίζουν τις χειρότερες συνέπειες της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, της ρύπανσης και των «φυσικών» καταστροφών.

Το ίδιο και σε διεθνές επίπεδο: Η σημερινή περιβαλλοντική κρίση έχει εξαιρετικά άνισα γεωπολιτικά χαρακτηριστικά και αθροίζεται στις ιστορικά συσσωρευμένες αντιθέσεις ανάμεσα στις ανεπτυγμένες χώρες και στον παγκόσμιο «νότο». Οι περιοχές στην περιφέρεια της καπιταλιστικής ανάπτυξης, πέρα από την μακραίωνη αποστέρηση πολύτιμων δημόσιων φυσικών πόρων και πρώτων υλών που έχουν υποστεί, αποτελούν σήμερα υποδοχείς βρώμικων παραγωγικών δραστηριοτήτων που απομακρύνονται, αλλά και επικίνδυνων αποβλήτων, από τις ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης που εφαρμόζουν «αυστηρή» περιβαλλοντική νομοθεσία.

Για την Αριστερά συνεπώς, το οικολογικό και το κοινωνικό ζήτημα είναι αλληλένδετα και ο αγώνας για την κοινωνική ισότητα και δικαιοσύνη στη χώρα μας και διεθνώς, είναι ταυτόσημος με την προσπάθεια για οικολογική εξισορρόπηση. Η κρισιμότητα της σημερινής περιβαλλοντικής κρίσης δεν μας κάνει να ξεχνάμε το ιστορικά άνισο βάρος φτωχών και πλούσιων, δυτικών και «τριτοκοσμικών» στη διαμόρφωσή της. Συνεπώς, οι ευθύνες μας για την υπέρβασή της, σύμφωνα και με μια σημαντική δικαοκή διατύπωση της Διάσκεψης του ΟΗΕ στο Ρίο το 1992, είναι «κοινές, αλλά διαφοροποιημένες», ανάλογα με την προηγούμενη συνεισφορά μας.

Δεν ξεχνάμε και δεν παραγράφουμε, υπό το καθεστώς του «οικουμενικού» και του «επείγοντος» της σημερινής κατάστασης, την κύρια ευθύνη δυτικών κυβερνήσεων και εταιρειών για τα σημερινά αδιέξοδα και αξιώνουμε ο επιμερισμός του βάρους αποκατάστασης να έχει δίκαια χαρακτηριστικά και να μην αναπαράγει περαιτέρω ανισότητες στο εσωτερικό κάθε κοινωνικού σχηματισμού, αλλά και σε διεθνές επίπεδο.

Να αλλάξουμε λάμπες ή... να τους αλλάξουμε τα φώτα

Σήμερα, μεγάλο μέρος της κυρίαρχης προσέγγισης για τα οικολογικά είναι η δυσανάλογα μεγάλη έμφαση που δίνεται, από ΜΚΟ, εταιρείες και κρατικούς φορείς, σε ατομικού χαρακτήρα «λύσεις» απέναντι στα μεγάλα περιβαλλοντικά προβλήματα. Επιλογές στην κατανάλωση, επιλογές στον τρόπο ζωής, επιλογές στις απλές καθημερινές συνήθειες, προβάλλονται ως πανάκεια αντιμετώπισης της υποβάθμισης της ποιότητας ζωής.

Προφανώς η ουσιαστική υπέρβαση της οικολογικής κρίσης δεν μπορεί να έρθει ερήμην της κοινωνίας και οι υπεύθυνες πρακτικές ενημερωμένων πολιτών, όπως πχ. η εξοικονόμηση ενέργειας, η ανακύκλωση, η επιλογή «καθαρών» λύσεων μετακίνησης κ.λπ. έχουν σοβαρό ρόλο να παίξουν στο πλαίσιο μια συνολικής περιβαλλοντικής στρατηγικής. Ιδιαίτερα καθώς έχουν ισχυρό εκπαιδευτικό χαρακτήρα και συμβάλλουν ώστε σωρευτικά να διαμορφώνεται μια συλλογική νοοτροπία μιας κοινωνίας που αναστοχάζεται για το «σύγχρονο» τρόπο ζωής και γίνεται απαιτητική, οργανώνεται συλλογικά και διεκδικεί αντίστοιχα υπεύθυνες δημόσιες πολιτικές.

Ωστόσο το επίκεντρο της πολιτικής μας πρέπει να βρίσκεται ακριβώς στην διεκδίκηση σοβαρών δημόσιων πολιτικών που, με σύμμαχους τους πολίτες, θα παροτρύνουν, θα οργανώνουν, θα πολλαπλασιάζουν την επίδραση των όποιων ατομικών αλλαγών στους τρόπους ζωής. Σαν αριστερά, θα έπρεπε να μας ενδιαφέρει κυρίως, πως οι κρατικοί φορείς, η τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά και οι συλλογικότητες πολιτών εντάσσουν τις όποιες μεμονωμένες προσπάθειες στο ατομικό, επιμέρους ή τοπικό επίπεδο, σε ένα συνολικότερο σχέδιο ριζικών ανατροπών στη δημόσια πολιτική η οποία και μακροσκοπικά μπορεί να «κάνει τη διαφορά».

Αλλιώς, βρισκόμαστε σε ένα σημείο που η κυρίαρχη προσέγγιση περί ατομικών λύσεων απλά μετακυλύει στην κοινωνία την ευθύνη αντιμετώπισης των συλλογικών προβλημάτων και πιθανά έχει τον κίνδυνο να γυρίζει μπούμερανγκ: Είναι οι πολίτες που δεν μπορούν να πειθαρχήσουν στην ανακύκλωση και όχι οι δημόσιοι φορείς που την απαξίωσαν συστηματικά, είναι οι εθελοντές που πρέπει να μαζέψουν τα ασυμμάζευτα της αποδιοργάνωσης των κρατικών υπηρεσιών δασοπροστασίας, είναι οι πολίτες που θα αντισταθμίσουν τις επιθετικές καταναλωτικές στρατηγικές των εταιρειών κοκ. Έτσι, φτάνουμε συχνά να αποδίδουμε στα «εγγενή» πολιτισμικά χαρακτηριστικά της «ελληνικής φυλής» το ότι δεν προχωράει κανένα μέτρο στοιχειώδους οικολογικού εκσυγχρονισμού, και όχι στο ότι η πολιτική οικονομία του σύγχρονου (ελληνικού) καπιταλισμού βασίζεται ακριβώς στην βρώμικη παραγωγή και την αλόγιστη κατανάλωση πόρων και προϊόντων...

Η Αριστερά και τα κοινωνικά κινήματα βασίζουν την ύπαρξή της σε υπεύθυνους, συλλογικά σκεπτόμενους πολίτες, που και με τη στάση ζωής τους υποδεικνύουν λύσεις και συμβάλλουν σε υπερβάσεις. Δεν μας επιτρέπεται όμως να απομειώνουμε την έννοια του ενεργού πολίτη, σε εκείνη του «πράσινου καταναλωτή».

Όχι άλλες «βέλτιστες» άνωθεν λύσεις «για το καλό όλων»...

Από τις απαρχές της, η πολιτική οικολογία έθεσε στο επίκεντρό της κριτικής της τον κρατικό σχεδιασμό, την «επιστημονική» οργάνωση της οικονομίας και της κοινωνίας — τόσο στη δυτική Ευρώπη όσο και στον «υπαρκτό». Αποδείχτηκε ιστορικά ότι η πρώιμη κριτική των οικολόγων των δεκαετιών του ’70-’80 ήταν

σωστή: ο κεντρικός, «ορθολογικός» σχεδιασμός ερήμην των κοινωνιών, εκτός από την περιβαλλοντική υποβάθμιση που παρήγαγε, ήταν —αντίθετα με τις παραδοχές του— κύρια στραμμένος στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένων συμφερόντων και βαθιά αντιδημοκρατικός. Γνωρίζουμε πλέον ότι αυτού του τύπου ο κρατικός αναπτυξιακός σχεδιασμός δεν ήταν ταξικά ουδέτερος, είχε νικητές και χαμένους, και υλοποιήθηκε με «παράπλευρες απώλειες» τους κοινωνικά και πολιτικά λιγότερο ισχυρούς. Η πρώιμη οικολογική σκέψη αμφισβήτησε ριζικά τον σοσιαλδημοκρατικό μύθο του «ορθολογικού» κράτους που επιβάλλει άνωθεν λύσεις «για το καλό όλων».

Είναι προφανές ότι σήμερα, στο νεοφιλελεύθερο πλαίσιο, αυτός ο «αντικρατισμός» της οικολογικής κριτικής, μονοσήμαντα ιδωμένος, είναι «βούτυρο στο ψωμί» των υπέρμαχων της απορύθμισης και των ιδιωτικοποιήσεων. Δυστυχώς, ακόμη και μερίδα του περιβαλλοντικού κινήματος και διάφορων πολιτικών φορέων που επικαλούνται την οικολογία, έχει αποδεχθεί δογματικά ότι το Δημόσιο δεν μπορεί εξορισμού να εκπονήσει και να εφαρμόσει σοβαρές περιβαλλοντικές πολιτικές και όλα πρέπει να αφεθούν στην «πράσινη» αγορά.

Από την άλλη, στις ίδιες οικο-φιλελεύθερες προσεγγίσεις υποβόσκει επιπλέον και μια, διαφοροποιημένη ίσως αντίληψη, για τον κεντροβαρή ρόλο του «ειδικού»: Από τους «ουδέτερους» κρατικούς λειτουργούς της σχεδιασμένης ανάπτυξης περάσαμε σε μια εξίσου τεχνοκρατική προσέγγιση που κατανοεί την οικολογική πολιτική ως επιβολή περιβαλλοντικά «βέλτιστων» λύσεων για την ανάπτυξη σε κάθε επίπεδο. Με άλλα λόγια, είναι πάλι οι «ειδικοί» που θα καθορίσουν τι θα παραχθεί και που, σε ποιες περιοχές θα εγκατασταθούν οχλούσες χρήσεις, πόσες ανεμογεννήτριες θα εγκατασταθούν σε ποιες βουνοκορφές, που θα παίζουν γκολφ οι τουρίστες...

Βλέπουμε λοιπόν πως τα ίδια διαψευσμένα ιστορικά «ιδεώδη» του «επιστημονικού», κεντρικού σχεδιασμού «για το καλό του κοινωνικού συνόλου» επανέρχονται σήμερα με τη μορφή των επιλογών της «βιώσιμης ανάπτυξης». Ωστόσο, για εμάς η οικολογία δεν μπορεί να γίνει αντιληπτή σαν μια απόπειρα από τα πάνω επιβολής μιας νέας αναπτυξιακής «ορθοδοξίας» στην κοινωνία: Η ριζοσπαστική οικολογία που προτείνουμε βάζει στο επίκεντρο τη δημοκρατία και την ενσυνείδητη συμμετοχή των πολιτών σε όλα τα επίπεδα (από το τοπικό έως το διεθνές). Η διαχείριση των φυσικών πόρων, που είναι συλλογικά, κοινωνικά αγαθά δεν μπορεί παρά να υπόκειται στη δημόσια ρύθμιση και ανοιχτή λογοδοσία. Και αυτό είναι κάτι που μας διαχωρίζει, από συγκεντρωτικές και τεχνοκρατικές αναπτυξιακές που υπάρχουν σε μεγάλο μέρος του πολιτικού φάσματος, τόσο τις κυρίαρχες των (οικο)φιλελεύθερων, όσο και -σαν... υπολειπόμενο γονίδιο— και στο πλαίσιο της αριστεράς μας.

Υπ' αυτή την έννοια, η πρότασή μας για τη μεθοδολογία των αναπτυξιακών επιλογών, επιφυλάσσει σημαντικό ρόλο στους δημοκρατικά εκλεγμένους κρατικούς φορείς, την τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά και σε ανεξάρτητους φορείς όπως τα συνδικάτα, οι θεματικές ενώσεις πολιτών, οι τοπικές επιτροπές κατοίκων. Οι δημόσιοι συμμετοχικοί θεσμοί για το περιβάλλον που προτείνουμε αντιλαμβάνονται την πολυπλοκότητα των αναπτυξιακών επίδικων και τα διαφορετικά κοινωνικά διακυβεύματα που δεν μπορούν να μπουν «κάτω από το χαλί»: Κάθε επιλογή συνεπάγεται κερδισμένους και χαμένους και τα σενάρια ''win-win''(όπου υποτίθεται όλοι ωφελούνται από κάποιες «βέλτιστες» επιλογές) αποτελούν οικοφιλελεύθερες ουτοπίες που δεν επιβεβαιώνονται εμπειρικά ποτέ.

Στόχος της αριστεράς είναι οι ανάγκες προστασίας και διαχείρισης του περιβάλλοντος και της (τοπικής) ανάπτυξης να διεκπεραιώνονται με ευθύνη και πόρους του Δημοσίου, αλλά με διαφανή και ανοιχτό στον κοινωνικό έλεγχο και τη λογοδοσία τρόπο, χωρίς τα κρυφά «λόμπυ» και τις πελατειακές σχέσεις των ισχυρών. Σε κάθε περίπτωση, η εξουσία λήψης αποφάσεων για το περιβάλλον και την ανάπτυξη δεν μπορεί να βρίσκεται στα χέρια ανεξέλεγκτων τεχνοκρατών — είτε του κρατικού μηχανισμού, είτε των εταιρειών.

Κλείνοντας:

Είναι νομίζω σημαντικό ερώτημα για την ριζοσπαστική και οικολογική Αριστερά ο πώς αντιλαμβανόμαστε την ίδια τη φύση των περιβαλλοντικών «προβλημάτων» και άρα που δίνουμε το βάρος για τη λύση τους: Ανάγονται τα οικολογικά προβλήματα σε ουδέτερα ερωτήματα επιστημονικής, «βέλτιστης» κατανομής πεπερασμένων πόρων ή ενσωματώνουν αντιφάσεις και αξιακές επιλογές που δεν χωρούν τεχνικού χαρακτήρα λύσεις.

Με άλλα λόγια, μπορούμε να σκεφτούμε πέρα από την κυρίαρχη στη μοντέρνα εποχή, αντίληψη της τεχνολογίας και της κοινωνικής μηχανικής που «προσφέρει απαντήσεις» σε προβλήματα που δημιούργησε το ίδιο το σημερινό μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης, προς μια κατεύθυνση του να επερωτήσουμε καθαυτό το κυρίαρχο μοντέλο;

Πολλά από τα επίδικα σήμερα περιβαλλοντικά ζητήματα στην ελληνική κοινωνία και πολιτική (οι βρώμικοι λιθάνθρακες, η «ενεργειακή αξιοποίηση» των απορριμμάτων, η φαραωνική εκτροπή του Αχελώου, τα «οικοτουριστικά» γκολφ κ.ά.) μπορούν να φωτιστούν να συζητηθούν ορθότερα αν η Αριστερά μας απομακρυνθεί οριστικά από το κληρονομημένο —από τον καιρό της νεωτερικής

αισιοδοξίας και της σοσιαλδημοκρατικής συναίνεσης— μοντέλο ουδέτερης αντίληψης και τεχνικής αντιμετώπισης των αναπτυξιακών και οικολογικών ζητημάτων. Αλλιώς, θα συνεχίσουμε να «τρώμε από τα έτοιμα», πλέον και με μια δόση «σεβασμού στο περιβάλλον» — όπως όλοι εξάλλου...

Το ναυάγιο της κεντροαριστεράς

του Άγγελου Τσέκερη

Στο άρθρο του «Ο «λαγός» και η στρουθοκάμηλος» που δημοσιεύτηκε στην «Κ.Ε.» της 11/5/2008, ο κ. Πέτρος Παπασαραντόπουλος εγκαλεί τον πρόεδρο του ΣΥΝ Αλέξη Τσίπρα για απουσία πολιτικών θέσεων, υποβάθμιση του πολιτικού λόγου «στο επίπεδο της τηλεοπτικής ατάκας», και, φυσικά, συγκεκαλυμμένο σταλινισμό. Αφορμή οι οξύτατες αναφορές του προέδρου του ΣΥΝ στο γεγονός ότι ένας πρώην ευρωβουλευτής του ΠΑΣΟΚ, ο καθηγητής του Εργατικού Δικαίου κ. Κουκιάδης, είναι πρόεδρος της επιτροπής εμπειρογνωμόνων, μέσω της οποίας το υπουργείο Απασχόλησης επεξεργάζεται προτάσεις περαιτέρω απορύθμισης των εργασιακών σχέσεων. Διαγραμματικά, ο συλλογισμός που διατυπώνει ο κ. Παπασαραντόπουλος είναι ο εξής:

α) Υπάρχει μια ευρωπαϊκή πολιτική που ονομάζεται flexicurity (ευελιξία μαζί με ασφάλεια) και η οποία έχει στόχο τη μείωση της ανεργίας.

β) Στα πλαίσια της πολιτικής αυτής το υπουργείο Απασχόλησης συγκρότησε την Επιτροπή Κουκιάδη, η οποία πρότεινε «νέες μορφές προστασίας των εργαζομένων», «περιορισμό της ανασφάλειας και των ανισοτήτων που δημιουργούν οι υφιστάμενες εργασιακές σχέσεις» και εν γένει «προτάσεις που εντάσσονται στη λογική του κοινωνικού κράτους και στην κεϊνσιανή λογική της σοσιαλδημοκρατίας».

γ) Ο Τσίπρας παρερμήνευσε σκόπιμα το περιεχόμενο των προτάσεων αυτών και επιτέθηκε στον κ. Κουκιάδη ως συνεργό σε ένα σχέδιο νέων επιθέσεων κατά της εργασιακής ασφάλειας.

Από τα παραπάνω συνάγεται από τον κ. Παπασαραντόπουλο ότι ο Τσίπρας, με στόχο τη δημόσια προβολή της αριστεράς, κάνει φασαρίες για το τίποτα, γεγονός που συνιστά ένα ανησυχητικό φαινόμενο της σύγχρονης πολιτικής ζωής.

Μερικές παρατηρήσεις:

1. Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συμπυκνώνεται στον όρο flexicurity (flexibility + security) είναι ένα σύνολο μεταρρυθμίσεων με το οποίο επιχειρείται η πλήρης ανατροπή των κανόνων που διέπουν την αγορά εργασίας.

Το πρώτο της συστατικό, η ευελιξία (flexibility) έχει εισαχθεί ήδη στην

Ελλάδα με τα νέα μοντέλα εργασιακών σχέσεων (γενικευμένες συμβάσεις ορισμένου χρόνου, «υπεργολαβίες», δανεισμός και ενοικίαση εργαζομένων, πλασματική αυτοαπασχόληση, «ευελιξία» του χρόνου εργασίας κ.λπ.) για μια νέα μορφή πλήρους απασχόλησης χωρίς τα στοιχειώδη εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα.

Το δεύτερο συστατικό, η ασφάλεια (security), μέσα από υποτιθέμενα προγράμματα κατάρτισης και διά βίου μάθησης, είναι εντελώς ανάξιο συζήτησης, ειδικά με τον τρόπο που υλοποιείται στην Ελλάδα. Αποτέλεσμα της ευελιξίας είναι να μη δημιουργούνται πλέον παρά ελάχιστες θέσεις πλήρους απασχόλησης.

Όλα αυτά ο κ. Παπασαραντόπουλος τα περιγράφει με πολύ συμπαθητικό τρόπο ως «ευρωπαϊκή πολιτική για τη μείωση της ανεργίας».

2. Ήταν γνωστό εδώ και καιρό ότι το επόμενο βήμα στην υλοποίηση της flexicurity είναι η άρση των περιορισμών στις απολύσεις και η μείωση του κόστους απολύσεων, καθώς και πρόσθετα μέτρα για την ελαστικοποίηση του ωραρίου, την προώθηση της μερικής απασχόλησης και την πιο ομαλή ενσωμάτωση της πλασματικής αυτοαπασχόλησης στην αγορά εργασίας. Υπάρχει, όμως, ένα μόνιμο πρόβλημα στην προώθηση τέτοιων μέτρων και αυτό είναι το πολιτικό κόστος για τις κυβερνήσεις.

Στην προσπάθεια ελαχιστοποίησης του πολιτικού κόστους επιχειρείται πάντοτε να υπερτονιστεί ότι τέτοιου είδους μέτρα είναι επιβεβλημένα από την Ε.Ε., αναγκαία για την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας (επιχείρημα που αμφισβητείται σθεναρά), καθώς επίσης και ότι τυγχάνουν ευρύτερης πολιτικής στήριξης. Αυτός είναι ο λόγος που πάντα σε τέτοιες περιπτώσεις πριν από τις κυβερνητικές αποφάσεις προηγείται μια «επιτροπή σοφών».

Στη συγκεκριμένη περίπτωση η κυβέρνηση χρησιμοποίησε τον κ. Κουκιάδη, όχι για να αποτυπώνονται στην επιτροπή οι συσχετισμοί των κοινωνικών δυνάμεων -όπως υποστηρίζει ο κ. Παπασαραντόπουλος, επικαλούμενος μάλιστα τον Πουλαντζά— αλλά επειδή η στενή πολιτική σχέση του κ. Κουκιάδη με το ΠΑΣΟΚ θα έδινε υπερκομματικό χαρακτήρα σε προτάσεις όπως η απελευθέρωση των απολύσεων. Αυτό ακριβώς επισήμανε ο Αλέξης Τσίπρας, καλώντας επανειλημμένως το ΠΑΣΟΚ να δηλώσει δημόσια αν ο κ. Κουκιάδης έχει ή όχι την πολιτική της κάλυψη.

Το ΠΑΣΟΚ απάντησε μετά 17 ημέρες και ύστερα από τρεις συνεχόμενες δημόσιες παρεμβάσεις του προέδρου του ΣΥΝ.

3. Οι «διαρροές στον τύπο» ότι δήθεν «η Επιτροπή Κουκιάδη εισηγείται αντεργατικά μέτρα» (διαρροές τις οποίες, σύμφωνα με τον κ. Παπασαραντόπουλο, εκμεταλλεύτηκε ο Τσίπρας για να εξαπολύσει την επίθεσή του) προέρχονται από την ίδια την επιτροπή και τον πρόεδρό της. Αλλωστε, όλος ο θόρυβος ξεκίνησε από δηλώσεις του κ. Κουκιάδη στο ραδιόφωνο του Antenna, καθώς και από δημοσιεύματα στο «Βήμα» και στην «Καθημερινή», που τον επικαλούνται ονομαστικά.

Τα δημοσιεύματα αυτά επιβεβαιώνονται και από το ίδιο το πόρισμα που έδωσε αρκετά αργότερα στη δημοσιότητα ο κ. Κουκιάδης, αν κανείς είναι σε θέση να διαβάσει κάτω από τις εξαιρετικά προσεκτικές διατυπώσεις. Ο κ. Παπασαραντόπουλος προφανώς δεν είναι, όπως φαίνεται και από τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει την flexicurity. Αλλά, το ότι ανακάλυψε μέσα εκεί προτάσεις «στη λογική του κοινωνικού κράτους» και στην «κεϊνσιανή λογική της σοσιαλδημοκρατίας», αποτελεί θαύμα. Σε κάθε περίπτωση, η ενθουσιώδης κάλυψη που παρέχουν στην απορύθμιση των εργασιακών σχέσεων επιφανή στελέχη του ΠΑΣΟΚ (όπως π.χ. η κ. Διαμαντοπούλου, ο κ. Χρυσοχοΐδης, καθώς και διάφορα υπολείμματα του «Σημιτισμού»), σε καμία περίπτωση δεν έφτασε να εντάσσει την flexicurity στον κεϊνσιανισμό.

Συμπερασματικά: Αν κάποιος αποδέχεται άκριτα ότι η απορύθμιση της αγοράς εργασίας είναι για το καλό του κοινωνικού συνόλου και ότι πρέπει να την καταπιούμε αμάσητη αφήνοντας στην άκρη κοινωνικές και πολιτικές αναλύσεις, έχει καθαρίσει. Σύμφωνα με τον κ. Παπασαραντόπουλο είναι ένας ρεαλιστής πολιτικός με ενδιαφέρουσες προτάσεις.

Αν, όμως, αποδομεί το περιεχόμενο όρων όπως η «ευελιξία», καθώς και το επικοινωνιακό σχέδιο του υπουργείου Απασχόλησης (μέσα στο οποίο προθύμως εντάχθηκε ο κ. Κουκιάδης), αν επισημαίνει ότι η απορύθμιση ωφελεί αποκλειστικά τους εργοδότες και, κυρίως, αν (άκουσον άκουσον) καλεί το ΠΑΣΟΚ να πάρει ξεκάθαρη θέση πάνω στο ζήτημα, τότε στερείται σαφούς πολιτικού στίγματος και συνθηματολογεί στο επίπεδο της πολιτικής ατάκας.

Στην ίδια κατηγορία, εκτός από τον Αλέξη Τσίπρα, ο κ. Παπασαραντόπουλος εντάσσει προφανώς και άλλους κρυπτοσταλινικούς (όπως ο επιστημονικός διευθυντής του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ καθηγητής κ. Σάββας Ρομπόλης), οι οποίοι άσκησαν οξύτατη κριτική στο πόρισμα της επιτροπής Κουκιάδη.

Είναι προφανές ότι κάποιοι δεν αντέχουν να βλέπουν την αριστερά να εδραιώνεται στην κοινωνία και την πάλαι ποτέ ένδοξη «κεντροαριστερά» να βυθίζεται στην ανυποληψία. Αλλιώς ήταν το σχέδιο. Έχουν τη συμπάθεια και την κατανόησή μας.

Κυριακάτικη, 18/5/2008

Μία επίσκεψη-σκάνδαλο
Το ΚΕΑ, Ο ΣΥΝ και το κινέζικο καθεστώς

του Σπύρου Απέργη

Λίγες μέρες πριν αντιπροσωπεία του Κόμματος Ευρωπαικής Αριστεράς (ΚΕΑ) με συμμετοχή του ΣΥΝ (η βουλευτίνα Άννα Φιλίνη) επισκέφθηκε τη Κίνα μετά από επίσημη πρόσκληση του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας. Πενήντα δύο πολίτες— μέλη του ΣΥΝ, μέλη συνιστωσών του Συ.Ριζ.Α., ανέντακτοι, συνδικαλιστές κλπ — δημοσιεύσαμε άρθρο στην «Αυγή» και νωρίτερα στην «Εποχή», με το οποίο χαρακτηρίσαμε την επίσκεψη αυτή ως «επίσκεψη —σκάνδαλο που θίγει την αξιοπρέπεια και τις αξίες που υποτίθεται ότι πρεσβεύει η ανανεωτική και δημοκρατική, ριζοσπαστική Αριστερά και, γι' αυτό, αποτελεί ντροπή και στίγμα η συμμετοχή του ΣΥΝ σε μια τέτοια επίσκεψη». Το κεντρικό σκεπτικό της αντίθεσής μας βασίζεται στην εκτίμηση ότι «η επίσκεψη αυτή προσφέρει, με τον πιο ντροπιαστικό τρόπο, αριστερό άλλοθι στην εγκληματική, ολιγαρχική νομενκλατούρα του ΚΚ Κίνας, μια γραφειοκρατική —με την έννοια της ταξικής κατηγορίας— ηγετική ελίτ ολοκληρωτικών πρακτικών που καμώνεται με τις πλάτες των ΗΠΑ και άλλων δυτικών ότι δημιουργεί τη νέα αναδυόμενη υπερδύναμη υπό το κέλυφος (κενό περιεχομένου) του δήθεν «σοσιαλισμού της αγοράς».

Η σημερινή Κίνα αποτελεί, στα μάτια της διεθνούς κοινότητας, τη νέα αναδυόμενη υπερδύναμη, αναπτύσσεται με ταχύτατους ρυθμούς ανάπτυξης που συνιστούν, σε μια πρώτη, επιφανειακή ματιά, ένα οικονομικό θαύμα υπό τη σκέπη μάλιστα ενός ψευτοκομμουνιστικού, όπως θα δείξω παρακάτω, καθεστώτος. Το υποτιθέμενο «θαύμα» της Κίνας κοστίζει, όμως, πολύ ακριβά στους ανθρώπους καθώς οι εσωτερικοί μετανάστες, που προέρχονται από τις αγροτικές περιοχές και καταλήγουν στις πόλεις, υφίστανται κάποιες από τις χειρότερες μορφές κακομεταχείρισης στον χώρο εργασίας. Άλλωστε, το πρόσφατο διατροφικό σκάνδαλο στη Κίνα με την μελαμίνη στο γάλα αποδεικνύει με το πιο εφιαλτικό τρόπο ότι μιλάμε για έναν άγριο, χωρίς έλεος, κρατικό καπιταλισμό που βασιλεύουν το χρήμα και το κέρδος χωρίς φραγμούς.

Τα εκατομμύρια των εσωτερικών μεταναστών που τροφοδοτούν την οικονομική ανάπτυξη της Κίνας αντιμετωπίζονται ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Είναι αποκλεισμένοι από το σύστημα υγείας και από το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα, ζουν στοιβαγμένοι σε απαράδεκτες συνθήκες και πέφτουν, συστηματικά, θύματα ακραίας εργασιακής εκμετάλλευσης. Αντιμετωπίζουν έντονες διακρίσεις από τους κυβερνητικούς κανονισμούς σε κάθε τομέα, σχεδόν, της καθημερινότητάς τους. Τους αρνούνται τις στεγαστικές διευκολύνσεις και την ασφάλιση υγείας που δικαιούνται οι μόνιμοι κάτοικοι των αστικών περιοχών και τα παιδιά τους συχνά αποκλείονται στην πράξη από τη δημόσια εκπαίδευση.

Εκτιμάται ότι τα τελευταία χρόνια, 150 — 200 εκατομμύρια εργαζόμενοι, που προέρχονται από αγροτικές περιοχές, έχουν μετακομίσει στις πόλεις αναζητώντας εργασία. Ο αριθμός αυτός αναμένεται να αυξηθεί την ερχόμενη δεκαετία. Σε μερικές πόλεις αποτελούν την πλειονότητα των κατοίκων.Οι εσωτερικοί μετανάστες είναι υποχρεωμένοι να εγγράφονται ως προσωρινοί κάτοικοι στα μητρώα των τοπικών αρχών, σύμφωνα με το σύστημα καταγραφής των νοικοκυριών *χουκόου*. Όσοι καταφέρνουν να ολοκληρώσουν τη συχνά επίπονη διαδικασία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διακρίσεις στη στέγαση, την εκπαίδευση, την υγειονομική περίθαλψη και την εργασία με βάση τον προσωρινό χαρακτήρα της νομικής τους υπόστασης. Πολλοί είναι εκείνοι που δεν καταφέρνουν να ολοκληρώσουν τη διαδικασία και που καταλήγουν να μην έχουν νομική υπόσταση, γεγονός που τους καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτους σε εκμετάλλευση από την αστυνομία, τους ιδιοκτήτες των κατοικιών τους, τους εργοδότες τους και τους ντόπιους κατοίκους.

Οι εργοδότες χρησιμοποιούν διάφορες τακτικές για να αποτρέψουν την παραίτηση των εργαζομένων τους. Συνήθως χρωστούν μισθούς, που σημαίνει ότι όσοι παραιτούνται χάνουν τα δεδουλευμένα τουλάχιστον δύο ή τριών μηνών. Η εργοδοσία συχνά παρακρατεί εσκεμμένα τους μισθούς πριν από την κινέζικη πρωτοχρονιά για να εξασφαλίσει ότι οι εργαζόμενοι θα επιστρέψουν στις δουλειές τους μετά τις γιορτές, με αποτέλεσμα εκατομμύρια μετανάστες να μην μπορούν να αγοράσουν σιδηροδρομικό εισιτήριο για να περάσουν τις γιορτές στα σπίτια τους. Τέτοιου είδους τακτικές δίνουν τη δυνατότητα στους εργοδότες να αντιμετωπίζουν την αυξανόμενη έλλειψη εργατικού δυναμικού χωρίς να αναγκάζονται να αυξήσουν τους μισθούς. Αυτό εξηγεί γιατί, ενώ υπάρχει έλλειψη εργατικού δυναμικού, δεν έχουν γίνει ουσιαστικές αυξήσεις στους μισθούς, όπως θα περίμενε κανείς σε φυσιολογικές συνθήκες αγοράς. Ένα παράδειγμα από τις εκθέσεις της Διεθνούς Αμνηστίας αρκεί: Μία μετανάστρια, η κ. Ζανγκ, εικοσιενός ετών, δούλευε σε ένα εργοστάσιο ρούχων στα περίχωρα του

Πεκίνου. Οι εργάτες είχαν να πληρωθούν 3 μήνες και αποφάσισαν να φύγουν για να σταματήσουν να χάνουν χρήματα. Όμως, τους κλείδωσαν μέσα στο εργοστάσιο (!!) και έπρεπε να έχουν ειδική άδεια για να βγουν έξω. Στο τέλος, ένας έκλεψε το κλειδί της πύλης και έφυγαν μαζικά ώστε να μην μπορεί να τους συγκρατήσει ο φρουρός. Η κ. Ζανγκ αφηγήθηκε ότι *«Εκείνη τη στιγμή χαρήκαμε πολύ που τα καταφέραμε... Στην πραγματικότητα, είχαμε ανθρώπους στην ομάδα μας που έχασαν μισθούς τεσσάρων μηνών.»*

Παράλληλα, εκατομμύρια παιδιά εσωτερικών μεταναστών επηρεάζονται άμεσα καθώς παλεύουν να αποκτήσουν παιδεία της προκοπής. Σε πολλές περιοχές ουσιαστικά αποκλείονται από τα δημόσια σχολεία, είτε επειδή οι γονείς τους δεν έχουν καταφέρει να εγγραφούν στο σύστημα *χουκόου,* είτε εξαιτίας των χρεώσεων που επιβάλλονται αποκλειστικά στα παιδιά εσωτερικών μεταναστών, είτε εξαιτίας των υψηλών σχολικών διδάκτρων.

Οι υπερσύγχρονες ολυμπιακές εγκαταστάσεις και οι δεκάδες ουρανοξύστες που υψώθηκαν τα τελευταία χρόνια στο μολυσμένο ουρανό του Πεκίνου κατασκευάστηκαν από εξαθλιωμένους εσωτερικούς μετανάστες, το καθεστώς των οποίων λίγο διαφέρει από εκείνο των σκλάβων. Η διεθνής μη κυβερνητική οργάνωση Human Rights Watch κατήγγειλε ότι οι εργάτες δεν είχαν ασφάλιση, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και έπαιρναν απελπιστικά χαμηλά μεροκάματα, ακόμη και για τα τριτοκοσμικά δεδομένα. Αν και ο νόμος ορίζει κατώτερο ωρομίσθιο 0, 62 ευρώ, σε έρευνες που έκαναν διεθνείς οργανώσεις κατέγραψαν για το 50% των εργαζομένων ωρομίσθιο 0, 30 ευρώ! Οι εργαζόμενοι στοιβάζονταν σε πολύ μικρά, ανθυγιεινά κοντέινερ που χρησιμοποιούνταν ως κοιτώνες, χωρίς τουαλέτες και πόσιμο νερό και τους γινόταν παρακράτηση για τα έξοδα διαμονής τους από τις εργολαβικές εταιρείες.

Παράλληλα, η θανατική ποινή στη χώρα εξακολουθεί να χρησιμοποιείται για περίπου 68 παραπτώματα (!), στα οποία περιλαμβάνονται και μη βίαια εγκλήματα όπως αδικήματα που είναι οικονομικής φύσης ή σχετίζονται με τα ναρκωτικά.Η αλληλογραφία, τα τηλέφωνα, τα φαξ, αλλά και η ηλεκτρονική αλληλογραφία παρακολουθούνται από την εσωτερική ασφάλεια, ενώ για την παρακολούθηση των ηλεκτρονικών υπολογιστών έχει συγκροτηθεί ειδική υπηρεσία που λογοκρίνει τα ηλεκτρονικά μηνύματα των υπόπτων. Ο έλεγχος του τύπου είναι ασφυκτικός, κάτι που συνεχίστηκε ακόμα και για ξένους δημοσιογράφους μέχρι τις πρώτες ημέρες των Ολυμπιακών Αγώνων. Ο δημοσιογράφος Σι Τάο καταδικάστηκε σε 10 χρόνια φυλακή με μόνο αποδεικτικό στοιχείο ένα ηλεκτρονικό μήνυμα που εντοπίστηκε από τις αρχές ασφαλείας! Το καθεστώς εμποδίζει την πρόσβαση σε διάφορους διαδικτυακούς τόπους με το πρόσχημα της εθνικής ασφαλείας ενώ πρόκειται για διαδικτυακούς τόπους εγχώριων διαφωνούντων και διεθνών οργανώσεων. Τέλος η Διεθνής Αμνηστία καταγγέλλει μια εφιαλτική κατάσταση στις φυλακές της χώρας όπου στους κρατουμένους γίνονται ηλεκτροσόκ, εικονικές εκτελέσεις, καθηλώσεις, φάλαγγα, βγάλσιμο νυχιών, ακόμη και βιασμοί. Έχουν, δε, καταγραφεί καταγγελίες για ενέσεις σε κρατουμένους με άγνωστες ουσίες που επέδρασαν μόνιμα στο νευρικό τους σύστημα!!

Αναρωτιέται, λοιπόν, κάποιος με ποιό σκεπτικό ψήφισε η Πολιτική Γραμματεία του ΣΥΝ τη συμμετοχή σε επίσκεψη σ' ένα κόμμα που ασκεί μια τέτοια ντροπιαστική πολιτική. Αγνοούσαν, για παράδειγμα, την ελβετίδα θιβετιανής καταγωγής η οποία ξάπλωσε στο δρόμο της Ολυμπίας, αλειμμένη με κέτσαπ, κατά τη διάρκεια της αφής της ολυμπιακής φλόγας στην Ελλάδα, την ώρα που περνούσε από το σημείο ο πρώτος λαμπαδηδρόμος; Προφανής σκοπός της ήταν ο συμβολισμός του αίματος στο οποίο είναι βουτηγμένη η ψευτοκομμουνιστική κυβέρνηση της Κίνας ιδίως για τη κατοχή του Θιβέτ από το 1950 και την ποικιλόμορφη καταπίεση των θιβετιανών.

Από τη μία, η Ανανεωτική Πτέρυγα στάθηκε, στη περίπτωση αυτή, ανάξια του πρώτου συνθετικού της ονομασίας της. Με ποιο δήθεν «ανανεωτικό» σκεπτικό τα στελέχη της στη Γραμματεία είτε σιώπησαν είτε υπερψήφισαν την επίσκεψη; Στη περσινή πανελλαδική συνδιάσκεψή της η Ανανεωτική Πτέρυγα δήλωνε ότι «στην Άπω Ανατολή... αναπτύσσονται ραγδαία με καπιταλιστικούς όρους οι νέοι οικονομικοί γίγαντες (Κίνα, Ινδία)». Ποιά ανανεωτική αριστερή θέση επιβάλει την ανάγκη για συνεργασία με κόμματα που διαμορφώνουν καπιταλιστικούς οικονομικούς γίγαντες; Από την άλλη ούτε τα στελέχη του Αριστερού Ρεύματος που υπερψήφισαν την επίσκεψη, τίμησαν το πρώτο συνθετικό της ονομασίας της δικής τους τάσης. Με ποιο δήθεν «αριστερό» σκεπτικό υπερψήφισαν την επίσκεψη σε μια χώρα και τη συνεργασία μ' ένα κόμμα που απαγορεύει δια νόμου τις απεργίες και που παραβιάζει κατάφωρα και με το πιο οδυνηρό για τους εκεί εργαζομένους τρόπο στοιχειώδη εργατικά και άλλα δικαιώματα; Τέλος, συνιστά μέγιστο πολιτικό ολίσθημα (πέρα από το ΣΥΝ και) η απόφαση του Κόμματος Ευρωπαϊκής Αριστεράς για τέτοια επίσκεψη που διάρκεσε περίπου δέκα μέρες και μετά το τέλος της το ΚΕΑ εξέδωσε ανακοίνωση ότι «εξετάζονται οι μορφές μελλοντικής συνεργασίας»! Είναι λοιπόν, απαραίτητο ο ΣΥΝ να επαναπροσδιορίσει τις συνεργασίες και τις συμμαχίες του με αριστερά κόμματα στο σύγχρονο κόσμο. Καμιά θέση σε τέτοιες συμμαχίες δεν έχει ο εσμός εγκληματιών που αυτοαποκαλούνται ξεδιάντροπα «Κομμουνιστικό Κόμμα Κίνας».

Η «Αυγή» και τα χρυσόβουλα

των Γιώργου Κυρίτση και Άγγελου Τσέκερη

Ακόμη και αν ο Συνασπισμός δεν είχε αποφασίσει ήδη από την περασμένη άνοιξη να βάλει μπροστά και μάλιστα ως ζήτημα προτεραιότητας την ενίσχυση και αναβάθμιση των ΄΄δικών του΄΄ ΜΜΕ, τώρα θα έπρεπε επειγόντως να το κάνει. Μπροστά μας εξελίσσεται μια προσπάθεια του εκδοτικού/καναλαρχικού κατεστημένου να επαναφέρει τα δικομματικά διλήμματα και να εξαφανίσει από την εικόνα τον ΣΥΡΙΖΑ, τη μόνη πολιτική δύναμη που αμφισβητεί τις βασικές επιλογές της κυβέρνησης. Σε αυτήν την κρίσιμη συγκυρία που έχει χαρακτηριστικά μεγάλης ρευστότητας και εγκυμονεί εξελίξεις μέσα στον ορατό πολιτικό ορίζοντα, το κόμμα ορθώς αποφάσισε να εκπέμψει τον πολιτικό του λόγο, να βάλει την ατζέντα του, χωρίς να αρκείται στη διαμεσολάβηση από τα αστικά μίντια. Η επιλογή αυτή άλλωστε δεν αμφισβητήθηκε επί της αρχής ούτε συνάντησε αντίδραση στα όργανα του κόμματος.

Σήμερα, ωστόσο, αυτή η προφανής κίνηση καταβάλλεται μια προσπάθεια να υπονομευθεί και μάλιστα με εξωπολιτικά μέσα, δηλαδή με νομικοδιοικητικά τερτίπια, τα οποία εκ των υστέρων επενδύονται πολιτικά, με τρόπο μειωτικό και για την ηγεσία του Συνασπισμού και για τα πρόσωπα που προτείνονται για το νέο εγχείρημα και για τους εργαζόμενους στην «Αυγή» η οποία έχει βρεθεί στο επίκεντρο της προσπάθειας.

Κανένα υποσύνολο του κόμματος, είτε πλειοψηφία είτε μειοψηφία, δεν έχει το μονοπώλιο στη δημοκρατική ευαισθησία. Το να ονομάζουμε τη δική μας επιδίωξη «υπεράσπιση της πολυφωνίας» και την αντίθετη «απόπειρα χειραγώγησης» είναι ευκολία που δεν βοηθάει τη συζήτηση. Πολύ περισσότερο όταν η «απόπειρα χειραγώγησης» αιτιολογείται εντελώς αυθαίρετα: «φοβούμαστε ότι...», «ανησυχούμε πως...», «τα παραπάνω κατά τη γνώμη μας ερμηνεύουν...», πράγματα δηλαδή που δεν δηλώνουν τίποτα περισσότερο από προκατάληψη.

Άλλωστε οι αιτιάσεις για απόπειρα χειραγώγησης της εφημερίδας δεν επιβεβαιώνονται ούτε από τη σύνθεση του νέου Δ.Σ., ούτε από τα πρόσωπα που προτείνονται για τη διεύθυνση της εφημερίδας. Άλλωστε, στο Δ.Σ. προτάθηκε και η συμμετοχή συντρόφων που σήμερα αντιδρούν στις αλλαγές, αλλά επέλεξαν να

αρνηθούν. Εκτός αυτού, οι εργαζόμενοι, κατ' εξοχήν υπεύθυνοι για την πολυφωνία και τη δημοκρατικότητα, στηρίζουν το σχέδιο αναδιάρθρωσης. Και είναι οι πρώτοι που θα αντιδρούσαν σε μια απόπειρα χειραγώγησης της εφημερίδας.

Υπάρχει επίσης μια μεγάλη απόσταση στον ορισμό της έννοιας «πλειοψηφία». Οι σύντροφοι περιγράφουν ως «πλειοψηφία» μια σκοτεινή παρέα που κοιμάται και ξυπνάει με την έγνοια πως θα συρρικνώσει την «Αυγή». Είναι λοιπόν σκόπιμο να τους υπενθυμίσουμε ότι η πλειοψηφία διαμορφώθηκε σε ποσοστό 70% στο συνέδριο πριν από λίγους μήνες. Αυτή η πλειοψηφία έχει την ευθύνη και την υποχρέωση να διαμορφώσει τις προϋποθέσεις για ένα ποιοτικό άλμα. Αν σκόπευε να κλείσει την εφημερίδα, το μόνο που θα είχε να κάνει, θα ήταν να την αφήσει να πορεύεται όπως σήμερα.

Οι σύντροφοι επισημαίνουν τη δυνατότητα να αυξηθεί η κυκλοφορία, αλλά δεν αισθάνονται την ανάγκη να εξηγήσουν τι έκαναν μέχρι σήμερα για να αξιοποιήσουν αυτή τη δυνατότητα. Το να φορτώνεις την αποτυχία σου στα μέλη του Συνασπισμού που δεν αγοράζουν την εφημερίδα με το στανιό, είναι πολύ αδύναμο άλλοθι. Στον βαθμό που η αίσθηση του κομματικού καθήκοντος δεν υπάρχει με τη μορφή που υπήρχε κάποτε, ο μόνος τρόπος να αυξηθεί η κυκλοφορία της εφημερίδας είναι να γίνει η εφημερίδα καλύτερη και πιο ενδιαφέρουσα.

Υπάρχει επίσης και ένα ζήτημα προσωπικής στάσης. Αποδέχεσαι το να σε διορίζει ο Συνασπισμός στο Δ.Σ. της ΄΄Αυγής΄΄, αλλά δεν αποδέχεσαι το δικαίωμά του να σε αλλάξει. Και ταυτόχρονα επιμένεις στην υποχρέωσή του να σε χρηματοδοτεί, παρ' όλο που αποδεδειγμένα δεν είσαι σε θέση να ανταποκριθείς. Διότι, κακά τα ψέμματα, αν η κυκλοφορία της εφημερίδας ήταν ικανοποιητική, δηλαδή αν η εφημερίδα ήταν αντίστοιχη με τις απαιτήσεις ενός σκεπτόμενου αριστερού κοινού, κανείς δεν θα σκεφτόταν να μετακινήσει κανέναν.

Δεν μπορεί, τέλος, να μη σημειώσει κανείς ότι το ενδιαφέρον των ανησυχούντων συντρόφων περιορίζεται μόνον στην εφημερίδα και όχι και στο ραδιόφωνο. Γιατί άραγε; Δεν τους ενδιαφέρει το ραδιόφωνο ως μέσο, δεν τους ενδιαφέρει το ΄΄Κόκκινο΄΄, ή κρίνουν ότι εκεί δεν τους πέφτει λόγος; Αυτή η παράλειψη ξαναβάζει από το παράθυρο την αντίληψη ότι το κόμμα αποτελείται ή, ακόμα χειρότερα, αναλύεται σε μαγαζάκια επί των οποίων η α' ή η β' τάση διαθέτει τίτλους ιδιοκτησίας που ανάγονται μάλιστα στην Ιστορία. Χρυσόβουλα δηλαδή.

Αυγή, 21/9/2008

Το Κόμμα Ευρωπαϊκής Αριστεράς και η Κίνα

του Χρήστου Λάσκου

Όπως είναι γνωστό, τον Σεπτέμβριο, μια αντιπροσωπεία του Κόμματος Ευρωπαϊκής Αριστεράς επισκέφτηκε, μετά από πρόσκληση του εκεί ΚΚ, την Κίνα. Ο Συνασπισμός έλαβε μέρος σε αυτήν την επίσκεψη, εκπροσωπούμενος από τη βουλευτίνα του, την Άννα Φιλίνη. Παρόλο που εκδηλώθηκε μια δυσαρέσκεια τόσο στο εσωτερικό του ΣΥΝ, όπου το Κοκκινοπράσινο Δίκτυο μάλιστα διαφώνησε δημόσια με την επίσκεψη, καθώς και από ορισμένες συνιστώσες του ΣΥΡΙΖΑ, δεν θα μπορούσε να ειπωθεί πως δόθηκε η έκταση που θα έπρεπε σε ένα τέτοιο γεγονός. Αν εξαιρέσουμε ένα καταδικαστικό κείμενο υπογραφών και κάποια υποστηρικτικά σε αυτό άρθρα το θέμα καλύφθηκε από σιωπή. Αιδήμονα ή όχι δεν ξέρω, αλλά, πάντως, σίγουρα σιωπή. Στενόχωρη κατάσταση, όμως, όταν διακυβεύονται ζητήματα που έχουν καταστατική αξία για τη δική μας αριστερά. Ας σπάσουμε, λοιπόν, για λίγο έστω, τη σιωπή.

* * *

Πριν από λίγες μέρες ήρθε στα χέρια μου το κείμενο της ομιλίας, που εκφώνησε ο πρόεδρος του ΚΕΑ Λόταρ Μπίσκι με ακροατήριο το Τμήμα Διεθνών Σχέσεων της Κ' του ΚΚΚ και θέμα: «Ο σοσιαλισμός στην Ευρώπη: Εμπειρίες και μαθήματα από τον 20ο αι. και προοπτικές για τον 21ο». Δεν σκοπεύω να παρουσιάσω ούτε να κρίνω αναλυτικά την ομιλία.

Αισθάνομαι, ωστόσο, υποχρέωση να πω πως ένιωσα πραγματική ανατριχίλα με εκείνο το «Dear comrades», προσφώνηση με την οποία άνοιξε την παρέμβασή του. Να που έγινα, δια του προέδρου μου στο Ευρωπαϊκό κόμμα, του οποίου είμαι μέλος, σύντροφος με τα μέλη της κινέζικης νομενκλατούρας! Κι όμως ήμουν βέβαιος μέχρι τώρα πως οι σύντροφοί μου —και οι σύντροφοί μας, όλων στην ανανεωτική κομμουνιστική αριστερά— ήταν οι φοιτητές και οι εργάτες της πλατείας Τιεν Αν Μεν, που σφάχτηκαν χωρίς έλεος τον Ιούνιο του 1989. Δεν είχα αμφιβολία, δηλαδή, πως σύντροφός μου ήταν ο Βανγκ Βέϊ Λιν, που όλος ο κόσμος είδε από τις τηλεοράσεις του να σταματάει τη φάλαγγα των τεθωρακισμένων στην πλατεία της Ουράνιας Γαλήνης το πρωινό της 6ης εκείνου του Ιουνίου, ο

εργοστασιακός εργάτης Βανγκ, το τυπάκι με το άσπρο πουκάμισο και το σακάκι στο χέρι, που στάθηκε μπροστά στο προπορευόμενο τανκ και το σταμάτησε, για να εκτελεστεί μαζί με τους πρώτους συλληφθέντες λίγες μέρες μετά.

Μάλλον, όμως, θα πρέπει να μεταβάλλω αρκετές από τις βεβαιότητές μου. Αφού, επιπλέον, όπως μας πληροφορεί η Άννα Φιλίνη, ο Λόταρ Μπίσκι, που είχε πρωτοπάει στην Κίνα το 1994, διαπίστωσε πως υπάρχουν «μεγάλες διαφορές» και, έτσι, «έχουμε θετική αίσθηση»(!). Εξάλλου, όπως είχε διευκρινιστεί εξαρχής, «δεν ήρθαμε στην Κίνα για να δώσουμε μαθήματα —θέλουμε να ακούσουμε τους προβληματισμούς τους». Δεν έχω πληροφορηθεί τι έγινε μετά από την ακρόαση των κινεζικών προβληματισμών και, συνεπώς, δεν έχω αλλάξει άποψη σχετικά με τον τερατώδη χαρακτήρα του κινεζικού σοσιαλισμού (!!!) της αγοράς.

Παραθέτω, λοιπόν, κάποιες σκέψεις που έχω ξαναθέσει πρόσφατα. Η Κίνα —για να το κρύψομεν, άλλωστε;— είναι το καμάρι των απανταχού νεοφιλελεύθερων. Οι τελευταίοι την αξιοποιούν ως ζωντανή απόδειξη των δυνατοτήτων της πραγματικά «ελεύθερης» αγοράς. Και έχουν δίκιο: ποιά άλλη οικονομία εφάρμοσε τόσο πιστά την πολιτική των απελευθερώσεων ώστε, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, να διακόψει στην πραγματικότητα κάθε δημόσια υγειονομική δαπάνη εδώ και δύο δεκαετίες, για να καταλαμβάνει σήμερα την 187η θέση στον κόσμο —ανάμεσα σε 190 χώρες— με κριτήριο την ισότιμη πρόσβαση στις υπηρεσίες, δεδομένου ό,τι μόνο το 25% του αστικού πληθυσμού και το 10% του αγροτικού διαθέτουν κάποια ιατροφαρμακευτική περίθαλψη —όταν το 1975 το 85% είχε ικανοποιητική πρόσβαση; Σε ποιά άλλη χώρα το 90% των εργαζομένων είναι ανασφάλιστο; Σε ποιά έχουμε μείωση της πρόσβασης στην στοιχειώδη εκπαίδευση στα τελευταία τριάντα χρόνια; Ποιά αδιαφόρησε τόσο για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της μεγέθυνσης, ώστε 6 στις 10 πιο μολυσμένες πόλεις του πλανήτη να της ανήκουν επαξίως; Πού αλλού —κατά τα επίσημα στοιχεία— το 25% των βρεφών έχει πιει γάλα με μελαμίνη; Ποιά άλλη οικονομία κατάφερε να σπαταλάει για το ίδιο παραγωγικό αποτέλεσμα επτά φορές περισσότερους πόρους από την Ιαπωνία, έξι φορές περισσότερο από τις ΗΠΑ, ακόμη και τρεις φορές περισσότερο από την Ινδία; Πού αλλού διψήφιοι ρυθμοί αύξησης του ΑΕΠ συνδυάζονται με ημερομίσθια της τάξης του 1/10 του μέσου ασιατικού μισθού, ώστε εύλογα να βρίσκεται στην πρώτη σειρά από άποψη εισοδηματικής ανισότητας; Σε ποιόν άλλο τόπο οι περισσότερες —παράνομες, βέβαια— απεργίες έχουν ως αίτημα όχι την αύξηση των μισθών, αλλά την καταβολή τους; Πού αλλού ακόμη και η πρωτοχρονιά είναι εργάσιμη;

Σήμερα η Κίνα έχει μεταμορφωθεί σ' έναν από τους αγριότερους καπιταλισμούς που υπήρξαν ποτέ στον πλανήτη κάνοντας την κατάσταση της

πρωταρχικής συσσώρευσης, που αναλύει ο Μαρξ στο Κεφάλαιο, να μοιάζει με ονειρώδες παρεθόν. Πρόκειται για τη χώρα με το απόλυτο ρεκόρ θανατικών εκτελέσεων στον κόσμο, τη χώρα, όπου τα ποσοστά υπεραξίας τις τελευταίες δεκαετίες προκαλούν τη ζήλια των δυτικών καπιταλιστών ρίχνοντάς τους στη μαύρη κατάθλιψη, που δεν μπορούν κι αυτοί να έχουν εργάτες σε συνθήκες στρατοπεδικής καταναγκαστικής εργασίας, εκεί όπου η κοινωνική ανισότητα ξεπέρασε αυτή της υποσαχάριας Αφρικής.

Και όλα αυτά σε συνθήκες ακραίου πολιτικού αυταρχισμού —που είναι πολύ πιθανό να επιταθεί και άλλο στο μέτρο που η χρηματοοικονομική κρίση θα αγγίζει τον κινεζικό καπιταλισμό όλο και περισσότερο. Χωρίς τις στοιχειώδεις ελευθερίες και δικαιώματα που σε εμάς εδώ δεν αμφισβητούνται ούτε από το ΛΑΟΣ ανοιχτά. Ας το πούμε ρητα: η Κίνα συνιστά τεράστια οπισθοδρόμηση σε σχέση μ' όσα η εργατική τάξη έχει κερδίσει στη Δύση και έχει τεράστια πολιτική σημασία να εκδηλώνουμε ασυμβίβαστα και φωναχτά την αντιπαλότητά μας. Και η υποψία ακόμη «άποψης» πως στην Κίνα καλλιεργείται μια εκδοχή —κουτσή, στραβή κι ανάποδη, αλλά πάντως εκδοχή— σοσιαλισμού, νομιμοποιεί την έντονη αποστροφή του κόσμου προς το σοσιαλιστικό πρόταγμα. Δεν πρέπει, λοιπόν, ν' αφήνουμε καν να πλανάται μια τέτοια υποψία.

Η πρώτη και ουσιαστική ένδειξη σοσιαλισμού είναι, χωρίς αμφιβολία, η δημοκρατία. Και η δημοκρατία υπάρχει όταν ικανοποιούνται οι στοιχειώδεις προϋποθέσεις της: ελευθερία έκφρασης και οργάνωσης είναι οι πρώτες και εκ των ων ουκ άνευ. Ο σοσιαλισμός ή είναι δημοκρατικός ή δεν είναι σοσιαλισμός. Αντιδημοκρατικός σοσιαλισμός είναι αντίφαση στους όρους, αντίφαση όχι πολιτικής, αλλά λογικής τάξης.

Γι' αυτό, νομίζω, πως η επίσκεψη του ΚΕΑ στην Κίνα, ανάμεσα σε άλλες επιδείξεις αβρότητας, δεν είναι απλώς πολιτικά εσφαλμένη, αλλά συνιστά πραγματικό παραλογισμό. Δεν χρειάζεται βαριά διαλεκτική για να το καταλάβουμε, φτάνει η πιο στοιχειώδης τυπική λογική. Ας σταματήσει, λοιπόν εδώ αυτός ο τραγέλαφος —κι αν όχι ας σαμποτάρουμε κάθε διαδικασία του ΚΕΑ, όταν σε αυτήν «παρευρίσκονται και χαιρετίζουν» οι dear comrades.

* * *

Τελειώνω με μια έκκληση: ας συγκρατήσουμε το όνομα. Είναι το μόνο, άλλωστε, που έχει μείνει. Ο, τιδήποτε άλλο του ανήκε έγινε αέρας και χάθηκε, επειδή έτσι το θέλησε ο Ντενγκ, ο Λι Πενγκ και οι υπόλοιποι κινέζοι βασανιστές. Βανγκ Βέϊ Λιν λεγόταν και θα ήταν σήμερα 38 ετών.

Σε τι ελπίζει το ΠΑΣΟΚ

του Δημοσθένη Παπαδάτου-Αναγνωστόπουλου

Το ΠΑΣΟΚ ετοιμάζεται για το συνέδριό του που θα γίνει μέσα στον Μάρτιο. Λίγους μήνες μετά τη «νίκη» του Γ. Παπανδρέου σε μια αναμέτρηση προσωπικοτήτων, οι οργανώσεις του κόμματος (ή ό,τι απέμεινε απ' αυτές μετά το '96 — κατά κύριο λόγο, δηλαδή, οι εκλογικοί του μηχανισμοί) θα αναδείξουν 5.000 συνέδρους που θα επιχειρήσουν να εξηγήσουν τα αίτια της καθήλωσης.

Ενόψει του συνεδρίου του ΠΑΣΟΚ και μεσούσης της κρίσης του -για την οποία, δυστυχώς για το ίδιο, συζητήσαμε σοβαρότερα εμείς (στα «Ενθέματα», στο «Εντός Εποχής» και αλλού) από τους κυρίως ενδιαφερόμενους— είναι εντυπωσιακή η προσπάθεια στελεχών του και των φιλικών του ΜΜΕ να εξαγάγουν την κρίση προς την αριστερά.

Οι γραφικότητες ενός Πάγκαλου δεν είναι παρά μια διάσταση του φαινομένου. Ξεφυλλίζοντας προχθές τα «Νέα», πέσαμε σ' ένα σχόλιο του Γιώργου Παπαχρήστου. Φανερός ο θυμός του συντάκτη με τον νέο πρόεδρο του Συνασπισμού που δε θεωρεί «αριστερά» το ΠΑΣΟΚ: «Και εσείς, κύριε Τσίπρα, τι ακριβώς επαγγέλλεσθε; Εκδότης πιστοποιητικών αριστεροσύνης; Κι αφήνω κατά μέρος το μέγα ερώτημα ποιος είναι στην Ελλάδα αριστερός. Διότι, αν υπάρχει, να μας τον δείξουν, να έχουμε κι εμείς να λέμε: Μπράβο βρε, να ένας αριστερός, που πιστεύαμε ότι είχε χαθεί και αυτός μαζί με τους τυραννόσαυρους. (...) Μιλάμε φυσικά για πραγματικό αριστερό, όχι ιμιτασιόν και λάιτ. Να έχει στο προσκεφάλι τον Λένιν και τον Μαρξ και στα κονίσματα τον Άρη καβαλάρη ζωσμένο τα φυσεκλίκια. Και το πρωί που σηκώνεται να τραγουδάει 'βροντάει ο Όλυμπος, αστράφτει η Γκιώνα'».

Σε παλιότερο σημείωμα σχετικό με την υποψηφιότητα του Αλέξη Τσίπρα, υποστηρίζαμε ότι, απουσία πειστικής πολιτικής επιχειρηματολογίας, η κριτική που του γίνεται -τόσο από το ΚΚΕ όσο και από μερίδα του Τύπου που ειδικεύεται σε προσφορές CD και συνταγών μαγειρικής— αξιώνει από τον Συνασπισμό να προσαρμοστεί σε μια καρικατούρα -αυτήν που φιλοτεχνούν οι αντίπαλοι της αριστεράς και με βάση την οποία την ψέγουν ως αναχρονιστική. Η ίδια κριτική συνεχίζεται και μετά το συνέδριο του Συνασπισμού, παρά την εμφανή αναπο-

τελεσματικότητά της. Ποιον τελικά μπορεί να πείσει αυτού του είδους η τακτική;

Κανέναν, όπως φαίνεται. Δεν υπάρχει όμως και καμιά άλλη. Η διαδικασία διαδοχής που παρακολουθήσαμε μετά τις εκλογές του Σεπτεμβρίου κατέδειξε ένα τρομακτικό έλλειμμα πολιτικής και θεωρητικής συζήτησης στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ -και δη στα ηγετικά κλιμάκια του κόμματος. Το γεγονός ότι η κομματική «βάση» δεν αναλαμβάνει καμιά πρωτοβουλία και δεν «παράγει» καμιά αντιπρόταση -αντίθετα, παραμένει εγκλωβισμένη σε μια αμήχανη και ανερμάτιστη κριτική-, σημαίνει πως προνομιακό (ίσως και το μόνο) πεδίο παραγωγής ιδεών και πολιτικής είναι οι σύμβουλοι του Γ. Παπανδρέου και τα φιλικά προς τη Χαριλάου Τρικούπη ΜΜΕ.

Στις ιεραρχήσεις των τελευταίων την πρώτη θέση κατέχει... ο Συνασπισμός, εξ ου και δείγματα των εμπνεύσεών τους όπως το παραπάνω βλέπουν καθημερινά το φως της δημοσιότητας.

Έτσι λοιπόν, ανεκδοτολογικά σχόλια τα βάζουν με το «κόμμα Τσίπρα», στο όνομα μιας παράταξης που ταυτίστηκε όσο καμιά με τον Αρχηγό της, τον «Αντρέα». Εξέχουσα θέση στην «κριτική» κατέχει το «επιχείρημα» του λάιφστάιλ, κι ας ήταν το άστρο του ΠΑΣΟΚ αυτό που μεσουράνησε μεταξύ αυριανισμού, Ρίτας Σακελλαρίου και «Κλικ». Κουρής από τη μια, Κωστόπουλος και Αναστασιάδης από την άλλη. Τελευταία επιστρατεύεται και ο Βελουχιώτης.

Πράγματι, στα γραφεία ορισμένων από τις εναπομείνασες οργανώσεις του ΠΑΣΟΚ ακόμα φιγουράρει ο αρχηγός του ΕΛΑΣ -δίπλα στο πορτρέτο του Γιώργου Παπανδρέου. Τι κρίμα όμως: τα πορτρέτα δεν κάνουν πολιτική. Τα σύμβολα με τα οποία πολιτεύτηκε το ΠΑΣΟΚ όλα αυτά τα χρόνια δεν αρκούν για να κινητοποιήσουν τα ίδια τα μέλη του.

Η κρατικοδίαιτη Νεολαία του (βλ. «Βήμα», φ. 19.10.2003), χρήσιμη συνήθως ως «κερκίδα» στις ομιλίες του «Αρχηγού», καταργήθηκε και επανιδρύθηκε χωρίς να το καταλάβει η ίδια -πόσο μάλλον εμείς. Οι συνδικαλιστές του ενεργοποιούνται κυρίως ενόψει αρχαιρεσιών, όχι για να υπερασπιστούν κοινωνικά κεκτημένα, αλλά τη θέση τους έναντι των «δεξιών». Τα μέλη του αρκούνται στο ρόλο του ψηφοφόρου, χωρίς να επιδιώκουν να επηρεάσουν καμιά πολιτική επιλογή.

Τα παραπάνω δεν απασχολούν τα φιλικά προς το ΠΑΣΟΚ εκδοτικά συγκροτήματα. Έτσι όμως το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί πια να ελπίζει, παρά μόνο στις προσευχές του νέου αρχιεπισκόπου.

Αυγή, 19/2/2008

Για την ακτοπλοΐα και το κέρδος

του Δημήτρη Λαβατσή

Το πρόβλημα της ακτοπλοϊκής σύνδεσης το ζούμε εδώ και χρόνια και αγανακτούμε όλο και περισσότερο μ αυτό

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής παράγει ανάγκες ολοένα και περισσοτέρων μετακινήσεων. Το πρόβλημα εντείνεται

Και βεβαίως το ζήτημα δεν είναι τεχνικό ή της «κακιάς μας μοίρας που μας έταξε να ζούμε σε νησί» όπως το εμφανίζουν αυτοί που εκμεταλλεύονται την κοινωνική αυτή ανάγκη της απρόκοπης μετακίνησης.

Οι ναυτιλιακές εταιρείες προσφέρουν, συνήθως κακές και ακριβές υπηρεσίες και με δικαιολογία, ειδικά τους τελευταίους μήνες, την άνοδο της τιμής του πετρελαίου αύξησαν τα ναύλα κατά 20% — 25% σε ένα μήνα (τον Ιούλιο που οι μετακινήσεις αυξάνονται— τι σύμπτωση!). Τώρα δε που η τιμή του πετρελαίου έπεσε κατά 35%, έκαναν κάποιες —φυσικά μικρές, και όχι σε όλες τις θέσεις — μειώσεις, μετά την κατακραυγή που ξεσήκωσαν. Τις τελευταίες μάλιστα μέρες το ένα σκέλος της μίας και μοναδικής εταιρίας που κάνει κουμάντο στις ακτοπλοϊκές μετακινήσεις του νησιού μας δεν άνοιγε πλάνα εισιτηρίων για το πλοίο της δημιουργώντας κλίμα εκβιασμού: «και πολύ σας είναι που ασχολούμαστε με εσάς, θα πάμε αλλού που έχει περισσότερα φράγκα»

Φυσικά είναι λάθος να ζητάμε ηθική από το κέρδος. Το κέρδος ένα μόνο πράμα ξέρει: να αυξάνεται με κάθε τρόπο εκβιάζοντας τις ανάγκες μας. Η κατάσταση έχει φτάσει σε σήψη πλέον: που εκείνες οι διαφημίσεις οι υποσχέσεις για γρήγορες μετακινήσεις και άλλα θαύματα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.... Και βέβαια οι «αρμόδιοι» άρχοντες και διάφοροι παραγοντίσκοι προσπαθούν σε συνεννόηση με τον Ζορρό της Θεσσαλονίκης να λύσουν το πρόβλημα ζητιανεύοντας (τι συγκινητικό!) τον πατριωτισμό των εκμεταλλευτών δηλαδή των εφοπλιστών Αστείες και ασεβείς συμπεριφορές για αυτό το σοβαρό και επώδυνο καθημερινό μας πρόβλημα.

ΟΙ ΚΡΥΜΜΕΝΕΣ ΠΛΕΥΡΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ-Η ΑΣΥΔΟΣΙΑ

Η ιδιαιτερότητα της ακτοπλοΐας στη χώρα μας έγκειται στον μεγάλο αριθμό των

νησιών αλλά και στο γεγονός ότι δεν υπάρχει μη κερδοσκοπική υπηρεσία ακτοπλοΐας που να καλύπτει αυτή τη ζωτική ανάγκη.

Στην Υγεία, πλάι στον ιδιώτη γιατρό υπάρχει ο δημόσιος τομέας, Ι.Κ.Α., Ε Σ.Υ, νοσοκομεία, παρ' όλη την σκόπιμη υποβάθμιση τους από τις κυβερνήσεις που φυσικά υπηρετούν το κέρδος σε βάρος των κοινωνικών αναγκών. Στην παιδεία το ίδιο, μολονότι ακονίζουν τα μαχαίρια «τα τσακάλια με τις γραβάτες» για να ανοίξουν τα κολέγια τους. Ακόμα υπάρχει δημόσιος τομέας και εκεί.

Στην ακτοπλοΐα όμως τίποτα. Κάποιες προσπάθειες που έγιναν σε διάφορα νησιά, και στη Χίο, στο παρελθόν, με εταιρίες λαϊκής βάσης δεν πέτυχαν κυρίως λόγω σαμποταρίσματος από τις δυνάμεις των ιδιωτών που έβλεπαν να χάνουν την κότα με τα χρυσά αβγά. Λόγω έλλειψης του απαραιτήτου κοινωνικού ελέγχου το πράμα ατόνησε και οι προσπάθειες αυτές αφού δυσφημίσθηκαν, ιδιωτικοποιήθηκαν από τα μέσα(π.χ. Α.Ν.Ε.Κ.) ή πνίγηκαν αφήνοντας το έδαφος ελεύθερο στο... δαιμόνιο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Έτσι η ασυδοσία της μαφίας

του εφοπλιστικού κεφαλαίου ονομάσθηκε λύση, ευλογήθηκε από όλες

τις κυβερνήσεις και βέβαια τώρα πλέον εκβιάζουν με αποχώρηση «αφού τα πήραν όλα!»

Η ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΑΝΩΤΕΡΗ ΚΑΙ ΜΟΝΗ ΔΥΝΑΤΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ: ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΕΙ ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΑΚΤΟΠΛΟΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ

Ο φορέας αυτός θα είναι υπεύθυνος για τη ναυπήγηση ή την αγορά πλοίων. Θα έχει, δηλαδή, στην ιδιοκτησία του ένα στόλο πλοίων διαφόρων μεγεθών. Τα πλοία αυτά, θα διαχειρίζεται ο ίδιος όπως συμβαίνει στη Φινλανδία. Ο φορέας αυτός, όμως, μπορεί να αναθέτει τη διαχείριση κάποιων απ΄ αυτά τα πλοία με leasing ή με προγραμματικές συμφωνίες στην τοπική αυτοδιοίκηση, όπως συμβαίνει στη Δανία ή και σε άλλους φορείς όπως εταιρίες λαϊκής βάσης. Σε κάθε περίπτωση, ο φορέας αυτός, ως πρώτιστο καθήκον και αποστολή του θα έχει την εξασφάλιση της κάλυψης των λεγόμενων άγονων γραμμών, της σύνδεσης των νησιών μεταξύ τους και της ρυθμιστικής του παρέμβασης συνολικά στο σύστημα των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών, με στόχο την εύρυθμη λειτουργία του και την πληρέστερη ικανοποίηση των αναγκών. Οι δημοσιονομικοί πόροι που σήμερα διατίθενται για την επιδότηση εφοπλιστών — πειρατών στις λεγόμενες άγονες γραμμές, οι επιχορηγήσεις στους εφοπλιστές του αναπτυξιακού νόμου που φτάνουν το 40% μιας επένδυσης μπορούν να στηρίξουν ένα τέτοιο σχέδιο δημόσιας παρέμβασης.

Η παραπάνω πρόταση δεν είναι προσωπική μου ιδέα. Είναι απόσπασμα της

συνεκτικής και ολοκληρωμένης μελέτης του ΣΥΡΙΖΑ και του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ με τον τίτλο δέκα θέσεις για την ακτοπλοΐα

Σε επόμενο φύλλο θα δημοσιεύσουμε την μελέτη αυτή που όσο και καλή να είναι θα αποκτήσει πρακτική αξία μόνο και εφόσον ασχοληθούμε και κινητοποιηθούμε σαν ενεργοί πολίτες που διεκδικούμε αξιοπρεπείς λύσεις στα ζητήματα που μας αφορούν κόντρα στον εφησυχασμό και την εκμετάλλευση από τις δυνάμεις του κέρδους.

Η λύση αυτή είναι ΑΝΩΤΕΡΗ γιατί ξεφεύγει από τις δαγκάνες του κέρδους, είναι ΑΝΑΓΚΑΙΑ γιατί όλες οι άλλες απέτυχαν και είναι ΕΦΙΚΤΗ εφόσον το προσπαθήσουμε όλοι οι πολίτες ενωμένοι.

Δομές και διαδικασίες στο ΣΥΡΙΖΑ

του Χριστόφορου Παπαδόπουλου

Το προηγούμενο Σαββατοκύριακο στο αμφιθέατρο της ΑΣΟΕΕ ο Συνασπισμός της Ριζοσπαστικής Αριστεράς πρόσθεσε ένα ακόμα στοιχείο στην αρχιτεκτονικής της οργάνωσής του. Από την πρώτη πανελλαδική συνάντηση, τον Μάιο 2008, όλοι μαζί συνιστώσες και ανέντακτοι θέσαμε ως στόχο τη δημιουργία του Πανελλαδικού Συντονιστικού, τη διαμόρφωση δηλαδή ενός πολιτικού σώματος του ΣΥΡΙΖΑ που να συναρθρώνει πολιτικά και οργανωτικά τις δύο υφιστάμενες δομές, δηλαδή τις τοπικές, κλαδικές και θεματικές επιτροπές με τη Γραμματεία του ΣΥΡΙΖΑ. Έχουμε ανάγκη ενός σώματος πολιτικής διαβούλευσης και ταυτόχρονα ενός σώματος που να μπορεί να οργανώνει την εξωστρεφή πολιτική δράση, ανάγκη και υποχρέωση που υπογράμμισαν οι περισσότεροι, από τους 86 ομιλητές και ομιλήτριες που πήραν τον λόγο στο διήμερο.

Έχουμε όλοι και όλες συνείδηση ότι βήμα-βήμα πρέπει να επινοούμε δομές και διαδικασίες ώστε να επιλύουμε ιδρυτικές «αντιφάσεις» του εγχειρήματός μας.

Ο ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί ένα πρωτότυπο πολιτικό εγχείρημα —με την έννοια ότι δεν έχουμε στην Αριστερά παγκόσμια ένα παρόμοιο μοντέλο να αντιγράψουμε— αφού στις γραμμές μας συναρθρώνονται πολιτικές συνιστώσες και ανέντακτοι και η συνταγματική μας συνθήκη κατοχυρώνει τη συναίνεση και την ομοφωνία, έναντι της πλειοψηφίας και της μειοψηφίας. Με αυτή την έννοια οι αντιπροσωπεύσεις (όπως για παράδειγμα για τη συγκρότηση του Πανελλαδικού συντονιστικού) είναι δύσκολες αφού δεν μπορούν να επιλυθούν δια των ψηφοφοριών και κατά συνθήκη αφού δεν έχει ολοκληρωθεί η δομή και η υποδομή του ΣΥΡΙΖΑ. Οι 248 αντιπρόσωποι που πήραν μέρος στο Πανελλαδικό Συντονιστικό είχαν πλήρη συνείδηση ότι αποτελούν ένα πειραματικό και ταυτόχρονα μεταβατικό σώμα αφού έχει προκύψει μέσα από ανολοκλήρωτες διαδικασίες και σε αρκετές περιπτώσεις με κάποιου είδους «υποκειμενισμό».

Η αλήθεια είναι ότι δημιουργήσαμε ένα μεγάλο σώμα, ενώ ξεκινήσαμε με πολύ μικρότερη πρόβλεψη. Θέσαμε από την αρχή δύο κανόνες τη μεγάλη αντιπροσώπευση των «ανέντακτων» (40% του σώματος), όπως και την αντιπροσώπευση των γυναικών (επίσης 40%). Θεωρούμε και τους 2 κανόνες εύλογους από τη στιγμή που όλοι και όλες γνωρίζουμε ότι οι ανέντακτοι δεν αποτελούν μία συνιστώσα του ΣΥΡΙΖΑ, από την άποψη της ιδεολογικοπολιτικής συνάφειας, αποτελούν όμως το δυναμικό στοιχείο της κοινωνικής εγγραφής του ΣΥΡΙΖΑ που ασκούν τα πολιτικά τους δικαιώματα συμμετοχής (στη διαμόρφωση πολιτικής) αποκλειστικά μέσα από τη διαδικασία του ΣΥΡΙΖΑ. Η δε υποαντιπροσώπευση των γυναικών είναι μια υπόθεση που δεν αφορά μόνο την κοινωνία, το κράτος, τους θεσμούς, αλλά και την Αριστερά.

Αποφύγαμε τη μονομέρεια της αντιπροσώπευσης στο Πανελλαδικό Συντονιστικό αποκλειστικά από τις νομαρχιακές επιτροπές, αφού μια τέτοια προσέγγιση άφηνε απέξω συντρόφους και συντρόφισσες που δραστηριοποιούνται σε κρίσιμους τομείς για την κοινωνική αγκύρωση του ΣΥΡΙΖΑ, σε κλαδικές και θεματικές επιτροπές (Υγεία, παιδεία, περιβάλλον, δικαιώματα, κινήματα πόλης, εργασία), καθώς επίσης και συντρόφους και συντρόφισσες που δουλεύουν στις υποδομές του ΣΥΡΙΖΑ (επιτροπές οργανωτικού, τύπου, προγράμματος) καθώς και την Κοινοβουλευτική μας ομάδα. Προσθήκες απαραίτητες για την ποιότητα της σύνθεσης του οργάνου και ταυτόχρονα δισεπίλυτο οργανωτικά πρόβλημα, αφού οι περισσότερες θεματικές είναι στη φάση των προθέσεων, λίγες έχουν συγκροτηθεί (οι οποίες όμως παράγουν ήδη δουλειά και δράση), απαραίτητες όμως όλες τόσο στην κατάθεση του προγραμματικού μας λόγου όσο και στην κατά προτεραιότητα κοινωνική και πολιτική μας δράση. Πολλοί ομιλητές και ομιλήτριες, ιδιαίτερα από την περιφέρεια και ανέντακτοι, άσκησαν δίκαιη κριτική στα ελλείμματα αμφίδρομης πληροφόρησης, πόρων για πολιτική δράση, στις καθυστερήσεις που οδηγούν σε εσωστρέφεια. Άλλοι, με εμπειρίες από το αντιπαγκοσμιοποιητικό κίνημα, πρότειναν διαδικασίες που να απαντούν στην κρίση του κομματικού φαινομένου, δηλαδή διαδικασίες που να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή και την άμεση δημοκρατία, απέναντι στην ανάθεση και την υποκατάσταση των συγκεντρωτικών και γραφειοκρατικών τρόπων οργάνωσης, την ενθάρρυνση των θεματικών δικτυώσεων που έχουν την ικανότητα να εντάσσουν και να αξιοποιούν πολιτικά και κινηματικά ιδιαίτερες ευαισθησίες και προσανατολισμούς. Μερικοί, ιδιαίτερα όσοι δεν είχαν ενεργή συμμετοχή στα Φόρουμ, παρερμήνευσαν, θεωρώντας ότι αυτός ο τρόπος οδηγεί στην κινηματική διάχυση του πολιτικού εγχειρήματος του ΣΥΡΙΖΑ. Προβλεπόμενες και σε ένα βαθμό προβλέψιμες παρεξηγήσεις αν αναλογισθούμε ότι ο ΣΥΡΙΖΑ πρέπει να «παντρέψει» διαφορετικές ταυτότητες, διαδρομές, εμπειρίες και ευαισθησίες, ίσως αυτό να είναι ένα ακόμα στοιχείο της «γοητείας» του.

Η βία τα δελτία τύπου και ο σοσιαλισμός

του Δημοσθένη Παπαδάτου-Αναγνωστόπουλου

Με αφορμή τις πυρόπληκτες κάλπες, την πολιτικά πρωτόγονη επίθεση στον Α. Μάνθο και την επικοινωνιακή διαχείριση-πολιτική αξιοποίηση αυτών και παρόμοιων γεγονότων, το «Κόμμα των Κουκουλοφόρων» (που, ως τέτοιο, σκαρφάλωσε από το 5 στο 15-και-κάτι τοις εκατό) δεν συζήτησε όσο χρειαζόταν περί βίας και αριστερής πολιτικής πρακτικής. Όταν πάλι αποπειράθηκε να το κάνει, τα έκανε χειρότερα -όπως επισημαίνει ο Γιώργος Κυρίτσης στο φύλλο της Κυριακής (15.6.2008)-, λες και ξεκινούσαμε από το μηδέν· αμήχανα, με μια μάλλον διαισθητική προσέγγιση των πραγμάτων, αφόρητο καθωσπρεπισμό και, κυρίως, αποϊδεολογικοποιημένα.

Τα τελευταία χρόνια, είτε καίγεται το βιβλιοπωλείο του Γεωργιάδη στη Σόλωνος, είτε πέφτουν μολότοφ σε αστυνομικά τμήματα, είτε σπάνε τράπεζες σε μια πορεία, οι αντίπαλοί μας θεωρούν αυτονόητη υποχρέωσή μας να δηλώσουμε ότι καταδικάζουμε «τη Βία». Τα γεγονότα, βέβαια —το γνωρίζουν οι δημόσιοι κατήγοροί μας-, δεν μπορούν να ξεγίνουν με μια δήλωση. Τότε γιατί τόσο άγχος να μας «αποπροσανατολίσουν», που θα' λεγε και το ΚΚΕ; Για να αποκατασταθούν πολιτικά οι «πληγέντες» (πρόσωπα ή θεσμοί) και να εδραιωθεί, στο πεδίο της ιδεολογίας, η άποψη πως μέσα στην κοινωνία ουδείς άλλος δικαιούται να ασκεί βία, παρά μόνο το κράτος που, σύμφωνα με το διάσημο ορισμό του Βέμπερ, κατέχει —από πού και για πόσο άραγε;— το μονοπώλιο της νόμιμης φυσικής βίας.

Τα παραπάνω δεν φαίνονται πρωτότυπα (γιατί όντως δεν είναι), έχουν ωστόσο συνέπειες και θα έπρεπε να δεσμεύουν σε συγκεκριμένες πολιτικές στάσεις. Στο βαθμό που αυτό δε συμβαίνει, θα πρέπει να κουβεντιάσουμε και πάλι για τα αυτονόητα:

Πρώτον, ότι δεν είναι δουλειά δική μας ο σχολιασμός «επεισοδίων», αλλά ενός συγκεκριμένου είδους «δημοσιογραφίας», που δεν είναι και καθόλου του γούστου μας. Δεύτερον, ότι η εξίσωση της κινηματικής με τη συμβολική και φυσική κρατική βία είναι ανεπίτρεπτη για την Αριστερά: ακόμα κι όταν η πρώτη είναι τυφλά «αντικρατική», αυτοκαταστροφική και αναντίστοιχη με αυτό που

δηλώνει πως υπερασπίζεται, έχει άλλη πολιτική προέλευση και στόχευση, συνεπώς άλλο αξιακό περιεχόμενο.

Τρίτον, ότι είναι άλλο πράγμα να περιφρουρούμε τις επιλογές μας σε κάθε εκδήλωση όπου συμμετέχουμε και άλλο η αγωνία και η (δήθεν) υποχρέωσή μας να εξηγήσουμε πειστικά στα ΜΜΕ γιατί τα πράγματα «ξέφυγαν», γιατί δε δείραμε αυτόν που πέταξε πέτρα στα ΜΑΤ ή γιατί δεν αποδεχτήκαμε αδιαμαρτύρητα τον αποκλεισμό μας από την Αστυνομία, τα καρκινογόνα χημικά και το ξύλο. Τέταρτον, ότι δεν είμαστε πολιτικά ηγεμονικοί όταν ψάχνουμε την καλύτερη απάντηση για τα πιεστικά ερωτήματα των άλλων, αλλά όταν υποχρεώνουμε τους άλλους να απαντήσουν στα δικά μας ερωτήματα. Εφ' όσον κανείς δεν μπορεί να τα κάνει όλα ταυτόχρονα και το ίδιο καλά, πρέπει πρώτα να πείσουμε το διπλανό μας για την ανάγκη να ανατραπεί ο νόμος-πλαίσιο, η ιδιωτικοποίηση, κ.ο.κ, κι ύστερα να δούμε τι θα πούμε στα ΜΜΕ αν μας παρουσιάσουν ως ημιάγριους. Έτσι, το κίνημα του 2006-7 πήρε εγκαίρως απόφαση ότι δεν μπορεί να επηρεάσει αυτούς που στήνουν ένα δελτίο ειδήσεων και επέλεξε να ρίξει αλλού το βάρος. Μάλλον καλά τα κατάφερε.

Θα πρέπει να κουβεντιάσουμε και για κάτι ακόμα: ότι δε θεωρούμε καθόλου αυτονόητη και αιώνια τη «νομιμότητα» γενικώς, ούτε πιστεύουμε πως «η ελευθερία μας τελειώνει εκεί που αρχίζει η ελευθερία των άλλων», ιδίως σε εποχές που τα κράτη διεκδικούν και επιβεβαιώνουν το «δικαίωμά» τους στην ελεύθερη καταστολή, χωρίς η αντιπροσωπευτική δημοκρατία να τα περιορίζει ιδιαιτέρως. Αντίθετα, γνωρίζοντας ότι «ο δημοκρατικός δρόμος προς τον σοσιαλισμό δε θα είναι ένα απλό ειρηνικό πέρασμα», καταλαβαίνουμε ότι για τη στοιχειώδη κοινωνική αυτοάμυνα απαιτούνται συγκεκριμένα «ποσά» βίας, υποστηρίξιμα τουλάχιστον στα τμήματα της κοινωνίας που μας ενδιαφέρουν προνομιακά· «ποσά» που αντιστοιχούν στην υπόθεση που υπερασπιζόμαστε και που λειτουργούν απελευθερωτικά για τους κυριαρχούμενους, αναδεικνύοντάς μας ταυτόχρονα ως παραδειγματική και ηθική δύναμη. Τέτοια δύναμη, βεβαίως, δεν πρόκειται να γίνουμε ποτέ αν οι πολιτικές μας παρεμβάσεις εξαντλούνται σε δελτία τύπου αγχωμένα μέσα στη νομιμοφροσύνη τους.

Αυγή,21/6/2008

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΗ ΤΟΥ ΣΥΡΙΖΑ
Είχαμε χρήσιμες εμπειρίες στις αποσκευές μας...

του Χριστόφορου Παπαδόπουλου

Κόσμος πολύς στην Πανελλαδική του ΣΥΡΙΖΑ, περισσότερος από τον αναμενόμενο που ξεπέρασε τις προσδοκίες των οργανωτών και τις υποδομές της σύσκεψης, ιδιαίτερα στις κορυφαίες στιγμές των εργασιών: στο άνοιγμα, στο κλείσιμο, το απόγευμα του Σαββάτου. Πλήθος και στο φουαγιέ, στα τραπεζάκια των οργανώσεων, στα πηγαδάκια του πολιτικού «κουτσομπολιού». Γνωστή ατμόσφαιρα, που δεν χάλαγε κανένα, ακόμα και εκείνους που σε κάθε συνέδριο του ΣΥΝ ζητούν την «κοσμιότητα», δια του αποκλεισμού. Κόσμος γνωστός ο περισσότερος και όχι μόνο από τις τοπικές συνελεύσεις του ΣΥΡΙΖΑ ή τις διαδηλώσεις, με τους περισσότερους και τις περισσότερες έχουμε συνεργαστεί και συνυπάρξει στις διαδικασίες του Φόρουμ, εξ ου και η εξοικείωση. Εξοικείωση προσωπική αλλά και πολιτική, αφομοίωση των διαδικασιών και των προβλημάτων που περιέχει μια πλουραλιστική πολιτική διαδικασία στην οποία συνυπάρχουν οργανώσεις και ανέντακτοι. Εξοικείωση κεκτημένη από την κοινή εμπειρία και αναβαθμισμένη σε υπόδειγμα. Όχι ότι δεν υπάρχουν άλλοι πολλοί που για πρώτη φορά συμμετέχουν σε παρόμοιο εγχείρημα και κατά συνέπεια χρειάζεται να «μυηθούν» σε έννοιες και πολιτικές πρακτικές: όπως της άμεσης δημοκρατίας, της υπεροχής δηλαδή της συνέλευσης έναντι της αναγκαίας διαμεσολάβησης της Συντονιστικής. Να κατανοήσουν την αρχή της ομοφωνίας, δηλαδή της διαβούλευσης, αντί της πλειοψηφίας και της μειοψηφίας. Να συμφιλιωθούν με την ιδέα ότι το κεντρικό πολιτικό αίτημα θα συνυπάρχει με το τοπικό και το θεματικό, με άλλα λόγια να τα δίνουμε όλα στη μάχη του ασφαλιστικού, χωρίς να υποτιμούμε την αντιρατσιστική συναυλία, το κατέβασμα της κάμερας, την κινητοποίηση για το λιθάνθρακα ή τον ελεύθερο χώρο και την κεραία της κινητής τηλεφωνίας. Δεν πετάμε στα σύννεφα, γνωρίζουμε ότι πολλά πράγματα θέλουν το χρόνο τους για να κατακτηθούν. Πόσοι μήνες χρειάσθηκαν ώστε οι συνελεύσεις του Φόρουμ να μη γίνονται αρένα ανταγωνισμών μεταξύ των οργανώσεων; Πόσος καιρός πέρασε προκειμένου στις εργατικές διαδηλώσεις να μην ακούγεται μόνο η «τσιμινιέρα» αλλά και ο Σιδηρόπουλος και ο Μανού Τσάο; Καταλαβαίνουμε ότι μερικοί δυσανασχετούν, ακόμα και σήμερα,

όταν η περικύκλωση της Βουλής, αργά το βράδυ, εξελίσσεται σε πάρτι δρόμου. Βλέπετε μια διαδήλωση δεν είναι μόνο ένα μεγάλο επικοινωνιακό σήμα, αλλά και η μέθεξη της συμμετοχής.

Η ταυτότητα, η δομή και η λειτουργία

Δεν είναι παράδοξα περιστατικά αυτά, στην ταυτότητα του ΣΥΡΙΖΑ -γιατί έχει δική του ταυτότητα πέρα από την ταυτότητα των συνιστωσών— εγγράφεται τόσο το ταξικό, όσο το ελευθεριακό και όχι τυχαία, ούτε κατά λάθος. Συμβάλουν σε αυτό όχι μόνο οι γενέθλιες οργανώσεις, ούτε μόνο οι νέες εντάξεις, η «Ρόζα» και το «Ξεκίνημα» για παράδειγμα, αλλά και οι θεματικές συσπειρώσεις και ιδεολογικά ρεύματα που διαπερνούν «το σώμα» των ανθρώπων που αποτελούν την υπόσταση ΣΥΡΙΖΑ. Για αυτούς τους λόγους είναι πολύτιμες οι διατασικές πρωτοβουλίες από τα κάτω, όπως της συνέλευσης γυναικών που βάζει τα ζητήματα φύλλου, (ακόμα και στις διαδικασίες) ή άλλων, επίσης διατασικών, παρεμβάσεων, για ζητήματα εθνικισμού και ρατσισμού. Ο ΣΥΡΙΖΑ βεβαίως δεν είναι Φόρουμ, ούτε θέλει να γίνει μια νεόκοπη, πιο πολιτική εκδοχή του, ούτε μια νέα εκδοχή του «μετώπου οργανώσεων», στο βαθμό που στις γραμμές του λειτουργούν ανέντακτοι και ανέντακτες πρωτογενώς και τελεσίδικα, αφού οι ίδιοι, σε συνέλευση τους στο χώρο της Πανελλαδικής, απέρριψαν το ενδεχόμενο να μετεξελιχθούν σε μια επί πλέον συνιστώσα. Ο ΣΥΡΙΖΑ είναι ένας πολιτικός οργανισμός πρωτότυπος στην εκδοχή του και ανέκδοτος ως προς τις διαδικασίες και τις δομές. Δεν υπάρχει άλλο παρόμοιο εγχείρημα για να αντιγράψουμε δομές και διαδικασίες, τις ψάχνουμε πειραματιζόμενοι. Στην Πανελλαδική σύσκεψη δεν ορίσαμε μόνο με ακρίβεια —εξαντλητική ακρίβεια— τη δομή και τις λειτουργίες της τοπικής και κλαδικής επιτροπής, ούτε μόνο τη λειτουργία και τις επιτροπές της Γραμματείας, τολμήσαμε να δημιουργήσουμε ένα δεύτερο επίπεδο —μεταξύ Γραμματείας και Τοπικής Επιτροπής— το Πανελλαδικό Συντονιστικό. Όλοι αντιλαμβανόμαστε και περισσότερο από τον καθένα οι ανέντακτοι απαιτούν (ενταγμένα μέλη του ΣΥΡΙΖΑ) ότι μεταξύ του πρώτου επιπέδου της άμεσης δημοκρατίας και της επιτελικής δουλειάς της Γραμματείας πρέπει να επινοηθούν τρόποι και δομές αντιπροσώπευσης των απόψεων που κυοφορούνται στη βάση Κανείς και καμιά δεν είναι διατεθειμένος και διατεθειμένη να εκχωρεί αιώνιες εξουσιοδοτήσεις σε λευκό χαρτί, ακόμα και όταν καταλαβαίνει ότι η σύνθεση των απόψεων σε ένα πολυκομματικό οργανισμό περιέχει εκ των πραγμάτων τον πολιτικό συμβιβασμό, δηλαδή την υποχώρηση από εκπεφρασμένες συλλογικές θέσεις. Η διπλή ένταξη των μελών του ΣΥΡΙΖΑ, εκείνοι που είναι ενταγμένοι στο κόμμα ή την οργάνωσή τους και την ίδια στιγμή είναι ενταγμένοι στην τοπική ή κλαδική επιτροπή του ΣΥΡΙΖΑ, με την μοναδική ένταξη

των ανέντακτων υποχρεώνει όλους και όλες να χρησιμοποιούν τη «διαβούλευση» ως εκείνη την πολιτική μεθοδολογία η οποία ενισχύει τη συμμετοχή έναντι της αντιπροσώπευσης, που υποστηρίζει την κατανόηση, άρα την πολλαπλότητα και τη διαφορετικότητα., που δεν διαιρεί σε πλειοψηφίες και μειοψηφίες, άρα δεν φιμώνει τη μειοψηφία (σε ένα πολυτασικό-πολυκομματικό οργανισμό). Η άσκηση στη διαβούλευση του Πανελλαδικού Συντονιστικού είναι ο τρόπος για να «διαχυθούν εξουσίες» προς τα κάτω, χωρίς αποκλεισμούς, διαφορετικές ταχύτητες και αποκλειστικότητες, στο βαθμό που συγκροτείται από τα κάτω και από τα πάνω, δηλαδή στο βαθμό που στο Πανελλαδικό σώμα, εκπροσωπούνται όχι μόνο οι συνιστώσες αλλά και οι αντιπρόσωποι των Τοπικών και Κλαδικών Επιτροπών από κάθε Νομό, από κάθε κλάδο.

Θεματικές, δικτυώσεις και πολιτικό πρόγραμμα

Υπήρχαν πολλές και διαφορετικές προσδοκίες και απαιτήσεις από την Πανελλαδική Σύσκεψη: να ορισθούν οι νέες πολιτικές συντεταγμένες μετά τις εκλογές, να προσδιορισθούν οι στόχοι, να συνομολογηθεί το πρόγραμμα δράσης, να διευκρινιστεί η έννοια του μέλους, να περιγραφούν δομές και λειτουργίες του ΣΥΡΙΖΑ. Τα περισσότερα τέθηκαν, ορισμένα επιλύθηκαν, κάποια άλλα όπως το ζήτημα της εξουσίας θίχθηκαν από πολλούς ομιλητές και ομιλήτριες με εύλογη αγωνία να διαφοροποιηθεί το άμεσο πολιτικό (η κυβέρνηση) από το στρατηγικό. Ίσως γιατί οι περισσότεροι κατανοούν ότι οι δομές του ΣΥΡΙΖΑ δεν είναι ο κατάλληλος τόπος για να εκπονηθεί το μέγιστο πρόγραμμα, δηλαδή η στρατηγική για το σοσιαλισμό. Στους σχηματισμούς πολιτικής ενότητας, τα ιδεολογικά και στρατηγικά ζητήματα τίθενται ως βάση αναφοράς, όχι για να συνομολογηθεί ο δρόμος, πόσο μάλλον για να συνομολογηθεί το είναι του σοσιαλισμού. Εξάλλου, αυτός είναι και ο βασικός λόγος που οι συνιστώσες του ΣΥΡΙΖΑ διατηρούν ακέραια τη χρησιμότητά τους: καθεμία από αυτές έχει την ικανότητα να προτείνει, με ιδεολογική αυτάρκεια, τη «μεγάλη αφήγηση» για το μετασχηματισμό του κόσμου, το σοσιαλισμό και τον κομμουνισμό. Η αποδοχή του παραπάνω δεν απαλλάσσει τον κόσμο του ΣΥΡΙΖΑ από την υποχρέωση να εκπονήσει το πολιτικό πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ και δεν το κάνει εξ άλλου. Από τις συνελεύσεις ήδη έχει τεθεί το ζήτημα να εκπονηθούν οι προγραμματικές θέσεις του ΣΥΡΙΖΑ, προτάθηκαν μάλιστα να διοργανωθούν παράλληλες θεματικές συνδιασκέψεις κατά τη διάρκεια της Πανελλαδικής γι αυτόν ακριβώς το λόγο. Οι θεματικές δικτυώσεις της Υγείας, της Παιδείας, της Εργασίας, των Ελεύθερων χώρων, του Περιβάλλοντος, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης κατανόησαν την οικονομία του πρώτου πανελλαδικού σώματος και υποδέχθηκαν με χαρά τη δέσμευση για την προγραμματική συνάντηση μέσα στο 2008.

Αν κάτι χρειάζεται να υπογραμμίσουμε, με το δεδομένο ότι ο κόσμος του ΣΥΡΙΖΑ, όπως και του Συνασπισμού κατανοεί την ανάγκη και την επικαιρότητα του αριστερού προγραμματικού λόγου -τη στιγμή που αμφισβητείται πολιτικά και κοινωνικά η νεοφιλελεύθερη συναίνεση— είναι ότι η εκπόνηση προγράμματος δεν είναι μια υπόθεση διανοουμένων (αποκλειστικά), ούτε φυσικά μπορεί να είναι το προϊόν μιας εργώδους προσπάθειας στο δοκιμαστικό σωλήνα των γραφείων μας. Το πολιτικό μας πρόγραμμα μπορούμε να το εκπονήσουμε στο έδαφος των μεγάλων κοινωνικών αντιθέσεων, με παρονομαστή πάντα τις κινητοποιήσεις και τις αντιστάσεις, τότε και μόνο τότε μπορεί να εγγραφεί στο πολιτικό πεδίο και από θεωρία να γίνει πολιτικό πρόγραμμα. Αυτή εξ άλλου είναι και η εμπειρία μας είτε μιλάμε για τις Θέσεις μας για την παιδεία, το ασφαλιστικό ή τους ελεύθερους χώρους, υπήρχε πάντα από κάτω η κοινωνική δυναμική να τις υποστηρίζει και να τις αναγορεύει σε πρόγραμμα.

Ο ΣΥΡΙΖΑ και η ανεξάρτητη κομματική οικοδόμηση

Όσοι και όσες εργασθήκαμε όλα αυτά τα χρόνια για να αλλάξουμε το ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟ από κόμμα που κινείται στα όρια του συστήματος, σε κόμμα που δουλεύει για την ανατροπή του το επιχειρήσαμε με την άποψη ότι τα κόμματα δεν αλλάζουν στο εσωτερικό των γραφείων τους, ούτε είναι υπόθεση στελεχών και εσωκομματικών συσχετισμών. Τα κόμματα αλλάζουν στο βαθμό που αλλάζει το παράδειγμα πολιτικής δουλειάς, αλλάζουν οι ιδέες που τροφοδοτούν την πολιτική πράξη, αλλάζει η ανάγνωση του κόσμου και των δρόμων μετασχηματισμού του. Όλα αυτά τα χρόνια επιχειρήσαμε να βγούμε από τα γραφεία μας, να παρέμβουμε στην κοινωνία, να δουλέψουμε με αριστερούς ενταγμένους σε άλλες αριστερές οργανώσεις και ανέντακτους με σεβασμό στην ταυτότητά τους και την ένταξή τους. Δεν αντιμετωπίσαμε ποτέ την πολιτική ή την κοινωνική δομή ως το μαζικό χώρο προς στρατολόγηση, είτε μιλάμε για το Φόρουμ, είτε για το ΣΥΡΙΖΑ και αυτό εκτιμήθηκε και επιβραβευθήκαμε γι αυτό. Δεν έχουμε κανένα λόγο να αλλάξουμε το παράδειγμα, μετατρέποντας το Συνασπισμό σε ένα μηχανισμό στρατολογήσεων, σε κενό πολιτικής και δράσης, επειδή κόσμος πολύς ενδιαφέρεται για το πολιτικό εγχείρημά μας. Αντίθετα έχουμε πολλούς λόγους να κάνουμε το ΣΥΡΙΖΑ ικανό να υποδεχθεί το κύμα ενδιαφέροντος, να το στρατεύσει κοινωνικά και πολιτικά, να το καταστήσει δύναμη μετασχηματισμού. Η πρόσφατη εμπειρία του ασφαλιστικού και του δημοψηφίσματος μας δείχνει ότι μπορούμε και είναι βέβαιο, περισσότερο βέβαιο από κάθε δημοσκόπηση, ότι είναι ο δρόμος για την ανάπτυξη, τη δική μας και των συμμάχων μας.

Το μεταναστευτικό ζήτημα στη σημερινή Ελλάδα

του Νάσου Θεοδωρίδη

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του μεταναστευτικού φαινομένου

Είναι γεγονός ότι η τελευταία δεκαετία του προηγούμενου αιώνα επιφύλαξε μια σημαντική όσο και διαρκή μετοίκηση πληθυσμών στην ελληνική επικράτεια. Οι ιστορικές της μακροεπιπτώσεις δεν είναι ακόμη προσπελάσιμες σε ολοκληρωμένη ερευνητική διάγνωση από την κοινωνική επιστήμη και θεωρία

Αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι επί σειρά ετών υπήρχε μια έκδηλη αδυναμία διαχείρισης του φαινομένου. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι οι πολιτικές ήταν αποσπασματικές και συμπληρωματικές και όχι «συνολικές», δηλαδή δεν σχεδιάζονταν ως τμήμα κάθε επιμέρους δημόσιας πολιτικής (π.χ. εργασία, υγεία, παιδεία, ασφάλιση, κλπ), αλλά ως μεμονωμένα μέτρα που αφορούσαν ένα συγκεκριμένο τμήμα του πληθυσμού που δεν έχει μάλιστα την ιδιότητα του πολίτη, τους μετανάστες. Η μετανάστευση ήταν αποκλειστικά παράνομη, και ποτέ δεν σχεδιάστηκε με τόλμη ή δεν προγραμματίστηκε ορθολογικά εκ των προτέρων μια μαζική απασχόληση μεταναστών στην αγορά εργασίας για να καλύψει τις απολύτως υπαρκτές και διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες ζήτησης της ελληνικής κοινωνίας σε απειράριθμους τομείς της ζωής.

Άλλωστε, το πολυσύνθετο φαινόμενο της μετανάστευσης καθώς και οι συνθήκες εργασίας των μεταναστών που ζουν στη Δύση είναι σήμερα στο επίκεντρο της συζήτησης από τις κυβερνήσεις που σχεδιάζουν τις σύγχρονες «μεταναστευτικές» πολιτικές, αλλά και από το εργατικό και αντιρατσιστικό κίνημα και την Αριστερά στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Για τον εργοδότη ο μετανάστης εργαζόμενος αποτελεί χρυσή ευκαιρία ως προς την αύξηση της κερδοφορίας των επιχειρήσεών του, ενώ για τα ταμεία του κράτους αποτελεί αστείρευτη πηγή εσόδων μέσα από τις δαπάνες της διαδικασίας νομιμοποίησης και ανανέωσης της άδειας παραμονής. Για τους εργαζομένους, όμως (ντόπιους και μετανάστες), η πάλη για τα εργασιακά δικαιώματα του μετανάστη εργάτη εξελίσσεται ίσως στο πιο κεφαλαιώδες ζήτημα — με κρίσιμη σημασία για τα δικαιώματα και τη ζωή όλων μας, στην εποχή του πιο άγριου νεοφιλελευθερισμού, που βάζει αδιάκριτα στο στόχαστρο κατακτήσεις και δικαιώματα δεκαετιών.

Από την πρώτη κιόλας στιγμή της εμφάνισης του φαινομένου της μετανάστευσης στον ελλαδικό χώρο, έγινε αντιληπτό ότι το μεγαλύτερο τμήμα των μεταναστών μετακινούταν στην Ελλάδα για την προσφορά **μισθωτής εργασίας**. Μέχρι και σήμερα η συντριπτική πλειοψηφία των αλλοδαπών ανήκει στη κατηγορία του μετανάστη μισθωτού,. Δεν είναι, λοιπόν, τυχαίο, ότι και η ελληνική πολιτεία,, θέσπισε και διατηρεί αναλλοίωτο ένα ανελαστικό και γκρίζο θεσμικό καθεστώς για τους αλλοδαπούς με στόχο τη διαιώνιση της ομηρίας τους (π.χ. διατηρείται αδιαλείπτως η πολιτική των κλειστών συνόρων που νομικά συνίσταται στην απαγόρευση εισόδου χωρίς την προαπαιτούμενη άδεια εργασίας.

Η ταξική εκμετάλλευση των μεταναστών

Σύμφωνα με τον Μαρξ, οι άνεργοι και οι υποαπασχολούμενοι είναι ο «εφεδρικός στρατός της εργατικής τάξης», που τον χρησιμοποιούν τα αφεντικά για να μειώνουν το εργασιακό τους κόστος. Οι μετανάστες είναι απλώς τμήμα αυτού του «εφεδρικού στρατού», ενός «υπερπληθυσμού» της εργατικής τάξης, που το σύστημα χρειάζεται ακόμα και σε περιόδους μεγάλης ανάπτυξης — οπότε γεννιούνται νέοι κλάδοι της οικονομίας, ώστε να μη μετατοπίζονται οι εργάτες από τον έναν τομέα στον άλλο και να μην ερημώνουν οι παλιοί τομείς. Από τη μεριά των εργατών και των συνδικάτων, το ζητούμενο είναι να υπάρχουν διεκδικήσεις για νέες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερα ημερομίσθια για όλους τους εργάτες, ντόπιους και μετανάστες, απέναντι στην αδηφαγία των αφεντικών και την αγαστή συνέργεια του κράτους και των κυβερνήσεων.

Ο ιδιωτικός τομέας ήταν αυτός που διαχειρίστηκε κατά βάση τη μετανάστευση αποκομίζοντας σημαντικά οφέλη. Το κράτος μπροστά στο φαινόμενο αυτό, ενώ αρχικά απείχε αφήνοντας ανεξέλεγκτη την αγορά μέχρις ότου διογκώθηκε το πρόβλημα ύπαρξης εκατοντάδων χιλιάδων μεταναστών χωρίς χαρτιά, επιχείρησε αργότερα να αντλήσει πόρους (π.χ. από τα παράβολα και τις κοινωνικοασφαλιστικές εισφορές) και να χρηματοδοτήσει την ανάπτυξη με χαμηλό κόστος εργασίας (ολυμπιακά, αναπτυξιακά έργα).

Ο βαθμός της εκμετάλλευσης που υφίστανται οι μετανάστες τους καθιστά αυτοδικαίως το πιο ευάλωτο τμήμα της εργατικής τάξης. Οι μετανάστες εργάτες αμείβονται λιγότερο από τους ντόπιους, αφού ο μέσος μισθός τους κυμαίνεται στο 65-70% του αντίστοιχου Έλληνα εργάτη. Στο ΙΚΑ είναι ασφαλισμένοι μόνο 400.000, ενώ οι εργοδότες τρίβουν με χαρά τα χέρια τους για το τεράστιο κόστος ασφάλισης που γλιτώνουν από τους υπόλοιπους. Επιπλέον, ακόμη και οι

μετανάστες που είναι εγγεγραμμένοι στο ΙΚΑ είναι μερικά ανασφάλιστοι σε μεγαλύτερα ποσοστά από τους ντόπιους (ο μετανάστης έχει 14 ένσημα το μήνα, κατά μέσον όρο, έναντι 17, 6 του Έλληνα εργάτη). Ακόμα όμως και από τα ένσημα αυτά, ένα μεγάλο ποσοστό το πληρώνει από την τσέπη του, καθώς η νομοθεσία ορίζει ότι απαιτείται η συλλογή 200 ενσήμων ανά έτος για την ανανέωση της άδειας — και όσα από αυτά δεν εξασφαλίζει από τον εργοδότη, τα εξαγοράζει ο ίδιος, για να μη γίνει παράνομος.

Μάλιστα, αν κανείς ισχυρίζεται ότι οι μετανάστες φταίνε για την πίεση στα ημερομίσθια και πρέπει να φύγουν, τότε για την ταυτότητα του επιχειρήματος θα έπρεπε επίσης να ισχυριστεί ότι ντόπιοι και μετανάστες άνεργοι πρέπει να εξαφανιστούν, αφού όλοι αυτοί ρίχνουν τα μεροκάματα των υπολοίπων, το ίδιο τότε θα έπρεπε να απαιτήσει και για τους νέους εργαζομένους, που αγωνιούν να βρουν μία —έστω και κακοπληρωμένη— πρώτη δουλειά.

Οι δυσκολίες ως προς την κοινωνική ένταξη

Δεν χρειάζεται ιδιαίτερη ανάλυση σχετικά με τον καθοριστικό ρόλο που θα έπαιζε στην ένταξη των μεταναστών η δυνατότητα τους να είχαν πολιτική εκπροσώπηση, δηλαδή να ακουγόταν η φωνή τους έστω και μέσα στους ανεπαρκείς τυπικούς αστικούς αντιπροσωπευτικούς θεσμούς. Με άλλα λόγια π.χ. να επιλέγουν τους τοπικούς άρχοντες, τη στιγμή μάλιστα που καταβάλουν και σχετικά τέλη στο πλαίσιο της τοπικής κοινωνίας. Εδώ η καθυστέρηση είναι μεγάλη σε σχέση με άλλες χώρες της Ευρώπης.. Είναι βέβαιο ότι με την καθιέρωση της ψήφου στις τοπικές εκλογές θα περιοριστούν και φαινόμενα ολιγωρίας, παραμέλησης, κακοδιοίκησης, κλπ εκ μέρους των δημοτικών αρχών, αφού οι μετανάστες θα είναι υπολογίσιμη εκλογική δύναμη και άρα τα δικαιώματα τους θα γίνονται —θέλοντας και μη— σεβαστά από τις τοπικές εξουσίες, γεγονός που ίσως θα λύσει πολλά προβλήματα γραφειοκρατικής φύσης στις υπηρεσίες των Δήμων.

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι κοινωνική ένταξη χωρίς μια ανοιχτή, απλόχερη, διάφανη κι ελαστική πολιτική απονομής ιθαγένειας δεν μπορεί να υπάρξει. Ο στόχος κτήσης της ιθαγένειας ως μια προοπτική για το μετανάστη του δίνει ελπίδα και τον βοηθάει πραγματικά και ψυχολογικά να ενταχτεί σε μια κοινωνία, εφόσον ξέρει ότι κάποτε θα συνάψει ακατάλυτους δεσμούς πρόσδεσης με αυτήν.

Το ελληνικό δίκαιο περί ιθαγένειας όμως εξακολουθεί να παρουσιάζει την πανευρωπαϊκή πρωτοτυπία της υιοθέτησης του ‘‘ius sanguinis’’ (το δίκαιο του αίματος.

Για να γίνει αντιληπτή η ρατσιστική αντίληψη που διέπει το «δίκαιο του αίματος», αρκεί να τονιστεί ότι με βάση αυτό το καθεστώς την αυτόματη κτήση του Έλληνα πολίτη τη δικαιούται μόνο όποιος έχει ελληνική καταγωγή είτε από πατέρα είτε από μητέρα, και όχι όποιος έχει γεννηθεί στο έδαφος της Ελλάδας (ανεξαρτήτως καταγωγής)!! Πρόκειται με άλλα λόγια για ένα θεσμικό κατάλοιπο που προσπαθεί να... περιχαρακώσει βιολογικά («αιματολογικά») την έννοια του «ελληνικού λαού». Η διαιώνιση του μάλιστα σε εποχές υπογεννητικότητας επιβεβαιώνει το ρατσιστικό του χαρακτήρα, αφού η αντίληψη αυτή δείχνει να προτιμάει τη διατήρηση ενός «μικρού και καθαρού έθνους» έναντι της απόδοσης ιθαγένειας σε ανθρώπους που έχουν μόνιμους, ριζωμένους και συνήθως μοναδικούς δεσμούς με την ελληνική πολιτεία, όπως είναι τα μεταναστόπουλα που γεννήθηκαν σε ελληνικό έδαφος.

Συνεπώς, μόνη λύση για έναν αλλοδαπό να γίνει Έλληνας είναι η πολιτογράφηση.

Όμως ακριβώς η δύσκαμπτη διαδικασία της πολιτογράφησης είναι αυτή που συμβάλει σε έναν ιδιότυπο κοινωνικό αποκλεισμό. Δικαίωμα υποβολής της σχετικής αίτησης έχει μόνο όποιος έχει συμπληρώσει δέκα χρόνια νόμιμης παραμονής στην Ελλάδα, και η Πολιτεία διατηρεί την απόλυτη διακριτική ευχέρεια να απορρίψει την αίτηση χωρίς αιτιολόγηση παρά μόνο επικαλούμενη την απόλυτη δικαιοδοσία της (προνόμιο) ως προς τη χορήγηση ιθαγένειας σε αλλοδαπούς. Στην πράξη, οι περισσότερες αιτήσεις ιθαγένειας απορρίπτονται πλην ειδικών περιπτώσεων, όπως αυτές των συζύγων Ελλήνων πολιτών, όπου και εκεί όμως δεν υπάρχει ένα αυτόματο σύστημα απονομής ιθαγένειας (όπως σε παλιότερες δεκαετίες), ούτε καν αν υπάρχει παιδί. Ωστόσο, σπανίως απορρίπτονται αιτήσεις ιθαγένειας συζύγων Ελλήνων.

Ακόμη και υπό τους παρόντες δυσμενείς ταξικούς συσχετισμούς δυνάμεων η αρμοδιότητα της Πολιτείας να καθορίζει αυτή καταρχήν την πολιτική απονομής ιθαγένειας μέσα στην εδαφική της δικαιοδοσία δεν μπορεί να μην συναντάει κάποιους εύλογους περιορισμούς, και ιδίως από την αρχή της αναλογικότητας, που είναι πλέον συνταγματικά κατοχυρωμένη. Για παράδειγμα, μετανάστες με πολλές δεκαετίες νόμιμης διαμονής στην Ελλάδα έχουν δικαιολογημένη και θεμιτή προσδοκία για κτήση της ιθαγένειας, και άρα ο απόλυτος χαρακτήρας του «κρατικού προνομίου» πρέπει να κάμπτεται..

Η ανάγκη καταπολέμησης της ρατσιστικής βίας

Τους τελευταίους μήνες πληθαίνουν οι επιθέσεις ακροδεξιών ομάδων σε βάρος ανυπεράσπιστων μεταναστών. Ταυτόχρονα αυξάνει και η κακομεταχείριση από

πλευράς αστυνομικών οργάνων με αποκορύφωμα τα ανατριχιαστικά βασανιστήρια της Ομόνοιας. Δεν είναι μόνο ο ακροδεξιός συρφετός που πρωτοστατεί στις εμετικές αυτές ωμότητες. Πολλές φορές άνθρωποι καθημερινοί, έντιμοι νοικοκυραίοι που «αγαπούν την Ελλάδα»... δεν ανέχονται π.χ. να πανηγυρίζουν οι μετανάστες για τη νίκη της εθνικής ομάδας τους κατά της Ελλάδας.

Τέτοια κρούσματα οφείλονται στη ρατσιστική πολιτική του ίδιου του ελληνικού κράτους που καταδικάζει εκατομμύρια μετανάστες-τριες στην παρανομία, που τους στερεί τα πιο στοιχειώδη δικαιώματα στη δουλειά, στην περίθαλψη, στην υγεία, στη δικαιοσύνη.

Οφείλονται στον καθημερινό ρατσισμό και τη βία λογής λογής αστυνομικών, συνοριοφυλάκων, ειδικών φρουρών κλπ, στα σύνορά, στους δρόμους, στην Ομόνοια, στα κρατητήρια. Η ζωή των μεταναστών-τριών απαξιώνεται μέσα από την ουσιαστική ατιμωρησία για τις δεκάδες δολοφονίες μεταναστών από τα όπλα των κρατικών ανθρωποκυνηγών.

Οφείλονται στην επίσημη ρατσιστική ρητορεία των ΜΜΕ που όλα αυτά τα χρόνια πλάθει το ψεύτικο προφίλ του «αλλοδαπού εγκληματία» και του μετανάστη που «κλέβει τις δουλειές των ελλήνων». Οφείλονται στην εθνικιστική ντόπα γύρω απ' την Ελλάδα και την εθνική υπερηφάνια που μας κατακλύζει, είτε πρόκειται για το ευρωπαϊκό πρωτάθλημα, είτε για το εθνικό μεγαλείο των Ολυμπιακών αγώνων.

Οφείλονται όμως κα στο μίσος όλων αυτών των συμπατριωτών μας που αρέσκονται στην ανωτερότητά που απέκτησαν με την έλευση των εκατομμυρίων φτωχών μεταναστών-τριών. Είναι αυτοί που κερδίζουν από την μαύρη— δηλαδή πάμφθηνη— εργασία των μεταναστών-τριών στην ύπαιθρο και την πόλη (βλέπε Μανωλάδα).

Ο ρατσισμός δεν θα εξαφανιστεί από μόνος του και όποιος παρακολουθεί απαθής την αγριότητα να μεγαλώνει γύρω του, στην πραγματικότητα γίνεται συνένοχος.. Η αλληλεγγύη και οι από κοινού αγώνες για βελτίωση των συνθηκών της δουλειάς και της ζωής για έλληνες και μετανάστες είναι ο μόνος σίγουρος δρόμος που μπορεί να εξαλείψει τον ρατσισμό.

Τα αιτήματα του αντιρατσιστικού κινήματος

Από τη μεριά του αντιρατσιστικού κινήματος και των συνδικάτων χρειάζεται να κάνουμε αμέσως αποφασιστικά βήματα υπεράσπισης των εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων των μεταναστών που να έχουν ριζοσπαστικό χαρακτήρα και να κινούνται σε πραγματικά χειραφετητική κατεύθυνση:

Πρώτα πρώτα, χρειάζεται να εγγράφονται στα σωματεία οι μετανάστες — άσχετα αν έχουν ή όχι τα απαραίτητα για το κράτος χαρτιά.

Μαζί με τις αυξήσεις και τις προσλήψεις για όλους, να διεκδικήσουμε τη νομιμοποίηση των μεταναστών χωρίς προϋποθέσεις, την αποσύνδεση των αδειών παραμονής από τα ένσημα.

Να απαιτήσουμε άδειες εργασίας και διαμονής χωρίς χαράτσια και πρόστιμα, άδεια αορίστου χρόνου ή ιθαγένεια με τη συμπλήρωση 5 ετών.

Διακρατικές συμφωνίες για την αναγνώριση του ασφαλιστικού και εργάσιμου βίου με όλες τις χώρες προέλευσης των μεταναστών και δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη για όλους.

Να δικαιούνται οι μετανάστες τις ίδιες παροχές και τα επιδόματα που παίρνουν και οι Έλληνες εργαζόμενοι και να γίνει υποχρεωτική η ασφάλιση όλων, ανεξάρτητα από το αν έχουν ή όχι άδεια παραμονής.

Να δίνεται αποζημίωση για τα χαμένα μεροκάματα από τις ρατσιστικές εξακριβώσεις στοιχείων και τις προσαγωγές των μεταναστών στα τμήματα.

Ίσα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα για όλους τους μετανάστες και τις οικογένειές τους, αυτόματη οικογενειακή συνένωση και υπηκοότητα σε όλα τα παιδιά των μεταναστών, εφόσον το επιθυμούν.

Να ψηφίζουν οι μετανάστες στις τοπικές εκλογές.

Να αντιταχθούμε αποφασιστικά στις ρατσιστικές «μεταναστευτικές πολιτικές» — που καλωσορίζουν την είσοδο νέων επενδυτών και τα κεφάλαιά τους στη Δύση, αλλά δολοφονούν τους μετανάστες εργάτες στα σύνορα όταν, ακολουθώντας την κίνηση του κεφαλαίου, έρχονται να βρουν δουλειά για να ζήσουν.

Να απαιτήσουμε την άμεση κατάργηση των συνοροφυλάκων, των ναρκοπεδίων και των στρατοπέδων συγκέντρωσης μεταναστών και προσφύγων, το σταμάτημα των απελάσεων και των επαναπροωθήσεων — να απαιτήσουμε τη χορήγηση ασύλου σε όλους τους πρόσφυγες!

Ο Ομπάμα και το χαλασμένο ρολόι

του Χριστόφορου Παπαδόπουλου

«Το χαλασμένο ρολόι δύο φορές τη μέρα δείχνει τη σωστή ώρα». Η λεγόμενη Ανανεωτική πτέρυγα -του Συνασπισμού σήμερα, παλαιότερα του ΚΚΕ εσωτ-. δεν διακρίθηκε ποτέ για το σωστό πολιτικό τάιμινγκ. Σαν χαλασμένο ρολόι κολλημένο στη δεκαετία του 60, στην ΕΔΑ και στην Ένωση Κέντρου, μονότονα και διαχρονικά υποστηρίζει την ενότητα της Ανανεωτικής Αριστεράς με το ΠΑΣΟΚ. Ο σύντροφος Λεωνίδας Κύρκος, κορυφαίος εκπρόσωπος της Ανανεωτικής πτέρυγας, από τη στιγμή που εγκατάλειψε —πολύ καθυστερημένα είναι η αλήθεια— την «αντιδικτατορική ενότητα» (ΕΑΔΕ), υποστήριξε την ενότητα της Αριστεράς με το ΠΑΣΟΚ του Ανδρέα, του Σημίτη αργότερα και σήμερα του Γιώργου Παπανδρέου. Το χαλασμένο ρολόι βέβαια παράγει και κωμικά πολιτικά περιστατικά, όπως για παράδειγμα, λίγο καιρό πριν, όταν οι Λ. Κύρκος και Ν. Κωνσταντόπουλος μας καλούσαν για ενότητα με το ΠΑΣΟΚ και λίγους μήνες αργότερα το ΠΑΣΟΚ γινότανε τσίρκο με τις αντιπαραθέσεις για την εκλογή προέδρου, Παπανδρέου και Βενιζέλος κατηγορούσε ο ένας τον άλλο για την απουσία φιλολαϊκού προγράμματος και οι δύο μαζί αφήνανε μπηχτές για την καταστροφική περίοδο Σημίτη.

Όταν το πολιτικό και προγραμματικό επιχείρημα απουσιάζει, το κενό το καλύπτει η λατρεία των προσώπων. Οι ικανότητες και οι αξίες του Σημίτη και του Γιώργου, του Κλίντον χθες και του Ομπάμα σήμερα, ήταν και είναι ο επαρκής λόγος για να ορισθεί η πολιτική οικογένεια, «η γειτονιά μας» που οφείλει να συνεργασθεί και γιατί όχι να αποτελέσει τον ενιαίο κομματικό οργανισμό

Η αλήθεια είναι ότι η νίκη των Δημοκρατικών και η εκλογή Ομπάμα έκανε ένα νεύμα αισιοδοξίας και προσδοκίας σε όλο τον πλανήτη Η οικονομική κρίση, κατά πως λένε τα γκάλοπ και οι πολιτικοί αναλυτές, ήταν ο καθοριστικός παράγων της εκλογής μαύρου προέδρου των ΗΠΑ και της ήττας των Ρεπουμπλικάνων. Οι όροι άσκησης της πολιτικής, όμως, είναι σημαντικά διαφορετικοί από τα χαρίσματα και τις προσωπικές αξίες των εκάστοτε προέδρων. Άλλωστε και ο Κλίντον ήταν ένας χαρισματικός ηγέτης, με φιλελεύθερες αξίες, οι οποίες όμως ελάχιστα διαφοροποίησαν τις αυτοκρατορικές επιδιώξεις των ΗΠΑ. Σε τελευταία ανάλυση, το χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο και η Γουόλ Στρίτ, οι πετρελαιάδες, η στρατιωτική βιομηχανία και η Τζένεραλ Μότορς είναι αυτοί που καθορίζουν την επεκτατική πολιτική των ΗΠΑ και, τις περισσότερες φορές, την εκλογή του Προέδρου και το πρόγραμμά του. Ο Τσόμσκι λέει ότι στις ΗΠΑ υπάρχει ένα μονοκομματικό κράτος, με το κόμμα των επιχειρήσεων στη Διεύθυνσή του, όπου Δημοκρατικοί και Ρεπουμπλικάνοι αποτελούν τις εσωκομματικές τάσεις του.

Βέβαια, κανέναν δεν μπορεί να αφήσει ασυγκίνητο η κινητοποίηση εκατομμυρίων ανθρώπων για την εκλογή του Ομπάμα και όταν μάλιστα η κοινωνική τους διαστρωμάτωση συγκινεί κάθε αριστερό: λαϊκός κόσμος, μαύροι, Λατίνοι μετανάστες και μετανάστριες, νέοι —η γενιά της χιλιετίας όπως την αποκαλούν στις ΗΠΑ— ακόμα και δεξιοί λευκοί εργάτες στήριξαν τις ελπίδες τους για αλλαγή πολιτικής στο πρόσωπο του 47χρονου αφρο-αμερικάνου γερουσιαστή. Μόνο που όλοι αυτοί, απειλούμενοι από την οικονομική κρίση και την ύφεση, χωρίς ιατρικοφαρμακευτική περίθαλψη οι περισσότεροι, πόρρω απέχουν από το να θεωρούνται μέλη της ίδιας πολιτικής τάξης, παρόλο που ψηφίζουν το ίδιο κόμμα και εκλέγουν τον ίδιο πρόεδρο. Λείπουν οι απαραίτητοι κρίκοι, κοινωνικοί και πολιτικοί, για γίνουν τάξη για τον εαυτό της. Λείπουν οι στοιχειώδεις όροι κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης για να μπορέσουν να επηρεάσουν τις πολιτικές διαχείρισης της οικονομικής κρίσης. Το σχέδιο Πόλσον, που στηρίζει ο Ομπάμα, για τη διάσωση των Τραπεζών, είναι ένα σχέδιο ανασυγκρότησης του καπιταλισμού και διάσωσης των κερδών, που κοινωνικοποιεί τις ζημιές χωρίς καμιά μέριμνα για τους αποκάτω, όπως και το Nev Deal του Φ. Ρούζβελ, στο κραχ του 29. Ο Χ. Ζίν γράφει στην «Ιστορία του λαού των ΗΠΑ», ότι οι μεταρρυθμίσεις του Ρούζβελτ είχαν σκοπό να σταθεροποιήσουν τον καπιταλισμό δίνοντας εκτεταμένες εξουσίες στις μεγάλες επιχειρηματικές, εμπορικές και γεωργικές ενώσεις, στο πάντρεμα δηλαδή του καπιταλισμού με τον κρατισμό. Οι όποιες κοινωνικές παροχές και νομοθετικές παρεμβάσεις υπέρ των λαϊκών τάξεων έγιναν εκεί που εκδηλώθηκαν κοινωνικές εξεγέρσεις: γενικές απεργίες, κινήματα ανέργων, κολίγων και αλληλοβοήθειας πολιτών. Συνοψίζοντας —τις άγνωστες λέξεις για τους «Ανανεωτικούς»-η κοινωνική δυναμική είναι εκείνη που μπορεί να επιβάλει σχέδια κοινωνικού μετασχηματισμού, είναι αυτή που δίνει υπόσταση στις πολιτικές ιδέες και τα κομματικά προγράμματα εξόδου από την κρίση.

Υστερόγραφο: Ο Μ. Παπαγιαννάκης με δήλωσή του υπαγορεύει στους νέους —στην πραγματικότητα στον Α. Τσίπρα— να έχουν ανοιχτά τα αυτιά τους στις υποδείξεις του Λ. Κύρκου. Όμως, όσο και να τεντώσει τα αυτιά του ο Αλέξης δεν

θα ακούσει ούτε μια λέξη, ούτε μια ιδέα στο κρίσιμο πολιτικό ζήτημα: «με ποιο πρόγραμμα και με ποιες κοινωνικές αναφορές θα μετατρέψουμε την οικονομική κρίση του συστήματος σε παρεμβάσεις στην ταξική πάλη προς όφελος των κατωτέρων στρωμάτων», στο δικό μας δηλαδή ηγεμονικό σχέδιο. Οπότε, ας αφήσουν ήσυχο τον Αλέξη να κάνει τη δουλειά που του εμπιστεύτηκε η μεγάλη πλειοψηφία του κόμματός του.

Το ΚΚΕ του 18ου απελπισμένος και απελπιστικός σταλινισμός

του Δημοσθένη Παπαδάτου-Αναγνωστόπουλου

Οι αγώνες που περιορίζονται να διαφυλάξουν κάποιες κατακτήσεις, παρότι είναι αναγκαίοι, δεν μπορούν να δώσουν ουσιαστικές λύσεις. Μόνη διέξοδος και νομοτελειακή προοπτική παραμένει ο σοσιαλισμός
(Θέσεις της ΚΕ του ΚΚΕ για το Σοσιαλισμό, σελ. 36)

Κάθε δημόσια έκφραση που φέρει (καταχρηστικά ή μη) τα σημαίνοντα του κομμουνισμού —πόσο μάλλον η συνεδριακή διαδικασία ενός κόμματος με την ιστορία και το πολιτικό βάρος του ΚΚΕ— επιδρά στην «τάση» του κομμουνισμού, είτε ενισχύοντας και καταξιώνοντάς τη, είτε αποδυναμώνοντας και δυσφημώντας τη. Γι' αυτό και μας ενδιαφέρουν τα συμπεράσματα που εκθέτει σήμερα το ΚΚΕ για την «οικοδόμηση του σοσιαλισμού» και την πορεία της ΕΣΣΔ απ' το 1917 ως το 1991: διότι «χρησιμεύουν» στη χάραξη της σύγχρονης στρατηγικής του κόμματος και τη συγκρότηση οργανώσεων και κομματικών στελεχών που μιλούν και πράττουν στο όνομα του κομμουνισμού, και διότι (δικαίως ή μη) επηρεάζουν την αντίληψη της κοινωνίας για το «κίνημα που καταργεί την ισχύουσα τάξη πραγμάτων από σήμερα». Από τη σκοπιά αυτή, λοιπόν, συμμερίζομαι τη θλίψη που κατέθεσε εδώ ο Στρατής Μπουρνάζος (26/10), με αφορμή την έκδοση των Θέσεων της Κ.Ε. του ΚΚΕ για το σοσιαλισμό.

Σταλινική, βεβαίως. Αλλά «στροφή»

Αυτό για το οποίο δεν είμαι σίγουρος είναι ότι το εν λόγω κείμενο σηματοδοτεί «στροφή» του ΚΚΕ στο σταλινισμό· αντίθετα, αυτό για το οποίο διακρίνεται η διάτρητη αυτή ανάλυση της ηγεσίας του κόμματος, είναι η ...αυτοπεποίθηση με την οποία επιχειρεί να υπερασπιστεί και να αναδείξει επιλογές μιας υπερδεκα-

ετούς πορείας -χονδρικά: από τα μέσα του '90 μέχρι σήμερα. Αυτοπεποίθηση, γιατί μ' αυτόν τον τρόπο α) ρισκάρει να θερίσει αντιδράσεις και κείμενα σαν αυτό του Γιώργου Ρούση, έτσι αλόγιστα που σπέρνει σταλινίνη και, κυρίως γιατί β) αναδεικνύει μια προφανή ασυνέχεια εφ' όσον, για δεκαετίες μετά το '56, το ΚΚΕ ταυτίστηκε αταλάντευτα μ' ένα κόμμα (ΚΚΣΕ) και ένα υπόδειγμα σοσιαλιστικής οικοδόμησης (ΕΣΣΔ) που σήμερα «αναγνωρίζει» ως διαβρωμένα από τον οπορτουνισμό και το κυνήγι του κέρδους, ταξικά και θεωρητικά αποδυναμωμένα (σελ. 26). Πρόκειται, σε κάθε περίπτωση, για επιλογή με σοβαρές πολιτικές συνέπειες.

Πρωτόγονος οικονομισμός

Μια από τις πλέον αναπόφευκτες, είναι η ταύτιση του ΚΚΕ μ' έναν πρωτόγονο οικονομισμό. Διαβάζουμε, φέρ' ειπείν, ότι «*στην περίοδο 1917-1940 πραγματοποιήθηκε η ολοκληρωτική κατάργηση των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής*» (Θέση 13)· δεδομένου όμως ότι *«σε μια χώρα όπως η Ρωσία του 1917-1921»*[1] ήταν «αναπόφευκτη» η εφαρμογή μιας πολιτικής «διατήρησης σε ορισμένη έκταση των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής» (Θέση 14), η κατάργηση θα πρέπει να επετεύχθη μεταξύ 1921 και 1940. Χρειάστηκε ωστόσο, «*μια νέα φάση ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων στα τέλη της δεκαετίας του 1920*» για να αντικατασταθεί η Νέα Οικονομική Πολιτική (διατήρησης καπιταλιστικών σχέσεων) (Θέση 15)[2]. Κι αν δεχτούμε, όπως το κάνει το ΚΚΕ —σιωπηρά, αλλά αναγκαστικά— το σταλινικό Σύνταγμα του 1936, το οποίο αναγγέλλει την κατάργηση των ανταγωνιστικών τάξεων[3], τότε *η «ολοκληρωτική» κατάργηση του καπιταλισμού φαίνεται να υλοποιήθηκε μέσα σε οχτώ χρόνια, στο διάστημα 1928-1936, χάρη στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και παρά την καθυστέρηση των σχέσεων παραγωγής* (Θέση 18)! Όμορφο και γρήγορο δεν ακούγεται;

Αποθέωση, αντί απονέκρωσης του κράτους

Σε ό,τι πάλι αφορά στην ομολογούμενη καθυστέρηση των κομμουνιστικών σχέσεων παραγωγής, αυτή συνδέεται προνομιακά με τον κεντρικό σχεδιασμό (σελ. 19), όπως άλλωστε και τα δεινά που επέφερε το προοίμιο της οπορτουνιστικής επικράτησης -λέγε με 20ο Συνέδριο-, εξαιτίας του οποίου «*κλιμακώθηκε*» η αποδυνάμωση του κεντρικού σχεδιασμού (σελ. 21). Το πάθημα έγινε μάθημα για το ΚΚΕ: στη σύγχρονη σοσιαλιστική στρατηγική του «στόχος είναι σταδιακά όλο το προϊόν να κατανέμεται μέσω ενιαίου κρατικού μηχανισμού» (σελ. 39),

δεδομένου άλλωστε ότι *η λειτουργία της επαναστατικής εργατικής εξουσίας είναι «οργανωτική, οικονομική, πολιτική, πολιτιστική, διαπαιδαγωγητική, αμυντική, υπό την καθοδήγηση του Κόμματος»* (σελ. 41: δεν ξεφεύγει τίποτα!). Το Κόμμα που καθοδηγεί το υπερκράτος είναι (αλίμονο...) ένα και μοναδικό και ρόλος του είναι να δώσει πνοή στην απελπιστική νοσταλγία της δεκαετίας του '30, για την οποία γράφουν οι Resnick και Wolff: «τα πιστά στον Στάλιν κρατικά και κομματικά στελέχη (...) προήγαγαν το κράτος σε *μοναδική* κινητήρια δύναμη της μετάβασης στον κομμουνισμό. Κανένα άλλο μαρξιστικό κίνημα δεν είχε ως τότε αποδώσει τόσο πρωταρχική σημασία για την επίτευξη του κομμουνισμού σε έναν πανίσχυρο κρατικό μηχανισμό. Ο σταλινισμός ανήγγειλε την κατάργηση των τάξεων [κι έτσι] τα κρατικής ιδιοκτησίας εργοστάσια και η κολλεκτιβοποιημένη γεωργία μπορούσαν πλέον να αξιοποιήσουν τις παραγωγικές τους δυνατότητες κάτω από και χάρη στη διοίκηση και τον έλεγχο του κράτους»[4].

Συνεχίζοντας όμως στη ρότα των «Θέσεων», η γιγάντωση του κράτους σε μια περίοδο «ολοκληρωτικής» κατάργησης των τάξεων (στην οποία «κανονικά» αυτό θα απονεκρωνόταν) παραμένει ανεξήγητη από την Κ.Ε. του ΚΚΕ. Και πρόκειται για σιωπή σημαντική, ιδίως υπό το πρίσμα της θεωρίας για το κράτος-εργαλείο-στα-χέρια-μιας-τάξης. Διότι, αν οι τάξεις καταργήθηκαν «ολοκληρωτικά», τότε α) ποια τάξη καταπίεζε ποιαν μέσω του κράτους και β) από πού ξεπήδησαν τα «*ταξικά αντισοσιαλιστικά συμφέροντα [που] είχαν την αντανάκλασή τους μέσα στο ΚΚ*» της ΕΣΣΔ (Θέση 16, σελ. 16) και οδήγησαν το κόμμα στο δρόμο του οπορτουνισμού και της αντεπανάστασης —αρχής γενομένης, μάλιστα, απ' το 19ο Συνέδριο του 1952, ζώντος δηλαδή του Στάλιν (!), οπότε και πρωτοδιατυπώνονται τα περί «ειρηνικής συνύπαρξης» με τον ιμπεριαλισμό (Θέση 29, σελ. 33);

Ακατανόητη εμμονή στη σοβιετική διανόηση

Πόσο «*ολοκληρωτική*» ήταν η εξάλειψη των καπιταλιστικών σχέσεων αν η κομμουνιστική εξουσία στην ΕΣΣΔ υπήρξε —όπως τη θέλει η Κ.Ε. του ΚΚΕ— από τη γέννησή της εξαρτημένη «*από διευθυντικό και επιστημονικό δυναμικό αστικής προέλευσης*» (Θέση 22, σελ. 27); Και πώς μπορούμε να απορρίψουμε τους Σερζ, Λούξεμπουργκ, Τρότσκι, Γκράμσι, Μπετελέμ, Πουλαντζά, Ρέσνικ, Χόμπσμπάουμ και Φερό, για να εμπιστευτούμε αποκλειστικά και μόνο τους «Σοβιετικούς» να μας πουν για τις ακρότητες της μεταβατικής διαδικασίας[5]; Πώς μπορούμε να το κάνουμε, αν «*μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο* το ΚΚΣΕ βρέθηκε *ταξικά και ιδεολογικά αποδυναμωμένο*» (Θέση 22, σελ. 26), λόγω των συνθηκών του πολέμου, των απωλειών και της απότομης αύξησης των μελών του, εξ αιτίας των οποίων

υποχώρησε το επίπεδο πολιτικής μαρξιστικής μόρφωσης της ηγεσίας του (σελ. 27); Γιατί να μη θέλησαν «οι Σοβιετικοί» να αποκρύψουν ή να δικαιολογήσουν εκτροπές, στο όνομα της δυσκολίας των συνθηκών και της υπεράσπισης της επανάστασης;

Εν πάση περιπτώσει, για ποιον επαναστατικό σκοπό επιστρατεύτηκαν ως μέσα οι δίκες-τερατουργήματα, που οδήγησαν επαναστάτες στο απόσπασμα και πώς γίνεται να μην υπάρχουν «Σοβιετικοί» να τις στηλιτεύσουν; Μήπως «διάβαζαν» τότε, μαζί με το ΚΚΕ; Αρκεί η μαρτυρία του αμερικανού πρέσβη στη Μόσχα Τζ. Ντέιβις[6] για να δικαιολογηθεί μια πολιτική δολοφονία όπως αυτή του Μπουχάριν; Και πώς μπορεί να ξεμπερδεύει ένα κομμουνιστικό κόμμα χαρακτηρίζοντας ως «*υπερβολές*»[7] εγκληματικές πρακτικές που, πίσω κι απ' αυτές ακόμα τις αστικές δικονομικές εγγυήσεις, διαμόρφωσαν ένα δικαστικό σύστημα χωρίς *«καμιά προστασία [για τον] κατηγορούμενο»* (σελ. 17);

Κατά λάθος δικαιολόγηση της «άλλης όχθης»

Αν ισχύουν οι παραδοχές του ΚΚΕ για την μετά το '53 περίοδο, τότε η ανάλυση του ευρωκομμουνισμού για τις ιδιαιτερότητες της Δυτικής Ευρώπης -και άρα της στρατηγικής των ευρωπαϊκών ΚΚ-, είτε «*προσχηματική* (όπως τη θέλει η Θέση 29), είτε όχι, δεν ήταν άραγε *το ίδιο τουλάχιστον θεμιτή* όσο και η πρόσδεση σ' ένα ΚΚΣΕ «διαβρωμένο απ' τον οπορτουνισμό» — άρα ανίκανο να επιτελέσει τον επαναστατικό-καθοδηγητικό του ρόλο; Δεν ήταν αν μη τι άλλο «λογική», *εφ' όσον το ΚΚΣΕ φέρεται να είχε χάσει την προωθητική του δύναμη απ' τη δεκαετία του '50,* η αυτονόμηση των κομμάτων εκτός ΕΣΣΔ και η αποκοπή τους από ένα όλο και πιο «οπορτουνιστικό», αντιεπιστημονικό και μη επαρκώς ταξικό κόμμα;

***

Το ΚΚΕ δεν μπορεί πια να αντλεί το ηθικοπολιτικό του κύρος από τη βαρβαρότητα των αντιπάλων του, την αναξιοπιστία των δυνάμει συμμάχων του και την αυτοθυσία των μελών του. Το γεγονός αυτό, μαζί με την εκκωφαντική του απουσία από τις σημαντικότερες μάχες των τελευταίων χρόνων, το υποχρεώνουν σε μια «σκληρή» για την εποχή επιλογή, όσο βέβαια και «άνετη» (νοσταλγία του σοσιαλιστικού *στρατοπέδου,* κυνική αδιαφορία απελπισμένου σε ό,τι αφορά τους αγώνες, νομοτελειακή θεώρηση της ιστορίας, «επιστημονικοποίηση» θεωρητικών σχημάτων υποταγμένων στις τρέχουσες πολιτικές σκοπιμότητες: πολιτικός και θεωρητικός οπορτουνισμός). Πρόκειται, ωστόσο, για ριψοκίνδυνη επιλογή που

αφορά συνολικά την Αριστερά και το ενδεχόμενο μαζικής αποστράτευσης ανθρώπων (κυρίως νέων) απρόθυμων να υπηρετήσουν *επί μακρόν* ένα πρότυπο πολιτικής πρακτικής συνώνυμο της ακαμψίας, του σταχανοβισμού και της αυτοαναφορικότητας. Τούτων δοθέντων, αυτό στο οποίο ειλικρινά ελπίζουμε, είναι αυτή την κατηφόρα να τη σταματήσουν το συντομότερο αγωνιστές και αγωνίστριες που υποψιάζονται τον κίνδυνο μουσειοποίησης και εξάρθρωσης του κόμματός τους.

Ενθέματα, Κυριακάτικη Αυγή, 16-11-2008

1. Για την οποία βαρύνουσας σημασίας, σύμφωνα με την ίδια την Κ' του ΚΚΕ, είναι η ιστορική κληρονομιά, *«από την άποψη της έκτασης της προκαπιταλιστικής της καθυστέρησης και της ανισόμετρης καπιταλιστικής ανάπτυξής της»* (Θέση 22).
2. Σε τι καθεστώς παραγωγικών σχέσεων, άραγε, αναπτύχθηκαν αυτές οι τρομερές παραγωγικές δυνάμεις;
3. Γ. Ρούσης, παραπέμποντας στο Ι. Στάλιν, *Ζητήματα Λενινισμού*», Έκδοση Καμπίτση, σελ. 675 και 679. Βλ. και Δημήτρης Μπελαντής, *Οι συνέπειες του οικονομισμού,* Θέσεις, τεύχος 101
4. S.A Resnick-R.D. Wolf, *Ταξική Θεωρία και Ιστορία, Καπιταλισμός και Κομμουνισμός στην ΕΣΣΔ,* Ελληνικά Γράμματα (μτφρ. Θανάσης και Βίκτωρας Τσακίρης), σελ. 483-484
5. «*Έγιναν ακρότητες; Εγώ σου λέω ότι μπορεί και να έγιναν. Αυτό θα μας μείνει σύντροφοι από εκείνη την περίοδο; Και στο κάτω κάτω ας τα πουν οι ίδιοι οι Σοβιετικοί, είμαστε εμείς μέσα στην ΕΣΣΔ, το '30 και το '35 να ξέρουμε; Πάμε να βγούμε απέξω και να κάνουμε τους έξυπνους; Ε, δεν είμαστε*», θα πει η Αλέκα Παπαρήγα σε παρουσίαση των Θέσεων στην Πάτρα, *Ριζοσπάστης,* 6/11/2008
6. Θέση 16, υποσημείωση 18, σελ. 17
7. ό.π.

Η ανθρωπολογία της γενικευμένης εμπορευματοποίησης στο πολιτικό πρόγραμμα του ΣΕΒ[1]

της Γεωργίας Πετράκη

Η έννοια της ανταγωνιστικότητας δεν είναι μια κατηγορία που μπορεί να γενικευτεί για να περιγράψει γενικά τις ανθρώπινες οικονομικές δραστηριότητες και ούτε με βάση τις ιστορικές, ανθρωπολογικές, και εθνογραφικές έρευνες μπορεί να ταυτιστεί ή να θεωρηθεί συγγενική με την εμπορική δραστηριότητα και τις οικονομικές συναλλαγές που παρατηρούνται στις προκαπιταλιστικές κοινωνίες για να αποκτήσει ένα ευρύτερο ανθρωπολογικό περιεχόμενο που να την καθιστά καθολική, ανθρωπονομική κατηγορία.

Η αγορά δεν είναι ένας φυσικός θεσμός— αν μπορούν να υπάρξουν τέτοιοι— αλλά ένας κοινωνικο-οικονομικός θεσμός που διαμορφώθηκε μέσα από σύνθετες κοινωνικές διαδικασίες συχνά βίαιες και καταστροφικές μέσα στις οποίες πρέπει να περιλάβουμε και τις παρεμβάσεις των κυβερνήσεων που αποσκοπούσαν στη δημιουργία της και στη συνέχεια στη υποστήριξη της. Η εικόνα του άγριου που συναλλάσσεται για το εγωιστικό του συμφέρον αν και προσφιλής στον Άνταμ Σμιθ και τους καθαρούς φιλελεύθερους δεν αποτελεί αρχέτυπο της ανθρώπινης συμπεριφοράς και δεν συνιστά ανθρωπονομικό χαρακτηριστικό των κοινωνιών. Η επιστημονική έρευνα, διαφορετικών φιλοσοφικών παραδόσεων[2], έχει δείξει ότι οι κοινωνίες αντιστάθηκαν στην εμπορευματοποίηση και «η αρχή του κέρδους» πήρε τη θέση «της αρχής της συντήρησης» μέσα από διαδικασίες των οποίων η έναρξη τοποθετείται στην αυγή του καπιταλισμού, προϊόντα του οποίου υπήρξαν τόσο ο μεγάλος ατομικός πλούτος όσο και η ατομική φτώχεια.

Μετά το 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο η ανάπτυξη του δημόσιου χώρου ως οργάνωση του πολιτικού και ως παρέμβαση στην οικονομία βασίσθηκε στην αναγνώριση της ανάγκης να τεθούν όρια στο επιχειρείν και οι χώροι προστασίας περιλαμβάνουν ρυθμίσεις κανόνες, έλεγχο, του επιχειρείν. Οι κοινωνίες φοβήθηκαν την ανεξέλεγκτη εμπορευματοποίηση και προσπάθησαν να προστατευθούν εξαιρώντας αγαθά κρίσιμα για την κοινωνική αναπαραγωγή (δημόσια αγαθά) ή ελέγχοντας τους όρους με τους οποίους εμπορευματοποιούνται (φύση, χρήμα, εργασία).

Ο νεοφιλελευθερισμός ως θεωρία και πολιτικό πρόγραμμα για την κοινωνία επανατοποθετεί την επιχειρηματική λογική της κερδοφορίας ως ανώτατο ρυθμιστικό κανόνα στην οικονομία ενώ συγχρόνως τον επεκτείνει σ' όλες τις σφαίρες τις κοινωνικής ζωής. Ο νεοφιλελευθερισμός θέλει να οραματίζεται και να προωθεί μια κοινωνία σαν να είναι επιχείρηση και μια επιχείρηση πρέπει νάνε κερδοφόρα, αποδοτική, ανταγωνιστική. Είναι η εικόνα της κοινωνίας ως επιχείρηση στα πλαίσια της οποίας ο καθένας τοποθετείται με βάση αυτό που είναι σε θέση να αγοράσει. Όμως για να γίνει αποδεκτός αυτός ο τρόπος λειτουργίας χρειάζεται να κατεδαφιστούν όλες οι πολιτικές κατηγορίες πρόσληψης της κοινωνίας, όλες οι συλλογικές μορφές αυτοπροσδιορισμού, όλες οι ηθικές αντιστάσεις έναντι του επιχειρείν και κυρίως έναντι του ανεξέλεγκτου επιχειρείν. Στο πεδίο αυτό ο ΣΕΒ ασκεί ένα πρωτοποριακό ρόλο.

Η σημερινή κυβέρνηση συρρικνώνει τη δημόσια σφαίρα στο όνομα του δημόσιου συμφέροντος. Η κυβέρνηση αν και προωθεί το συμφέρον των εμπορικών και ιδιοκτησιακών τάξεων μιλά στο όνομα του δημόσιου συμφέροντος διότι πρέπει να εμφανιστεί ως κυβέρνηση και αυτών που χάνουν και αυτών που κερδίζουν από το ανεξέλεγκτο επιχειρείν. Ο ΣΕΒ δεν επικαλείται το δημόσιο συμφέρον. Ο ΣΕΒ είναι «η κυβέρνηση αυτών που κερδίζουν» αλλά επιδιώκει να καταστήσει τις αξίες του ανεξέλεγκτου επιχειρείν αξίες της κοινωνίας στο όνομα της αγοράς και της ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας, στις οποίες βασίζεται το οικονομικό μας σύστημα. Ο ΣΕΒ αναπτύσσει ένα μαχητικό πολιτικό ακτιβισμό, ένα ριζοσπαστικό πολιτικό πρόγραμμα με στόχο την ολοσχερή υποχώρηση της αυτόνομης πολιτικής παρέμβασης με στόχους εξωοικονομικούς, που απορρέουν από τις αξίες και ανάγκες της ευρύτερης κοινωνικής αναπαραγωγής.

Τρία ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά αναδεικνύονται στο λόγο και στο πρόγραμμα δράσεων του ΣΕΒ:

1. Αφορά το ιδεολογικό επίπεδο. Η προσπάθεια ενστάλαξης και καλλιέργειας της ανταγωνιστικότητας ως αξίας ατομικής, μέτρο αξιολόγησης της ατομικής συμπεριφοράς και ως αξίας κοινωνικής αλλά θεμελιώδους που πρέπει να κατοχυρωθεί και συνταγματικά
2. Η πολιτική μεταρρυθμίσεων που προωθεί τη γενικευμένη εμπορευματοποίηση.
3 Η συρρίκνωση του πολιτικού συστήματος.

Η ανθρωπολογία της ανταγωνιστικότητας:

Η ανταγωνιστικότητα ως ατομική και κοινωνική αξία.

Ο ΣΕΒ ενδιαφέρεται να ευαισθητοποιήσει και να κινητοποιήσει ολόκληρη τη κοινωνία ως προς «την έννοια και τη σημασία της Ανταγωνιστικότητας», να

πεισθεί η κοινωνία ότι «η ανταγωνιστικότητα είναι υπόθεση όλων μας». «Τι σου προσφέρει η ανταγωνιστικότητα; τι πρέπει και τι μπορεί να κάνει ο καθένας για την ανταγωνιστικότητα, η ανταγωνιστικότητα προαγωγός της ατομικής προόδου και ευημερίας, της δημιουργικότητας, της αισιοδοξίας, της βελτίωσης του εαυτού» αποτελούν ερωτήματα αλλά και ευρήματα δειγματοληπτικής έρευνας που διοργάνωσε ο ΣΕΒ της οποίας τα αποτελέσματα ανακοινώθηκαν σε σχετική ημερίδα αφιερωμένη στην ανταγωνιστικότητα[3].

Βάλλει ενάντια στο «χαμηλό βαθμό κοινωνικής αποδοχής της επιχειρηματικότητας» όπου «η επιχειρηματική δράση αντιμετωπίζεται με καχυποψία και το κέρδος θεωρείται περίπου αμάρτημα» ενώ θα δώσει ως παράδειγμα της αμφισβήτησης της αξίας του κέρδους «την καρτελοποίηση των περισσότερων και σημαντικότερων κλάδων της οικονομίας όπου κάθε οικονομική πρόοδος, κάθε αύξηση της κερδοφορίας, κάθε αύξηση της τιμής προκαλεί φωνές για έλεγχο και τιμωρία μέσω των ελεγκτικών μηχανισμών και συνοπτικές καταδίκες δια βοής στα μάτια της κοινής γνώμης» Ο ΣΕΒ πολιορκεί έτσι το δημόσιο αίσθημα επιφύλαξης προς το ανεξέλεγκτο των κερδών δραστηριοτήτων αναβαπτίζοντας τις στη κολυμπήθρα της ατομικής και κοινωνικής αξίας ενώ θεωρεί ότι καθίσταται αναγκαία προς τούτο «η εισαγωγή μαθημάτων επιχειρηματικότητας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης». Όμως η ανθρωπολογία της ανταγωνιστικότητας πρέπει να αποτυπωθεί και στο Σύνταγμα.

Ο ΣΕΒ προωθεί τη συνταγματική αναγνώριση του ανταγωνισμού ως θετικής αξίας που χρήζει προστασίας αντιστρέφοντας τη λογική προστασίας που παρέχει το Σύνταγμα στους πολίτες από τον ανταγωνισμό[4]. Το Σύνταγμα πρέπει να προστατεύει και να αναγνωρίζει την «οικονομική ελευθερία και τον ανταγωνισμό, να υπηρετεί πέραν της «ιδιωτικής πρωτοβουλίας» τις έννοιες του ανταγωνισμού και της ανταγωνιστικότητας και επιπλέον «με δεδομένο ότι η ιδιωτική πρωτοβουλία είναι σήμερα το θεμέλιο της οικονομικής ελευθερίας και της εθνικής οικονομίας» να διατυπώνονται (οι έννοιες του ανταγωνισμού και της ανταγωνιστικότητας) θετικά.

Η γενικευμένη εμπορευματοποίηση

Η ανθρωπολογία της ανταγωνιστικότητας είναι το ιδεολογικό υπόστρωμα που θα στηρίξει την αποδοχή τη γενικευμένης εμπορευματοποίησης. Κύρια πεδία βολής είναι τα βασικά πεδία που στηρίζουν την ευρύτερη κοινωνική αναπαραγωγή, η απασχόληση, η δημόσια διοίκηση, το περιβάλλον, η παιδεία και αίτημα η υπαγωγή τους στο κριτήριο της ανταγωνιστικότητας.

Στο πεδίο της απασχόλησης βασικός στόχος τίθεται «η μη αποσύνδεση των πολιτικών για την απασχόληση από τη συνολική πολιτική που επιδιώκει την ανταγωνιστική ανάπτυξη» και η «σύνδεση αμοιβών— παραγωγικότητας» ενώ μεταξύ των προτάσεων πέρα των πλέον γνωστών (σύνδεση της αγοράς εργασίας με τη τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης, η μείωση του κόστους των νεοπροσλαμβανόμενων, η ενίσχυση της σημασίας των επιχειρησιακών συμβάσεων) αξιοσημείωτη είναι η εισαγωγή ρυτρών σύνδεσης της αμοιβής με την παραγωγικότητα, τόσο στις επιχειρησιακές όσο και στις κλαδικές συμβάσεις, η οποία θα υπολογίζεται σε επιχειρησιακό ή κλαδικό επίπεδο και όχι με βάση γενικές εκτιμήσεις (πχ ΑΕΠ ανά απασχολούμενο).

Στο πεδίο της δημόσιας διοίκησης προτείνεται η συνολική μεταρρύθμιση του κράτους και της δημόσιας διοίκησης σε «ριζικά νέες βάσεις», «η δημοσιονομική προσαρμογή», η «κάθαρση» του νομικού πλαισίου από παρωχημένες ρυθμίσεις, ο περιορισμός των αρνητικών επιπτώσεων των νομοθετικών ρυθμίσεων στην ανταγωνιστικότητα». Μεταξύ των προτάσεων πέρα των πλέον γνωστών όπως σύνδεση της αγοράς εργασίας με τη τριτοβάθμια εκπαίδευση, προτείνεται η «Αξιολόγηση των επιπτώσεων στην ανταγωνιστικότητα όλων των νέων νομοθετικών ρυθμίσεων» και η λεγόμενη Απογραφή Δημόσιας διοίκησης που θα μετρά την παραγωγή της δημόσιας διοίκησης κατά τομείς και άτομα και τη δημιουργία κινήτρων «για τους πιο αποδοτικούς».

Στο πεδίο του περιβάλλοντος οι διανοούμενοι του ΣΕΒ αν και εκτιμούν ότι η ανταγωνιστικότητα και ο σεβασμός στο περιβάλλον είναι συμβατές έννοιες θεωρούν ότι παρ' όλα αυτά χρειάζεται «ο συγκερασμός περιβαλλοντικής συμβατότητας και ανταγωνιστικότητας». Για τον «συγκερασμό» προτείνουν την υπαγωγή (και) της περιβαλλοντικής νομοθεσίας σε (πρόσθετα) κριτήρια οικονομικής αποδοτικότητας και ανταγωνιστικότητας,— την αντικατάσταση της έννοια της αειφόρου ανάπτυξης, η οποία δίνει προτεραιότητα στη προστασία του περιβάλλοντος «όπως έχει ερμηνευτεί»5

Στην πραγματικότητα ο ΣΕΒ διεκδικεί την άρση της αντίφασης που υπάρχει μεταξύ σεβασμού περιβάλλοντος και επιχειρείν που αναγνωρίζεται και ρυθμίζεται μέσω της νομοθεσίας και του Συντάγματος, υπέρ του ανεξέλεγκτου επιχειρείν και της απόσυρσης της κρατικής παρέμβασης ως εγγύησης προστασίας. Στις προτάσεις του βρίσκουμε την έννοια της «αυτορύθμισης με τη συμμετοχή των επιχειρήσεων», τη μετατροπή της «ρυθμιστικής αρμοδιότητας του κράτους» σε «ρυθμιστική υποχρέωση» ενώ ρόλος στο «συγκερασμό» αποδίδεται από τον ΣΕΒ και στη Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Στις προτάσεις του ΣΕΒ για τη παιδεία βρίσκουμε όλες τις προτάσεις της

εμπορευματοποιημένης /επιχειρηματικής παιδείας: «η αυτονομία στη διοίκηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που θα βελτιώσει την αποδοτικότερη λειτουργία τους και θα τονώσει τον μεταξύ τους ανταγωνισμό», «σύστημα διοίκησης στα τμήματα και στα παν/μια με μοναδικό γνώμονα την αποδοτική και αξιοκρατική λειτουργία τους», «αξιολόγηση των επιδόσεων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με βάση ποσοτικούς δείκτες και ανάλογη κατανομή της χρηματοδότησης»

Η συρρίκνωση του πολιτικού συστήματος

Ο ΣΕΒ σφυροκοπεί[6] τις αξίες που συγκροτούν την κοινωνία ως οντότητα πολιτική και βάλλει ενάντια στο πολιτικό σύστημα. Το άτομο, («Να Αποκτήσει Δύναμη ο Πολίτης»), οι ΜΚΟ, οι κοινωνικοί εταίροι αποτελούν τα νέα πολιτικά υποκείμενα, και ενίοτε η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Ο ΣΕΒ βάλει γενικά κατά των κρατικών ρυθμίσεων σε όλες τους τις εκφάνσεις ως πολιτική που υπαγορεύεται από μια κεντρική ρύθμιση στη βάση του ευρύτερου κοινωνικού συμφέροντος. Στη πραγματικότητα ο ΣΕΒ επικαλείται τον κοινωνικό διάλογο ως πεδίο λήψης απόφασης, ως πεδίο συναινετικής έκφρασης της κοινωνίας για να κατεδαφίσει την έννοια του πολιτικά ρυθμισμένου— και προστατευμένου από το νόμο κοινού συμφέροντος. Ο νόμος είναι η πλέον δεσμευτική μορφή προστασίας πχ η απαγόρευση της εργασίας των παιδιών είναι νόμος και δεν επαφίεται στον κοινωνικό διάλογο. Αυτό είναι πολύ καθαρό όταν πχ Στην ομιλία του[7] στη συνεδρίαση της ΚΟ της ΝΔ ο Πρόεδρος του ΣΕΒ επικαλείται «την αυτοδέσμευση της ίδιας της κοινωνίας, των ίδιων των κοινωνικών εταίρων, σε μια κοινή στρατηγική, σε μια κοινή προσπάθεια» (Για μια πιο αποδοτική ισορροπία ανάμεσα στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα).

Στην ομιλία του Προέδρου του ΣΕΒ για τη Συνταγματική Αναθεώρηση[8] (11/07/2006) η παραπάνω προβληματική παρέμβασης του κοινωνικού εταιρισμού αφορά πλέον τη ίδια τη λειτουργία του πολιτικού συστήματος.: «Οι κοινωνικοί εταίροι παραμένουν και στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης οι φτωχοί συγγενείς του πολιτικού συστήματος. Συνδιαλέγονται με το κράτος στη βάση επιμέρους αιτημάτων τους αντί να συμμετέχουν στη διαμόρφωση των αποφάσεων με συλλογικές θέσεις και προτάσεις. Η αναθεώρηση του Συντάγματος θα πρέπει να αναγνωρίζει την αυξημένη ευθύνη τους και τον ουσιαστικό ρόλο τους στην εθνική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.» Ρόλος που σύμφωνα με τον Πρόεδρο του ΣΕΒ αναγνωρίζεται στο Ευρωσύνταγμα. Με το ίδιο τρόπο χρησιμοποιεί ο ΣΕΒ τον κοινωνικό εταιρισμό για να αποθεμελιώσει τη παιδεία ως δημόσιο αγαθό όταν πχ στο Ανοιχτό Φόρουμ 2006 για την αναθεώρηση του Συντάγματος

αναπτύσσεται η αποψη ότι η αξιολόγηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς την εκπροσώπηση των κοινωνικών εταίρων/εκπροσώπων των οργάνων της αγοράς εργασίας.

Η κατεύθυνση της κατεδάφισης του νόμου ως μηχανισμού υποχρεωτικού ελέγχου στις κοινωνικές σχέσεις και η ταυτόχρονη μετατόπιση από τη συλλογική στην ατομική διαπραγμάτευση προωθείται ρητά και από την Ε. Ε.[9] Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεωρεί ότι βασικό σημείο στην ατζέντα των βιομηχανικών σχέσεων αποτελεί η δυνατότητα προσβολής της εργατικής νομοθεσίας από την συλλογική διαπραγμάτευση και της συλλογικής διαπραγμάτευσης από την ατομική. Αυτό σημαίνει ότι από τη μια προωθείται η μετατροπή της συλλογικής σύμβασης εργασίας σε «διμερή» καθιστώντας τη σχέση εργοδότη-εργαζόμενου, σχέση «ελεύθερων ιδιωτών» και από την άλλη προωθείται τη μετατροπή της υποχρεωτικής δέσμευσης βάση του νόμου (πχ η διαπραγμάτευση της ευελιξίας) σε δέσμευση υποκείμενη στους συσχετισμούς κεφαλαίου -εργασίας στο εσωτερικό της επιχείρησης. Οι κατευθύνσεις αυτές τείνουν να μειώσουν στο ελάχιστο την προστασία που παρέχει το εργατικό δίκαιο στους εργαζόμενους πολύ περισσότερο που η Ε. Επιτροπή και ο ΣΕΒ βεβαίως προβάλλουν προνομιακά ως πεδίο διαπραγμάτευσης κυρίως το τοπικό, και το ατομικό.

Ταυτόχρονα με τα παραπάνω ο ΣΕΒ μέσω των διανοουμένων του βάλλει ενάντια στην οργάνωση του πολιτικού συστήματος στη «διάβρωση των θεσμών αρχικά από τα κόμματα και ακολούθως από ομάδες συμφερόντων» ενώ ως στόχος τίθεται η ανάγκη να «αρθεί το σημερινό αδιέξοδο που αποτελεί τροχοπέδη στις αλλαγές». Οι ομάδες συμφερόντων είναι «οι ομάδες που λειτουργούν ως κυνηγοί προσόδων και πάντα επιδιώκουν με νόμιμα ή παράνομα μέσα τη μεγιστοποίηση του δικού τους κέρδους» ενώ αξιοσημείωτη είναι η πρόταση «Να δημιουργηθεί ξανά μια «βεμπεριανής» μορφής γραφειοκρατία η οποία δεν θα λειτουργεί ως προσοδοθήρα ομάδα αλλά ως εγγυήτρια της συνέπειας και συνέχειας του κράτους»

Η έννοια της «προσοδοθηρίας» χρησιμοποιείται προκειμένου να ερμηνευτούν τα κοινωνικά φαινόμενα με τα θεωρητικά εργαλεία των νεοκλασσικών οικονομολόγων[10]. Η προσοδοθηρία ορίζεται ως το παραπάνω από το κανονικό κέρδος που βασίζεται σε προνομιακές σχέσεις με το κράτος ή σε έλλειψη ανταγωνισμού. Μέρος της προσόδου οικειοποιούνται οι εργαζόμενοι, οι συνδικαλιστές και οι διάφορες επαγγελματικές ενώσεις, κάτι που αντιμετωπίζεται με τους κανόνες του ανταγωνισμού.

Αλήθεια τελικά πως βλέπει ο ΣΕΒ το πολιτικό σύστημα και την κοινωνία: Κυρίαρχο ρόλο ασκούν οι επιχειρήσεις που είναι «οι φορείς των προοδευτικών

δυνάμεων της αγοράς» και «ο Πολίτης» που αποκτάει δύναμη δια της μεταρρύθμισης του κράτους και της ανόδου της ανταγωνιστικότητας. Το πολιτικό σύστημα θα βασίζεται στην «αυτοδέσμευση», στις ρυθμίσεις-συμφωνίες που όλη η κοινωνία θα υιοθετεί με τη μεσολάβηση των κοινωνικών εταίρων, στις ΜΚΟ των οποίων η συμβολή στο πολιτικό σύστημα πρέπει να αποτυπωθεί και συνταγματικά σύμφωνα με βάση το ΣΕΒ. Τέλος στο βεμπεριανό κράτος των Μουζέλη/ Πελαγίδη[11] που θα έχει αποκαθαρθεί από τις επαγγελματικές ομάδες τα κόμματα κλπ και θα λειτουργεί με «καθαρά τεχνοκρατικά» τα οποία νοούνται ως επιστημονικά— κριτήρια.

Τελειώνοντας ας θέσουμε μόνο δυο ερωτήματα. Πως μπορούμε να ελέγξουμε επιστημονικά την άποψη ότι η ανταγωνιστικότητα προάγει το «κοινό καλό» και όχι μόνο το στενό συμφέρον μιας μειοψηφικής κοινωνικής κατηγορίας; αν πχ ως δείκτες του «κοινού καλού» ορίσουμε τις παραγωγικές επενδύσεις, την αύξηση της απασχόλησης, το γενικό μορφωτικό επίπεδο, την άνοδο του γενικού βιοτικού επιπέδου, τη μείωση των ατυχημάτων στην εργασία, τη κοινωνική συμμετοχή, την ανάπτυξη της δημοκρατίας κλπ. Ένα άλλο ερώτημα αφορά το κατά πόσο όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες μπορούν/ ή είναι επιθυμητό να υπαχθούν στους κανόνες της αγοράς και να αντιμετωπισθούν ως οικονομικές κατηγορίες.

Αυγή, Ιανουάριος 2008

1. Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί μέρος εργασίας που παρουσιάσθηκε στο μεταπτυχιακό σεμινάριο «Οργάνωση Συμφερόντων» του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του πανεπιστημίου Αθηνών στις 8/1/07
2. Πολανυί, Κάρλ, Ο Μεγάλος Μετασχηματισμός, Οι Πολιτικές και κοινωνικές Απαρχές του Καιρού μας, Νησίδες(1η εκδ. 1944, ελλ. εκδ. 2001).
3. Ανοικτό Φόρουμ 05 για την Ανταγωνιστικότητα και την Ανάπτυξη, μια πρωτοβουλία του ΣΕΒ

Ανταγωνιστικότητα και Κοινή Γνώμη

Τα Βασικά Συμπεράσματα της Πανελλήνιας Έρευνας Κοινού για την Ανταγωνιστικότητα

Πίνακες έρευνας MRB για την Ανταγωνιστικότητα

4. Το άρθρο 106. 2 ορίζει: Η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται εις βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας.

5. «Αυτό συχνά συνεπάγεται ακύρωση επενδύσεων και αδυναμία προσέλκυσης ξένων κεφαλαίων-χωρίς τα οποία δεν μπορούμε να διατηρήσουμε τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης που επιδιώκουμε.» «Σύνοψη Προτάσεων ΣΕΒ για τη Συνταγματική Αναθεώρηση» 29/11/2006
6. Βλέπε και ΑΥΓΗ «Ο ΣΕΒ αντιπολιτεύεται το πολιτικό σύστημα», Δημήτρας Μανιφάβα, 30/11/2006
7. Εισήγηση του Προέγρου του ΣΕΒ, Δημήτρη Δασκαλόπουλου, στη συνεδρίαση της Κ.Ο της Νέας Δημοκρατίας, με θέμα «Η Οικονομία στον Δρόμο του Μέλλοντος», 7/12/2006
8. Ομιλία του Δημήτρη Δασκαλόπουλου, «Ανοικτό Φόρουμ για τη Συνταγματική Αναθεώρηση», 11/7/2006
9. Ενδεικτικά μεταξύ άλλων βλ. Green Paper, Partnership for a new organization of work, Bulletin of the E.U., COM (97), 128 Final, 16/4/1997, Luxembourg.
10. ΑΥΓΗ, «Ομάδα οικονομολόγων Ινστιτούτου Πουλαντζά», 07/01/07
11. Τόσο ο κοινωνιολόγος Μουζέλης, Ν., όσο και ο οικονομολόγος Πελαγίδης Θ., συμβάλουν θεωρητικά και συμμετάχουν ενεργά στη διατύπωση της κριτικής που ασκεί ο ΣΕΒ στο πολιτικό σύστημα.

Βαμπίρ, κανίβαλοι και μαϊμούδες

του Άγγελου Τσέκερη

Όπως και για τις κλιματικές αλλαγές, έτσι και για την γενιά των 700 ευρώ βλέπουμε τελευταία ένα αυξημένο ενδιαφέρον από εκεί που δεν το περιμέναμε: από τον \Μιχάλη Χρυσοχοϊδη\, φερ' ειπείν, ο οποίος συνήθως αρθρογραφεί για να εισηγηθεί την κατεδάφιση των εργασιακών σχέσεων και του ασφαλιστικού, «ενάντια στα κατεστημένα συμφέροντα». Σε πρόσφατο άρθρο του στο «Βήμα», το κορυφαίο στέλεχος του ΠΑΣΟΚ μίλησε θερμά γι' αυτούς τους νέους ανθρώπους, που έχουν σημαντικά περιορισμένες προοπτικές κοινωνικής ανέλιξης, και είναι ιδιαίτερα απαισιόδοξοι ως προς το εργασιακό τους μέλλον. Για να πειστούμε μάλιστα, μας εισηγήθηκε να μπούμε στο σχετικό blog «g700.blogspot.com», προκειμένου να δούμε από κοντά τις αγωνίες αυτής της γενιάς.

Η πραγματική γενιά των 700 ευρώ

Στο συγκεκριμένο blog δεν υπάρχει καμία αγωνία αυτής της γενιάς. Υπάρχει ένα σύνολο θέσεων, διατυπωμένων με απίστευτα ακαδημαϊκό-γραφειοκρατικο-καθωσπρεπο-εκσυγχρονιστικό τρόπο, για τις «γενναίες αναδιαρθρώσεις, απέναντι στις οποίες η δεξιά μένει αδρανής και η αριστερά επιδεικνύει στείρα άρνηση». Πίσω από τις γραμμές, με ψιλά γράμματα, υπονοείται η ανάγκη για «άμεση μεταρρύθμιση» του ασφαλιστικού, περισσότερη «κινητικότητα» στην αγορά εργασίας, λειτουργία των ΑΕΙ με καθεστώς ιδιωτικού δικαίου κ.λπ. Τίποτα καινούργιο δηλαδή: τα έχουμε ακούσει και από διοικητές τραπεζών. Και αυτοί 700 ευρώ παίρνουν;

Τυχαίνει να γνωρίζω πολλούς νέους ανθρώπους της γενιάς των 700 ευρώ: κανένας από αυτούς δεν οραματίζεται να κόψει την σύνταξη του μπαμπά του, ούτε να στρέψει όλη την κοινωνία προς την επισφάλεια για να έχει περισσότερες ευκαιρίες. Τα παιδιά αυτά ξέρουν πολύ καλά ποιος έχει απαλλοτριώσει τις προοπτικές ευημερίας της δικής τους γενιάς και ζητάνε τα ρέστα από εκεί που πρέπει. Πολύ περισσότερο, είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται ότι το καλό της κοινωνίας δεν συμπίπτει απαραιτήτως με το συμφέρον είκοσι μεγάλων επιχειρήσεων, γεγονός που οι «700 ευρώ» του Χρυσοχοϊδη παρακάμπτουν με επιμέλεια.

Ποιος είναι ο λάκκος στη φάβα: στην προσπάθεια να κόψει τις συντάξεις, να μας κάνει όλους συμβασιούχους μερικής απασχόλησης και να αναδιανείμει προς το συμφέρον του τον κοινωνικό πλούτο, το «σύστημα» συναντάει αντιστάσεις. Για να τις υπερβεί, ανακαλύπτει νέα επικοινωνιακά τεχνάσματα. Το τελευταίο είναι το ενδιαφέρον για την επισφάλεια των νέων εργαζομένων: δεν το κάνουμε για την πάρτη μας, το κάνουμε από ευαισθησία γι' αυτούς τους ανθρώπους. Ο κωδικός είναι «δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών», που κατά κυριολεξία σημαίνει «όχι πλέον αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών».

Ο «εκσυγχρονισμός» ως υποτίμηση της συλλογικής νοημοσύνης

Αυτά δεν τα λέει μόνο το εν λόγω blog, τα λέει κατά κόρον η Ευρωπαϊκή Ένωση, τα think tanks του νεοφιλελευθερισμού και προφανώς οι διάφοροι πολιτικάντηδες καλοθελητές του «εκσυγχρονισμού», που κατά περίεργο τρόπο πληρώνονται αποκλειστικά από το δημόσιο. Η παλαιότερη γενιά παρουσιάζεται ως «βαμπίρ», ζώντας εις βάρος των νεότερων, οι οποίοι είναι έτοιμοι να ξεσηκωθούν και να τους φάνε, να γίνουν δηλαδή «κανίβαλοι». Ιδού το σχέδιο: να προωθήσουμε τις «μεταρρυθμίσεις» που θέλουμε, ξεσηκώνοντας τη μία γενιά εναντίον της άλλης και κρυπτόμενοι πίσω από ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα. Διότι άλλο είναι να απαιτείς περικοπές των ασφαλιστικών εισφορών μιλώντας ως τσιράκι του συστήματος και άλλο να το ζητάς επικαλούμενος την αγωνία των νέων ανθρώπων.

Είναι προφανές ότι το πρόβλημα στην κοινωνία δεν προέρχεται από όσους διατηρούν ακόμα στοιχειώδη δικαιώματα: προέρχεται από αυτούς που τσουβαλιάζουν το χρήμα, απαιτώντας από τους υπόλοιπους να στερούνται διαρκώς και περισσότερα πράγματα. Η γενιά των 700 ευρώ χρειάζεται δικαιότερη ανακατανομή του πλούτου, καλύτερες θέσεις εργασίας και έξοδο από την ύφεση, δηλαδή πράγματα που εξαρτώνται από τους συσχετισμούς δυνάμεων μέσα στην κοινωνία. Αντιθέτως, το να λες «περιορίστε τα δικαιώματα στην αγορά εργασίας, για να μπορέσουμε να ζήσουμε», είναι ανήθικο, γιατί θέτει την ασύστολη κερδοσκοπία των πραγματικών βαμπίρ εκτός συζήτησης, και περιγράφει το ζήτημα της επισφάλειας ως πρόβλημα μεταξύ «νέων» και «παλιών» στην αγορά εργασίας. Πολύ περισσότερο δε, αποσιωπά το γεγονός ότι όλες οι προωθούμενες αλλαγές σε εργασιακά και ασφαλιστικά ζητήματα, είναι ακόμα μεγαλύτερο κέρδος για κάποιους, επομένως δεν θα έπρεπε να τις προσλαμβάνουμε με τόση αθωότητα.

Η πραγματική γενιά των 700 ευρώ δεν είναι απατεώνες, ούτε μαριονέτες σε υπόγεια σχέδια για τη ολοκληρωτική διάλυση της κοινωνίας. Ξέρουν πολύ καλά

τι σημαίνει εκμετάλλευση, ποιος ωφελείται από την κρίση και πού μας ωθούν οι προωθούμενες «μεταρρυθμίσεις». Αντίθετα, οι ταλιμπάν του εκσυγχρονισμού κρύβονται πίσω από μια κοινωνική ευαισθησία— «μαϊμού», επιδιώκοντας να πάρουν υπογραφή σε λευκό χαρτί για την ολοκληρωτική αποδιάρθρωση του κοινωνικού κράτους. Αυτό είναι που ονομάζουμε «κρυφή ατζέντα». Τα μοναδικό πρόβλημα γι' αυτούς, είναι ότι ο κόσμος εξαπατάται πλέον όλο και πιο δύσκολα....

Αυγή, 31/7/07

Η μεταφυσική Αριστερά, και οι εργάτες μιας τέχνης ταπεινής...

του Δημήτρη Λαβατσή

Το να αναφέρεσαι στο Κ.Κ.Ε. και στην πολεμική του απέναντι στο ΣΥ.ΡΙ.Ζ.Α. και τον Συνασπισμό είναι μια άχαρη δουλειά. Μπορεί να φανεί, εάν απαντήσεις με τους όρους που αυτό θέτει, σαν καβγάς δύο ξεμωραμένων γέρων για το γλειφιτζούρι της κοινωνικής αποδοχής. Είναι όμως απαραίτητο να γράψουμε όχι απαντώντας σε διάφορα δυσφημιστικά αλλά γιατί οι θέσεις του Κ.Κ.Ε. βλάπτουν τις κοινωνικές διεργασίες και διαπαιδαγωγούν ένα τμήμα της κοινωνίας μας, όσο μπορούν, σε λάθος αντίληψη για την πολιτική.

ΕΡΩΤΗΜΑ: ΤΟ Κ.Κ.Ε. ΠΑΡΑΓΕΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ;

Ο πολιτικός λόγος ενός κόμματος που θέλει να λέγεται αριστερό και μάλιστα επαναστατικό, οφείλει να ανοίγει μέτωπα μέσα στην κοινωνία. Να κατανοεί ποιο είναι το επίδικο ζήτημα της συγκυρίας, πως παρατάσσονται οι αντίθετες κοινωνικές δυνάμεις, δηλαδή οι κοινωνικές τάξεις «των από πάνω» και «των από κάτω», ποιες κοινωνικές συμμαχίες μπορούν να υπάρξουν με ενδιάμεσα στρώματα της κοινωνίας, τι ρήγματα ιδεολογικά και πολιτικά μπορούν να προκληθούν και τέλος πως σε όλη τη διαδρομή των κοινωνικών συγκρούσεων και μετά από αυτές— απεργίες, συζητήσεις, εκδηλώσεις, αναζητήσεις, καταλήψεις κ.λπ— θα έχειΙκατορθώσει το εργατικό κίνημα να πείσει για την ηθική, αξιακή και υλική ανωτερότητα του. ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΙΟ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ.

Επίσης, οφείλει ο αριστερός— επαναστατικός πολιτικός λόγος να πείθει σε κάθε βήμα του για τη δυνατότητα να αλλάξει αυτός ο κόσμος.

Για τη δυνατότητα να πετυχαίνουμε επιμέρους αλλαγές που όχι μόνο θα βελτιώνουν υλικά τη ζωή μας αλλά θα μας χειραφετούν κόντρα στην υποκριτική δημοκρατία του κυρίαρχου συστήματος.

Αυτή η κόντρα και αυτή η πορεία αλλαγών τέτοιου είδους, που δεν θα μπορεί το σύστημα να τις ενσωματώνει στην κουλτούρα του καπιταλιστικού κέρδους, περιορίζοντας τον χώρο του κέρδους και μπλοκάροντας την κρατική πολιτική, θα εντάσσονται σε ένα συνολικότερο όραμα, ριζικής αλλαγής της κοινωνίας: **προς μιαν άλλη κοινωνία**.

Αυτό είναι το καθήκον της αριστεράς.

Το πώς θα είναι αυτή η κοινωνία δεν μπορούμε να το προσχεδιάσουμε: θα είναι προϊόν της κοινωνικής εξέλιξης, δηλαδή της ταξικής πάλης και των συσχετισμών δύναμης, θα είναι μια κοινωνία που η χειραφέτηση των εργαζομένων και η εξουσία τους θα είναι συστατικό στοιχείο της. Θα είναι μια κοινωνία που θα «τρέχει» στην ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού γιατί θα έχει απελευθερωθεί η κοινωνική δυναμική των φυσικών παραγωγών.

Για να πολιτεύεσαι όμως σ' αυτήν την κατεύθυνση πρέπει να έχεις ένα καθημερινό μέτωπο απέναντι στις πρακτικές του κοινωνικού αντιπάλου· απέναντι στον αυταρχισμό, στο αυτονόητο, στην έλλειψη κριτικής σκέψης, στον παγωμένο χρόνο, στην ακινησία, στην άρνηση της σύγκρουσης των αντιθέσεων.

Και αυτό το μέτωπο πρέπει να το έχεις και απέναντι στις πρακτικές αυτές που κουβαλάς στην πολιτική σου συλλογικότητα, στις πολιτικές σου λειτουργίες, εσωτερικά και στις σχέσεις σου με τα κοινωνικά δρώμενα. Πρέπει πρώτ' απ' όλα να παλεύεις διαρκώς για τη δικιά σου επαναστατική σκέψη και πρακτική, επομένως για τη δικιά σου δημοκρατία απέναντι στον δικό τους αυταρχισμό **και μέσα** στον πολιτικό σου φορέα.Η ιδεολογική πάλη είναι η ταξική πάλη μέσα στο κόμμα, που έλεγε κι ο «ακατονόμαστος»...

Και βέβαια, αυτή δεν διεξάγεται με διοικητικές πράξεις ούτε με πρακτικές φυσικής εξόντωσης των ιδεολογικών αντιπάλων μέσα στο κόμμα όπως μας συνήθισε η σταλινική αριστερά.

Άλλωστε, το πώς κάνεις κάτι προσδιορίζει και το τι θέλεις εν τέλει να κάνεις.

Το Κ.Κ.Ε. **απέναντι σ' όλα τα παραπάνω, πού βρίσκεται**;

Απλώς δεν απαντά. Όλα αυτά είναι έξω από την προβληματική του. Κι αν στη δεκαετία του '80 αυτό το κόμμα υπήρξε ως η συντηρητική συνείδηση της εργατικής τάξης τα τελευταία 15-17 χρόνια, μετά τη διάσπαση του '91 έχει ανοικοδομηθεί με υλικά πίστης και όχι πολιτικής.

«Εγώ είμαι εγώ» λέει το Κ.Κ.Ε.

«Επειδή είμαι το Κ.Κ.Ε. αποτελώ τη μόνη δύναμη που αντιτίθεται στο σύστημα. Επειδή είμαι το Κ.Κ.Ε. διαθέτω στελέχη και μέλη που είναι ασύγκριτα πιο φωτισμένα και πιο αφοσιωμένα από κάθε άλλου κόμματος. Είμαι το περιούσιο κόμμα, το εκλεκτό. Σε μένα έχει ανατεθεί από την ιστορία, η επανάσταση. Για αυτό δεν λερώνομαι με τη λάντζα της καθημερινής πολιτικής.» Έτσι λοιπόν, βγαίνει, καταγγέλλει, βρίζει και αποσύρεται στα σύννεφα της μεταφυσικής του βεβαιότητας. Και βέβαια, κατηγορεί την άλλη αριστερά, που δεν τα καταφέρνει «όσο θα έπρεπε» αφού πρώτα την έχει διασπάσει όσο μπορεί σε όλα τα ζωντανά κοινωνικά μέτωπα των δυνάμεων των «από κάτω»: στη ΓΣΕΕ, στην ΑΔΕΔΥ, στα πρωτοβάθμια σωματεία, στις ομοσπονδίες, στις δημοτικές κινήσεις, στα κινήματα περιβάλλοντος και σε όσες άλλες συλλογικότητες υπάρχουν.

Ακόμα, μιλάει για κοινωνικές αξίες που όμως αφαιρώντας τους την νοηματοδότηση, το περιεχόμενο που μπορεί να τους δώσει η έκβαση των κοινωνικών αγώνων σε όλα τα καθημερινά κοινωνικά μέτωπα, τις ευτελίζει σε θρησκευτικές έννοιες, υπεριστορικές, σε έναν ΠΑΓΩΜΕΝΟ ΧΡΟΝΟ.

Ως βλοσυρός εισαγγελέας της επανάστασης, καταδικάζει οποιουσδήποτε συμβιβασμούς ή υποχωρήσεις των άλλων τη στιγμή που τα στελέχη του πράττουν πολύ χειρότερους συμβιβασμούς. Αλλά τα δικά τους δεν πιάνονται γιατί είναι του Κ.Κ.Ε., για καλό σκοπό...

Αν θεωρήσουμε ότι λαϊκισμός είναι η κυρίαρχη ιδεολογία όπως ενσωματώνεται, βιώνεται κι αναπαράγεται από τα λαϊκά στρώματα, τότε το Κ.Κ.Ε. είναι εν τέλει μια εκδοχή λαϊκισμού και μάλιστα η πιο βλοσυρή και καλογερίστικη. Γιατί είναι θρησκευτικός λαϊκισμός.

Δυο λόγια για τον Συνασπισμό και τον ΣΥ.ΡΙ.Ζ.Α.

Θα είμαστε υπερφίαλοι αν θεωρούσαμε ότι όλα τα παραπάνω είναι εντελώς λυμένα και ξεπερασμένα για μας. Και τις αγκυλώσεις μας κουβαλάμε, και τα λάθη μας κάνουμε, και τις ανεπάρκειές μας παλεύουμε κι ο μικροαστισμός μας παραμονεύει. Όμως, η επίγνωση αυτή μας σώζει, ελπίζουμε. Μπορεί να υπήρξε το μέγα λάθος του κριτικού ΝΑΙ με δημοψήφισμα για το Μάαστριχ το 1992 όμως ήδη από το 1995 ο Συνασπισμός, και από την πρώτη ημέρα της συγκρότησης του ο ΣΥΡΙΖΑ σε όλους τους τόνους και με όλες μας τις δυνάμεις αγωνιζόμαστε εναντίον αυτής της πολιτικής σε όλα τα καθημερινά μέτωπα. Για τις κοινωνικές αλλαγές και τη σοσιαλιστική ανατροπή στην Ελλάδα και τον ευρωπαϊκό χώρο.

Εργάτες μιας τέχνης ταπεινής... για την μελλοντική ιστορία.

Αριστερά και ανθρώπινα δικαιώματα

του Σπύρου Απέργη

«Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι το θεμέλιο της ανθρώπινης φύσης, χωρίς αυτά δεν μπορεί να υπάρξει ανθρώπινο ον»
από κείμενο των Ενωμένων Εθνών

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Ο αέναος αγώνας για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μια διαχρονική πάλη ανά τους αιώνες για καλύτερη ζωή που συνεχίζεται ακατάπαυστα μέχρι τις ημέρες και θα συνεχίζεται και στο μέλλον. Η πρώτη μεγάλη κατάκτηση ήταν η Magna Carta που επιβλήθηκε στον βασιλιά Ιωάννη της Αγγλίας το 1215 από άγγλους βαρόνους. Αυτός ο Χάρτης είναι το παλαιότερο συνταγματικό κείμενο για τα ανθρώπινα δικαιώματα που έγινε σύμβολο της ατομικής ελευθερίας και ο σπόρος του κράτους δικαίου έναντι της δεσποτικής, φεουδαρχικής εξουσίας. Η επανάσταση του 1648, που κατάργησε την απόλυτη μοναρχία στην Αγγλία και εγκαθίδρυσε την κοινοβουλευτική διακυβέρνηση, προετοίμασε το έδαφος για την υιοθέτηση νέων νόμων υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως ο νόμος του habeas corpus του 1679 που ενίσχυσε την προστασία του υπάρχοντος εθιμικού δικαίου προς τους πολίτες από την αυθαίρετη σύλληψη και φυλάκιση και ο νόμος του 1688 για την Ανεξιθρησκεία που αποτελεί και το θεμέλιο της σύγχρονης θρησκευτικής ελευθερίας.

Το 1776 η επανάσταση στις ΗΠΑ διατύπωσε την Αμερικανική Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας, διακηρύσσοντας ότι «θεωρούμε ότι αυτές τις αλήθειες αυταπόδεικτες, δηλαδή ότι όλοι οι άνθρωποι γεννήθηκαν ίσοι, ότι προικίστηκαν από τον δημιουργό τους με ορισμένα αναφαίρετα δικαιώματα και ότι, μεταξύ αυτών, των δικαιωμάτων είναι η ζωή, η ελευθερία και η επιδίωξη της ευτυχίας». Η επίδραση των φιλοσόφων του 18ου αιώνα, όπως ο Μοντεσκιέ και ο Λοκ, είναι σαφής στη Αμερικανική Διακήρυξη ενώ το αμερικανικό σύνταγμα του 1787 είναι το πρώτο γραπτό σύνταγμα που προσδιορίζει σαφέστερα τα ανθρώπινα δικαιώματα και την θεσμική υποχρέωση της κάθε εξουσίας να τα σέβεται και να τα εφαρμόζει.

Στη συνέχεια η Γαλλική Επανάσταση του 1789 με τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών επεξέτεινε τα δικαιώματα του πολίτη έναντι της (κρατικής) εξουσίας και αποτέλεσε το σημείο αναφοράς για τις επαναστάσεις του 19ου αιώνα.

Η άνοδος της (διαμορφούμενης τους 18ο και 19ο αιώνες) αστικής τάξης στην πολιτική και οικονομική εξουσία και η εγκαθίδρυση καπιταλιστικών δομών στην κοινωνική και οικονομική ζωή αρκετών χωρών οδήγησε στην ανάπτυξη αγώνων για την προστασία των εργαζομένων από την ερασιακή βαρβαρότητα του πρώιμου καπιτλαισμού. Στην Πρωσσία και στις ΗΠΑ, ήδη από τις αρχές του 19ου αιώνα καθιερώθηκε η δωρεάν υποχρεωτική στοιχειώδης εκπαίδευση. Το 1825 καθιερώθηκε η καθολική ψηφοφορία για τους λευκούς άνδρες στις ΗΠΑ. Το 1824 και 1825 το αγγλικό κοινοβούλιο πέρασε τους πρώτους νόμους που επέτρεπαν τον συνδικαλισμό των εργαζομένων. Στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, υπό την ολοένα αυξανόμενη πίεση που δημιουργούσαν οι απάνθρωπες συνθήκες εργασίας στα εργοστάσια και στα ορυχεία καθώς και η ίδρυση και η δράση σοσιαλιστικών κομμάτων σε διάφορες χώρες, οι αστικές ελίτ υποχρεώθηκαν στη θέσπιση κοινωνικής νομοθεσίας και στη συνέχεια ασφαλιστικής νομοθεσίας.

Η ρωσική, κομμουνιστική επανάσταση του 1917 και η πλήρης ανατροπή του οικονομικού συστήματος στη Ρωσία υπήρξε ο φάρος για πολλά επαναστατικά κινήματα του 20ού αιώνα ενώ, παράλληλα, επέφερε σημαντικές βελτιώσεις στην κατάσταση των δικαιωμάτων στην στέγη, στην τροφή, στην παιδεία, στην υγεία, στην κοινωνική ασφάλιση κλπ όχι μόνο στη Ρωσία αλλά, εμμέσως πλην σαφώς μέσω των συνδικάτων και των αριστερών κομμάτων στην Ευρώπη και αλλού, και σε πολλές άλλες δυτικές και μη χώρες του κόσμου.

ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ

Πριν από εξήντα χρόνια, από τις στάχτες του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, ξεπήδησε μια νέα τάξη πραγμάτων, που έθετε ως πρωταρχικούς στόχους των Ηνωμένων Εθνών τον σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα, παράλληλα με την ειρήνη, την ασφάλεια και την ανάπτυξη. Σήμερα, 60 χρόνια μετά στην συμβολική επέτειο της υπογραφής της Διακήρυξης, τα Ηνωμένα Έθνη εμφανίζονται ανίκανα και απρόθυμα να υλοποιήσουν τους στόχους της και να επιδιώξουν την αξιοπρεπή εφαρμογή του περιεχομένου της Διακήρυξης.

Σε έναν αλληλεξαρτώμενο κόσμο, οι παγκόσμιες προκλήσεις της φτώχειας, της ανασφάλειας, της μετανάστευσης, της περιθωριοποίησης, απαιτούν απαντήσεις βασισμένες στις παγκόσμιες αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ενώνουν τους ανθρώπους και προάγουν τη συλλογική μας ευημερία. Τα

ανθρώπινα δικαιώματα παρέχουν τη βάση για ένα βιώσιμο μέλλον. Όμως, προτεραιότητα σήμερα μοιάζει να είναι η προστασία της ασφάλειας των κρατών και όχι η βιωσιμότητα και η αξιοπρέπεια της ζωής και του βιοπορισμού των ανθρώπων. Σήμερα, οι εθνικές και οι υπερεθνική ελίτ ποδοπατούν την ελευθερία και διαλαλούν όλο και περισσότερους φόβους: φόβο μήπως κατακλυστούμε από μετανάστες· φόβο για «τον άλλο» και μήπως χάσουμε την ταυτότητά μας· φόβο μήπως μας ανατινάξουν τρομοκράτες· φόβο για «κράτη-παρίες» με όπλα μαζικής καταστροφής.

Ο φόβος ευδοκιμεί όπου υπάρχει μυωπική και δειλή ηγεσία. Υπάρχουν, πράγματι, πολλές πραγματικές πηγές φόβου, όμως η προσέγγιση που υιοθετούν οι σημερινές ελίτ στον κόσμο είναι κοντόφθαλμη, θεσπίζοντας πολιτικές και στρατηγικές που διαβρώνουν το κράτος δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα, αυξάνουν τις ανισότητες, τροφοδοτούν τον ρατσισμό και την ξενοφοβία, διαιρούν και φθείρουν τις κοινότητες και σπέρνουν τους σπόρους που φέρνουν βία και περισσότερες συγκρούσεις.

Η πολιτική του φόβου έχει γίνει πιο πολύπλοκη με την εμφάνιση ένοπλων ομάδων και μεγάλων επιχειρήσεων που διαπράττουν ή παραβλέπουν καταπατήσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Και οι δύο— με διαφορετικούς τρόπους— αμφισβητούν την ισχύ των κυβερνήσεων σε έναν κόσμο όπου τα σύνορα έχουν όλο και λιγότερη σημασία. Η εστίαση των περισσότερων κυβερνήσεων σε ένα στενά προσδιορισμένο, επικεντρωμένο στο κράτος, πρόγραμμα «ολικής ασφαλείας» με διακηρυγμένο εχθρό τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» εξέτρεψε την προσοχή από ορισμένες πολύ πραγματικές απειλές που θίγουν τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων. Ανάμεσα σε αυτές είναι η αποτυχία των κυβερνήσεων να σταματήσουν το απρόσκπτο εμπόριο όπλων κυρίως μικρού διαμετρήματος που η ανεξέλεκτη χρήση τους ευθύνεται για εκατομμύρια νεκρούς, ανάπηρους και άλλους τραυματίες κάθε χρόνο, η αποτυχία να εξαλείψουν την ακραία φτώχεια και τις ασθένειες που μπορούν να προληφθούν, να αναχαιτίσουν και να θεραπεύσουν την εξάπλωση του HIV/AIDS, να αντιμετωπίσουν τις οδυνηρές κοινωνικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης και να αντιμετωπίσουν την οικονομική και κοινωνική αποδυνάμωση που διευκολύνει τη βία κατά των γυναικών.

Σε μια εποχή αυξημένης ανασφάλειας, κάποιες κυβερνήσεις επέλεξαν να αγνοήσουν και να υπονομεύσουν το συλλογικό σύστημα ασφάλειας του ΟΗΕ που το αντιπροσωπεύει το διεθνές δίκαιο. Δρακόντεια μέτρα— από δημοκρατικές όσο και από αυταρχικές κυβερνήσεις— για την επέμβαση στην ιδιωτική σφαίρα και την παρακολούθηση επικοινωνιών, για τη σύλληψη και κράτηση υπόπτων χωρίς δίκη και για την απέλαση ανθρώπων χωρίς να λαμβάνεται υπ' όψη η μοίρα τους,

αποδυνάμωσαν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ατόμου καθώς και τον σεβασμό για τα πρότυπα του διεθνούς δικαίου. Οι ΗΠΑ συνέχισαν να θέτουν υπό κράτηση αιχμαλώτους από τον πόλεμο του Αφγανιστάν περιφρονώντας το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, απέστρεψαν το βλέμμα από τον βασανισμό και την κακομεταχείριση υπόπτων από τους λειτουργούς και τους συμμάχους τους, και επιδίωξαν να υπονομεύσουν το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο μέσα από διμερείς συμφωνίες. Σε αυτή τη διαδικασία υπονόμευσαν και το δικό τους ηθικό κύρος να εκφράζονται κατά των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε άλλα μέρη του κόσμου.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν είναι μια πολυτέλεια για τις καλές εποχές. Πρέπει να τηρούνται σε κάθε εποχή και, ιδίως, σε καιρούς κινδύνου και ανασφάλειας. Ενδυναμώνουν τους ανθρώπους και τους δίνουν την ελευθερία να επιλέγουν, να αμφισβητούν και να διαμορφώνουν το δικό τους πεπρωμένο. Παρέχουν ένα πλαίσιο για δημιουργικό διάλογο μεταξύ κυβερνήσεων και λαών. Αν σκοπεύουμε να πετύχει η αναζήτηση ενός πολύπλευρα και πολυδιάστατα ασφαλέστερου αλλά και σοσιαλιστικού κόσμου, τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να βρίσκονται στον πυρήνα του.Η πάλη για τα δικαιώματα, για την ενότητα των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων, για την καθολικότητά τους χωρίς εξαιρέσεις δεν είναι απλά ένα στοιχειώδες πολιτικό καθήκον στο πλαίσιο του διαφωτισμού και της νεωτερικότητας. Πρέπει να είναι ο πυρήνας της αντίληψής μας για το σοσιαλισμό και ένα από τα θεμέλια στο σχέδιο μετάβασης.

Η επίθεση του νεοφιλελευθερισμού οδηγεί ολοένα και περισσότερο στη συρρίκνωση των συλλογικών (κοινωνικών και πολιτικών) δικαιωμάτων και στην αμφισβήτηση των ατομικών ελευθεριών. Ισχυρά μεταναστευτικά ρεύματα, σκλήρυνση του νομικού εποικοδομήματος και απίσχνανση των διαδικασιών δημοκρατικού ελέγχου, ανάπτυξη ενός διεθνούς παρακράτους (π.χ. μυστικές πτήσεις CIA), δημιουργία σε ευρωπαικό και εθνικό επίπεδο «κράτους έκτακτης ανάγκης» (ευρωένταλμα σύλληψης, προτεινόμενο ευρωένταλμα συγκέντρωσης δικαστικών αποδείξεων, συρρίκνωση ασύλου, έξαρση της προληπτικής καταστολής, αστυνομικά πογκρόμ κυρίως σε βάρος μεταναστών, ηλεκτρονικό «φακέλωμα» κ.α), πολιτικές διαχείρισης του φόβου και της ανασφάλειας των πολιτών με τη μεσολάβηση πανίσχυρων μέσων μαζικής ενημέρωσης που δημιουργούν όρους πειθάρχησης και προιούσας απάθειας των κοινωνιών είναι μερικές από τις εκδηλώσεις μιας τέτοιας επίθεσης. Παράλληλα, κοινωνική ασφάλιση, υγεία, παιδεία, εργατικό δίκαιο και συνδικαλιστικές ελευθερίες είναι τα κύρια θύματα της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης σε βάρος των κοινωνικών και συνδικαλιστικών δικαιωμάτων.

Τα μεγάλα κοινωνικά κινήματα, τα συνδικάτα, οι τοπικές και θεματικές ευαισθησίες, οι συλλογικότητες με ισχυρή παρουσία της Αριστεράς αποτελούν, εκ των πραγμάτων, τον αντίπαλο πόλο στις πολιτικές αυτές. Πολιτικές σταθερές μιας συνεπούς και συνεκτικής αριστερής δράσης πρέπει ν' αποτελούν η συνάρθρωση των κινημάτων, ο αλληλοεπηρεασμός του πολιτικού με το κοινωνικό, οι κοινές κινηματικές δομές, η ισχυρή συνδικαλιστική παρουσία, η επιδίωξη εφαρμογής και εμβάθυνσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε κάθε πεδίο της κοινωνικής ζωής και της ιδιωτικής σφαίρας, η έμφαση στην ανάλυση και πρόσληψη της κάθε πολιτισμικής κοινωνικής πραγματικότητας. Άρα τα πολιτικά καθήκοντα κάθε αριστερού, με την ευρύτερη δυνατή έννοια, για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες δεν μπορεί παρά να συσχετίζονται με την ανάπτυξη των αντιστοίχων κινημάτων, με την ενθάρρυνση των ανθρώπων για συμμετοχή σε συλλογικότητες με τις προαναφερόμενες κατευθύνσεις.

Παρά τις υποσχέσεις της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των διεθνών συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ότι κάθε άνθρωπος δικαιούται να έχει επαρκές βιοτικό επίπεδο και πρόσβαση σε τροφή, νερό, στέγη, παιδεία, εργασία και υγειονομική περίθαλψη, σήμερα περισσότεροι από ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι δεν έχουν καθαρό νερό, δεκάδες εκατομμύρια παιδιά δεν πηγαίνουν σχολείο, οι περισσότεροι από τους 25 εκατομμύρια ανθρώπους που πάσχουν από HIV/AIDS στην Αφρική δεν έχουν πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη, και μισό εκατομμύριο γυναίκες πεθαίνουν κάθε χρόνο κατά την εγκυμοσύνη ή τον τοκετό. Οι φτωχοί έχουν επίσης περισσότερες πιθανότητες να πέσουν θύματα της εγκληματικότητας και της αστυνομικής βαρβαρότητας.

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ

Το ζήτημα της ανάδυσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο μεσαίωνα και στη συνέχεια στον στον καπιταλισμό τους τελευταίους αιώνες συνδέεται αναπόσπαστα με τη φύση του ανθρώπου. Είναι, λοιπόν, απαραίτητες ορισμένες ανθρωπολογικές παραδοχές για να μπορέσουμε να ανιχνεύσουμε το το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μοναδική και ανεκτίμητη προσφορά στην κατανόηση της ανθρώπινης ψυχής προσέφερε το επιστημονικό έργο του Σίγκμουντ Φρόυντ χωρίς το οποίο δεν θα μπορούσαμε να εισχωρήσουμε στον σκληρό πυρήνα της ανθρώπινης ψυχής.Οι δε επίγονοι και οι μαθητές του, παρά τις διαφοροποιήσεις τους και τις κριτικές τους, αποδέχτηκαν τις βασικές θεμελιώδεις κατασκευές του Φρόιντ. Είναι ανάγκη εδώ να επισημάνουμε τη βαθιά πίστη του Φρόιντ στον δυισμό σώματος και ψυχής (όχι βέβαια με την θρησκευτική

έννοια) ως δύο εντελώς ετερογενών χώρων που υιοθετώ κι εγώ στην παρούσα ανάλυση. Το έργο αυτό χαρακτηρίζεται από ορισμένες πραγματικά ανυπέρβλητες ανακαλύψεις όπως το ασυνείδητο και ο ρόλος του στον ανθρώπινο ψυχισμό και η θεωρία των ενορμήσεων που, παρά τις απόπειρες ανασκευής ή ανατροπής τους, εξακολουθούν να αποτελούν επιστημονικό φάρο που φωτίζει τα άδυτα της ανθρώπινης ψυχής και εξακολουθούν να κυριαρχούν και στη σημερινή επιστημονική πραγματικότητα των κοινωνικών επιστημών.

Είναι γνωστή η ανακάλυψη από τον Φρόιντ της σεξουαλικής ενόρμησης (libido)— η άλλη ενόρμηση είναι αυτή του θανάτου ή της καταστροφής— η οποία (libido) έχει ως πηγή το ανθρώπινο σώμα και αποσκοπεί στην ανάγκη ικανοποίησης της ηδονής ή της ευχαρίστησης. Όταν και όπως αυτή επέρχεται, οδηγεί στην εκτόνωση και μετά στην ηρεμία. Ενώ όμως η ενόρμηση αυτή σωματοποιείται με σταθερό και μονοσήμαντο τρόπο στα ζώα (π.χ. ο γάτος ερεθίζεται με την-ψυχική-παράσταση της όψης και της οσμής της γάτας και πάντα θα συμβαίνει ακριβώς και μόνο έτσι), στον άνθρωπο δεν συμβαίνει το ίδιο καθώς μεσολαβεί η φαντασία. Έτσι λοιπόν η σεξουαλική ενόρμηση στον άνθρωπο σωματοποιείται ποικιλότροπα (ετεροφυλόφιλοι, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι, φετιχιστές, σαδιστές, μαζοχιστές, επιδειξίες κλπ) με την καθοριστική συμβολή της φαντασίας. Για λόγους εντιμότητας πρέπει να επισημάνουμε ότι η παραδοχή αυτή κινδυνεύει να ανατραπεί μετά τις πρόσφατες επιστημονικές ενδείξεις για ομοφυλοφιλία στα ζώα και για πιθανά γενετικές αιτίες διαμόρφωσης της ανθρώπινης ομοφυλοφιλίας.

Όπως προσφυώς επισημαίνει ο Κορνήλιος Καστοριάδης που προσέγγισε δημιουργικά το έργο του Φρόιντ, οι άνθρωποι είναι ζώα τελείως ανώμαλα, τρελά και ουσιωδώς και θεμελιωδώς ανίκανα να επιζήσουν εάν αφεθούν στον εαυτό τους (αν αφήσουμε π.χ. ένα απογαλακτισμένο γατί μόνο του θα επιζήσει ενώ ένας άνθρωπος δε θα τα καταφέρει ή αν τα καταφέρει δεν θα είναι άνθρωπος— σας παραπέμπω και στη σχετική θαυμάσια ταινία του Φρανσουά Τριφό *Ένα αγρίμι στην πόλη* (1969). Είμαστε ανίκανοι να επιζήσουμε όχι γιατί θα επιδιδόμαστε-αυτό αφήνει να εννοηθεί ο Φρόιντ-στην απεριόριστη ικανοποίηση των σεξουαλικών και άλλων ορμών μας αλλά επειδή θα μέναμε εγκλωβισμένοι στην πρωταρχική μορφή της ύπαρξής μας, δηλαδή σε μια αυτάρκη ψυχική μονάδα, η οποία είναι παραστασιακά κλεισμένη στον εαυτό της και η οποία αφήνεται στην απεριόριστη ηδονή που τις παρέχουν οι ψυχικές παραστάσεις. Γνωρίζουμε θετικά και με επιστημονική βεβαιότητα ότι αυτή είναι η ψυχική κατάσταση των νεογέννητων και συχνά και των ενηλίκων (νυχτερινά όνειρα ή ακόμα και ημερήσιες ονειροπολήσεις).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η επιβίωση των ανθρώπων εξαρτάται από την ύπαρξη της όποιας κοινωνίας που θα τους επιτρέψει να κοινωνικοποιηθούν και άρα, να ανθρωποποιηθούν με πρώτο χρονικά στοιχείο της το θεσμό της οικογένειας και ειδικότερα τη μητέρα. Η κοινωνία όμως, σύμφωνα με τον Φρόιντ, προυποθέτει και θα προυποθέτει πάντα την απώθηση ή την καταστολή σε κάποιο βαθμό των ενορμήσεων του ανθρώπου. Εκτός αυτού και σύμφωνα με τις κρατούσες ψυχολογικές θεωρίες προκύπτει ότι δεν υπάρχει τίποτα στο ασυνείδητο, τον πυρήνα της ψυχής, που να μπορέσει ποτέ να παραγάγει τα βασικά στοιχεία μιας κοινωνίας δηλαδή τους θεσμούς και την οργάνωσή τους. Παρ' ότι η ψυχή σ' ένα κοινωνικοποιημένο άτομο είναι, κυρίως, διαδοχικά στρώματα κοινωνικοποίησης, το βιωμένο ζήν, όπως το ονομάζει ο σημαντικός υπαρξιστής αλλά, μάλλον, εθνικοσοσιαλιστικών προσανατολισμών, Μάρτιν Χάιντεγκερ, η ψυχή στο βάθος της είναι εντελώς ασύμβατη με την κοινωνία και η κοινωνία με την ψυχή.

Με δεδομένες αυτές τις παραδοχές που συνοψίζουν, κάπως σχηματικά αλλά, πιστεύω, με συνέπεια, πορίσματα κυρίως της ψυχανάλυσης και λιγότερο της κοινωνικής ανθρωπολογίας τα οποία, βεβαίως, επιδέχονται επιστημονικού αντιλόγου, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι ο πολιτισμός και η κοινωνία καταπιέζουν σ ένα βαθμό τον άνθρωπο, ο οποίος επιπλέον δεν μπορεί να υπερβεί ή να παραμερίσει την σεξουαλική ενόρμηση και την ενόρμηση του θανάτου ή της καταστροφής, η οποία βέβαια αποβαίνει όχι μόνο ετεροκαταστρεπτική αλλά και αυτοκαταστρεπτική.

Παράλληλα ο εγωκεντρισμός που προαναφέραμε είναι η αιτία, κατά τον Φρόιντ, ενός πρωτογενούς ναρκισσισμού που αποτελεί και τη ρίζα του μίσους κατά του οποιουδήποτε Άλλου (θεωρητικά οποιουδήποτε έξω από τον εαυτό μας). Το μίσος για τον Άλλο είναι το πρωτογενές αίτιο του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και της μισαλλοδοξίας σε όλες τις εποχές και σε κάθε γεωγραφική περιοχή.

Η ιστορική πείρα δικαιώνει αναμφίβολα τον Φρόιντ. Η αμοιβαία εχθρότητα των ανθρώπων μεταξύ τους επειδή υπάρχει ο φόβος του Άλλου και τα φρικιαστικά μαζικά εγκλήματα που έχουν διαπραχθεί σε όλες τις εποχές και περιοχές του πλανήτη με διάφορες αφορμές και προσχήματα έχουν την πηγή τους στο πολύπτυχο της ψυχής: τον ναρκισσισμό, την κυριαρχία της φαντασίας, το μίσος του Άλλου και τη τάση καταστροφής του στο μέτρο που δεν ικανοποιούνται οι επιθυμίες μας ή απλά επειδή είναι Άλλος. Με βάση τις παραπάνω παραδοχές μπορούμε βάσιμα να υποστηρίξουμε ότι θα υπάρχει πάντα μια αξεπέραστη εχθρότητα του ψυχικού πυρήνα του ανθρώπου απέναντι στις διαδικασίες κοινωνικοποίησής του, στις οποίες είναι υποχρεωμένος να υποβληθεί και μέσα

από τις οποίες υφίσταται αναμφίβολα μια οδυνηρή καταπίεση.

Έτσι λοιπόν υπάρχουν συγκεκριμένα όρια στις δυνατές καταστάσεις της ανθρώπινης κοινωνίας. Για παράδειγμα, η κομμουνιστική ουτοπία του Μαρξ για μια απόλυτη αρμονία και συμφιλίωση των ανθρώπων μεταξύ τους και του καθένα με τον εαυτό του είναι μάλλον αδύνατη, εφόσον ισχύουν οι παραδοχές μας. Από την άλλη μεριά τα εγγενή χαρακτηριστικά της ψυχής, όπως περιγράφονται παραπάνω, υψώνουν σοβαρά εμπόδια στην υιοθέτηση και συνεπή, ολοκληρωμένη υλοποίηση του (όποιου) σοσιαλιστικού προτάγματος. Είμαστε άραγε καταδικασμένοι να ζούμε αιώνια σ ένα κόσμο βαρβαρότητας, πολέμων και καταπίεσης; Η φύση του ανθρώπου κάνει όντως πρακτικά αδύνατη την αλλαγή των ανθρώπινων κοινωνιών σε σοσιαλιστική κατεύθυνση;

Μια εξαιρετικά ευφυής απάντηση που επιτρέπει θετικές προοπτικές συναντάμε στο έργο του Καστοριάδη «Ένας θρυμματισμένος κόσμος». Αντιγράφω το απόσπασμα: «Δεν μπορεί κανείς να ορίσει τον σκοπό της ψυχανάλυσης παρά ως την αυτονομία των αναλυομένων. Η έννοια της αυτονομίας δεν είναι ο εξοβελισμός ή η ολοκληρωτική καταπίεση του ασυνείδητου, πράγμα που θα ήταν αδύνατο και τερατώδες, ούτε η κυριαρχία της συνείδησης πάνω στο ασυνείδητο, αλλά η εγκαθίδρυση μιας διαφορετικής σχέσης ανάμεσα στο συνειδητό και το ασυνείδητο.Αυτή η διαφορετική σχέση μπορούμε να την ορίσουμε ως σχέση όπου το υποκείμενο έχει, όσο είναι δυνατό, επίγνωση των ασυνείδητων ενορμήσεών του και δεν τις απωθεί, με την αυστηρή έννοια του όρου, αλλά μπορεί να συλλογιστεί πάνω σ' αυτές και, μέσα απ αυτό το διαλογισμό, να αποφασίσει με βούλευση και διαβούλευση αν θέλει να ενεργήσει σύμφωνα μ αυτές της επιθυμίες. Νομίζω δηλαδή ότι το μότο της ψυχανάλυσης θα έπρεπε να είναι ξέρω τι είναι επιθυμία μου, αλλά ύστερα απο ώριμη σκέψη δεν θα την πραγματοποιήσω-ή θα την πραγματοποιήσω».

Βέβαια η αυτονομία βούλευσης και διαβούλευσης προυποθέτει ένα αυτόνομο άτομο, με υψηλό επίπεδο παιδείας και ελάχιστα έως καθόλου εξαρτημένο από τον φόβο και την ανάγκη, καταστάσεις αδύνατες σ' ένα καπιταλιστικό καθεστώς. Από την άλλη η ανάδυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις κοινωνίες συνιστά, από πλευράς της ψυχαναλιτικής θεώρησης, τη δημιουργική πλευρά της ενέργειας της libido που διοχευτεύτηκε με θετικό και γόνιμο τρόπο στον αγώνα συγκρότησης θεσμών που θα οδηγούν στην απελευθέρωση του ανθρώπου από τον φόβο και την ανάγκη.

Από την άλλη η μαρξική θεωρία προυποθέτει την ανθρωπολογική παραδοχή μιας ανθρώπινης φύσης ανοιχτής και «πλαστικής» που μπορεί να δημιουργήσει ποικίλες κοινωνίες και τους πιο διαφορετικούς θεσμούς. Αυτή η παραδοχή,

ασφαλώς, έχει αντίκρυσμα στην ιστορική και κοινωνική εξέλιξη του ανθρώπου αλλά παραβλέπουν την διάσταση του ανθρώπου ως ψυχικής μονάδας. Ως, εκ τούτου, η προσέγγιση της κοινωνικής πραγματικότητας από τον Μαρξ και τους περισσότερους μαρξιστές όλων των εκδοχών είναι ατελής και αυτό αντανακλάται και στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που συνιστούν τον πυρήνα μιας ατομικής θεώρησης της κοινωνίας. Αυτή η εγγενής έλλειψη αποτελεί, κατά τη γνώμη μου, την μήτρα των ποικίλων ελλειμμάτων της Αριστεράς στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παρά τη σημαντική πρόοδο που έχουν εμφανίσει ορισμένα ρεύματα του ελευθεριακού μαρξισμού τις τελευταίες δεκαετίες υπό την επίδραση των διαφόρων ελευθεριακών κινημάτων και των απελευθερωτικών εξεγέρσεων όπως, για παράδειγμα, ο γαλλικός Μάης του 1968.

Η ΕΞΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Σχεδόν όλα τα ρεύματα της Αριστεράς έλκουν τις ιδεολογικές και πολιτικές καταβολές τους από την κοίτη των θεωριών του Μαρξ και του παραδοσιακού μαρξισμού. Η Αριστερά με πρόταγμά της το σοσιαλισμό (στις ποικίλες ιστορικές εκδοχές του) πάλεψε και παλεύει εδώ και ενάμιση περίπου αιώνα για τη μεταμόρφωση της ανθρώπινης κοινωνίας στην κατεύθυνση των ιδεών, των αξιών και της όποιας (λιγότερο ή περισσότερο συνεπούς) πολιτικής και κοινωνικής ενσάρκωσής τους.

Η μεταμόρφωση της ανθρώπινης κοινωνίας προυποθέτει όμως τη δυνατότητα και ικανότητα μεταμόρφωσης του ανθρώπου. Το ζήτημα του ανθρώπου ως ψυχικής μονάδας και ψυχικού υποκειμένου εξετάζουν από διαφορετικές πλευρές βέβαια κυρίως η ψυχολογία, η ψυχανάλυση και η κοινωνική ανθρωπολογία με την πλούσια επιστημονική προσφορά που έχουν παράσχει και παρέχουν στην ανθρωπότητα. Δυστυχώς, όμως, ο Μαρξ, οι παραδοσιακοί μαρξιστές και τα διάφορα ρεύματα της λεγόμενης Νέας Αριστεράς έχουν παραβλέψει συστηματικά, όχι, όμως, χωρίς φωτεινές εξαιρέσεις (π.χ. Βίλχελμ Ράιχ, Έριχ Φρομ, ο μη μαρξιστής Ζιλ Ντελέζ), στις θεωρητικές τους κατασκευές και αναλύσεις τον παράγοντα άνθρωπο ως φύση και ως ψυχικό (όχι ιστορικό) υποκείμενο, υποτιμώντας χαρακτηριστικά (όχι τόσο ο Μαρξ καθώς δεν είχαν αναπτυχθεί τότε οι παραπάνω επιστημονικοί κλάδοι) την ψυχολογική και υποκειμενική διάσταση του ανθρώπινου ατόμου στο κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι και τον αναπόφευκτα σχετικό ρόλο του στη μετάβαση στο σοσιαλισμό. Κι αυτά στο όνομα μιας, κατά βάση, ντετερμινιστικής θεώρησης του ιστορικοκοινωνικού γίγνεσθαι, όπου ο άνθρωπος υπόκειται σε ιστορικούς και κοινωνικούς «νόμους», οι οποίοι επικαθορίζουν αποφασιστικά και σε, γενικές γραμμές, αναπότρεπτα την θέση και την εξέλιξή του σε μια ιστορικά δοσμένη κοινωνία. Μάλιστα θεμελιώδης θέση του παραδοσιακού μαρξισμού (αν και με διαφορετική ένταση και τεκμηρίωση) ότι και οι όποιες επαναστατικές ή ρεφορμιστικές αλλαγές προκύψουν προς την κατεύθυνση του σοσιαλισμού θα επέλθουν λίγο-πολύ ως φυσική απόρροια των «νόμων» αυτών! Αντίθετα, ο μαρξισμός αδιαφόρησε για τις εσωτερικές αλλαγές που απαιτούνται στον άνθρωπο ως παράλληλη και θεμελιώδης διαδικασία ατομικής-ψυχικής μεταμόρφωσης που συγκαθορίζει την πορεία προς τον σοσιαλισμό, η οποία διαδικασία δεν είναι στοιχείο του «εποικοδομήματος» που απλά θα επηρεαστεί από την κατάληψη της εξουσίας και τις κοινωνικοπολιτικές αλλαγές που αυτή θα επιφέρει.Ακόμα και η ανανεωτική Αριστερά, παρά την σκληρή κριτική που άσκησε στον σταλινισμό και τον μαοισμό και την σαφώς θετικότερη τοποθέτηση της για την αξία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν μπόρεσε ποτέ να απαλλαγεί από τη νοοτροπία της κυριαρχίας του οικονομισμού και του παραγωγισμού έναντι των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Έτσι λοιπόν, τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτέλεσαν πεδίο επιλεκτικής πολιτικής εκ μέρους αφενός των καπιταλιστικών χωρών και αφετέρου των χωρών του λεγόμενου υπαρκτού σοσιαλισμού. Το γεγονός και μόνο ότι διαμορφώθηκαν δύο μεγάλες ομάδες δικαιωμάτων τα αστικά και πολιτικά αφενός και τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά αφετέρου, οι οποίες έλαβαν τη μορφή σχετικών διεθνών συμβάσεων που υιοθετήθηκαν η πρώτη κυρίως από τις καπιταλιστικές χώρες και η δεύτερη από τις χώρες του λεγόμενου «υπαρκτού» δείχνει την επιλεκτικότητα και την υστεροβουλία των δύο μπλοκ του Ψυχρού Πολέμου. Στην ουσία, οι μεν υποστήριζαν τα δικαιώματα που εκτιμούσαν ότι παραβίαζαν οι δε. Μπορούμε να ανιχνεύσουμε ότι το νήμα της μαρξικής υποβάθμισης των αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων οδήγησε στην λενινιστική θεώρηση των οικονομικών στόχων στις παραγωγικές σχέσεις, ως πρωταρχικής προτεραιότητας για την σοσιαλιστική ανάπτυξη, και στη συνακόλουθη επικράτηση του οικονομισμού και του αναπτυξιολάγνου παραγωγισμού στη θεωρία και στην πρακτική των αριστερών κομμάτων των αρχών του 20ού αιώνα. Μάλιστα, αν ανατρέξουμε στην ιστορική εμπειρία των μαρξιστιστικών κομμάτων ή κινημάτων που κατέλαβαν την εξουσία, θα αντιληφθούμε εναργέστερα την υποβάθμιση, τον εξοβελισμό και, τελικά, την κατάφωρη παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως, της ζωής, της θρησκευτικής συνείδησης, της ελευθερίας από διακρίσεις, της σωματικής και διανοητικής ακεραιότητας, του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, του συνδικαλισμού κλπ. Σχεδόν όλα τα, μαρξιστικής προέλευσης ή αναφοράς, καθεστώτα (σταλινισμός, μαοισμός, ανατολίτικες εκδοχές τύπου

Βόρειας Κορέας, Βιετνάμ, Καμπότζης κλπ, αφρικανικές εκδοχές) που ήλθαν στην εξουσία όχι μόνο δε σεβάστηκαν ιδίως, τα αστικά και πολιτικά ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και τα υποβάθμισαν ή και εξαφάνισαν σε θεσμικό επίπεδο.

Το ελευθεριακό, επαναστατικό στοιχείο στον μαρξισμό που εκφράστηκε, για παράδειγμα, από τα μέτρα της συγκρότητης των σοβιέτ που, όμως, απονευρώθηκαν δημοκρατικά σχεδόν αμέσως μετά την επικράτηση της ρωσικής επανάστασης ή από τα ριζοσπαστικά, πρωτοποριακά, ακόμα και για τα σημερινά δεδομένα, φεμινιστικά μέτρα της ρωσίδας υπουργού Κοινωνικής Πρόνοιας την περίοδο 1917-1920, Αλεξάνδρας Κολοντάι, υποχώρησε γρήγορα για να δώσει τη θέση του στα γκουλάγκ, στον πανεποπτικό κράτος με τους πανίσχυρους μηχανισμούς ασφάλειας τύπου KGB (Ρωσία), Στάζι (Ανατολική Γερμανία), Σεκουριτάτε (Ρουμανία), στις δίκες της Μόσχας και τις χιλιάδες εκτελέσεις αντιφρονούντων, στη «Πολιτιστική» (ψευτο)Επανάσταση, στο Μεγάλο Άλμα (προς τον όλεθρο εκατομμυρίων ανθρώπων).Όλα αυτά πραγματοποιήθηκαν από ποικίλων εκδοχών ολοκληρωτικά καθεστώτα κρατικού καπιταλισμού που βασίστηκαν στις κυρίαρχες στην Αριστερά εκδοχές του μαρξισμού που κατέλαβε την εξουσία, τον σταλινισμό και τον μαοισμό. Ενδεικτική αναφορά για την απαξίωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο σοσιαλιστικό «νέο κόσμο» αξίζει στη Ρωσία, όπου το 1934 ξαφνικά επανήλθαν η λατρεία της πατριαρχικής οικογένειας και οι νόμοι ενάντια στην ομοφυλοφιλία. Αυτές οι αντιμεταρρυθμίσεις ξεκάθαρα αντιπαραβάλλονταν με τους νόμους που ο Λένιν είχε εισηγηθεί πίσω στα 1917, που ονομαστικά ήταν οι πράξεις για την «κατάργηση του γάμου» και για «τον πολιτικό γάμο, τα παιδιά και το πολιτικό ληξιαρχικό γραφείο». Αυτοί οι νόμοι υποστήριζαν πως ο άνδρας δεν ήταν πλέον ο ηγέτης της οικογένειας και πως οι γυναίκες θα αποκτούσαν πλήρη υλικό και σεξουαλικό αυτό-προσδιορισμό, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος της κάθε μίας να μπορεί να διαλέγει το όνομά της, την κατοικία και να ασκεί τα πολιτικά της δικαιώματα.

Ο δρόμος προς ένα πιο ανθρώπινο κόσμο είναι, με βάση την προηγούμενη ανάλυση, εξαιρετικά δύσβατος αλλά έχει ήδη χαραχτεί ήδη από τις πρωτόγονες αταξικές κοινωνίες, την αρχαία Αθηναική Δημοκρατία (με τα όποια αρνητικά της), τις πρώτες χριστιανικές κοινότητες, τις πρώιμες βουδιστικές κοινότητες, από τη Γαλλική Επανάσταση του 1789, τη γέννηση του μαρξισμού, τις επαναστάσεις του 1848, την Κομμούνα του Παρισιού το 1871, τη σοβιετική επανάσταση, τα επαναστατικά κινήματα του 19ου και 20ού αιώνα όπου γης με εξέχον αυτό του Μάη του 1968 στη Γαλλία κλπ. Σε όλες αυτές τις καταστάσεις και σε πολλές άλλες, ο άνθρωπος απέδειξε ότι οι δημιουργικές ψυχικές δυνάμεις του μπορούν να προσανατολιστούν προς μια δικαιότερη, πιο ανθρώπινη κοινωνία

και προς το σοσιαλιστικό πρόταγμα και στις αξίες του χρησιμοποιώντας (με τον τρόπο που επισημαίνει ο Καστοριάδης) σε κάποιες ιστορικές στιγμές τις πρωτογενείς ψυχικές του τάσεις. Το σοσιαλιστικό πρόταγμα με αυτοδιαχείριση και σε αντιιεραρχική και αντιγραφειοκρατική κατεύθυνση είναι τελικά εφικτό, αν κρίνουμε τουλάχιστο από το παράδειγμα της αθηναικής (άμεσης) δημοκρατίας. Όμως είναι απαραίτητο, η όποια θεωρία και στρατηγική προς το σοσιαλισμό, να συμπεριλαμβάνει στη ανάλυση, τις πολιτικές της και τα οργανωτικά σχήματά υλοποίησής τους τον παράγοντα άνθρωπο ως ψυχική μονάδα με τις εγγενείς ανάγκες του και τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ή άλλα διαφορετικά που πιθανώς προκύψουν από την επιστημονική έρευνα καθώς και την πολιτισμική κατάκτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως εγγενές στοιχείο και απαραίτητη προυπόθεση στην πορεία για ένα ανθρώπινο και σοσιαλιστικό κόσμο.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

Ευρωκομμουνισμός, σοσιαλισμός και δημοκρατικός δρόμος

του Χρήστου Λάσκου

Αν έπρεπε να επιλέξουμε μια μόνο στιγμή ως καθοριστική για την έναρξη του εγχειρήματος που έμεινε στην ιστορία ως Ευρωκομμουνισμός, ο Σεπτέμβριος του 1973 είναι η καταλληλότερη. Η παρέμβαση του Ενρίκο Μπερλινγκουέρ σε σχέση με τα γεγονότα στη Χιλή θα φέρει ξανά στο προσκήνιο το ερώτημα που ήδη από το μεσοπόλεμο απασχόλησε τα κομμουνιστικά κόμματα της Ευρώπης, αλλά για μεγάλο διάστημα μετά τελούσε εν υπνώσει: πώς θα μπορούσε να διατυπωθεί μια ειδική στρατηγική μετάβασης στο Σοσιαλισμό που ν' αντιστοιχεί στις συνθήκες της αναπτυγμένης Δύσης. Η προβληματική του Γκράμσι για τον «πόλεμο θέσεων», έτσι ώστε να καταστραφούν όλα τα «χαρακώματα», που ο πολυσύνθετος ανεπτυγμένος καπιταλισμός έχει ανοίξει γύρω από τον κεντρικό του πυρήνα, για πρώτη φορά επανέρχεται επί της ουσίας. Το γεγονός πως ο Μπερλινγκουέρ θα οδηγηθεί σε προβληματικά συμπεράσματα δεν ακυρώνει τη συμβολική, δηλαδή εξαιρετικά πρακτική, σημασία της συγκεκριμένης παρέμβασης. Αν ο «Ιστορικός Συμβιβασμός»αποδείχθηκε εν τέλει συνδυασμός ενός απίθανου κοινοβουλευτικού κρετινισμού μ' ένα κυβερνητισμό χωρίς λόγο και αιτία, μια και κανείς ποτέ δεν κατάλαβε τι θα υλοποιούνταν με τον συμβιβασμό, ωστόσο η συζήτηση είχε ξεκινήσει και διαμόρφωσε τη βάση για όσα στο συγκεκριμένο τομέα θα συντελεστούν και στο μέλλον, όσο αυτή η αναζήτηση έμεινε ενεργή: για μια δεκαετία περίπου. Οι ειδικές περιστάσεις, με κύρια την έντονη πρόθεση των ευρωκομμουνιστικών κομμάτων να κόψουν τους δεσμούς τους με την ΕΣΣΔ μετά το '68, καθώς και η συγκεκριμένη «βιογραφία» τους πρόκειται για πολιτικούς οργανισμούς που ηγήθηκαν μιας ηττημένης (Ισπανία, 1936-1939) και δύο ματαιωμένων (Γαλλία, Ιταλία, 1944-1947) επαναστάσεων- είναι ανάμεσα στις αιτίες που διαμόρφωσαν μια έντονα ρεφορμιστική-κοινοβουλευτική κλίση στο συγκεκριμένο εγχείρημα. Η θεωρητική, όμως, εργασία που παρακολούθησε αυτές τις πολιτικές διεργασίες παραδόξως(;) ηγεμονεύτηκε από αυτό που έμελλε να γίνει γνωστό ως αριστερός ευρωκομμουνισμός. Σ' αυτό το ρεύμα θα εντοπίσουμε στη συνέχεια την πραγμάτευσή μας γιατί όπως έδειξε η συζήτηση πάνω στα

ζητήματα του κράτους και της μετάβασης από τότε μέχρι σήμερα- υπήρξε το παραγωγικότερο στο πλαίσιο του δυτικού μαρξισμού.

***

Το καλοκαίρι του 1977, στο τεύχος 16 της γαλλικής επιθεώρησης Critique Communiste ο Πουλαντζάς επιχειρούσε -στο πλαίσιο μιας συζήτησης με τον Ανρί Βεμπέρ- να διευκρινίσει ποιο ήταν το ακριβές νόημα μιας σειράς διατυπώσεών του σε καίρια ζητήματα της κομμουνιστικής στρατηγικής, που εκκινώντας από το βιβλίο του *Η Κρίση των Δικτατοριών εμφανίζονταν όλο και συχνότερα στα κείμενά του. Διαβάζοντας σήμερα τη συζήτηση αυτή κανείς έχει έντονη την αίσθηση της αμηχανίας του Πουλαντζά: γιατί, ενώ είναι φανερό πως τα ζητήματα που θέτει διατηρούν ακόμη έντονα τη σημασία τους, οι απαντήσεις του είναι το πολύ δοκιμαστικές. Η διαπίστωση μάλιστα αυτή δεν αλλάζει ούτε με την ανάγνωση του τελευταίου του έργου, του περίφημου Το Κράτος, η Εξουσία, ο Σοσιαλισμός. Το δυστύχημα είναι πως, παρ΄ όλ΄ αυτά, δεν έχουμε τίποτε καλύτερο να στηριχτούμε από αυτές τις πολύτιμες προβληματικές σκέψεις.*

Σοσιαλισμός και Δημοκρατία

Ως γνωστόν, το εγχείρημα του Πουλαντζά συνίσταται στην προσπάθεια να σκιαγραφηθεί η δυνατότητα ενός δημοκρατικού δρόμου για το σοσιαλισμό. Είναι σαφές πως η προσπάθεια αυτή επιχειρεί να σκεφθεί τη σοσιαλιστική μετάβαση στις ειδικές συνθήκες του ανεπτυγμένου καπιταλισμού και, ταυτόχρονα, ενεργοποιείται από την συναίσθηση της παταγώδους αποτυχίας των ανατολικών χωρών όχι μόνο να οικοδομήσουν μια νέα μετα-καπιταλιστική κοινωνία, αλλά και να σεβαστούν το στοιχειώδες κεκτημένο των δυτικών κοινωνιών, τις ατομικές και πολιτικές ελευθερίες. Δεν είναι τυχαία, άλλωστε, η επίμονη αναφορά του στην κριτική της Ρόζας Λούξεμπουργκ απέναντι στα ρωσικά γεγονότα ήδη από το 1918. Η τοποθέτηση της Λούξεμπουργκ πως «ο Λένιν και ο Τρότσκι, αρνούμενοι τα αντιπροσωπευτικά σώματα που αναδείχτηκαν από τις γενικές λαϊκές εκλογές, εγκατέστησαν τα σοβιέτ ως τη μοναδική γνήσια αντιπροσώπευση ... αλλά με την κατάπνιξη της πολιτικής ζωής σε όλη τη χώρα, η ζωή των ίδιων των σοβιέτ δεν θα μπορούσε να αποφύγει μια εκτεταμένη παράλυση...[γιατί] δίχως γενικές εκλογές, απεριόριστη ελευθερία του τύπου και των συγκεντρώσεων, δίχως ελεύθερη διαπάλη διαφόρων απόψεων, η ζωή σβήνει σε κάθε πολιτικό θεσμό και θριαμβεύει μόνη η γραφειοκρατία» παραμένει αναμφίβολα η καταλληλότερη

εκκίνηση για τη δημοκρατική ανανέωση του σοσιαλιστικού προγράμματος. Γιατί φαίνεται πως η ρίζα της αποτυχίας του ρωσικού επαναστατικού εγχειρήματος με όλες τις προσπάθειες να υποστηριχθεί η ευθύνη των υποτιθέμενα εγγενών συγκεντρωτικών αντιλήψεων του Λένιν και των υπολοίπων ρώσων ηγετών από διάφορες πλευρές- βρίσκεται, παραδόξως, στην ιδιαίτερη και λόγω συνθηκών-εμμονή στην άμεση δημοκρατία στη βάση. Η ειλικρινής πεποίθηση των ρώσων κομμουνιστών πως η ύπαρξη των εργατικών και τοπικών συμβουλίων είναι επαρκής εγγύηση για τη σοσιαλιστική δημοκρατία σε αντίστιξη με τις κεντρικές λειτουργίες της αστικής- επέτρεψε την εξαφάνιση οποιασδήποτε εγγύησης και τη διάνοιξη του δρόμου για το σταλινικό κράτος. Άρα, για τη Λούξεμπουργκ και κατ΄ επέκταση για τον Πουλαντζά- το σφάλμα των ρώσων ήταν, κατά τον παραδοσιακό όρο, αριστερού τύπου, συνίστατο στην απόλυτη εμπιστοσύνη στις δομές βάσης, στους αμεσοδημοκρατικούς θεσμούς για τη συγκρότηση ενός δημοκρατικού κράτους των εργατών.

Η τοποθέτηση, όμως, του Πουλαντζά δεν παραλείπει από την κριτική ούτε τη δυτική σοσιαλδημοκρατία, την οποία εξίσου με το σταλινισμό εντάσσει στα ιστορικά αδιέξοδα του εικοστού αι. Γιατί και τα δύο πολιτικά εγχειρήματα χαρακτηρίζονται από μια σειρά στοιχείων, όπως είναι ο τεχνογραφειοκρατικός κρατισμός και η βαθειά δυσπιστία απέναντι στις λαϊκές πρωτοβουλίες και τα κινήματα που δεν είναι ελεγχόμενα από τις κομματικές κορυφές. Και για έναν ακόμη λόγο: γιατί, όπως σημειώνει, «οι ρίζες και το μυστικό ορισμένων ολοκληρωτικών πλευρών του κράτους στις ανατολικές χώρες βρίσκονται, ανάμεσα σε άλλα,...αλλά δίχως άλλο βασικά, σε κάτι που θα ονομάσω καπιταλιστικές πλευρές αυτού του κράτους, των σχέσεων παραγωγής και του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας που το υποβαστάζουν». Συνεπώς, γι΄ αυτόν, ο ολοκληρωτικός χαρακτήρας του σταλινικού κράτους συνδέεται και με τις καπιταλιστικές πλευρές του τελευταίου. Ποτέ, άλλωστε, δεν θεώρησε ο Πουλαντζάς τον αντικαπιταλιστικό προσανατολισμό αίτιο αντιδημοκρατικών αποκλίσεων, όπως πολλοί σοσιαλδημοκράτες θεωρητικοί έκαναν.

Σαν ένα πρώτο συμπέρασμα, λοιπόν, θα μπορούσαμε να πούμε πως, με συνειδητοποιημένη απολύτως την ανάγκη για τη διατήρηση και ενίσχυση των πολιτικών ελευθεριών και του πλουραλισμού στην προσπάθεια για το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό, η διατήρηση θεσμών της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας είναι απαραίτητη ως εγγύηση εκ των ων ουκ άνευ. Και ο δημοκρατικός δρόμος για το σοσιαλισμό είναι μια στρατηγική πρόταση που παίρνει αυτό το συμπέρασμα πολύ σοβαρά υπόψη.

Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία και Σοσιαλισμός

Η αποδοχή βέβαια της αναγκαιότητας διατήρησης αντιπροσωπευτικών θεσμών εθνικών και περιφερειακών- δεν θα πρέπει να οδηγεί στη λήθη της πολύ σημαντικής κριτικής που έχει ασκηθεί από το μαρξισμό στην αστική δημοκρατία και παραμένει καθόλα νόμιμη και σημαντική. Δεν θα πρέπει δηλαδή οι αριστεροί να ξεχνούν πως:

1) Η δημοκρατία αυτή είναι μια μορφή εγκατάλειψης της εξουσίας από μέρους των μαζών-εκλογέων, στο μέτρο που οι τελευταίες σε όλους τους τύπους και τις ιστορικές παραλλαγές της αστικής δημοκρατίας δεν ασκούν κανένα έλεγχο στους αντιπροσώπους τους. Ο Μαρξ το έθετε ως εξής: αστική δημοκρατία είναι το να υποδεικνύεις κάθε τέσσερα χρόνια τους εκπροσώπους που θα μπορούν να καταπατούν τις εντολές μέχρι τις επόμενες εκλογές. Γί αυτό, άλλωστε, θεωρούσε πως μια από τις μεγαλύτερες δημοκρατικές καινοτομίες της Κομμούνας του Παρισιού ήταν η εισαγωγή της ανακλητότητας των αντιπροσώπων, ως ενός από τους τρόπους που επιτρέπουν να μην εξατμίζεται μετά τις εκλογές η κοινότητα των εκλογέων.

2) Η αστική δημοκρατία επικυρώνει και συντηρεί τη διατήρηση της πολιτικής ως διακριτής δραστηριότητας, ασκούμενης από επαγγελματίες πολιτικούς, την «πολιτική τάξη». Αυτό, όμως, συνιστά εκτός των άλλων και έναν από τους ισχυρότερους τρόπους άσκησης της ταξικής κυριαρχίας. Και είναι τόση η πίεση για εξειδίκευση ενός σώματος επαγγελματιών πολιτικών που και η αριστερά καθυποτάχθηκε πολλές φορές στη φορά των πραγμάτων. Μόνη δυνατότητα απεμπλοκής για το μαρξισμό υπήρξε πάντοτε η εναλλαξιμότητα της εκπροσώπησης, καθώς και η αμοιβή των αριστερών «πολιτικών» για όσο καιρό θα έχουν αυτή την ιδιότητα με το μισθό ενός μέσου εργαζόμενου.

3) Η αστική αντιπροσωπευτική δημοκρατία μπορεί να μετατραπεί σε αδιάφορη πραγματικότητα δεδομένης της δομικής ανισότητας των διαφορετικών τάξεων έναντι της εξουσίας. Όπως προσφυώς το έχει θέσει ο Βεμπέρ μπορεί να είναι «η ιστορία της ελεύθερης αλεπούς στο αφύλακτο κοτέτσι». Χωρίς την αποστέρηση της κυρίαρχης τάξης από τα μέσα χειραγώγησης της γνώμης καταρχήν, αλλά και ευρύτερα χωρίς την κοινωνικοποίηση των μεγάλων μέσων παραγωγής, κυκλοφορίας και ανταλλαγής είναι αδύνατη η δημοκρατική σύσταση και λειτουργία των αντιπροσωπευτικών θεσμών. Και για ένα λόγο επιπλέον: γιατί η κοινωνικοποίηση επεκτείνει τα όρια της δημοκρατίας, ώστε να συμπεριλάβει την παραγωγική μονάδα και την οικονομία γενικά που βρίσκεται στους καπιταλιστικούς κοινοβουλευτικούς καιρούς μας ακόμη υποταγμένη σε μια απόλυτη / δεσποτική εξουσία. Αν, όμως, η δημοκρατία δεν εισαχθεί και στο χώρο εργασίας αμφισβητείται η ύπαρξή της σε όλα τα πεδία.

4) Μέσω της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας η διαιρεμένη σε τάξεις κοινωνία, εμφανίζεται ως σύνολο νομικοπολιτικά ίσων υποκειμένων, ενώ ο κοινοβουλευτισμός προβάλλεται ως το απόλυτο της ελευθερίας. Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία λοιπόν, είναι το εστιακό κέντρο όλων των ιδεολογικών μηχανισμών του καπιταλισμού, βρίσκεται στο θεμέλιο της αστικής ιδεολογίας. Αποτελεί την κύρια πολιτική προϋπόθεση της αστικής ιδεολογικής κυριαρχίας στερώντας από τις κατώτερες τάξεις την ιδέα του σοσιαλιστικού κράτους, ως άλλου τύπου πολιτικού οργανισμού. Τα μέσα επικοινωνίας και οι άλλοι μηχανισμοί πολιτισμικού ελέγχου ολοκληρώνουν στη συνέχεια αυτήν την κεντρική ιδεολογική επίδραση.

Η κριτική αυτή, ωστόσο, δεν θα πρέπει από την άλλη πλευρά -πράγμα που συχνά γίνεται- να υποθέτει πως οι αστικές πολιτικές μορφές είναι ένα τέχνασμα των κυρίαρχων προκειμένου να άρχουν. Αντιθέτως, η νομιμοποιητική ισχύς αυτών των μορφών σε μεγάλο βαθμό βασίζεται ακριβώς στο γεγονός πως δεν αποτελούν ψευδαίσθηση ή απάτη: η αντιπροσωπευτική δημοκρατία, οι πολιτικές ελευθερίες, τα νομικά κατοχυρωμένα δικαιώματα, είναι μια απτή πραγματικότητα, η ολοκλήρωσή τους υπήρξε κυρίως έργο του εργατικού- αλλά και του γυναικείου κινήματος- και η απώλειά τους θα σηματοδοτούσε μια μεγάλη ήττα για τα κινήματα συνολικά.

Ιστορικά η αντιπροσωπευτική αστική δημοκρατία επιχειρήθηκε να περιοριστεί σ' ένα μικρό κλάσμα του πληθυσμού, σ' ένα τμήμα των ιδιοκτητριών τάξεων και διευρύνθηκε τελικά ως αποτέλεσμα έντονων και παρατεταμένων αγώνων σε σύγκρουση με την μανιώδη αντίσταση των φιλελεύθερων αστικών τάξεων. Άρα, η σημερινή αντιπροσωπευτική δημοκρατία, τόσο ως έκταση όσο και ως θεσμική συγκρότηση υπάρχει μόνο λόγω των λαϊκών αγώνων των δύο τελευταίων αιώνων.

Η σύλληψη από μέρους του Πουλαντζά του κράτους ως σχέσης, η επίμονη πεποίθησή του, πως το τελευταίο δεν είναι ούτε εργαλείο στα χέρια της αστικής τάξης ούτε υποκείμενο που ασκεί αυτόνομα τις εξουσίες του, στηρίζεται ακριβώς στην επίγνωση πως οι λαϊκοί αγώνες, η ταξική πάλη είναι παράγοντας συγκρότησης του κράτους, όπως υφίσταται στην πράξη. Η στρατηγική πρόταση του δημοκρατικού δρόμου είναι λογικό επακόλουθο αυτής της επίγνωσης: αν η ταξική πάλη διατρέχει τους κρατικούς θεσμούς, μια διπλή κίνηση μέσα και έξω από το κράτος μπορεί να οδηγήσει στην επικράτηση του κινήματος, που επιδιώκει την ανατροπή της κυρίαρχης τάξης πραγμάτων και την αντικατάστασή της από μια σοσιαλιστική κοινωνική δομή. Από την άλλη πλευρά, ο δημοκρατικός δρόμος

είναι γέννημα μιας πολύ συνθετότερης σύλληψης του ίδιου του σοσιαλιστικού εγχειρήματος . Ο σοσιαλισμός είναι κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής και σχεδιασμένη αυτοδιαχείριση της οικονομίας δια μέσου του βαθμιαίου εκτοπισμού των αγοραίων μηχανισμών από το συνειδητό έλεγχο. Αλλά είναι και συνεργατική μορφή της εργασιακής διαδικασίας, μαζί και εγχείρημα μετατροπής των μέσων εργασίας σε μέσα εργασίας που μπορούν να χρησιμοποιηθούν συνεργατικά (μονάχα από κοινού, λέει κάπου ο Μάρξ). Είναι οικονομία στα μέσα παραγωγής με την χρησιμοποίησή τους ως μέσων συνδυασμένης κοινωνικής εργασίας και είναι και συνειδητή εφαρμογή της επιστήμης με βασική προτεραιότητα την προστασία της φύσης. Είναι διαρκής προσπάθεια για την εξίσωση των συνθηκών, που θα επιτρέψουν την έκφραση της πιο ποικίλης διαφορετικότητας μεταξύ των ανθρώπων, τη δυνατότητα πραγματικά ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του καθενός. Και για να είναι όλα αυτά θα πρέπει να είναι η πιο ευρεία δημοκρατία που γνώρισε ο κόσμος. Με αυτή την έννοια ακριβώς η πεποίθηση πως ο σοσιαλισμός ή θα είναι δημοκρατικός ή, απλώς, δεν θα είναι σοσιαλισμός συνδέεται με τη στρατηγική πρόταση του δημοκρατικού δρόμου.

Ο δημοκρατικός δρόμος για το Σοσιαλισμό

Με τα λόγια του Πουλαντζά το θεμελιώδες είναι «πώς να συλλάβουμε ένα ριζικό μετασχηματισμό του κράτους συναρθρώνοντας τη διεύρυνση και το βάθεμα των θεσμών της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας και των ελευθεριών με την ανάπτυξη μορφών άμεσης δημοκρατίας στη βάση και τη διασπορά αυτοδιαχειριστικών εστιών, αυτό είναι το βασικό πρόβλημα ενός δημοκρατικού δρόμου για το σοσιαλισμό και ενός δημοκρατικού σοσιαλισμού». Και η τοποθέτηση αυτή παρόλη την γενικότητά της είναι εξαιρετικά σαφής. Ξεκαθαρίζει πως το καίριο είναι ο μετασχηματισμός του κράτους κατά τη διάρκεια της μεταβατικής διαδικασίας και όχι η υποκατάσταση μιας ελίτ αριστερών εμπειρογνωμόνων στην κορυφή ενός κράτους αμετάλλακτου ή «κατεστραμμένου». Διευκρινίζει πως αλλαγή του συσχετισμού δυνάμεων δεν σημαίνει απανωτές μεταρρυθμίσεις σε συνεχή πρόοδο, κατάκτηση κομμάτι-κομμάτι μιας κρατικής μηχανής ή απλή κατάληψη κυβερνητικών θέσεων ή κορυφών: σημαίνει κατηγορηματικά μια πορεία ουσιαστικών ρήξεων που το κορυφαίο σημείο τους και θα υπάρξει αναγκαστικά ένα τέτοιο σημείο- βρίσκεται στην ανατροπή του συσχετισμού δυνάμεων υπέρ των λαϊκών μαζών και πάνω στο στρατηγικό πεδίο του κράτους. Ο δημοκρατικός δρόμος είναι εκείνη η στρατηγική που προετοιμάζει την ιστορική ρήξη επιτυγχάνοντας θεσμικές μεταβολές στην προοπτική του σοσιαλισμού. Όλες

οι μεταρρυθμίσεις που αυξάνουν τη δυνατότητα συλλογικής δράσης των ανθρώπων σήμερα, όλες οι επιλογές που μειώνουν την επικράτεια του εμπορεύματος, όλες οι θεσμικές αλλαγές που επιτρέπουν την αμεσοδημοκρατική παρέμβαση του πληθυσμού (πχ ο συμμετοχικός προϋπολογισμός στη Βραζιλία) είναι πολιτικές νίκες του κινήματος από την σκοπιά του σοσιαλισμού. Είναι πολιτικές παρεμβάσεις που ξεκόβουν τόσο από μια αριστερίστικη σωτηριολογική προσμονή μιας απρόβλεπτης στην πράξη κατάστασης επαναστατικής κρίσης και δυαδικής εξουσίας όσο και πιο έντονα- με μια ρεφορμιστική προκήρυξη διαρθρωτικών αλλαγών, που μεταρρυθμίζουν τον καπιταλισμό χωρίς να τον κλονίζουν ούτε κατ' ελάχιστο. Ο δημοκρατικός δρόμος επιχειρεί να προετοιμάσει την κατάσταση της ιστορικής τομής, να την φέρει κοντύτερα στον χρόνο. Γιατί και οι δύο στάσεις που αναφέρθηκαν προηγουμένως στην πραγματικότητα μας αναγκάζουν να βλέπουμε το σοσιαλισμό «εκτός χρόνου», ολοκληρωτικά απροσδιόριστο ή απεριόριστα απομακρυσμένο. Σε ότι αφορά μάλιστα τον εκσυγχρονισμό ανώτατο στάδιο του ρεφορμισμού- στην πραγματικότητα κόβει κάθε δεσμό με το σοσιαλιστικό πρόταγμα: πρόκειται για ένα μεταρρυθμισμό διακηρυκτικό, ένα μεταρρυθμισμό χωρίς μεταρρυθμίσεις.

Στο πλαίσιο μιας τέτοιας στρατηγικής προφανώς οι κοινοβουλευτικές και εκλογικές διαδικασίες και παρεμβάσεις του κινήματος έχουν το ρόλο τους. Για να παρέχουν, ωστόσο, πραγματικές δυνατότητες και να μην είναι, όπως έλεγε ο Ντεμπρέ, ένας ταυτολογικός μηχανισμός προσανατολισμένος να καταγράφει την κυριαρχία των κυρίαρχων και να επικυρώνει αυτό που υπάρχει, όπως ακριβώς το βαρόμετρο λέει τον καιρό, θα πρέπει το κίνημα να παρεμβαίνει πολύ πριν τις εκλογικές μάχες, στο επίπεδο της ίδιας της διαδικασίας σχηματισμού της συναίνεσης. Πρέπει να προωθεί μια αγωνιστική αντικαπιταλιστική πρακτική που να υπονομεύει την αστική ηγεμονία, να αποσυνθέτει την ταξική συμμαχία στην οποία η τελευταία στηρίζεται, να θέτει σε κρίση τους μηχανισμούς, τους θεσμούς, τις πρακτικές εκεί που αυτές ριζώνουν. Και κυρίως να αποφεύγει τον εκλογικισμό, την ιδέα δηλαδή πως η εξουσία κατακτιέται με τις εκλογές και ότι οι εκλογές κερδίζονται μέσα στις προεκλογικές καμπάνιες: ιδέα ολέθρια, που δεν σταμάτησε να φέρνει καταστροφικές ήττες- ακόμη και εκλογικές.

Βασική πολιτική αποστολή του αριστερού κόμματος σε μια στρατηγική δημοκρατικού δρόμου είναι η προώθηση της αυτοοργάνωσης και της πολιτικής ριζοσπαστικοποίησης των κινημάτων. Γιατί δεν υπάρχει καμία πιθανότητα επιτυχίας του σοσιαλιστικού εγχειρήματος χωρίς την ενεργό και μαζική κινητοποίηση των λαϊκών τάξεων και των επί μέρους κινημάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μια καλή ιδέα για τα ζητήματα που πραγματεύεται το κείμενο θα μπορούσε ο Έλληνας αναγνώστης να αποκτήσει αξιοποιώντας μεταξύ άλλων και τα παρακάτω:

Αλτουσέρ, Λ. κ.ά., Συζήτηση για το Κράτος, Αγώνας, 1980
Άντερσον, Π., Οι Αντινομίες του Αντόνιο Γκράμσι, Μαρξιστική Συσπείρωση, 1984
Βάκα, Τζ., Δημοκρατία, Αστικό Κράτος και Σοσιαλισμός, Οδυσσέας, 1974
Γκρούππι, Λ., Η Έννοια της Ηγεμονίας στον Γκράμσι, Θεμέλιο, 1978
Ινγκράο, Π., Μάζες και Εξουσία, Θεμέλιο, 1979
Ινγκράο, Π., Η Κρίση και ο Τρίτος Δρόμος, Πολύτυπο, 1983
Καρίγιο, Σ., Ευρωκομμουνισμός και Κράτος, Θεμέλιο, 1977
Καρίγιο, Σ.-Μαρσαί, Ζ.-Μπερλινγκουέρ, Ε. κ.ά., Σοσιαλισμός και Δημοκρατία, Οδυσσέας, 1976
Καρνόϋ, Μ., Κράτος και Πολιτική Θεωρία, Οδυσσέας, 1990
Κλαουντίν, Φ., Ευρωκομμουνισμός και Σοσιαλισμός, Μπουκουμάνη, 1978
Κλαουντίν, Φ., Η Κρίση του Παγκόσμιου Κομμουνιστικού Κινήματος, Γράμματα, 1981
Κοκκινοπράσινο Δίκτυο του ΣΥΝ, Για το Σοσιαλισμό και τα Ζητήματα Μετάβασης, Δελτίο 2/2004
Μαντέλ, Ε., Απάντηση στον Αλτουσέρ και τον Ελενστάϊν, Ουτοπία, 1980
Μίλιμπαντ, Ρ., Το Κράτος στην Καπιταλιστική Κοινωνία, Πολύτυπο, 1984
Μπερλινγκουέρ, Ε., Ο Ιστορικός Συμβιβασμός, Θεμέλιο, 1977
Πουλαντζάς, Ν., Κράτος, Εξουσία, Σοσιαλισμός, Θεμέλιο, 1982
Πουλαντζάς, Ν., Για τον Γκράμσι, Πολύτυπο, 1982
Πουλαντζάς, Ν., Για το Σοσιαλισμό και το Δημοκρατικό Δρόμο, Δελτίο του Κοκκινοπράσινου Δικτύου, 1/2004
Πουλαντζάς, Ν.-Μίλιμπαντ, Ρ.-Φάυ, Ζ.Π., Προβλήματα του Σύγχρονου Κράτους και του Φασιστικού Φαινομένου, Θεμέλιο, 1977
Σασούν, Ντ., 100 Χρόνια Σοσιαλισμού, τόμος Β΄, Καστανιώτης, 2001
Τζονστόουν, Μ., Σοσιαλισμός, Δημοκρατία και Μονοκομματικό Σύστημα, Αγώνας, 1980

ΤΑ
ΚΕΙΜΕΝΑ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 2008
ΕΚΔΟΘΗΚΑΝ ΤΟΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ ΤΟΥ 2009
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΠΡΑΣΙΝΟΥ
ΔΙΚΤΥΟΥ ΤΟΥ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ
ΣΕ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟ ΑΡΙΘΜΟ ΑΝΤΙΤΥΠΩΝ